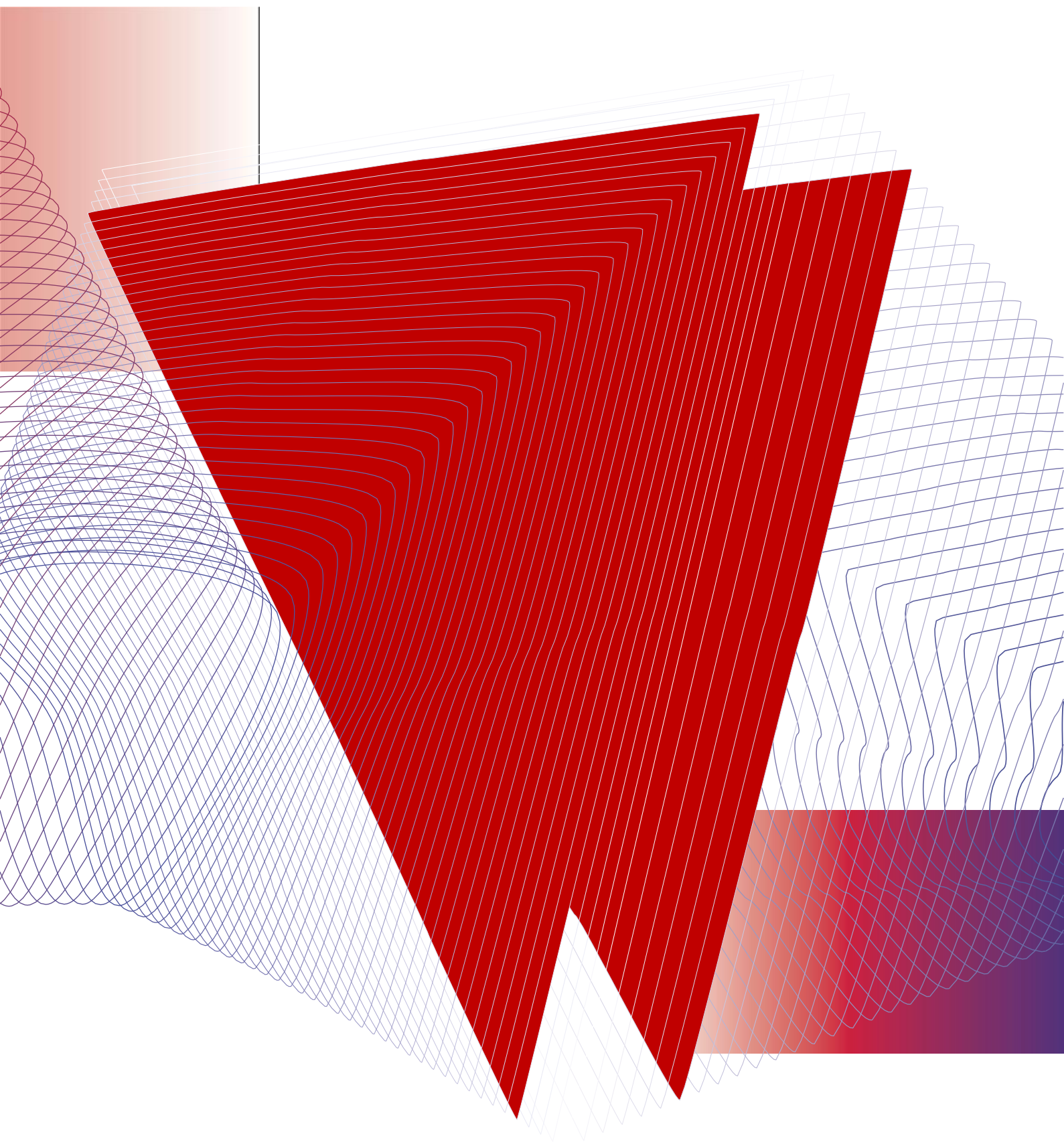

Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială

Analiza
Grupului de lucru CNSM
privind programele
guvernamentale de garantare a
creditelor

Octombrie 2025

CUPRINS

CUPRINS	3
Sinteză, principale concluzii și propuneri de recomandări.....	10
1. Lecții învățate	18
1.1. Analiza creditării bancare cu garanția statului	18
1.2. Analiza caracteristicilor firmelor care au accesat împrumuturi cu garanția statului	23
1.3. Evaluarea indicatorilor financiari ai firmelor ulterior contractării creditelor	26
1.4. Analiza calității portofoliului de credite cu garanția statului	30
1.5. Cadrul general și aspecte operaționale	34
2. Îmbunătățirea alocării creditelor garantate de stat către sectoarele de importanță strategică	44
2.1. Contextul european și preocupările strategice	44
2.2. Sectoarele strategice	51
2.2.1. Securitate alimentară.....	51
2.2.2. Securitate energetică	61
2.2.3. Industria de apărare din România.....	75
2.2.4. Domenii cu valoare adăugată ridicată	85
2.2.5. Criterii de identificare și priorizare a sectoarelor strategice	91
2.3. Arii transversale.....	92
2.3.1 Upskilling, reskilling și upscaling	92
2.3.2. Inovare și R&D.....	98
2.3.3. Tehnologizare și digitalizare.....	101
2.3.4. Eficiență energetică și adaptare la schimbările climatice	106
2.3.5. Economia circulară	109
2.3.6. Stimulare atragere fonduri europene	111
3. Identificarea de soluții alternative pentru garantarea creditelor și finanțare	116
3.1. Complementaritatea dintre intervențiile publice la nivel UE și la nivel național	116
3.2. Rolul BID în susținerea accesului la finanțare	117
3.3. Experiența colaborării cu instituțiile financiare internaționale și promovarea bunelor practici în România	118
3.4. Rolul garantării creditelor în accesarea de fonduri europene / combinării fondurilor (blending).....	121
3.5. Definirea instrumentelor și produselor financiare	122
3.6. Criterii de performanță pentru instrumentele financiare și/sau programele de garantare	126
3.7. Concluzii și recomandări	127
BIBLIOGRAFIE	129
Anexa 1 – Denumirea codurilor CAEN incluse în cadrul sectoarelor strategice	131

Colectivul grupului de lucru CNSM privind programele guvernamentale de garantare a creditelor

Adina Ionescu	Banca Națională a României	
Adrian Daniel Găvruta	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii	
Adrian Melinte	Asociația Societăților Financiare din România	
Adrian Vodislav	Banca Europeană de Investiții	
Adriana Chelu	Raiffeisen Bank	
Alexandru Avram	Ministerul Mediului	
Alin Marius Andrieș	Universitatea A.I. Cuza Iași	Coordonator al Grupului de lucru CNSM privind programele guvernamentale de garantare a creditelor
Alin Vid	Banca Națională a României	
Anca Ciocoiu	Ministerul Finanțelor	
Andreea Bejan	Autoritatea de Supraveghere Financiară	
Andreea Negru	Consiliul Național al IMM din România (CNIPMMR)	
Andrei Silviu Dospinescu	Banca Mondială	
Andreia-Magdalena Surcel	Fondul Român de Contragarantare	
Anelice Cosmici	Fondul Național de Garantare a Creditelor pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii	
Angela Carabaș	Ministerul Finanțelor	Coordonator al Subgrupului pentru identificarea de noi soluții pentru garantarea creditelor
Bianca Niste	Asociația Societăților Financiare din România	
Bogdan Căpraru	Universitatea A.I. Cuza Iași	
Bogdan Cernescu	Banca Comercială Română S.A.	
Bogdan Zincă	Ministerul Finanțelor	Coordonator al Subgrupului privind îmbunătățirea alocării creditelor garantate de stat către sectoarele de importanță strategică
Boldeiu Valentin	UniCredit Bank S.A.	
Alexandru		
Carmen Graur	Fondul Român de Contragarantare	
Cătălin Caragea	Banca Transilvania	
Cătălin Robu	Agencia pentru Finanțarea Investițiilor Rurale	
Cati Ursu	Asociația Română a Băncilor	
Corneliu Bodea	Centrul Român al Energiei	

Cosmin Călin	Banca Transilvania	
Cosmin Feodorov	Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene	
Cristian Bărbulescu	Asociația pentru Promovarea Alimentului Românesc	
Cristina Costea	Asociația Societăților Financiare din România	
Dan Stoian	Fondul Național de Garantare a Creditelor pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii	
Daniel-Iustin Marinescu	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației	
Elena Grigore	Deloitte România și Moldova	Coordonator al Subgrupului privind lecțiile programelor existente
Elena Șoavă	Ministerul Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului	
Florentina Ciocănel	Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene	
Florian Ciolacu	Clubul Fermierilor Români	
Florian Neagu	Banca Națională a României	Coordonator al Grupului de lucru CNSM privind programele guvernamentale de garantare a creditelor
Florin Dragu	Banca Națională a României	
Florin-Alexandru Zaharia	Ministerul Finanțelor	
Gabriela Simon	Asociația Societăților Financiare din România	
George Caval	Camera de Comerț și Industrie a României	
Georgiana Camelia Georgescu	Academia de Studii Economice	
Gheorghe Tomoiagă	Banca Transilvania	
Ilina Dionian	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare	
Ioan Pîrlog	Asociația Societăților Financiare din România	
Ionuț Morar	Asociația Societăților Financiare din România	
Iordache Anca Florina	Fondul de Garantare a Creditului Rural	
Irina Mihai	Banca Națională a României	
Laura Daniela Gîrlă	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii	
Leonard Cornoiu	Banca Transilvania	
Lidia Capmare	BRD-Groupe Societe Generale S.A.	
Liviu Dobre	Clubul Fermierilor Români	
Liviu Predoiu	Asociația Societăților Financiare din România	

Liviu Șerban	Asociația Societăților Financiare din România	Coordonator al <i>Subgrupului privind îmbunătățirea alocării creditelor garantate de stat către sectoarele de importanță strategică</i>
Luminița Tatarici	Banca Națională a României	
Magda Săndulescu	Asociația patronală a industriei de software și servicii	
Mihaela Demetriuc	Ministerul Finanțelor	
Mihaela Mihăilescu	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare	
Mircea Valentin Cărlan	Ministerul Energiei	
Mirela Mușat	Raiffeisen Bank	
Monica Filcescu	Banca de Investiții și Dezvoltare	Coordonator al <i>Subgrupului pentru identificarea de noi soluții pentru garantarea creditelor</i>
Oana Mihaela Bâra	Confederația Patronală Concordia	
Oana Mușat	Ministerul Finanțelor	
Paul Căsândroi	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii	
Răceanu Raluca-Georgiana	Ministerul Apărării Naționale	
Raluca Nicolescu	Banca de Investiții și Dezvoltare	
Raluca Sturzu	Banca Transilvania	
Ramona Balasanian	Asociația Societăților Financiare din România	Coordonator al <i>Subgrupului privind lecțiile programelor existente</i>
Ramona Ivan	CEC Bank SA	
Raul Ionuț Dumitrașcu	Asociația Societăților Financiare din România	
Șerban Ghinescu	Exim Banca Românească	
Silviu-Bogdan Toma	Raiffeisen Bank	
Simona Mureșan	Banca de Investiții și Dezvoltare	
Simona Ichim	Banca Națională a României	
Simona Nistor	Universitatea Babeș-Bolyai	Coordonator al <i>Subgrupului privind lecțiile programelor existente</i>
Sorin Elisei	Ministerul Energiei	
Ștefan Nanu	Ministerul Finanțelor	
Sterică Fudulea	Consiliul Național al IMM din România (CNIPMMR)	
Teodora Petre	Banca de Investiții și Dezvoltare	
Theodore Gorry	Banca Națională a României	
Tiberiu Moisa	Banca Transilvania	
Tiberius Costin Constantinescu	Banca Națională a României	

Valeria Mateescu
Vasile Stroi
Veronica Staicu

Asociația Municipiilor din România
Banca Națională a României
Agenția pentru Finanțarea
Investițiilor Rurale

Lista abrevierilor

ABE/EBA	Autoritatea Bancară Europeană
ACCA	Association of Chartered Certified Accountants
ADR	Agenții de Dezvoltare Regională
AFIR	Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale
ALB	Asociația Societăților Financiare din România
ANAF	Agenția Națională pentru Administrare Fiscală
APL	Administrația publică locală
ARB	Asociația Română a Băncilor
ASE	Academia de Studii Economice
ASF	Autoritatea de Supraveghere Financiară
BCE/ECB	Banca Centrală Europeană
BEI/EIB	Banca Europeană de Investiții
BERD/EBRD	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BID	Banca de Investiții și Dezvoltare
BNR	Banca Națională a României
BRI/BIS	Banca Reglementelor Internaționale
BVB	Bursa de Valori București
CAWI	Computer assisted web interviews
CCR	Curtea Constituțională a României
CE/EC	Comisia Europeană
CERS/ESRB	Comitetul European pentru Risc Sistemic
CF	Cohesion Fund
CFA	Chartered Financial Analyst
CFM	Cadrul Financiar Multianual
CNSM	Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială
CRC	Centrala Riscului de Credit
DESI	Digital Economy and Society Index
ECE/CEE	Europa Centrală și de Est
ERDF	European Regional Development Fund
ESF	European Social Fund
ESG	Environment, Social, Governance
ESMA	European Securities and Markets Authority
ETF	Evaluări tehnico-financiare
EU-ETS	EU Emissions Trading System (EU ETS)
FABBV	Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de Valori
FCNEF	Sondaj privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România
FEADR	Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală
FEGA	Fondul european de garantare agricolă
FEI	Fondul European de Investiții
FNGCIMM	Fondul Național de Garantare a Creditelor pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii
FRM	Financial Risk Manager
IBR	Institutul Bancar Român
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
INS	Institutul Național de Statistică

IEA	International Energy Agency
IFI	Instituții financiare internaționale
KPI	Key performance indicator – criteriu cheie/esențial de performanță
MBA	Master of Business Administration
ME	Ministerul Economiei
MF	Ministerul Finanțelor
MiFID	Markets in Financial Instruments Directive
MMAP	Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor
NPL	Credite neperformante
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OECD/INFE	OECD International Network on Financial Education
ONG	Organizații non-guvernamentale
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
PIB	Produsul intern brut
PNRR	Planul Național de Redresare și Reziliență
PNS	Planul Național Strategic
PO	Program operațional
POCIDIF	Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare
PRM	Professional Risk Manager
R&D	Cercetare-dezvoltare
SEN	Sistemul energetic național
SNEF	Strategia Națională de Educație Financiară
TIC/ITC	Tehnologia informației și comunicațiilor
TVA	Taxa pe valoare adăugată
UAT	Unități administrative teritoriale
UAV	Unmanned aerial vehicle
UE/EU	Uniunea Europeană
UNEP FI	United Nations Environment Programme Finance Initiative
VAB	Valoarea adăugată brută

Sinteză, principale concluzii și propuneri de recomandări

Consiliul general al Comitetului Național pentru Supravegherea Macroprudențială (CNSM) a hotărât în luna decembrie 2024 înființarea unui Grup de lucru privind programele guvernamentale de garantare a creditelor, cu scopul de a identifica lecțiile învățate din programele derulate anterior și de a emite recomandări pentru viitor.

Activitatea grupului de lucru s-a realizat prin intermediul a trei subgrupuri. Primul subgrup a avut drept obiectiv evaluarea programelor și a experienței anterioare, cu scopul de a identifica deficiențele, dar și punctele forte care pot servi programelor viitoare. Cel de-al doilea subgrup a urmărit identificarea sectoarelor/domeniilor strategice care ar putea fi ținute în viitor prin astfel de programe. Cel de-al treilea și ultimul subgrup a avut ca obiectiv identificarea de noi soluții de finanțare, în special din perspectiva rolului pe care îl poate avea Banca de Investiții și Dezvoltare (BID).

În contextul macroeconomic actual, marcat de un nivel ridicat al deficitelor gemene, dar și de provocări geopolitice, climatice și economice la nivel internațional, care au contribuit la rescrierea agendei publice europene, se impune o utilizare cât mai eficientă a fondurilor publice. Este necesar ca viitoarele programe naționale să contribuie la dezvoltarea economică de o manieră sustenabilă, prin: (i) formularea unor obiective specifice urmărite pentru finanțările garantate, (ii) identificarea domeniilor care sunt de importanță strategică pentru economia românească, inclusiv prin (iii) continuarea procesului de digitalizare și integrare a datelor critice care să asigure o implementare cât mai eficientă.

Seria de programe de garantare inițiate de Guvernul României în perioada 2020-2024 a generat un interes deosebit, având o prezență semnificativă în agenda publică și regăsindu-se în topul priorităților mediului de afaceri. Plafoanele și limitele disponibile au fost utilizate în totalitate, marcând astfel popularitatea acestui tip de intervenție.

Experiența acumulată în anii de derulare a acestor programe reprezintă o curbă de învățare valoroasă pentru toți participanții, deși au fost întâmpinate provocări de ordin legislativ, financiar sau operațional. Totodată, perioada în care s-au desfășurat acestea a fost marcată de multiple evenimente disruptive (pandemia COVID-19, războiul Rusiei asupra Ucrainei, amplificarea evenimentelor climatice, tranziția de la un mediu caracterizat de dobânzi scăzute la unul caracterizat de un nivel ridicat al inflației, etc.), cu efecte generalizate pentru societatea românească.

În perioada 2020-2024 a fost emis un volum record de garanții (peste 60 miliarde lei), care a permis o adresabilitate largă, asigurând și susținând accesul la finanțare al companiilor nefinanciare. Un număr important de firme a contractat credite cu garanții de stat (27 la sută din totalul firmelor cu credite bancare la iunie 2025), dintre care o treime nu accesaseră finanțarea bancară în ultimii 5 ani. Cu toate acestea, în proporție de peste 70 la sută finanțările cu garanții de stat au luat forma creditelor de trezorerie, în defavoarea celor pentru investiții¹ (în medie 15 la sută din portofoliul de credite garantate în perioada iunie 2020-iunie 2025).

Caracterul general al programelor naționale de garantare a asigurat accesul la finanțare pentru firme

¹ Au fost considerate creditele pentru finanțarea stocurilor și echipamentelor, conform obligației de raportare la Centrala Riscului de Credit (CRC).

de toate dimensiunile, de toate vârstele, din toate zonele geografice și din aproape toate sectoarele economiei. Drept consecință, se observă un grad ridicat de similitudine între portofoliul de credite cu garanția statului și cel fără astfel de garanții. Totodată, în programele naționale finanțarea sectoarelor economice strategice nu a reprezentat un obiectiv specific, iar acestea cumulează aproximativ o treime din acest portofoliu.

Firmele care au accesat finanțări garantate de stat sunt semnificativ mai îndatorate comparativ cu cele fără acest tip de credite (170 la sută comparativ cu 120 la sută, decembrie 2024), iar majorarea ratelor de dobândă a coincis cu perioada de expirare a subvenționării dobânzilor pentru o parte importantă a portofoliului de credite garantate. Ponderea deținută de companiile vulnerabile la rata dobânzii (nivelul marjei EBIT/cheltuieli cu dobânzile sub 250 la sută) în stocul creditelor garantate de stat se situa la 37 la sută la finalul anului 2024 (în creștere de la 17 la sută la finalul anului 2021).

Analiza evoluțiilor performanței firmelor arată că, în general, în anii ulteriori accesării unui credit garantat de stat, indicatorii financiari ai companiilor care au accesat astfel de credite nu au înregistrat modificări substanțiale. Un efect pozitiv este mai vizibil în cazul companiilor care au accesat prima dată un credit garantat de stat în anul 2020. Nu au fost identificate evidențe ale implicațiilor pozitive ale acestui tip de finanțare pentru capacitatea firmelor de a genera o cifră de afaceri sau valoare adăugată brută mai ridicată. În schimb, se remarcă o contribuție pozitivă la dinamica numărului de salariați, pentru toate firmele îndatorate, indiferent de dimensiune sau sector economic. Aceste evidențe sunt în acord cu orientarea finanțărilor mai degrabă către acoperirea unor nevoi financiare imediate și pentru derularea în condiții normale a activității, dar nu neapărat pentru dezvoltare activității prin realizarea de investiții. Pentru a-și atinge potențialul de a genera efecte de multiplicare în economie, este necesar ca programele viitoare să fie mai bine ținute, nu doar din perspectiva debitorilor, dar și a activităților finanțate, în linie cu prioritățile strategice ale României, dar și cele stabilite la nivel european.

În perioada recentă, similar cu evoluțiile înregistrate la nivelul de ansamblu al companiilor nefinanciare, observăm o deteriorare a sănătății financiare a firmelor cu credite garantate, aspect care s-a reflectat și asupra disciplinei financiare. Începând cu a doua parte a anului 2024, calitatea portofoliului de credite garantate de stat se deteriorează semnificativ. Rata de neperformanță (NPL) a crescut cu 2,5 puncte procentuale între iunie 2024-iunie 2025, de la 3,8 la 6,3 la sută, peste nivelul observat la nivelul întregului portofoliu corporativ (4,8 la sută).

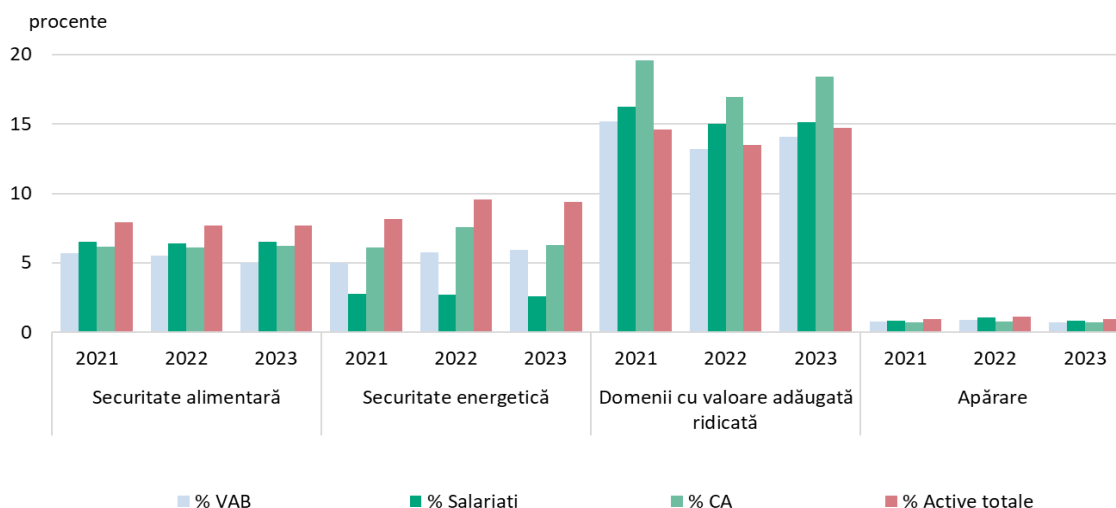
Fără a subestima impactul pozitiv obținut și ținând cont de amploarea resurselor publice angajate, evidențele acestei perioade au condus la identificarea unei serii de deficiențe operaționale, care soluționate, ar putea permite atingerea mai eficientă a obiectivelor. Totodată, direcționarea mai bună a resurselor către stimularea investițiilor sau ținerea unor domenii strategice sunt de natură să genereze sinergii mult mai ample raportat la resursele investite în derularea programelor de garantare.

O dezvoltare strategică are nevoie de programe ținute și calibrate să stimuleze investițiile acolo unde sunt necesare. Analiza și cercetarea nevoilor specifice, precum și a provocărilor cu care se confruntă mediul de afaceri, inclusiv din perspectiva accesului la finanțare, trebuie derulate periodic.

În vederea îmbunătățirii eficienței programelor guvernamentale de garantare a creditelor și a sprijinirii transformării structurale a economiei României, precum și a asigurării securității energetice și alimentare, Grupul de lucru a identificat patru sectoare strategice care pot fi sprijinite pentru realizarea acestor obiective. Astfel, liniile strategice identificate sunt: securitatea alimentară,

securitatea energetică, industria de apărare și domeniile cu valoarea adăugată ridicată, inclusiv entități care înglobează inteligența artificială în activitatea proprie. Companiile care activează în aceste sectoare sunt importante pentru economia României, ele generând în anul 2023 aproximativ 32 la sută din cifra totală de afaceri a companiilor nefinanciare. Cel mai important aport la acest rezultat îl au companiile din domeniile cu valoare adăugată ridicată.

Grafic 1. Rolul companiilor din sectoarele strategice în ansamblul companiilor nefinanciare

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Vulnerabilitatea asociată balanței externe a sectorului agroalimentar reprezintă o preocupare la nivel național, iar cauzele și posibilele soluții au fost analizate pe larg de Grupul de lucru CNSM privind diminuarea vulnerabilităților provenind din creșterea deficitului balanței comerciale cu produse agroalimentare². Programele viitoare de garantare ar trebui să țină seama de dezvoltarea și susținerea unui sector agroalimentar generator de valoare adăugată superioară, rezilient la schimbările climatice și evoluțiile din sectorul energetic și contribuitor activ la tranziția ecologică. Totodată, programele viitoare ar putea avea în vedere susținerea acelor firme din sectorul agroalimentar care au dovedit sau pot dovedi capacitatea de atragere de fonduri europene.

Sectorul format din companiile care asigură securitatea energetică reprezintă o parte esențială a economiei naționale, nu doar prin prisma relevanței calculate ca pondere în diverși indicatori, ci mai ales prin rolul fundamental pe care îl deține pentru celelalte companii și pentru populație. Un alt aspect relevant pentru acest sector în contextul economic și geopolitic actual se referă la energia regenerabilă. Datele privind acest subiect arată că România are încă o poziție favorabilă în raport cu media europeană și cea regională, în ceea ce privește ponderea consumului de energie verde în consumul final. Din perspectiva producției de energie regenerabilă, evoluția a fost marcată de un salt puternic în intervalul 2010–2016, odată cu intrarea în mixul energetic a capacităților solare și eoliene, care au completat producția deja importantă din surse hidrologice. După această etapă de expansiune rapidă, producția de energie regenerabilă s-a stabilizat, semnalând o plafonare a ritmului de creștere și necesitatea unor noi investiții pentru a dezvolta capacitățile de producție și pentru a menține avantajul competitiv pe termen lung.

² [Analiza-CNSM-privind-deficitul-agroalimentar.pdf](#)

Companiile care activează în domenii cu valoare adăugată ridicată dețin o pondere semnificativă în economia României și au potențialul de a deveni motoare ale creșterii economice sustenabile. Prin natura activităților în care acestea sunt angrenate, ele contribuie nu doar la generarea de venituri și crearea de locuri de muncă bine remunerate, ci și la stimularea inovației și a competitivității pe piețele internaționale. Pe termen mediu și lung, rolul acestor companii este esențial pentru transformarea structurală a economiei naționale, prin orientarea către industrii moderne, bazate pe tehnologie și cunoaștere, eficiență energetică și valoare adăugată crescută.

În ultimii 10 ani, companiile din industria de apărare din România au avut, în general, un aport pozitiv la activitatea economică, atât din perspectiva dinamicii cifrei de afaceri, a rolului în formarea valorii adăugate, cât și a numărului de salariați. Cu toate acestea, contribuția acestor firme s-a menținut modestă: sub 1 la sută, atât în termeni de cifră de afaceri, cât și VAB generate în economie. Această dimensiune ar putea sugera că există o capacitate limitată a industriei de apărare din România de a genera efectele de multiplicare atât de consistente încât să conducă la o creștere sensibilă a PIB. Posibil ca producția fabricată în România să fi rămas la un nivel tehnologic mai redus, pentru că domenii precum telecomunicațiile sau tehnologia informației contribuie cu sub 2 la sută din valoarea intrărilor de bunuri și servicii folosite în producția în domeniul apărării. De asemenea, cheltuielile de cercetare-dezvoltare ale firmelor din domeniu reprezintă sub 1 la sută în total cheltuieli. În aceste condiții, pentru menținerea sustenabilității economice a efortului de apărare, sunt necesare schimbări semnificative în ceea ce privește maniera în care s-a dezvoltat până în prezent industria națională de apărare, prin următoarele posibile direcții: (i) creșterea rolului obligațiilor de *offset* prin includerea în cadrul acestora a transferului de tehnologie și dezvoltarea de competențe în domeniu, (ii) relocarea unor lanțuri de producție din străinătate în România sau (iii) identificarea de campioni naționali în industria de apărare și susținerea acestora și a sectoarelor în care activează. Domeniul de activitate cel mai des întâlnit în rândul acestor posibili campioni naționali este "Fabricarea de aeronave și nave spațiale" (CAEN 3030), astfel că ar putea fi un sector în care România să dobândească un avantaj competitiv în viitor (de exemplu, drone).

Pentru a sprijini dezvoltarea sectoarelor strategice, Grupul de lucru recomandă consolidarea unor arii transversale cu impact sistemic, capabile să accelereze tranzițiile digitală, industrială și verde, dar și să crească reziliența economică. În lipsa unor politici coerente și integrate, România riscă să își adâncească decalajele față de economiile europene și să piardă oportunități de integrare în lanțurile valorice globale.

Priorități imediate sunt reprezentate de îmbunătățirea capacității firmelor de a identifica noi elemente de generare de valoare adăugată ridicată, care să permită în timp trecerea la categorii superioare de mărime și inovare, și de ameliorarea aptitudinilor și competențelor la nivelul forței de muncă (*upskilling, reskilling și upscaling*). În acest sens, este necesar un cadru de politici publice care să coreleze dezvoltarea competențelor digitale și tehnice ale forței de muncă cu creșterea capacității firmelor de a genera valoare adăugată superioară. Soluții în acest sens ar putea fi dezvoltarea de programe integrate de formare profesională, parteneriate între mediul de afaceri și universități, precum și scheme de sprijin pentru firmele care investesc în capital uman și inovare.

În același timp, cercetarea & dezvoltarea, inovarea și digitalizarea trebuie tratate ca piloni transversali de competitivitate, nu doar ca politici sectoriale. România are nevoie de mecanisme de finanțare dedicate cercetării și dezvoltării, stimulente pentru firmele inovative și accelerarea digitalizării infrastructurii publice și private, inclusiv din perspectiva înglobării inteligenței artificiale în activitatea

proprie. Totodată, introducerea de standarde și criterii clare pentru eficiență energetică și adaptarea la schimbările climatice trebuie să devină parte integrantă a politicilor industriale, pentru a reduce vulnerabilitățile asociate cu costurile ridicate ale energiei.

Nu în ultimul rând, promovarea economiei circulare și creșterea accesului la fonduri europene sunt esențiale. România ar trebui să dezvolte programe naționale care să încurajeze reutilizarea resurselor și inovația în modele de business circulare, în paralel cu îmbunătățirea mecanismelor de atragere și absorbție a finanțărilor europene. Aceste instrumente pot oferi un avantaj competitiv sustenabil, transformând provocările actuale în oportunități de dezvoltare.

Intervențiile publice anterioare la nivel național au însemnat acordarea de garanții individuale, spre deosebire de abordarea la nivelul Uniunii Europene care a vizat o paletă extinsă de produse financiare care pot fi sprijinite prin garanția bugetară acordată de bugetul UE, cum ar fi de exemplu actuala perioadă de programare financiară prin programul InvestEU³. În continuare, complementaritatea dintre BID și sectorul financiar-bancar este esențială, BID intervenind acolo unde acesta nu poate sau nu dorește să își asume riscuri, contribuind la reducerea dezechilibrelor structurale și la consolidarea rezilienței financiare. Exemple internaționale confirmă faptul că o bancă de dezvoltare bine structurată poate genera efect de levier, mobilizând capital privat și resurse europene sau internaționale pentru proiecte strategice. BID poate reduce costul și riscul pentru băncile comerciale prin garanții și co-finanțări, prin intervenții directe sau indirecte, în nume și cont propriu sau în nume și cont stat.

Un alt tip de instrument de finanțare care ar putea să aibă un impact pozitiv multiplu, inclusiv din perspectiva dezvoltării pieței de capital din România, dar și a creșterii transparenței în sectorul companiilor nefinanciare este reprezentat de emisiunile de obligațiuni. În acest caz, o potențială implicare a BID ar presupune fie garantarea unei proporții din datoria emisă, fie achiziția unui procent din valoarea instrumentelor emise de firme.

De asemenea, grupul de lucru a propus explorarea unui instrument financiar pentru faza de start-up/risc al firmelor, respectiv înființarea și operaționalizarea unui fond public de investiții, pentru investiții strategice. În primă fază, acesta poate viza companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate, domeniul industriei de apărare, inclusiv al industriei prelucrătoare. Pentru firmele aflate în faza de creștere și/sau maturitate, în particular cele din sectorul energetic, este propusă înființarea unui instrument financiar în cadrul Fondului de Modernizare, care să permită acordarea fondurilor nerambursabile într-un procent plafonat din valoarea proiectului/investiției, condiționat însă de obținerea unui credit garantat de către BID, de exemplu, în nume și cont stat, pentru cofinanțarea acestuia/acesteia. Ulterior, monitorizarea performanței acestor instrumente este crucială pentru legitimitatea și eficiența utilizării fondurilor alocate pentru susținerea accesului la finanțare în domeniile identificate ca prioritare. Printre principalii indicatori de performanță ar trebui să se regăsească volumul total de credite garantate, rata de multiplicare (capital public mobilizat vs. resurse private atrase), numărul de IMM-uri finanțate în domenii inovative, numărul de locuri de muncă create sau menținute (pe o perioadă de timp care să asigure sustenabilitatea intervenției publice), numărul de IMM-uri care reprezintă clienți noi pentru sectorul financiar, reducerea disparităților regionale în accesul la finanțare sau adaptabilitatea instrumentelor la șocuri economice (ex.: pandemie, crize energetice).

³ Regulamentul (UE) 2021/523

Grupul de lucru a identificat 6 propuneri de recomandări (prezentate în tabelul de mai jos) care urmăresc 3 paliere principale: (i) crearea unui cadru general care să servească drept bune practici pentru implementarea de programe viitoare, (ii) nevoia de țintire a potențialelor programe de garantare a creditelor către domenii strategice și (iii) dezvoltarea de instrumente alternative de finanțare care să contribuie la ameliorarea accesului la finanțare, în arii care sunt mai puțin deservite de finanțarea tradițională, preponderent bancară.

Propuneri de recomandări adresate autorităților

Nr.	Măsura	Destinatar	Termen
1	Se recomandă ca orice garanție de stat – fie sub formă individuală, fie acordată în cadrul schemelor de portofoliu – să îndeplinească următoarele cerințe: a) Să fie condiționată în mod explicit de viabilitatea economică și bancabilitatea proiectelor beneficiare, astfel încât riscul de executare a garanției să fie minimizat, iar impactul pozitiv asupra economiei să fie maximizat. b) Să se bazeze pe standarde riguroase de evaluare financiară și pe criterii transparente de eligibilitate în analiza de risc și selecția proiectelor garantate.	Guvern (Ministerul Finanțelor)	31.12.2025
2	Se recomandă ținerea programelor și a facilităților de garantare a creditelor către următoarele domenii, considerate strategice la nivel național: (i) securitate alimentară, (ii) securitate energetică, (iii) industria de apărare, (iv) domenii cu valoare adăugată ridicată, conform Anexei la prezenta recomandare, și (v) entități care înglobează inteligența artificială în activitatea proprie. Programele viitoare nu pot avea un caracter general.	Guvern (Ministerul Finanțelor, ministerele de resort relevante pentru domeniile strategice)	31.12.2025
3	Se recomandă utilizarea instrumentului garanțiilor de portofoliu, ca mecanism de sprijin eficient și sustenabil de partajare a riscului de credit, pentru facilitarea accesului la finanțare al beneficiarilor eligibili din domeniile considerate strategice, cu un grad ridicat de granularitate, și multiplicarea fondurilor publice.	Guvern (Ministerul Finanțelor)	30.06.2026
4	Se recomandă combinarea fondurilor europene nerambursabile disponibile pentru domeniile strategice (ex. Fondul de Modernizare) cu acordarea de instrumente în nume și cont stat, cu efect de levier. De altfel, în acordarea de instrumente financiare în nume și cont stat ar trebui să se țină cont de resursele financiare disponibile astfel încât intervenția statului să fie finanțată ținând cont de contextul fiscal pe termen mediu.	Guvern (Ministerul Finanțelor, ministerele de resort relevante pentru domeniile strategice)	31.12.2026
5	Se recomandă stabilirea unui cadru general de reglementare a mandatelor în nume și cont stat, pentru orice sprijin sub formă de garanții oferite de stat, cu respectarea următoarelor condiții și principii, fără ca această listă să fie exhaustivă sau prescriptivă: a) formularea scopului strategic și a obiectivelor specifice fiecărui sprijin sub formă de garanții oferite de stat; b) definirea cadrului operațional și a calendarului de derulare, inclusiv prin integrarea bunelor practici din programele anterioare de garantare a creditelor; c) documentarea succintă a unui business case al programului care să fie bazat pe	Guvern (Ministerul Finanțelor)	30.06.2027

	impactul așteptat la nivelul economiei reale, numărul de beneficiari care ar putea accesa programul, estimarea costurilor asociate și modelarea corespunzătoare a structurii de pricing; d) stabilirea obligativității de întocmire a unui raport anual și final de analiză a gradului de îndeplinire a obiectivelor, care să identifice impactul și punctele de îmbunătățire, ca parte din obligațiile titularilor programelor naționale; e) publicarea în avans a cerințelor și a condițiilor specifice de accesare a programelor, precum și a calendarului de derulare înainte de implementarea acestora; aceste cerințe pot contribui la creșterea predictibilității și la implementarea mai eficientă a programelor; f) stabilirea unor criterii de selecție a companiilor, a unor criterii cheie de performanță de portofoliu, indicatori de monitorizare, stimulente sau mecanisme de corecție pentru intermediarii financiari, inclusiv în funcție de nivelul ratelor de nerambursare înregistrate de instituțiile de credit participante; g) asigurarea transparentă, la acordarea mandatului, a cadrului prin care Banca de Investiții și Dezvoltare poate realiza restructurări/amenajări, suplimentări, extinderi ale instrumentelor acordate pentru a gestiona anumite situații generate de contexte de piață specifice, etc. Această opțiune ar permite minimizarea pierderilor potențiale facilitând restructurări financiare ale creditelor aflate în dificultate; h) acordarea unui mandat operațional Băncii de Investiții și Dezvoltare, care să faciliteze identificarea și soluționarea provocărilor operaționale ale programelor.		
6	Se recomandă reevaluarea domeniilor strategice, prin cercetări care să identifice nevoile specifice/sectoriale, necesitatea de intervenție (<i>market failures</i>) și evaluarea accesului la finanțare. Studiile de piață trebuie să ia în considerare și punctul de vedere al agenților economici.	Guvern (Ministerul Finanțelor, ministerele de resort relevante), BNR, ASF	31.12.2028

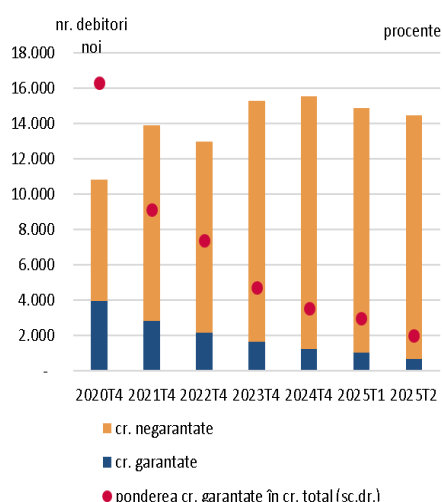
1. Lecții învățate

1.1. Analiza creditării bancare cu garanția statului

Programele naționale de garantare a creditelor lansate în intervalul 2020-2024 s-au remarcat printr-o utilizare ridicată. Aceste programe au permis accesul la creditarea bancară unui număr important de firme, iar, pentru o parte semnificativă dintre companii, creditele garantate de stat⁴ au reprezentat prima finanțare bancară în ultimii 5 ani.

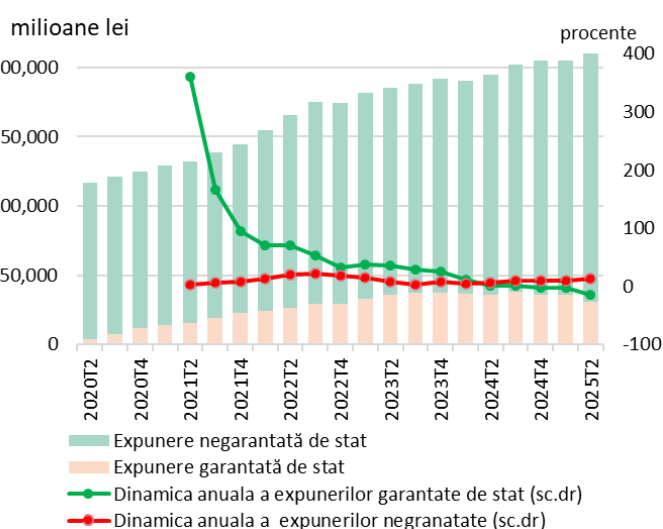
Conform datelor disponibile, numărul firmelor care au accesat credite cu garanții de stat în perioada 2020-iunie 2025 se ridică la circa 47 700, respectiv 27 la sută din numărul companiilor îndatorate la instituțiile de credit (la iunie 2025), **Grafic 1.1**.

Grafic 1.1. Evoluția numărului de debitori noi

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 1.2. Evoluția creditării bancare după existența garanției statului

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

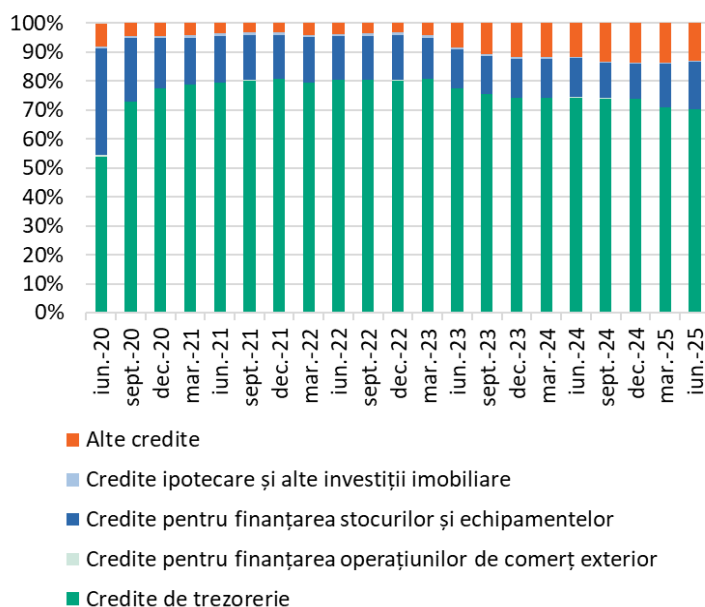
*datele reflectă nivelul expunerilor aflate în portofoliile instituțiilor de credit la finalul fiecărei perioade, nu fluxul creditelor nou acordate.

Începând cu anul 2020, dinamica expunerilor garantate de stat a traversat trei stadii de creștere, iar decalajul față de expunerile negarantate s-a redus treptat. Până la finalul anului 2021, ritmul mediu anual de creștere a fost supraunitar (comparativ cu o dinamică modestă în cazul expunerilor fără garanția statului, +5 la sută, **Grafic 1.2**). Programele de garantare a creditelor au avut un rol important în susținerea accesului la finanțare al companiilor în această perioadă, marcată de unele din cele mai ridicate provocări economice, generate de pandemia COVID-19. Ritmul de creștere semnificativ din acest interval a fost determinat și de un efect de bază important, în condițiile în care ponderea creditelor garantate de stat în portofoliul corporativ al băncilor era foarte redusă (2,7 la sută în mai 2020). În cea de-a doua etapă, perioada 2022-2023, ritmul mediu de creștere coboară la circa 45 la

⁴ Pe parcursul acestui document, referirile la creditarea garantată, respectivă cea negarantată se referă la garantarea/negarantarea de către stat a expunerilor respective, iar expunerile negarantate de stat pot include atât credite negarantate dar și garantate cu alte garanții decât cea a statului (de exemplu, garanții imobiliare).

sută, iar decalajul dintre aceste două categorii de expuneri se diminuează. În această perioadă este atins și maximul ponderii creditelor garantate de stat acordate companiilor nefinanciare (20 la sută). Începând cu finalul anului 2024, dinamica expunerilor garantate indică o scădere a stocului de credite, în timp ce creditarea fără garanții de stat continuă să sporească (+10 la sută creștere medie anuală în perioada decembrie 2024-iunie 2025).

Grafic 1.3. Distribuția stocului de credite garantate de stat, în funcție de tipul creditului

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

către credite pe termen scurt, circa 85 la sută din portofoliu având o maturitate de până la 3 ani. În acest context, peste 70 la sută din creditele garantate de stat au vizat capitalul de lucru, în defavoarea investițiilor⁵ (în medie 15 la sută din portofoliul de credite garantate în perioada iunie 2020-iunie 2025), indicând mai degrabă o orientare a finanțării pentru continuarea activității firmelor și nu pentru dezvoltarea sau creșterea companiei (Grafic 1.3). Acest lucru se reflectă și în rezultatele financiare ale firmelor ulterior contractării creditelor garantate. Creditele de investiții cu garanția statului reprezintă doar 8 la sută din totalul acordat companiilor nefinanciare de instituțiile de credit (la iunie 2025).

Larga adresabilitate a programelor naționale de garantare a generat un portofoliu de credite semnificativ, împrumuturile fiind accesate de firme de toate dimensiunile, de toate vârstele, din toate zonele geografice ale țării, și din aproape toate sectoarele economiei.

Din perspectiva domeniului de activitate al firmelor, instituțiile de credit au urmat aceeași strategie în cazul creditării care a beneficiat de garanția statului cu cea aplicată la nivel agregat. Similar creditării la nivel agregat a companiilor nefinanciare, în topul expunerilor garantate se regăsesc firmele care activează în comerț (30 la sută din expunerile acordate, iunie 2025), urmate de cele din industria prelucrătoare (20 la sută) și servicii (15 la sută) (Grafic 1.4). S-a înregistrat, însă, o alocare mai mare de credite către firmele din agricultură (14 la sută, față de 9 la sută la iunie 2025) și construcții (14 la sută vs. 8 la sută).

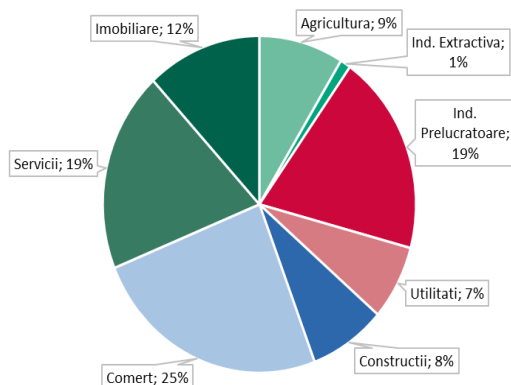
Alături de accesul pe scară largă la aceste programe, se remarcă susținerea accesului la finanțare pentru firmele fără finanțare bancară. O treime din debitorii care au apelat la credite garantate de stat în perioada analizată nu contractaseră credite bancare în ultimii 5 ani anteriori acestei perioade (Grafic 1.1). Ponderea noilor debitori cu credite garantate în total se reduce de la începutul perioadei de analiză, nivelul cel mai ridicat observându-se în perioada 2020-2021, afectată de restricțiile impuse în contextul pandemiei COVID-19.

Debitorii s-au orientat semnificativ

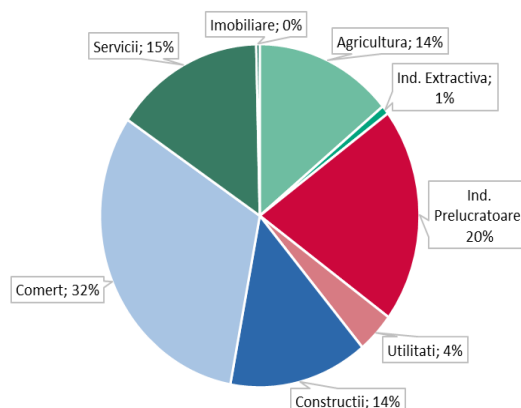
⁵ Au fost considerate creditele pentru finanțarea stocurilor și echipamentelor, conform obligației de raportare la Centrala Riscului de Credit (CRC).

Grafic 1.4. Distribuția sectorială a creditării

a. la nivel agregat

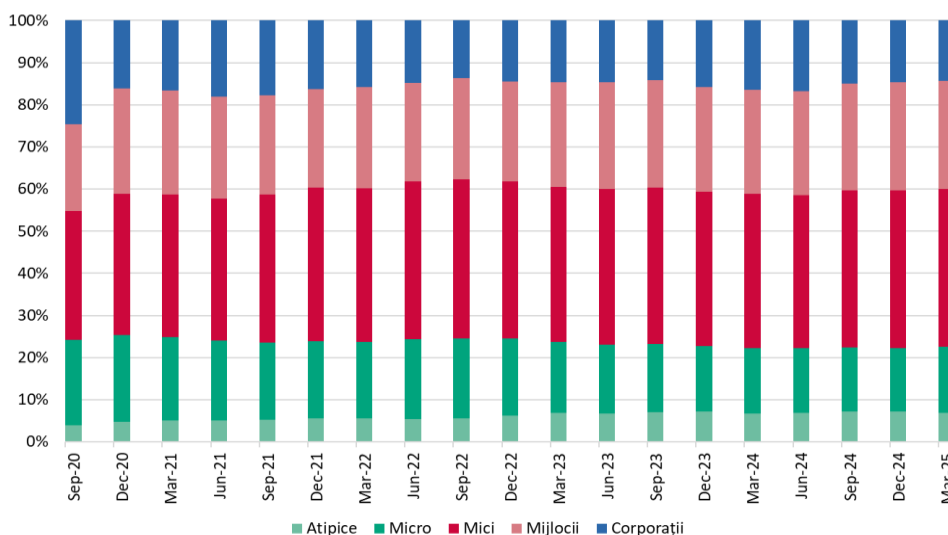
b. pentru creditele garantate de stat

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Firmele de toate dimensiunile au apelat la creditarea garantată de stat, dar în special firmele mici și mijlocii. Spre deosebire de creditarea negarantată, proporția corporațiilor care au apelat la acest tip de creditare este semnificativ mai redusă, programele naționale fiind în general croite în vederea sprijinirii firmelor de dimensiuni mai reduse (15 la sută din expunerile garantate de stat sunt acordate corporațiilor, față de 37 la sută în cazul creditelor negarantate, iunie 2025, [Grafic 1.5](#)). În plus, expunerile garantate de stat acordate corporațiilor sunt concentrate în portofoliile de credit a unui număr redus de instituții bancare, marcând o situație specifică.

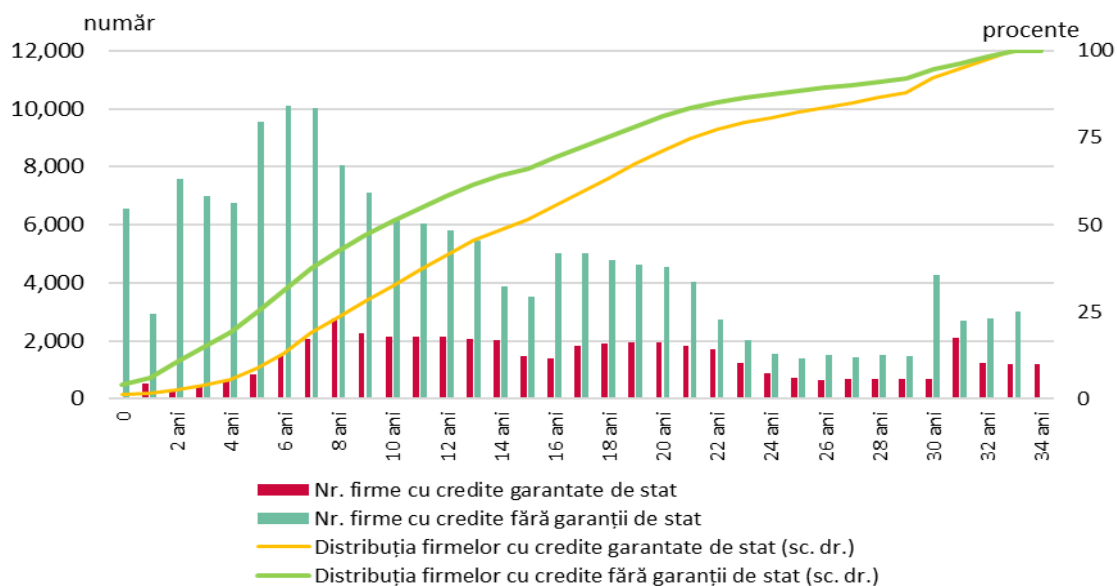
Grafic 1.5. Structura creditelor garantate de stat după dimensiunea companiilor

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Portofoliul de debitori cu credite garantate de stat acoperă toate categoriile de firme după vârstă ([Grafic 1.6](#)), de la firme tinere și până la cele cu peste 30 de ani de activitate. Comparativ cu portofoliul de credite negarantate, în cazul căruia se observă o mai mare concentrare în categoria firmelor mai tinere (25 la sută din debitori cu vârsta până în 5 ani), doar 9 la sută din debitori care se regăseau în această categorie de vârstă aveau credite garantate de stat la finalul anului 2024.

Grafic 1.6. Structura creditelor garantate de stat după vârsta* firmelor

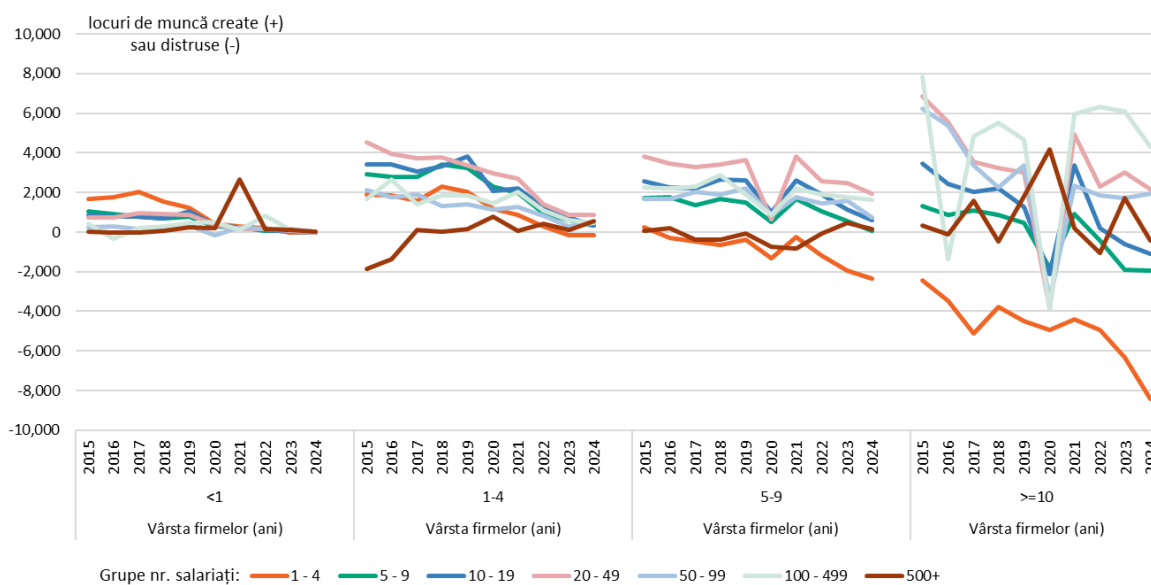

Notă: Sunt considerate toate companiile nefinanciare care au contractat credite garantate de stat în perioada 2020 - iunie 2025, iar structura este calculată în funcție de numărul de firme din fiecare categorie de vârstă.

*vârsta firmelor a fost calculată conform informațiilor disponibile la finalul anului 2024, iar 0 reprezintă firmele înființate în cursul anului 2024.

Sursa: BNR, MF, ONRC, calcule BNR

Grafic 1.7. Crearea de locuri de muncă la nivelul companiilor cu credite garantate de stat, în funcție de vârsta firmelor

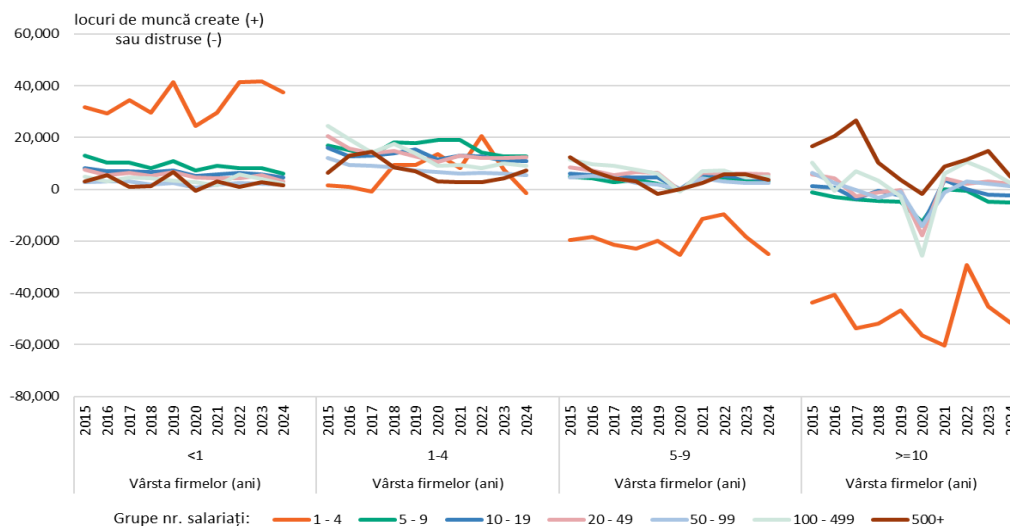

Sursa: BNR, MF, ONRC, calcule BNR

Companiile care au apelat la împrumuturi garantate de stat au generat un număr net de 75 de mii de locuri de muncă de la momentul demarării programelor guvernamentale de garantare a

împrumuturilor (2020-2024), **Grafic 1.7**. Spre comparație, aceleași companii au creat în perioada pre-pandemică (2015-2019) peste 220 de mii de locuri de muncă. De asemenea, se observă că programele de garantare a creditelor au susținut menținerea locurilor de muncă în special la nivelul companiilor mai mari și de regulă cu o vârstă mai mare, care sunt caracterizate în general de un dinamism mai scăzut în ceea ce privește dezvoltarea și inovarea.

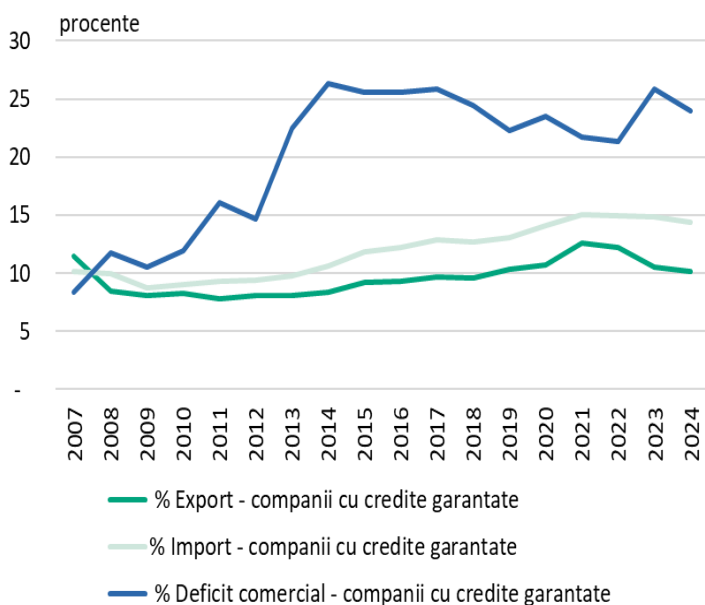
Grafic 1.8. Crearea de locuri de muncă pentru totalul companiilor nefinanciare, în funcție de vârsta firmelor

Sursa: BNR, MF, ONRC, calcule BNR

La nivelul de ansamblu al companiilor nefinanciare se remarcă, însă, o evoluție divergentă, companiile mai tinere, din grupele de salariați mai reduse, sunt cele mai dinamice din perspectiva creării de noi locuri de muncă (**Grafic 1.8**).

Grafic 1.9. Aportul companiilor care au accesat credite garantate de stat în perioada 2020-2025 la activitatea de comerț exterior

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Analiza creditării garantate de stat la nivel regional nu relevă o orientare diferită a băncilor comparativ cu segmentul de creditare fără garanția statului. Municipiul București se menține în topul județelor cu expuneri garantate de stat (circa 12 la sută din debitori sunt localizați în capitală comparativ cu 15 la sută în cazul creditării fără garanția statului). Din perspectiva expunerilor garantate aflate în sold la iunie 2025, se observă o reducere a decalajului între București și restul județelor comparativ cu portofoliul de credite negarantate. Astfel,

firmele din București cumulează circa 15 la sută din expunerile negarantate, dar aproape 35 la sută din cele negarantate.

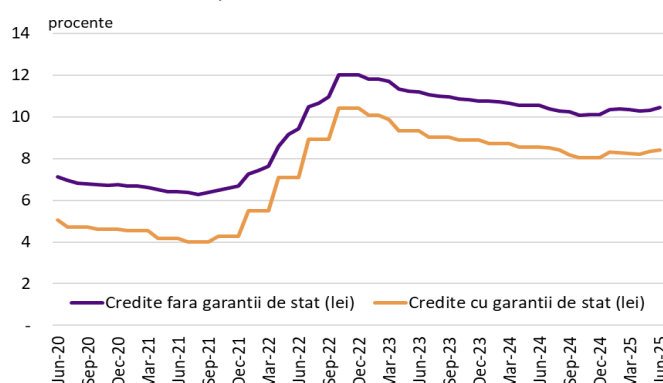
Gradul ridicat de adresabilitate a acestor programe a condus la construirea unor portofolii de credite cu garanția statului similare celor fără astfel de garanții. Drept consecință, ponderea expunerilor garantate acordate unor sectoare economice strategice⁶ nu depășește o treime, iar cea mai mare contribuție provine din sectorul agro-alimentar, care a beneficiat de programe țintite în perioada 2021-2024.

În plus, companiile care au beneficiat de credite garantate de stat în perioada 2020-2025 sunt implicate într-o proporție importantă în activitatea de comerț exterior (reprezentând 31 la sută din totalul companiilor exportatoare, respectiv 26 la sută din totalul firmelor importatoare). Cu toate acestea, aportul lor în echilibrarea balanței comerciale este negativ, aceste firme generând circa 24 la sută din deficitul balanței cu bunuri, în condițiile în care firmele cu credite garantate de stat dețin cote de 10 la sută din total exporturi, respectiv 14 la sută din total importuri (**Grafic 1.9**). Deficitul comercial cu bunuri la nivelul companiilor cu credite garantate de stat înregistrat o valoare de 8,1 miliarde euro la finalul anului 2024, în creștere semnificativă (86 la sută) față de finalul anului 2020 (4,4 miliarde lei). În acest context, este necesar ca programele de garantare a creditelor să susțină dezvoltarea facilităților de producție la nivel local, care să permită o mai bună acoperire a cererii interne, dar și capacitatea firmelor românești de a accesa mai multe piețe externe. De regulă, companiile exportatoare cu credite garantate de stat activează la nivelul a 2 țări cu un număr de 3 produse (valori mediane).

Prin urmare, fără o țintire clară a acestor programe, orientarea fondurilor către sectoarele economice care pot contribui la o dezvoltare sustenabilă a economiei românești, mai rezilientă în fața provocărilor geopolitice, energetice și climatice, într-un context cu multiple provocări bugetare, nu va putea fi susținută și nu va genera nici beneficiile așteptate pe termen mediu și lung pentru economia românească.

1.2. Analiza caracteristicilor firmelor care au accesat împrumuturi cu garanția statului

Grafic 1.10. Evoluția ratelor de dobândă

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Sănătatea financiară a firmelor cu credite garantate de stat a înregistrat o deteriorare în ultimii ani, în linie cu evoluțiile înregistrate la nivelul de ansamblu al companiilor nefinanciare. Companiile cu credite garantate de stat sunt semnificativ mai îndatorate, iar majorarea ratelor de dobândă a coincis cu perioada de expirare a subvenționării dobânzilor pentru o parte

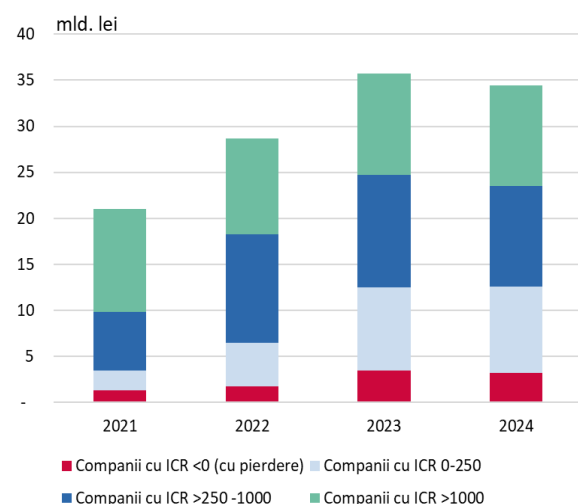
⁶ Pentru identificarea sectoarelor strategice s-a folosit metodologia de identificare prezentată în Secțiunea 3 a acestui Raport. Sunt considerate cinci categorii: industria medium-high tech și high tech, firme prestatoare de servicii de tip knowledge-intensive, industria agro-alimentară, industria de apărare și energie.

importantă a portofoliului de credite garantate.

Nivelul mai redus al ratelor de dobândă în cazul creditelor garantate de stat (**Grafic 1.10**), ca urmare a subvenționării de către stat a acestora pentru o perioadă de 12 luni, a reprezentat unul din factorii determinanți care au atras companiile către astfel de programe, însă acest lucru a și permis, în anumite situații, încadrarea la acest tip de finanțare a unor companii cu un nivel mai ridicat de risc.

Companiile vulnerabile la rata dobânzii, reprezentate de firmele care au înregistrat un nivel al marjei EBIT/cheltuieli cu dobânzile mai mic de 250 la sută (inclusiv firmele cu pierderi), dețineau o pondere importantă din expunerile garantate de stat la finalul anului 2024, **Grafic 1.11**. Ponderea deținută de acestea în stocul creditelor garantate de stat s-a majorat treptat în ultimii ani, de la 17 la sută la finalul anului 2021 la 37 la sută la finalul anului 2024. În schimb, companiile cu ICR confortabil (peste 1000 la sută) dețineau aproximativ 31,5 la sută din stocul de credite garantate de stat la finalul anului 2024, **Grafic 1.12** **Error! Reference source not found..**

Grafic 1.11. Evoluția stocului de credite garantate stat, în funcție de ICR (marja EBIT/cheltuielile cu dobânzile)

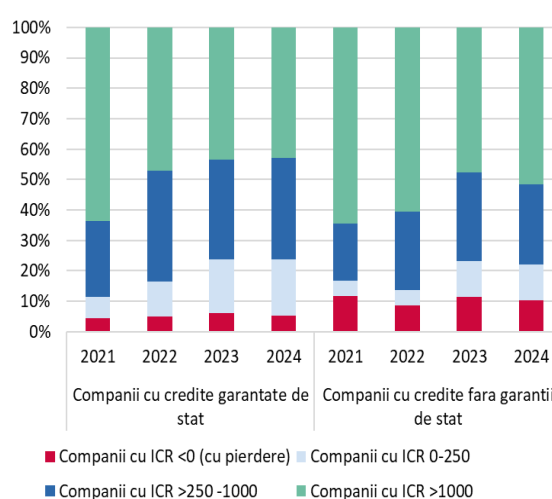
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Notă: ICR (interest coverage ratio) reprezintă raportul dintre EBIT/cheltuieli cu dobânzile.

Din perspectiva riscului de credit, companiile vulnerabile la rata dobânzii au consemnat cele mai ridicate rate de neperformanță, cele cu pierdere înregistrând cea mai ridicată rată NPL, respectiv 25,1 la sută în anul 2024, iar cele cu ICR între 0-250 la sută o rată NPL de 3,1 la sută.

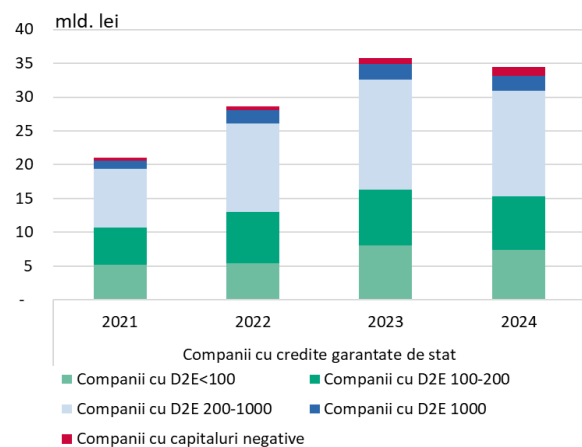
În ceea ce privește cifra de afaceri, 46 la suta din totalul aferent companiilor cu credite garantate de stat a fost generat de companiile cu un grad de îndatorare peste pragul semnal în anul 2024, față de 32 la sută în cazul companiilor cu credite fără garanții de stat, **Grafic 1.14**. În schimb, firmele vulnerabile la rata dobânzii au generat 24 la sută din cifra de afaceri totală a companiilor cu credite garantate de stat pentru anul 2024, respectiv 22 la sută din cifra de afaceri totală a companiilor cu credite fără garanții de stat.

Grafic 1.12. Structura cifrei de afaceri a companiilor cu credite bancare, în funcție de ICR (marja EBIT/cheltuielile cu dobânzile)

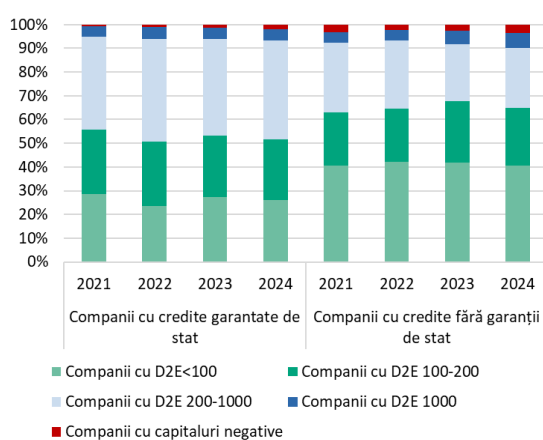
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 1.13. Evoluția stocului de credite garantate de stat, în funcție de gradul de îndatorare (datorii/capital)

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

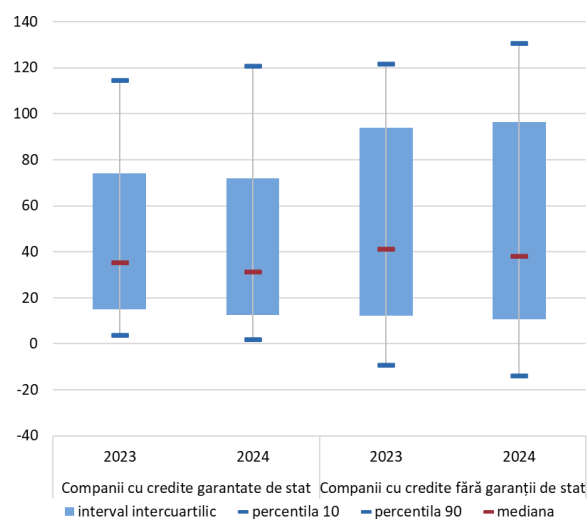
Grafic 1.14. Structura cifrei de afaceri a companiilor cu credite bancare, în funcție de gradul de îndatorare (datorii/capital)

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

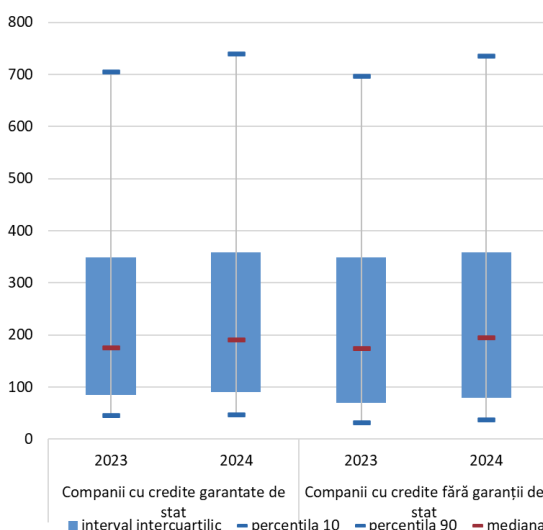
De asemenea, la finalul anului 2024, aproximativ 2 000 de firme cu capital negativ dețineau credite cu garanții de stat. Expunerea acestora era de 1,2 miliarde lei, respectiv 3 la sută din totalul expunerii garantate de stat. Totuși, deși volumul de credit era redus, aceste companii înregistrau o expunere neperformantă în valoare de 513 milioane lei (rată NPL de 47 la sută), ce reprezintă 38 la sută din totalul expunerii neperformante garantate de stat.

Grafic 1.15. Distribuția randamentului capitalului (ROE) pentru companiile cu credite

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 1.16. Distribuția gradului de îndatorare (D2E) pentru companiile cu credite

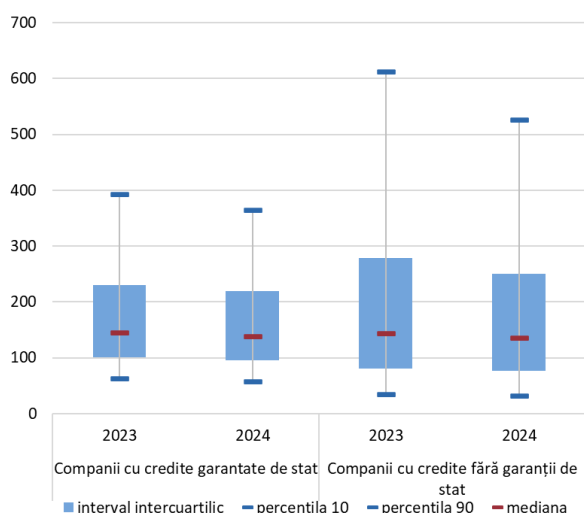
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

În ceea ce privește indicatorii financiari, principalele diferențe dintre companiile cu credite garantate de stat și cele cu credite fără astfel de garanții se reflectă în primul rând în amplitudinea variației rentabilității capitalului (ROE – *return on equity*), **Grafic 1.15**. Astfel, medianele ROE sunt apropiate între cele două tipuri de companii în ambii ani analizați, însă companiile cu credite fără garanții de stat au o dispersie mai mare, indicată de intervalul intercuartilic mai extins și de valori maxime mai ridicate (percentila 90), precum și de valori minime mai reduse. Totuși, acestea înregistrează și valori minime

mai scăzute (percentila 10), ceea ce sugerează o variabilitate mai mare a performanței. Companiile cu credite garantate de stat prezintă o distribuție mai compactă și ușor mai mică în termeni de ROE, ceea ce indică o stabilitate mai mare, dar și un potențial de randament mai moderat.

Aceeași structură se observă și la nivelul gradului de îndatorare (raportul dintre datorii și capital), unde diferențele dintre mediane sunt reduse, însă amplitudinea distribuției rămâne mai mare pentru companiile cu credite fără garanții de stat, **Grafic 1.16**. Acestea ating frecvent valori din percentila superioară peste cele ale firmelor garantate, iar diferențele se mențin constante între ani. În cazul companiilor cu credite garantate de stat, distribuția este mai compactă, ceea ce indică o mai mare uniformitate a poziției financiare în cadrul tipului de firme. Cu toate acestea, companiile cu un grad de îndatorare (raportul dintre datorii și capital) mai mare decât pragul semnal de 200 la sută dețineau aproximativ jumătate din expunerile garantate de stat la finalul anului 2024. Ponderea pe care acest tip de companii au deținut-o în cadrul portofoliului de credite garantate de stat s-a menținut relativ constantă în perioada 2021-2024 în jurul valorii de 50 la sută.

Grafic 1.17. Distribuția lichidității generale pentru companiile cu credite

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Similar indicatorilor anteriori, și în ceea ce privește lichiditatea generală, diferențele dintre cele două categorii de companii se manifestă în principal prin variația mai mare înregistrată de firmele cu credite fără garanții de stat, **Grafic 1.17**. În anii 2023 și 2024, acestea prezintă intervale intercuartilice mai extinse și valori maxime (percentila 90) semnificativ mai ridicate decât companiile cu garanții. Valorile minime sunt, de asemenea, mai scăzute, ceea ce indică o dispersie mai accentuată a nivelurilor de lichiditate în cadrul grupului.

Companiile cu garanții de stat mențin o distribuție mai compactă a indicatorului, cu o concentrație mai mare a valorilor în jurul mediane și cu extreme mai temperate, ceea ce indică, per total, o gestionare mai eficientă a

lichidității din partea acestui tip de companii.

Diferențele minore între distribuțiile principalilor indicatori financiari pentru cele două tipuri de companii (care au accesat credite garantate de stat vs. credite fără garanții de stat) pot indica faptul ca băncile au aplicat, în general, criterii similare de selecție la acordarea creditelor, indiferent dacă acestea au fost sau nu parte a programelor guvernamentale de garantare.

1.3. Evaluarea indicatorilor financiari ai firmelor ulterior contractării creditelor

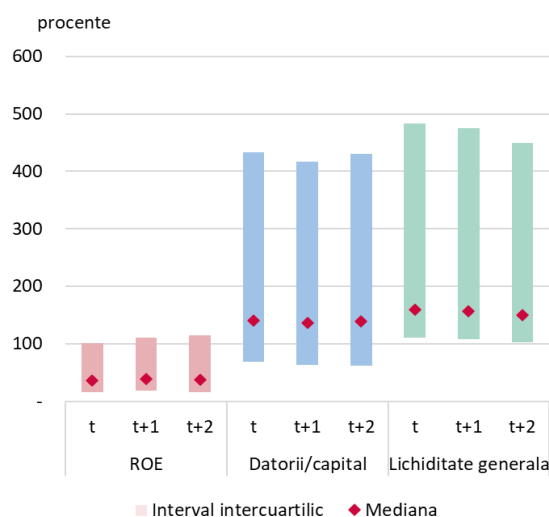
În timpul crizei COVID-19, programele guvernamentale de garantare a creditelor au jucat un rol important în sprijinirea firmelor din Europa. În Portugalia, garanțiile au susținut în principal firmele cu risc scăzut, în timp ce firmele mai riscante au plătit dobânzi mai mari și au primit volume mai reduse de credite (Mateus & Neugebauer, 2025). În Italia, garanțiile de stat au dus la creșterea profitabilității

firmelor pe termen mediu, iar efectele au fost mai pronunțate în sectorul serviciilor (Gai, Arcuri & Ielasi, 2023). Alte studii arată că garanțiile au contribuit la extinderea ofertei de credit, în special pentru firmele mai mici din Italia (Cascarino et al., 2022) și pentru firmele mici și solvabile din sectoarele cele mai afectate din Franța, Germania, Italia și Spania (Altavilla et al., 2021).

În România, evaluarea evoluțiilor performanței firmelor arată că, în general, în anii ulteriori accesării unui credit garantat de stat, indicatorii financiari ai companiilor care au accesat astfel de credite nu s-au modificat substanțial. Un efect pozitiv este mai vizibil în cazul companiilor care au accesat prima dată un credit garantat de stat în anul 2020. Astfel, în cazul acestora, în anul următor accesării (t+1), a fost observată o majorare a profitabilității, prin deplasarea în sus a mediane ROE, precum și o îmbunătățire a lichidității generale (**Grafic 1.18**), ceea ce arată că aceste credite au avut un rol important în menținerea și, mai apoi, în redresarea economico-financiară a companiilor care au avut de suferit în urma declanșării pandemiei COVID-19. În al doilea an de la acordarea împrumutului, ROE a continuat să se majoreze, însă lichiditatea generală s-a deteriorat ușor.

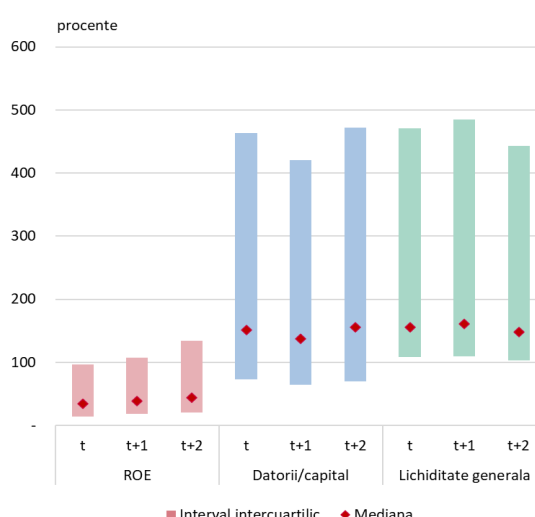
Pentru companiile care au accesat prima dată un credit garantat de stat în anii 2021 și 2022, impactul asupra indicatorilor financiari a fost însă limitat. Astfel, în cazul acestor firme, în următorii doi ani după accesarea unui credit garantat de stat, indicatorii de profitabilitate și lichiditate s-au menținut sau s-au deteriorat ușor (mediana și intervalul intercuartilic s-au deplasat în jos). În același timp, pentru firmele care au accesat prima dată un credit garantat de stat în anul 2021, gradul de îndatorare s-a majorat moderat în primul an ulterior accesării creditului (**Grafic 1.19**).

Grafic 1.18. Evoluția distribuției principalilor indicatori financiari ulterior accesării unui credit garantat de stat, 2018-2022

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 1.19. Evoluția distribuției principalilor indicatori financiari ulterior accesării unui credit garantat de stat în anul 2020

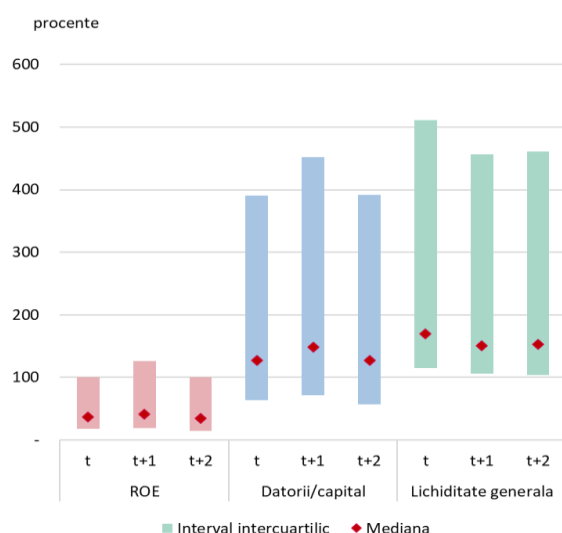

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Rezultatele acestei evaluări ex-post demonstrează faptul că, pentru a avea un impact pozitiv semnificativ, programele guvernamentale de garantare a creditelor trebuie atent direcționate către beneficiari. Pentru a obține efecte cât mai favorabile, aceste programe trebuie configurate astfel încât să se adreseze în principal firmelor cu un potențial semnificativ de dezvoltare, să răspundă situațiilor punctuale în care anumite companii sunt afectate – așa cum s-a întâmplat în timpul pandemiei de COVID-19 – sau să remedieze anumite deficiențe structurale, asigurând astfel o utilizare cât mai eficientă a fondurilor din bugetul de stat.

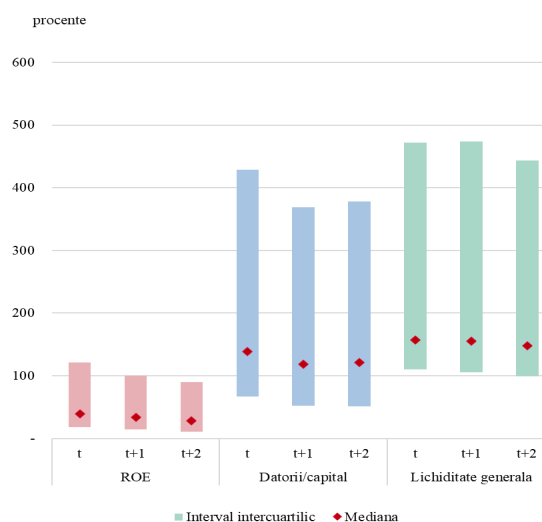
Analiza efectelor accesului la acest tip de finanțare implică însă o evaluare pe termen mediu sau lung. Datorită limitărilor privind perioada de observație a creditelor garantate acordate după anul 2020, efectele sunt analizate pentru primul și al doilea an ulterior accesării împrumutului, doar pentru creditele care au fost acordate între 2020-2022, **Grafic 1.20**, **Grafic 1.19**.

Grafic 1.20. Evoluția distribuției principalilor indicatori financiari ulterior accesării unui credit garantat de stat în anul 2021

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 1.21. Evoluția distribuției principalilor indicatori financiari ulterior accesării unui credit garantat de stat în anul 2022

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

A fost derulată o analiză asupra debitorilor care au contractat credite garantate de stat (dar posibil să fi contractat și credite negarantate de stat) în perioada 2020-2022, alături de cei care au contractat doar credite fără garanția statului în această perioadă. Eșantionul se ridică la circa 45 000 de firme care au contractat credite noi în perioada 2020-2022, dintre care 30 000 în categoria debitorilor cu credite garantate de stat (considerați debitorii tratați) și 15 000 debitorii netratați.

Efectele creditelor garantate asupra situației financiare a debitorilor au fost estimate folosind o regresie liniară cu efecte fixe și o variabilă de identificare a debitorilor cu credite cu garanția statului. Printr-o procedură de *bootstrapping* au fost determinate un număr de 500 de eșantioane cu un număr relativ egal între debitorii tratați și cei netratați, iar pentru fiecare dintre acestea estimați coeficienții regresiei.

Analiza evoluțiilor performanței firmelor arată că, în general, în anii ulteriori accesării unui credit garantat de stat, nu au fost identificate evidențe ale implicațiilor pozitive ale acestui tip de finanțare pentru capacitatea firmelor de a genera o cifră de afaceri sau valoare adăugată brută mai ridicată. În schimb, se remarcă o contribuție pozitivă la dinamica numărului de salariați, pentru toate firmele îndatorate, indiferent de dimensiune sau sector economic. Aceste evidențe sunt în acord cu orientarea finanțărilor mai degrabă către acoperirea unor nevoi financiare imediate și pentru derularea în condiții normale a activității, dar nu neapărat pentru dezvoltare activității prin realizarea de investiții. Pentru a-și atinge potențialul de a genera efecte de multiplicare în economie, este necesar ca programele viitoare să fie mai bine țintite, nu doar din perspectiva debitorilor, dar și a activităților finanțate, în linie cu prioritățile strategice ale României, dar și cele stabilite la nivel european.

Mai în detaliu, rezultatele relevă câteva aspecte esențiale:

- Contractarea unui credit care a beneficiat de garanția statului are o contribuție pozitivă asupra magnitudinii indicatorilor financiari, dar nu contribuie favorabil la dinamica acestora în primul an ulterior acordării creditului. Excepție fac implicațiile pozitive asupra creșterii numărului de salariați, indiferent de dimensiunea firmei sau de acționariat.
- În primul rând, în primul an după contractarea creditului, se observă o contribuție pozitivă a contractării unui astfel de credit asupra magnitudinii cifrei de afaceri sau a valorii adăugate brute pentru firmele care au accesat credite garantate. Cel mai ridicat impact asupra VAB se observă de regulă pentru firmele cu credite acordate în anul 2020, iar impactul se diminuează sau dispare până la finalul perioadei în (Tabel 1). Din perspectiva numărului de salariați sau a cifrei de afaceri, cea mai mare contribuție se observă spre finalul perioadei.
- Efecte pozitive se observă și asupra productivității firmelor, iar acestea sunt mai ridicate la 2 ani după acordarea creditelor. În medie, pentru intervalul 2020-2022, acordarea unui astfel de credit, contribuie în medie cu 9 la sută la creșterea productivității acestor firme comparativ cu cele care au luat alte credite în perioada respectivă.

Tabel 1. Ce contribuție are contractarea unui credit guvernamental asupra indicatorilor financiari ai firmelor?

Perioada acordării creditelor	Anii 2020-2022	Anul 2020	Anul 2021	Anul 2022
VAB _{t+1}	0.036*** (0.001)	0.064*** (0.0)	0.029* (0.07)	0.027 (0.167)
CA _{t+1}	0.074*** (0.0)	0.073*** (0.0)	0.065*** (0.01)	0.080*** (0.0)
Nr salariați _{t+1}	0.043*** (0.0)	0.039*** (0.0)	0.909*** (0.0)	0.919*** (0.0)
Productivitatea firmelor _{t+1} *	0.033*** (0.0)	0.051*** (0.0)	0.028*** (0.0)	0.043*** (0.0)
Productivitatea firmelor _{t+2} *	0.094*** (0.0)	0.081*** (0.0)	0.103*** (0.0)	0.102*** (0.0)
D(VAB _{t+1})	-0.072*** (0.0)	-0.031** (0.04)	-0.081*** (0.0)	-0.084*** (0.0)
D(VAB _{t+2})	0.014 (0.25)	0.043** (0.004)	0.001 (0.74)	0.017 (0.50)
D(CA _{t+1})	-0.057*** (0.0)	-0.022* (0.07)	-0.064*** (0.0)	-0.066*** (0.0)
D(CA _{t+2})	-0.003 (0.79)	0.019 (0.30)	-0.006 (0.74)	-0.017 (0.44)
D(nr. salariați _{t+1})	0.023*** (0.0)	0.038*** (0.0)	0.025*** (0.01)	0.011 (0.29)
D(nr. salariați _{t+2})	0.027*** (0.0)	0.038*** (0.0)	0.025* (0.06)	0.020 (0.18)

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Notă: *VAB/ număr de salariați; t reprezintă anul acordării creditului, iar modificările la t+1 și t+2 reprezintă dinamica față de valoarea înregistrată la momentul t. Cifrele reprezintă coeficienții pentru variabila binară credit nou garantat estimați ca media a celor 500 de iterații/estimări individuale și trebuie interpretați ca o contribuție pozitivă, respectiv negativă asociată firmelor care au contractat creditele garantate de stat. Pentru a izola efectul contractării unui astfel de credit, estimările conțin și o serie de variabile de control, respectiv: factorul autoregresiv cu un lag de 1 an, dimensiunea firmei, acționariatul, gradul de îndatorare și lichiditatea firmei (exprimate ca variabile categorice), numărul de salariați, vârsta și productivitatea firmei, după caz.

- La un an de la acordarea finanțării garantate de stat se observă un efect negativ asupra dinamicii cifrei de afaceri sau VAB, acest lucru indicând o orientare a acestor credite mai degrabă către acoperirea unor nevoi/probleme financiare imediate și pentru derularea în condiții normale a activității și nu neapărat pentru dezvoltare/investiții. Acest lucru se reflectă și prin ponderea ridicată a creditelor garantate acordate pentru capital de lucru (circa 70 la sută din total). Cel mai important efect este cel din prisma creșterii numărului de salariați, contribuind astfel la generarea de efecte de ordin doi în economie, se observă în cazul programelor de garantare din anul 2020, diminuându-se treptat ulterior. Efectele cumulate din primii 2 ani sunt relativ similare, arătând că această contribuție pozitivă înregistrată în primul an nu se amplifică ulterior.

În schimb, efectele cumulate din primii 2 ani asupra capacității firmei de a genera o creștere a cifrei de afaceri sau a valorii adăugate rămân nesemnificative.

- Analiza derulată arată că, de regulă, firmele care operează în domeniile strategice (pentru mai multe detalii a se vedea Secțiunea 2) au o performanță financiară mai bună ulterior contractării unui credit. Cu toate acestea, nu observăm o diferențiere între tipul de credit la care apelează aceste firme, având în vedere și ponderea redusă a firmelor din sectoarele strategice în eșantionul firmelor care au contractat credite garantate de stat (25 la sută)⁷. Fără o selecție riguroasă a firmelor din aceste domenii strategice, alături de acordarea unui credit fără destinația de investiție, nu ne putem aștepta la efecte pozitive *ceteris paribus*.

1.4. Analiza calității portofoliului de credite cu garanția statului

Calitatea firmelor beneficiare în cadrul programului nu a fost un obiectiv specific al programelor guvernamentale. Cu toate acestea, prin programul IMM Invest a fost inclusă între criteriile de selectare a firmelor excluderea în mod explicit a companiilor cu restanțe la plată peste 90 de zile sau aflate în procedură de insolvență.

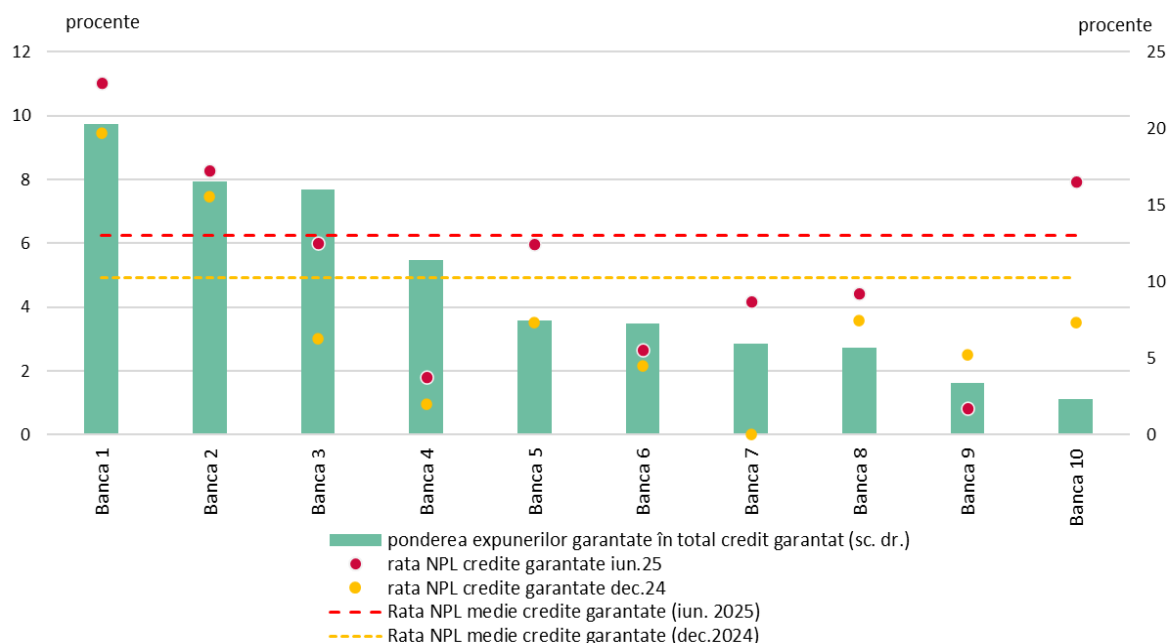
Pe măsura maturizării acestor portofolii de credite garantate, deteriorarea calității firmelor a devenit un factor de îngrijorare. De altfel, disciplina financiară a sectorului companiilor nefinanciare s-a deteriorat în cursul anului 2024, în contextul unui mediu de afaceri caracterizat de incertitudini și provocări persistente, iar acest lucru s-a reflectat prin diminuarea calității portofoliului de credite bancare acordate companiilor nefinanciare. Pentru portofoliul de credite garantate se remarcă o amploare mai ridicată de majorare a ratei de neperformanță (rata NPL crește cu 2,5 puncte procentuale între iunie 2024-iunie 2025, de la 3,8 la 6,3 la sută). În iunie 2025, rata de neperformanță (NPL) pentru stocul total de credite bancare se situa la 4,8 la sută (+0,9 puncte procentuale față de iunie 2024), **Grafic 1.22**.

Portofoliul de credite garantate de stat a avut un comportament mai bun la plată comparativ cu creditele negarantate în perioada septembrie 2020 - iunie 2024 (**Grafic 1.23**). Încheierea perioadei de subvenție a ratei de dobândă, coroborat cu contextul macroeconomic, este posibil să fi contribuit la înrăutățirea calității portofoliului de credite garantate de stat, tendință care se observă începând cu finalul anului 2023 doar pentru acest portofoliu. În plus, diminuarea treptată a expunerilor garantate de la finalul anului 2024 se reflectă într-o creștere a ratei de neperformanță pe acest portofoliu. Se înregistrează o reducere de circa 20 la sută a portofoliului de credite garantate de la maximul de 39,9

⁷ Rezultatele pot fi determinate și de gradul redus de reprezentativitate al firmelor din domeniile strategice care au contractat un credit garantat de stat în perioada 2020-2022 și care se află în eșantionul folosit pentru analiză, respectiv 25 la sută.

miliarde lei atins la finalul anului 2023. În același timp, în structură se remarcă o dinamică mai accentuată pentru creditele care au deja depășire de peste 90 de zile la plata creditelor față de creditele în improbabilitate de plată, indicând materializarea riscului de credit.

Grafic 1.22. Rata de neperformanță la nivelul instituțiilor de credit

Notă: primele 10 instituții de credit implicate în programele guvernamentale de garantare cumulează 96 sută din expunerile garantate la iunie 2025 și generează 98 la sută din stocul de credite garantate neperformante.

Sursa: BNR, calcule BNR

Selecția riguroasă a afacerilor finanțate contribuie la menținerea unei rate de neperformanță mai reduse. Totodată, o selecție și o monitorizare eficientă pot fi susținute prin valorificarea oportunității digitalizării și utilizării datelor aflate deja în format digital.

Începând cu anul 2021 au fost înregistrate primele solicitări din partea instituțiilor de credit privind executarea garanțiilor de stat, iar acest lucru s-a tradus prin creșterea presiunii asupra resurselor bugetului de stat. Numărul garanțiilor executate și plătite de către Ministerul Finanțelor a ajuns la 1.177 la 31.12.2024, în valoare de 448 milioane lei, un procent semnificativ, de aproximativ 96 la sută, din numărul garanțiilor plătite fiind aferent programului IMM INVEST România. În condițiile în care stocul de credite neperformante la iunie 2025 se ridică la 1,9 miliarde lei, așteptările sunt ca garanțiile ce trebuie plătite de la bugetul de stat să crească.

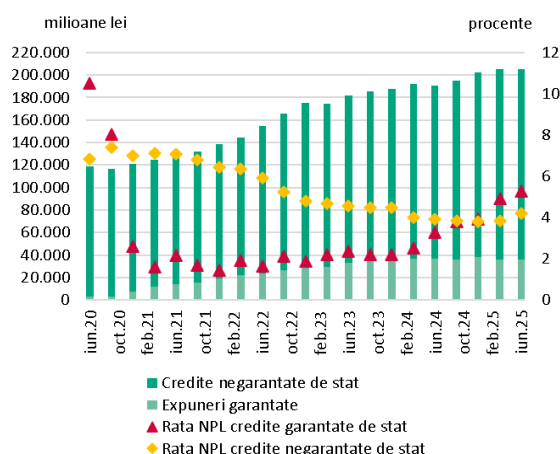
Deși înțelegem că s-a acordat o atenție deosebită indicatorului privind iminența de insolvență, prin aplicarea unei serii de criterii de selecție pe baza unor indicatori relevanți care să detecteze semnale de insolvență timpurie, dacă astfel de criterii ar fi fost adoptate în mod unitar încă din faza de amenajare juridică, succesul în materie de diminuare a ratei de neperformanță a programelor ar fi fost mult mai mare, impactul asupra bugetului de stat ar fi scăzut, generând premisele dezvoltării de alte programe din surse bugetare.

Creșterea stocului de credite garantate în stare de neperformanță este generalizată în sectorul bancar. Deși toate instituțiile de credit implicate în programele de garantare înregistrează o deteriorare a

acestui portofoliu comparativ cu finalul anului 2024 (**Grafic 1.23**), jumătate dintre acestea au în continuare o rată de neperformanță sub media observată la nivel agregat pentru acest portofoliu de credite (6,25 la sută rata NPL la iunie 2025). În plus, doar trei instituții de credit generează peste 70 la sută din stocul de credite neperformante și explică în proporție de 80 la sută creșterea observată în prima parte a anului 2025 (decembrie 2024- iunie 2025). De regulă, instituțiile de credit înregistrează un nivel al performanței similar sau mai ridicat comparativ cu întregul portofoliu. Aceeași situație se înregistrează și la nivel agregat, rata de neperformanță a portofoliului de credite depășind nivelul atins de întreg sectorul IMM la finalul anului 2024 (6,25 la sută față de 5,8 la sută pentru totalul expunerilor față de IMM, iunie 2025).

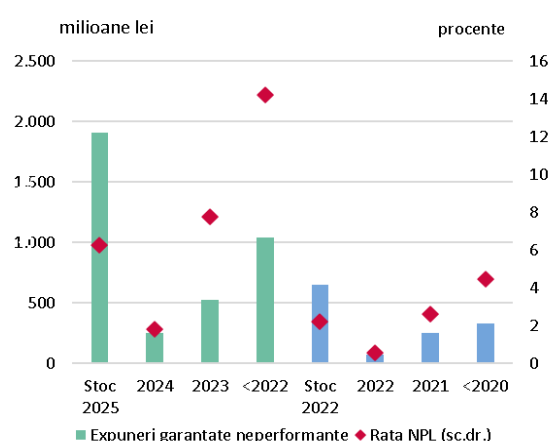
O analiză mai detaliată arată o deteriorare importantă a capacității de plată după 2 ani de la acordarea creditelor (**Grafic 1.24**). În plus, creditele garantate care au fost acordate înainte de anul 2022 și se găsesc în continuare în portofoliile instituțiilor de credit la jumătatea anului 2025 cumulează circa 55 la sută din totalul expunerilor garantate neperformante și au atins un nivel al ratei de neperformanță de 14,2 la sută în iunie 2025 (în creștere cu 3,9 puncte procentuale de la finalul anului).

Grafic 1.23. Evoluția expunerilor garantate/negarantate și ratele de neperformanță

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 1.24. Evoluția expunerilor garantate neperformante și rata de neperformanță după anul acordării creditului

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

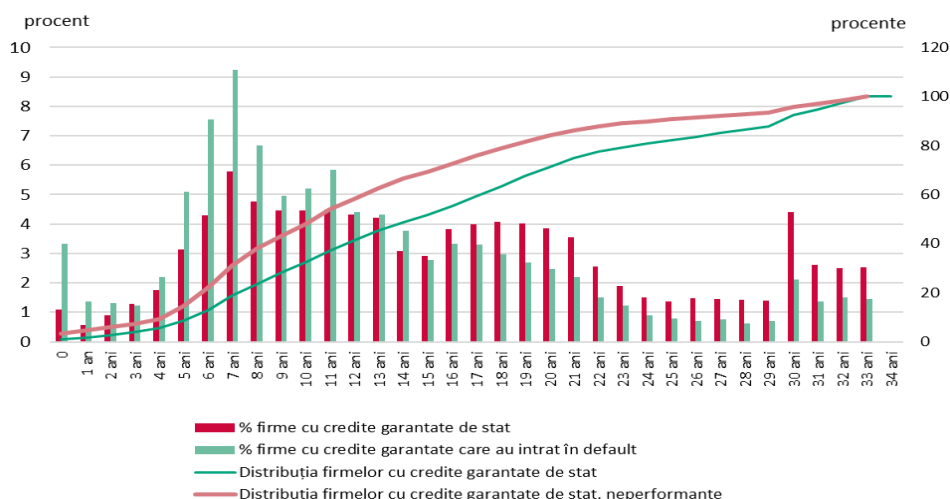
Notă: ratele de neperformanță sunt calculate la două momente în timp (iunie 2025 și decembrie 2022) pentru întregul portofoliu existent la bănci la momentele respective, dar și pentru sub-portofolii după anul de acordare a creditelor

Deteriorarea calității creditelor se manifestă indiferent de sectorul de activitate, tipul de firmă sau tipul de credit contractat. Din perspectiva riscului de credit, cea mai mare presiune asupra sectorului bancar este generată de firmele din comerț, care generează circa o treime din creditele neperformante și are cea mai ridicată contribuție la modificarea stocului de credite neperformante din prima jumătate a anului 2025. Din perspectiva ratei de neperformanță, jumătate din firmele din industria extractivă cu credite garantate de stat se aflau în stare de neperformanță la iunie 2025, urmate de sectorul imobiliar (rata NPL de 11 la sută).

În plus, concentrarea pe credite de trezorerie s-a materializat prin creșteri mai ridicate ale ratelor de neperformanță. Aceste credite au de regulă rate de neperformanță mai ridicate, dar dinamica

deteriorării calității portofoliului este superioară întregului portofoliu bancar (rata NPL a creditelor garantate de trezorerie se situa la 6,7 la sută la iunie 2025, față de 5,3 la nivelul economiei). În plus, și creditele de investiții acordate sub aceste programe au un comportament de neplată mai accentuat, dinamica anuală a stocului de credite neperformante menținându-se constant peste media economiei. Distribuția firmelor intrate în starea de nerambursare este mai deplasată către firmele tinere. Dacă firmele cu vârsta până în 5 ani contractaseră circa 9 la sută din numărul total de credite garantate, ponderea celor cu aceeași vârstă dar aflate în stare de neperformanță se ridică la circa 15 la sută, **Grafic 1.25.**

Grafic 1.25. Rata de neperformanță după vârsta companiilor nefinanciare

Sursa: BNR, ONRC, calcule BNR

Notă: ponderea este determinată prin raportare la numărul total al debitorilor care au contractat credite garantate de stat în perioada 2020- iunie 2025, respectiv al celor dintre aceștia care au intrat în starea de neperformanță. Vârsta a fost determinată conform datelor disponibile la decembrie 2024.

Intrarea în incapacitate de plată a IMM care nu-și mai pot onora obligațiile financiare în cadrul creditelor contractate în cadrul programelor guvernamentale duce în cele din urmă la intrarea acestora în procedura insolvenței/falimentului care poate interveni atât anterior efectuării de către Ministerul Finanțelor a plății valorii de executare a garanției de stat către instituțiile de credit, cât și după această dată. Astfel, dintre firmele cu garanții de stat care au intrat în incapacitate de plată de-a lungul perioadei 2020-iunie 2025, 25 la sută se regăseau în starea de insolvență în prima parte a anului 2025. La nivelul acestora, intrarea în starea de insolvență a avut loc în medie într-o perioadă de 2,7 ani, dar jumătate dintre firme au intrat în insolvență după doar 4 luni de la contractare. Spre comparație, în cazul debitorilor care nu au contractat credite garantate de stat și aflați în insolvență, jumătate dintre aceștia au intrat în această stare la numai 2 luni de la contractare. Astfel, numărul insolvențelor la data de 31.12.2024 a fost de 1.051, din care un procent de 86 la sută în cadrul programului IMM INVEST ROMÂNIA, comparativ cu valorile la nivelul întregii piețe, un flux anualizat de companii nou-intrate în insolvență stabilizat în jurul valorii de 6.400, în perioada februarie 2023 – ianuarie 2024 și un stocul de companii aflate în procedura de insolvență menținut la niveluri similare

anului anterior, circa 23.000 de companii fiind insolvente⁸.

În contextul unui trend de creștere a numărului garanțiilor plătite de Ministerul Finanțelor (dublare în termeni anuali), o creștere importantă a ratei creditelor neperformante atât în cadrul programului IMM INVEST România, cât și în cadrul celorlalte programe care nu au ajuns încă la maturitate este posibilă, consecința fiind o presiune financiară mai ridicată asupra bugetului de stat în ceea ce privește sumele ce vor fi plătite de către Ministerul Finanțelor provenite din executarea garanțiilor.

1.5. Cadrul general și aspecte operaționale

Analiza programelor guvernamentale din perioada 2020-2024 indică o serie de deficiențe ale cadrului general de reglementare identificate de reprezentanții grupului de lucru (autorități și fonduri de garantare – bănci și IFN – beneficiari finali), cu efecte asupra implementării operaționale. Din punct de vedere operațional, procesele pot fi optimizate și se poate atinge o eficiență mai bună a programelor. Este însă nevoie de definirea clară a *scopului* programelor, începând cu criteriile de selecție, cadrul legislativ, obiectivele urmărite, timpul alocat dezbaterii publice, predictibilitatea și timpul necesar alocat.

Membrii grupului de lucru au identificat câteva aspecte cheie privind programele guvernamentale:

- Predictibilitate: transparența planului și calendarului privind programele naționale, o abordare multianuală, pregătirea mediului de afaceri pentru o alocare cât mai eficientă a fondurilor;
- Transparență: accesul neîngrădit de la demararea programului la cerințele și posibilitățile (vezi discuția capital de lucru versus investiții);
- Implementarea etapizată. O implementare care presează prin alocarea unui interval scurt de timp/plafon limitat este contraproductivă pentru stimularea investițiilor. Acestea, prin natura lor, au nevoie de timp de reflecție și decizie, iar echipamentele sofisticate au nevoie de timp pentru a fi produse și livrate
- Preluare bune practici, inclusiv dinspre alte programe naționale (spre exemplu, programul derulat de AFIR).

Situația economică și geopolitică incertă în care au fost lansate programele naționale de garantare a contribuit la neincluderea unor criterii privind indicatorii financiari ai firmelor care au apelat la acest tip de finanțare. Din acest motiv, la nivelul fondurilor de garantare s-a luat în calcul și aplicarea la nivel individual, a unor politici de selecție proprie prin care să se poată identifica acele companii care odată cu infuzia de capital se poată redresa sau crește. În baza acestora, de ex. în cazul FRC, rata de respingere a fost între 10-12 la sută la nivelul componentei Construct, rezultat al analizei unor indicatori relevanți privind riscul de insolvență.

De asemenea, la nivelul băncilor se constată abordări de risc diferite, aspect care s-a reflectat și în ratele de neperformanță înregistrate pentru aceste portofolii. Pe de o parte, procesarea riguroasă de date și informații a condus la o îngreunare a procesului de analiză la nivelul fondurilor de garantare. În schimb, o abordare mai puțin riguroasă a analizei indicatorilor financiari la aprobarea creditelor, în cadrul programelor guvernamentale de garantare, a determinat acordarea de finanțări inclusiv IMM-urilor care în condiții normale de piață nu ar fi fost bancabile.

⁸ BNR, [Raport asupra stabilității financiare](#) – decembrie 2024

1.5.1. Deficiențele asociate programelor cu garanții de stat

Aspecte legislative:

- frecvența mare și ritmul accelerat al intervențiilor legislative nu au permis o planificare strategică din timp și pregătirea adecvată: intervențiile legislative privind programele guvernamentale acordate cu garanția statului din perioada 2020-2024 au fost extrem de numeroase și dinamice, exercitând o presiune foarte mare asupra tuturor părților implicate, motiv pentru care nu a existat timpul necesar pentru o analiză mai aprofundată în ceea ce privește identificarea unor criterii în baza cărora finanțările oferite în cadrul acestor programe să fie direcționate cu precădere pentru realizarea proiectelor de investiții și mai puțin către finanțările pentru liniile de credit/capital de lucru. În consecință, numărul și volumul creditelor pentru finanțarea liniilor de credit/capitalului de lucru a fost net superior numărului creditelor acordate pentru finanțarea investițiilor (în medie 75 la sută ponderea creditelor de trezorerie în soldul expunerilor în perioada iunie 2020- iunie 2025). În plus, aceste modificări legislative frecvente, cu impact inclusiv asupra criteriilor de eligibilitate și parametrilor creditelor, au condus la generarea de riscuri operaționale pentru bănci, cu impact asupra validității garanțiilor de stat, în sensul în care unele credite au ajuns să nu mai îndeplinească condițiile necesare pentru a fi considerate garantate de stat;
- perioada foarte scurtă de derulare a programelor de la publicarea în Monitorul Oficial a normelor de aplicare, care a favorizat alocarea plafoanelor de garanții de stat către instituțiile financiare în funcție de criteriul timp. Mecanismul poate descuraja suplimentar deciziile de investiții care au nevoie de timp de analiză și elaborare, atât din partea antreprenorului / firmei, cât și în procesul de creditare;
- fragmentarea din punct de vedere temporal a întregului program a generat *stop and go-uri* care au încurajat construirea unor portofolii de creditare având ca principal criteriu viteză;
- divizarea programelor inițiale în mai multe subprograme cu impact asupra gradului de complexitate a întregului proces;
- lipsa armonizării între Fondurile de garantare în ceea ce privește legislația aplicabilă programelor și interpretarea diferențiată a legislației între garantorii participanți la același program; recomandăm eliminarea practicilor diferite în interpretarea criteriilor de eligibilitate, cât și în zona de monitorizare ajutoare de stat;
- necorelarea termenelor de încetare a răspunderii statului prin fondurile de garantare/ valabilitatea garanției și cele referitoare la plata garanției;
- definirea activității finanțate prin credit prin cod/coduri CAEN, a condus la dificultăți în procesul de monitorizare a utilizării creditului în contextul în care marea majoritate a IMM-urilor beneficiare desfășoară activități multiple (mai multe coduri CAEN autorizate chiar la același punct de lucru).

Aspecte legate de accesabilitatea programelor:

- accesibilitatea largă a programelor: facilitățile guvernamentale acordate în mod identic tuturor sectoarelor economiei, indiferent de gradul de afectare al acestora de către efectele pandemiei și/sau conflictului armat din Ucraina (inclusiv pe fondul lipsei unei analize pentru identificarea domeniilor economice afectate în mod direct de cele două crize);
- structura programelor a încurajat beneficiarii să acceseze numai programe care oferă grant (de orice fel, fie dobândă, fie componentă nerambursabilă, fie comisioane). În cazul liniilor de credit/capital de lucru, s-a putut observa rambursarea anticipată a finanțărilor garantate în

cadrul programelor guvernamentale la un interval scurt după finalizarea perioadei de subvenție a dobânzii (peste 30 la sută din garanțiile acordate au fost rambursate anticipat la maxim 3 luni de la finalizarea perioadei de subvenție);

- reglementările permissive privind cheltuielile eligibile pentru creditele de capital de lucru au condus la o alocare suboptimală a resurselor și la încurajarea creditării pe termen scurt pentru finanțare capital de lucru pentru nevoi generale, fără a stimula investițiile. Sursele bugetare au fost orientate preponderant către linii de credit ceea ce a demonstrat caracterul de susținere a lichidităților companiilor și de conservare a afacerilor și nu pe cel de dezvoltare și de creștere a valorii adăugate în sectoarele finanțate și garantate. Este nevoie de măsuri de încurajare a creditelor de investiții, prin acordarea unor beneficii diferențiate față de creditele pentru capital de lucru, în special spre finalul perioadei de viață a programului;
- Evidențe în sensul apelării la componenta de capital de lucru:
- Clubul fermierilor români a semnalat necesitatea unei mai bune utilizări a fondurilor de garantare lansate în 2024 (Rural Invest și Agro IMM Invest) întrucât majoritatea creditelor accesate de fermieri au fost orientate către finanțarea capitalului de lucru, fără a sprijini investițiile strategice în infrastructură, tehnologizare și dezvoltare sustenabilă. Acest dezechilibru între tipurile de finanțare disponibile și necesitățile reale ale fermierilor impune o reevaluare a politicilor produselor de creditare și garantare;
- ANIS a semnalat în studiul „Impactul industriei IT&C asupra economiei românești” că numărul companiilor IT care nu au accesat nicio sursă de finanțare europeană rămâne semnificativ;
- În ceea ce privește componenta de inovare, apetitul pentru credit a fost destul de redus, din 2 motive: (i) achiziția de active noi, re tehnologizarea și digitalizarea afacerilor a fost posibilă prin intermediul celorlalte tipuri de programe din aceeași schemă (IMMInvest, IMMProd, etc.); (ii) lipsa unor criterii bine definite de accesare a resurselor în acest program, în special în cazul companiilor care dețineau afaceri inovatoare și doreau în continuare surse de lichiditate;
- flexibilitatea unor finanțatori de a acorda valori maxime de finanțare pentru beneficiarii încadrați în categoria start-up (societăți înființate cu câteva luni înainte de publicarea în Monitorul Oficial a programului) sau pentru beneficiari care au avut depuse declarații de inactivitate ani consecutivi și cu o activitate limitativă la ultimul an raportat;
- posibilitatea finanțării doar în lei în cazul finanțărilor de tip leasing;
- costurile mari de garantare, în cazul unor companii de proiect sau start-up, sau în cazul unor companii aflate în faze de dezvoltare accelerată. Spre exemplu, costurile de garantare pe Norma de energie regenerabilă – pentru companiile de proiect - sunt considerate prea mari și nu au fost înregistrate încă solicitări ale băncilor;
- absența unor instrumente financiare adaptate la sezonabilitatea producției agricole și la riscurile climatice, criterii rigide de creditare și un grad ridicat de aversiune al băncilor față de riscurile specifice agriculturii, au creat dificultăți semnificative în accesarea resurselor necesare dezvoltării afacerilor agricole.

Deficiente operaționale

În cele ce urmează, vom puncta atât o listă remarcabil de lungă de deficiențe operaționale identificate în derularea programelor, cât și propuneri concrete de îmbunătățire a acestora.

Aspecte generale:

- au fost situații de aprobare financiară și transmiterea concomitentă a solicitării de garantare de la mai mulți finanțatori (în special în cazul beneficiarilor care apelează la consultanți financiari în vederea accesării unui credit);
- birocrăția sistemului de monitorizare și raportare a garanțiilor de stat, a subvenției de dobândă și ajutorului nerambursabil de către Fondurile de garantare/Ministerul Finanțelor;
- erorile multiple constatate în raportările lunare ale instituțiilor de credit, pe baza cărora se emit deciziile de plată și se monitorizează starea garanției de stat ;
- încărcarea pe platformă s-a dovedit o operațiune foarte voluminoasă și consumatoare de timp
- procesul lung de aprobare/termene mari de răspuns din partea autorităților pentru solicitări de tipul: acte adiționale, acorduri conform convenției, radieri ipotecii etc.;
- utilizarea dificilă a programelor în cazul investițiilor (ex.: cererea pentru 100 la sută acoperire cu garanții după ponderarea cu coeficienții de risc ai băncii reprezintă o piedică în accesarea garanției; înregistrarea ipotecii/activul fix la data tragerii etc.);
- obligația prezentării poliței de asigurare chiar în ziua transferului dreptului de proprietate;
- obligația prezentării documentelor justificative pentru capitalul de lucru;
- prezența sintagmei „leasing utilizat”, ce nu este specifică contractelor de leasing financiar; necesitatea verificării în cazul leasingului a faptului că „destinația este în concordanță cu obiectul finanțat”;
- durata finanțării ce nu putea să depășească durata normată de funcționare a bunurilor;
- existența prevederii „în vederea recuperării sumei achitate în contul garanției acordate prin prezentul contract, Finanțatorul, fără a solicita consimțământul Beneficiarului, să urmeze instrucțiunile prin care organele fiscale competente ale Agenției Naționale de Administrare Fiscală dispun de sumele aflate în contul Beneficiarului”, deoarece finanțatorul unui contract de leasing nu poate dispune de sumele aflate într-un cont bancar al Beneficiarului.

Deficiențe privind acordarea garanției:

- tipul de garanție nominal, pentru fiecare client și facilitate în parte, unde analiza și aprobarea garanției sunt efectuate de Fondul de garantare, ceea ce generează *time to cash* destul de mare;
 - ipoteca pe toate conturile împrumutatului cu actualizare la orice schimbare, ce generează un volum mare de muncă și documente;
 - nerespectarea formularelor tip, publicate în legislația incidentă; transmiterea documentelor expirate; abordări diferite ale instituțiilor din punct de vedere al tipului de întreprindere (autonomă, legată, parteneră, parteneră și legată);
 - neverificarea documentelor prezentate de beneficiari, în special a celor eliberate în mediile online (ex.: extrase de atestare fiscală, extrase RECOM);
- În acest context, rata de reanaliză a solicitărilor de garantare transmise în aplicația informatică a FNGCIMM a fost de peste 75 la sută la nivelul tuturor programele (atingând maximul de 97 la sută în cadrul programului IMM PLUS);
- inadvertențe în cazul creditelor de investiții privind bunurile achiziționate (neidentificarea bunului la momentul solicitării de garantare, sau autorizații de construire lipsă, etc.).

Deficiențe cu privire la monitorizarea garanției:

- slaba monitorizare a cheltuielilor eligibile în funcție de codurile CAEN pentru care a fost aprobată garanția, fapt ce a condus la retragerea ajutorului de stat;

- eliminarea codurilor CAEN din activitatea beneficiarilor, coduri pentru care a fost acordată garanția;
- lipsa notificării administratorului schemei referitor la modificarea acționarilor/sediilor sociale/procentului deținut de acționariat;
- cazuri de divizare parțială a beneficiarului după finalizarea perioadei de subvenție a dobânzii, prin mutarea activității principale pe alte companii din grup sau nou înființate, beneficiarul inițial rămânând să achite finanțarea;
- lipsa monitorizării structurii de garanții necesară în cazul solicitărilor de prelungire a garanțiilor acordate în cadrul programului IMM INVEST ROMÂNIA.

1.5.2. Propuneri de îmbunătățire a cadrului operațional

Experiența acumulată în perioada 2020-2024 arată că stabilirea unor consultări deschise și din timp cu “actorii” implicați (autorități, instituții financiare, reprezentanți ai mediului de afaceri), înainte de lansarea unei inițiative, precum și întâlniri periodice (acolo unde impun) pe parcursul derulării inițiativei sunt utile pentru identificarea inadvertențelor /deficiențelor operaționale.

Totodată, gradul larg de accesibilitate poate fi adresat prin orientarea garanțiilor de stat către sectoarele, respectiv proiectele (de țară) considerate prioritare sau cu potențial ridicat de creștere și inovație. Este nevoie și de o analiză amplă a nevoilor companiilor nefinanciare, în legătură cu nevoile de finanțare și accesul la finanțarea privată.

Stimularea priorităților naționale se poate realiza prin:

(i) instrumente de tipul *capital rebate* (primă de capital) sau subvenții de dobândă, în combinație cu garanțiile de stat sau fără acestea; (ii) posibilitatea acordării de garanții neplafonate pentru sprijinirea companiilor care activează în sectoare de activitate considerate strategice pentru economia națională; (iii) impulsivarea creditelor de investiții și încurajarea re tehnologizării industriei din România, a creșterii rentabilității, reducerea consumului de energie, sporirea competitivității în piețele UE, etc. prin facilități mai mari pentru investiții prioritare sau realizate în sectoare strategice.

Aspecte legislative și principii de elaborare a instrumentelor de garantare. Mecanism de alocare:

- crearea unui cadru legislativ care să ofere mai multă predictibilitate, inclusiv în ceea ce privește calendarul lansărilor sau prin demararea unor programe cu un caracter multianual; eliminarea ambiguităților pe tot ciclul de viață al unui proiect (acordare/implementare/executare după caz);
- elaborarea programului și a normelor de aplicare cu cel puțin 3 luni față de data de start a acestuia;
- elaborarea și publicarea unui ghid sub formă de întrebări și răspunsuri;
- centralizarea instituțională a programelor; maparea cât mai fidelă a produselor de garantare cu tipologia produselor de creditare, precum și o promovare mai eficientă către mediile țintă a programului;
- dezvoltarea unor produse singulare, fără separarea în sub-programe aproape identice care să aibă ținte comune, astfel încât să se asigure o mai bună gestionare de către partenerii instituționali implicați;
- alocarea unor bugete consistente cu nevoile identificate și distribuția către instituțiile financiare în funcție de nevoile acestora și în baza unui algoritm eficient, cu suplimentări în baza unor indicatori de performanță stabiliți în prealabil;

- elaborarea unor cerințe specifice privind utilizarea finanțărilor, cu urmărirea adecvată a îndeplinirii acestor cerințe la nivelul băncilor finanțatoare și a unor cerințe ferme privind îndeplinirea unor indicatori privind calitatea portofoliului;
- analiză periodică a posibilității alocărilor suplimentare pentru schemele de garantare „de succes” prin accesarea fondurilor disponibile în cadrul bugetelor de fonduri guvernamentale/europene la nivelul programelor operaționale cu rată de absorbție scăzută;
- plecând de la prevederile *Legii nr. 9 din 4 ianuarie 2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 41/2016 privind stabilirea unor măsuri de simplificare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative*, ca bune practici, considerăm că ar putea fi implementate fluxuri interinstituționale care să asigure că nu mai sunt necesare copii de pe avize sau alte documente care au fost emise de către alte autorități;
- acces îmbunătățit al instituțiilor la Registrul Ajutoarelor de Stat din România (RegAS) în vederea limitării posibilității beneficiarilor de a depăși valorile maxime posibile de accesat în cadrul ajutoarelor de stat sau ajutoare de *minimis*;
- utilizarea unor astfel de instrumente în proiecte mari în structuri sindicalizate, în care statul să poată aduce astfel o creștere de apetit prin mobilizarea capitalului privat („*crowding-in*”) pe anumite sectoare strategice care nu sunt abordate în mod uzual de către bănci din cauza unor riscuri ridicate;
- alinierea integrală a Legii nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii la Recomandarea CE cu privire la definiția IMM.

Aspecte generale:

- limitarea finanțării capitalului de lucru:
 - prin finanțări cu rambursări în rate în cazul firmelor mici;
 - limitarea accesului la un astfel de produs - la un anumit interval de (de exemplu o dată la 24 de luni)
- extinderea categoriilor de beneficiari către companii cu până la 3000 de angajați
- acordarea de garanții de stat și pentru facilități non-credit;
- dimensionarea plafonului de credit trebuie să fie întocmită de către bănci, adoptând o evaluare de risc riguroasă pentru a evita supraîndatorarea firmelor;
- eliminarea obligativității garantării creditului cu obiectul creditului pentru investiții și posibilitatea aducerii în garanție a altor bunuri cu valori de garanție similare obiectului creditului;
- alinierea fluxurilor fondurilor de garantare; îmbunătățirea fluxului de obținere a acordurilor din partea Fondurilor/ MF (radiere, construcție, plată daună poliță; fuziuni/divizări, restructurări credite, etc.); simplificarea regulilor de raportare
 - precizarea în clar și exhaustiv a condițiilor și documentelor necesare formulării de către instituțiile finanțatoare a cererilor de plată; posibilitatea ca suma care urmează a fi plătită instituției de credit să poată fi integrală sau parțială;
- simplificarea documentației solicitate și reducerea numărului de informații publice cerute astfel încât timpul de completare să scadă;
- optimizarea aplicației *Webplafoane*; stabilirea clară a responsabilităților de verificare a diverselor criterii;
- flexibilizarea fluxului de restructurare, ce ar putea reduce presiunea costurilor de executare pentru stat și încercarea salvării business-urilor;

- restrângerea obiectului ipotecii legale de la ipotecă asupra “tuturor conturilor beneficiarului”, la ipotecarea doar a „conturilor curente ale beneficiarului”.

Aspecte ce țin de finanțarea tip leasing:

- includerea finanțării în euro;
- garanția să acopere și dobânzile constituite și calculate înainte de intrarea în posesie a bunului de către finanțator;
- subvenționarea dobânzii și a TVA-ului aferent pentru finanțările în leasing garantate în condițiile programului în procent de până la 100 la sută, pe o perioadă de 6 luni de la data acordării finanțării;
- introducerea clarității în cazul daunelor, cele peste 50 la sută să se considere daună totală;
- introducerea mențiunii că cererea de plată se depune de către finanțator, ulterior rezilierii contractului de leasing care intervine după înregistrarea unui număr de 60 de zile consecutive de restanță de către locatarul/utilizatorul care nu execută obligația de plată a ratei de leasing sau a oricăror obligații potrivit contractului.

Este importantă calibrarea programelor în funcție de priorități și beneficiari. Alegerea între garanția de portofoliu și cea individuală este critică și are nevoie să fie stabilită în funcție de tipologia programului, numărul de beneficiari estimați (granularitate) și alți factori. Astfel, un program larg, extins, ar putea beneficia de o garanție de portofoliu capabilă să absoarbă un număr mare de beneficiari, iar atunci când este ținută dezvoltarea unor anumite domenii strategice, se pot dezvolta programe care ar putea să beneficieze de garanție individuală.

Garanțiile de portofoliu

- pot reduce substanțial birocrăția implementării programelor comparativ cu o garanție individuală, deoarece nu mai este necesar acordul administratorului garanției pentru orice intervenție asupra creditului acordat de intermediarul financiar pe toată durata de viață a produselor de creditare;
- folosirea mecanismului de mandatare a intermediarilor financiari în procesul de includere a facilităților în plafoane, facilitează creditarea fără a crea un aparat birocratic suplimentar, asigurând în același timp o gestionare profesionistă și eficientă a riscurilor
- asigură un acces ridicat la finanțare pentru beneficiari, preț scăzut pentru clienți, plata garanției este irevocabilă, plătită în baza unui risc statistic asumat de către instituția de garantare;
- birocrăție redusă pentru beneficiari, clienții nu semnează contract de garantare cu Instituția de garantare, astfel orice intervenție pe contractul de credit cu clientul nu trebuie aprobată/amendată de către instituția de garantare.

Cu toate acestea, experiența programelor anterioare a arătat că programele de garantare derulate sub titulatura IMM Invest nu ar fi putut fi gestionate utilizând un instrument de garanție de portofoliu având în vedere cadrul general și operațional deosebit de specific, cu multe prevederi, excluderi sau verificări necesare înainte de utilizarea fondurilor.

Garanțiile individuale

- înțelegând aspectele pozitive rezultate din experiența programelor anterioare:
 - existența unui administrator al programelor care a analizat fiecare solicitare în parte, reușind astfel într-o proporție cât mai mare uniformizarea tuturor finanțărilor din

punct de vedere al interpretării legislației incidente (imposibil de realizat în cazul garanției de portofoliu),

- validarea tipurilor de cheltuieli eligibile în cazul creditelor de investiții (imposibil de realizat în cazul garanției de portofoliu),

se poate susține că sectoarele/industriile strategice beneficiare de sume mari ale creditelor, ar trebui să beneficieze de garanții punctuale/client (nu de garanție de portofoliu), cu adresabilitate specifică.

Cu toate acestea, analiza și gestiunea individuală a unui număr de zeci de mii de aplicații și beneficiari a generat grade de încărcare fără precedent, generând provocări din punct de vedere operațional, generând presiune de timp și afectând calitatea activităților per ansamblu.

1.5.3. Alte propuneri programe generale (fonduri publice naționale și fonduri europene nerambursabile)

Programele Start-up Nation, Femeia Antreprenor și Programul național multianual de microindustrializare

- formularea unei recomandări documentate în privința dimensiunii grantului alocat pentru fiecare beneficiar, în funcție de o analiză de impact pe aceste programe guvernamentale;
- încurajarea beneficiarilor cu o contribuție mai mare la proiect și cu o activitate de minim 12 luni pentru stimularea beneficiarilor responsabili și evitarea tentației de fraudă;
- în cadrul programului de microindustrializare, întocmirea și verificarea dosarelor de decont să fie făcută de client și Autoritate, astfel încât să fie păstrat spiritul unui instrument de capital rebate. În prima ediție a Microindustrializării a fost în sarcina băncilor verificarea dosarelor de decont și transmitere a lor către Autoritate;
- menținerea obligației certificării achizițiilor din cadrul celor 2 programe doar pentru investițiile care sunt realizate cu credite bancare;
- eliminarea achizițiilor de bunuri care nu aduc valoare adăugată (de ex. autoturisme);
- flexibilitate pentru modificarea elementelor de cost solicitate în planul de cheltuieli aprobat.

Programul Creditul Fermierului

- având în vedere succesul Programului Creditul Fermierului și a perioadei dificile prin care au trecut fermierii în ultimii 3 ani, propunem fie relansarea programului, fie încurajarea prin facilități suplimentare în cadrul altor instrumente. Sectorul este un domeniu strategic național, fiind baza de materii prime necesare securității alimentare;
- susținerea proiectelor prioritare (național sau regional). De exemplu, dezvoltarea sistemelor de irigații, reducerea consumului de apă și a costurilor aferente, sau dezvoltarea de exploatații agricole care să satisfacă necesarul de materii prime pentru domenii prioritare din industria alimentară;
- susținerea cooperativelor sau a grupurilor de producători pentru economie de scară și dezvoltare accelerată;
- încurajarea creditelor de investiții în cadrul programului și limitarea accesului la capital de lucru.

Programe derulate din fonduri europene nerambursabile

- asigurarea unei abordări unitare cu privire la posibilitatea de a ipoteca bunurile/ activele care rezultă din implementarea unui proiect cu fonduri nerambursabile (clădiri, echipamente, etc.). Exemplu de urmat este AFIR sau modelul de clauză prevăzut în modelul de contract de

finanțare pentru perioada 2021-2027 (cel aprobat prin acest ordin al MIPE – art. 7, alin. 30). Este foarte importantă posibilitatea ipotecării investiției din proiectele finanțate de bănci (ipotecă limitată doar la implementarea respectivelor proiecte) pentru implementarea cu succes a acestor programe și multiplicarea investițiilor în economie;

- legat de capacitatea de cofinanțare, este prevăzut un termen foarte scurt pentru demonstrarea capacității de cofinanțare. Exemple: la programele regionale și PTJ -15 zile lucrătoare de la emiterea cererii de clarificare și periclitează implementarea proiectelor fezabile și reducerea absorbției fondurilor europene;
- abordarea unitară a programelor Regionale de către ADR-uri a elementelor comune: documentul care atestă dovada cofinanțării, valoarea instrumentului pentru demonstrarea capacității (unele programe solicita TVA, altele nu), acordul privind ipotecarea imobilelor pe perioada durabilității pentru capital de lucru aferent dezvoltării investiției finanțate publicarea listelor beneficiarilor cu proiecte depuse și stadiul evaluării acestora.

1.5.4. Exemple de bune practici aferente altor programe

Redăm, mai jos, succint, din punctele de vedere exprimate în cadrul grupului nostru de lucru. Considerăm că exemplele de buna practici sunt deja vizibile în o serie de alte programe implementate, și pot să constituie o sursă de inspirație în structurarea programelor viitoare.

1. Apelurile din Planul de Redresare și Reziliență al României (PNRR), care finanțează proiecte și priorități naționale
2. Programele naționale, gestionate de Ministerul Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului (MEDAT), unde bugetul alocat a asigurat un număr mare de beneficiari finali, în special în contextul bugetului de stat limitat, cu o abordare pro-business a ministerului și agențiilor din subordine și o consecvență în abordare
3. Capital rebate/schema pilot microindustrializare, derulată tot de MEDAT, care a dovedit eficiența absorbției granturilor în sectoare bancabile și cu potențial de dezvoltare/creștere
 - instrumentul poate fi extins pentru încurajarea investițiilor în industria prelucrătoare, sau alte industrii cu valoarea adăugată sau considerate prioritare, respectiv poate stimula investițiile care includ destinații precum digitalizarea, inovația sau eficiența energetică și care sunt transversale pe diverse sectoare economice;
 - multiplicarea efectului investițional în economie, instrumentul poate fi o alternativă la apelurile mai birocratice, greu de implementat, etc.;
 - utilizarea eficientă a granturilor;
 - implicarea băncilor în procesul de selecție și monitorizare implementare;
 - predictibilitatea beneficiarilor privind termenele și obiectivele investiționale.
4. Programele Politicii de Coeziune (PC) și Politicii agricole comune (PAC) 2021-2027:
 - punctuale, abordarea regională/descentralizată, ceea ce determină o viteză mai mare de derulare a proceselor;
 - calendar de lansări apeluri transparent și predictibil, cu termene relativ scurte de evaluare și de plată a proiectelor;
 - publicarea transparentă a listelor cu proiecte în evaluare sau selecție finanțare;
 - plata Alocăției Financiare Nerambursabile (AFN) prin cereri de plată fără solicitarea anterioară a aportului beneficiarului și posibilitatea decontării avansuri prin cereri de plată fără obligativitatea prezentării instrumentării de garantare din partea furnizorilor;

- programul derulat de AFIR satisface nevoi de investiții prioritare pentru economia românească;
 - cooperare inter-instituțională bună derulată cu AFIR în baza protocoalelor existente, comunicare bună, cu simplificarea achizițiilor prin publicarea bazei de date cu prețuri de referință, respectiv standard de cost.
5. Ajutoarele de stat regionale de tipul celor conform HG 807/2014, Invest Alim, etc., ce au ca obiectiv stimularea investițiilor cu impact major în economie
- satisfac nevoi de investiții prioritare, sunt flexibile din punct de vedere al achizițiilor și implementare proiect;
 - termene scurte de plată a cererilor de rambursare;
 - recomandăm posibilitatea încasării ajutoarelor de stat în conturi bancare, nu doar în trezorerie.

2. Îmbunătățirea alocării creditelor garantate de stat către sectoarele de importanță strategică

O dezvoltare strategică are nevoie de programe țintite și calibrate să stimuleze investițiile acolo unde sunt necesare. Analiza și cercetarea nevoilor specifice, precum și a provocărilor cu care se confruntă mediul de afaceri, inclusiv din perspectiva accesului la finanțare, trebuie derulate periodic. În vederea îmbunătățirii eficienței programelor guvernamentale de garantare a creditelor și a sprijinirii transformării structurale a economiei României, precum și a asigurării securității energetice și alimentare, Grupul de lucru a identificat patru sectoare strategice care pot fi sprijinite pentru realizarea acestor obiective. Astfel, liniile strategice identificate sunt: securitatea alimentară, securitatea energetică, industria de apărare și domeniile cu valoarea adăugată ridicată, inclusiv entități care înglobează inteligența artificială în activitatea proprie. Pentru a sprijini dezvoltarea sectoarelor strategice, Grupul de lucru recomandă consolidarea unor arii transversale cu impact sistemic, capabile să accelereze tranzițiile digitală, verde și industrială și să crească reziliența economică.

2.1. Contextul european și preocupările strategice

❖ Securitatea alimentară

Într-un context geopolitic marcat de instabilitate și de intensificarea riscurilor climatice, securitatea alimentară a devenit o temă centrală pe agenda strategică a Uniunii Europene.

În anul 2024, Consiliul Uniunii Europene a adoptat un set de concluzii privind viitoarea Politică Agricolă Comună (PAC), care va intra în vigoare după 2027. Noua PAC va urmări cinci obiective strategice majore, respectiv:

1. Asigurarea securității alimentare prin promovarea unei producții durabile și accesibile.
2. Sprijinirea veniturilor fermierilor prin plăți directe și măsuri de stabilitate economică.
3. Facilitarea tranziției ecologice prin stimulente pentru practici agricole sustenabile.
4. Reînnoirea generațională, cu accent pe sprijinirea tinerilor fermieri și a femeilor din mediul rural.
5. Simplificarea și transparentizarea accesului la fonduri europene și eficientizarea lanțurilor de aprovizionare.

O serie de oportunități pentru sectorul agricultură se reflectă și în propunerea de cadrul financiar multianual (CFM) 2028–2034, cu un buget ambițios, de aproximativ 2.000 miliarde EUR pentru perioada 2028–2034⁹. Structurat în jurul a patru piloni principali, acest buget ar integra agricultura și dezvoltarea rurală în Planuri de parteneriat naționale și regionale, inspirate de modelul Mecanismului de Redresare și Reziliență.

Printre alocările propuse relevante pentru securitatea alimentară se numără:

- 300 miliarde EUR pentru sprijinirea veniturilor fermierilor;
- 865 miliarde EUR pentru planuri regionale și naționale, inclusiv agricultură, coeziune și dezvoltare rurală;

⁹ Această sumă include și costurile cu rambursarea împrumuturilor NGEU (o pondere de 0,11% din VNB UE), volumul real al bugetului disponibil fiind de 1.816 mld. EUR.

- fonduri dedicate pentru investiții în procesare alimentară, lanțuri scurte și digitalizare (ex. DR-22, Horizon Europe);
- resurse financiare pentru creșterea rezilienței climatice și eficienței energetice în agricultură.

Anul 2024 a adus în prim-plan și o serie de inițiative coordonate de Comisia Europeană, menite să testeze capacitatea de reacție a instituțiilor europene în fața unor scenarii de criză alimentară globală. Printre cele mai relevante acțiuni s-a numărat organizarea unor simulări complexe la Bruxelles, care au reunit peste 60 de participanți, inclusiv oficiali guvernamentali, reprezentanți ai instituțiilor europene, experți în securitate alimentară și membri ai industriei agroalimentare¹⁰.

Aceste exerciții au avut ca obiectiv principal evaluarea gradului de pregătire al Uniunii Europene în fața unor perturbări sistemice, generate de factori multipli, precum conflictul militar din Ucraina, fenomene climatice extreme (El Niño, La Niña), proteste ale fermierilor, creșterea costurilor la energie și îngreșăminte, precum și amenințări emergente de tip bioterorism sau pandemii zoonotice. Pe parcursul a două zile, participanții au fost implicați în scenarii de penurie alimentară, colaps logistic și luare de decizii în condiții de incertitudine, fiind testate totodată protocoalele de comunicare și coordonare interinstituțională.

Conform raportului elaborat de European Food Security Crisis Mechanism (EFSCM)¹¹, majoritatea statelor membre dispun de strategii de răspuns bazate pe indicatori de import, stocuri strategice și planuri de urgență. România, alături de alte 11 state, a demonstrat un nivel ridicat de implicare prin monitorizarea stocurilor alimentare în cadrul unor parteneriate public-private. În același timp, unele țări, precum Finlanda și Belgia, au avansat în dezvoltarea unor agenții specializate și sisteme electronice de monitorizare, care permit o evaluare în timp real a dependenței de importuri și a vulnerabilităților structurale.

Recomandări strategice formulate de EFSCM: Documentul oficial adoptat în iulie 2024 de EFSCM propune o serie de direcții strategice menite să consolideze reziliența sistemului agroalimentar european. Printre acestea se numără:

- constituirea de stocuri strategice de produse agricole esențiale, cu rol de tampon în perioade de criză;
- diversificarea surselor de aprovizionare, în vederea reducerii dependenței de piețele externe;
- promovarea economiei circulare și a dietelor sustenabile, ca parte a tranziției ecologice;
- întărirea capacității de producție primară, în special în sectoarele agriculturii și pescuitului;
- dezvoltarea unei strategii europene integrate de stocare, care să includă atât componente publice, cât și private.

Participarea activă a României la mecanismele europene de simulare și planificare strategică este esențială pentru alinierea politicilor naționale la standardele europene. În acest sens, se impune crearea unui cadru de guvernare dedicat securității alimentare, care să includă indicatori de risc, sisteme de monitorizare a stocurilor și planuri de urgență adaptate specificului național. De asemenea, România trebuie să valorifice oportunitățile oferite de viitorul CFM, în special în domenii precum procesarea alimentară, dezvoltarea lanțurilor scurte de aprovizionare, digitalizarea agriculturii și

¹⁰ Chris Hegadorn, Philipp Lausberg, Martyna Wala, Piotr Magnuszewski et al., "Food Alert Report: Stress-testing the EU food system", raport al proiectului Food Alert, prezentat la Bruxelles, 27 martie 2024.

¹¹ European Food Security Crisis preparedness and response Mechanism, [2nd report on the State of Food Security in the EU](#) (Spring 2024): A qualitative assessment of food supply and food security in the EU within the framework of the EFSCM

extinderea infrastructurii de stocare.

❖ **Securitatea energetică**

Securitatea energetică a unei țări este esențială pentru stabilitatea sa economică, socială și politică, obținerea acestui deziderat putând fi atinsă prin implementarea unor politici coerente în acord cu evoluțiile internaționale manifestate pe această piață. Astfel, prin obținerea independenței energetice, prin care o țară își poate produce propriile resurse energetice, există o capacitate crescută de control asupra evoluției economiei, fiind redusă dependența de sursele externe, ceea ce crește stabilitatea națională. Totodată, accesul la energie la prețuri stabile este crucial pentru funcționarea industriei și comerțului, fluctuațiile prețurilor la energie putând afecta în mod negativ creșterea economică cu implicații directe asupra stabilității economice.

Siguranța națională este de asemenea o rezultantă a obținerii securității energetice, prin asigurarea resurselor energetice putând fi influențată politica externă și relațiile internaționale, în acest sens o dependența de importurile energetice putând implica vulnerabilități asupra statului la presiuni externe din partea altor actori statali.

Sustenabilitatea mediului poate fi obținută prin implementarea unei strategii de asigurare a securității energetice, în sensul în care securitatea energetică nu se referă doar la accesibilitate, ci și la sustenabilitate, promovarea surselor de energie regenerabilă având capacitatea de a reduce impactul asupra mediului și putând contribui la lupta împotriva schimbărilor climatice.

Prin inovare și tehnologie, respectiv investițiile în noi tehnologii energetice poate crește eficiența și pot fi reduse costurile, contribuind astfel la o economie mai competitivă.

Luând în considerare cele expuse anterior, securitatea energetică este un pilon fundamental pentru dezvoltarea oricărei societăți și necesită strategii bine definite pentru a asigura un viitor stabil și prosper.

La nivel european cadrul legislativ în domeniul energiei și climei a creat contextul pentru asumarea unor angajamente de către statele membre care să conducă la îndeplinirea obiectivelor comunitare. Prin adoptarea în anul 2015 a Acordului de la Paris și asumarea angajamentelor rezultate de către statele membre semnatare, la nivelul anului 2019 a intrat în vigoare al patrulea pachet energetic al UE – Energie Curată pentru Toți Europeanii, care a pus bazele Pactului Ecologic European – Green Deal în anul 2020. Pachetul legislativ reflectă strategia pe termen lung adoptată la nivelul EU, în sensul unei reforme substanțiale a cadrului legislativ în domeniul energetic care să permită finalizarea implementării celui de al Treilea Pachet Energetic, ce a avut ca scop redesenarea pieței energiei din UE prin facilitarea tranziției de la un sector energetic bazat pe combustibili fosili către unul decarbonizat, și a reprezentat totodată un pas important în implementarea strategiei privind Uniunea Energetică.

Prin cele 5 dimensiuni principale ale Strategiei privind Uniunea Energetică, respectiv securitate energetică, decarbonare, eficiență energetică, piața internă a energiei, cercetare, inovare și competitivitate, Uniunea Europeană a stabilit obiective privind energia și clima la nivelul anului 2030, respectiv:

1. *Obiectivul privind reducerea emisiilor interne de gaze cu efect de seră cu cel puțin 40 la sută până în 2030, comparativ cu 1990;*
2. *Obiectivul privind un consum de energie din surse regenerabile de 32 la sută în 2030;*

3. *Obiectivul privind îmbunătățirea eficienței energetice cu 32,5 la sută în 2030;*
4. *Obiectivul de interconectare a pieței de energie electrică la un nivel de 15 la sută până în 2030.*

Al cincilea și ultimul pachet energetic al UE, *Pregătiți pentru 55* (en. *Fit for 55*), publicat în anul 2021, a actualizat ambițiile europene în materie de climă, stabilind un obiectiv de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră cu 55 la sută în anul 2030, raportat la nivelul anului 1990, urmând ca la nivelul anului 2050 să se atingă neutralitatea climatică la nivel european și astfel Europa să devină primul continent neutru din punct de vedere climatic.

La nivel național¹² există o serie de documente programatice prin care sunt definite politicile și măsurile prin care România acționează pentru îndeplinirea obiectivelor și țăntelor europene, respectiv

1. *Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030 (PNIESC)* ce reprezintă angajamentul României de a contribui la îndeplinirea obiectivelor europene stabilite pentru anul 2030 în domeniul energiei și climei.
2. *Strategia pe termen lung a României pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră - România Neutră în 2050 (STL)* prin care sunt evidențiate elementele esențiale pentru realizarea transformării economice necesare îndeplinirii obiectivelor și atingerii țintelor stabilite la nivel național, în conformitate cu obiectivul european de atingere a neutralității climatice în orizontul anului 2050, prin implementarea pachetului legislativ *Pregătiți pentru 55*.
3. *Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) al României*, în cadrul căruia o componentă substanțială fiind alocată pentru independența de combustibilii fosili și promovarea energiei verzi.
4. *Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030 (SNDDR 2030)* prin care se stabilește cadrul național pentru implementarea celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD), oferind răspunsuri la provocările schimbărilor climatice, în acord cu obiectivele Acordului de la Paris.
5. *Strategia națională privind economia circulară (SNEC)* prin care se abordează reducerea consumului de energie, creșterea eficienței energetice și utilizarea surselor de energie regenerabilă pe durata de viață a produselor sau în faza de producție.
6. *Strategia Națională de Renovare pe Termen Lung (SNRTL)* pentru sprijinirea renovării parcului național de clădiri rezidențiale și nerezidențiale, atât publice, cât și private, și transformarea sa treptată într-un parc imobiliar cu un nivel ridicat de eficiență energetică și decarbonat până în 2050.

La nivel global, raportul Agenției Internaționale a Energiei (AIE), *Global Energy Review 2025*¹³, arată că în 2024 cererea de energie a crescut într-un ritm peste media obișnuită, generând o majorare a consumului pentru toate sursele – petrol, gaze naturale, cărbune, surse regenerabile și energie nucleară. Principalul motor al acestei creșteri a fost sectorul energetic, unde cererea de electricitate a avansat de aproape două ori mai rapid decât consumul total de energie, impulsionată de necesarul mai mare de răcire, extinderea consumului industrial, electrificarea transporturilor, dar și dezvoltarea

¹² Ministerul Energiei, [Strategia energetică a României 2025-2023, cu perspectiva anului 2050](#)

¹³ Agenția Internațională pentru Energie, [Global Energy Review 2025](#).

centrelor de date și a aplicațiilor de inteligență artificială. Aproape întreaga creștere a cererii de electricitate a fost acoperită de surse cu emisii reduse, în special datorită extinderii record a capacităților solare fotovoltaice, completate de alte surse regenerabile și de energia nucleară. Cererea de gaze naturale a înregistrat un avans considerabil, în timp ce consumul de petrol și cărbune a continuat să crească, dar într-un ritm mai lent decât în 2023. Emisiile de CO₂ din sectorul energetic au urcat și în 2024, însă mai lent decât în anul precedent, un factor important fiind temperaturile record: dacă tiparele meteorologice extreme din 2023 s-ar fi repetat, aproape jumătate din creșterea emisiilor globale ar fi fost evitată. În paralel, extinderea rapidă a tehnologiilor de energie curată a contribuit la limitarea impactului climatic, evitând anual aproximativ 2,6 miliarde de tone suplimentare de emisii de CO₂, conform unei analize recente.

La nivel național, consumul final de energie electrică, în anul 2024, a fost mai mare cu 1,8 la sută față de anul 2023, pe fondul creșterii consumului populației cu 2,7 la sută și a celui din economie cu 1,6 la sută, în timp ce iluminatul public a scăzut cu 6,7 la sută. Potrivit INS, în decursul anului trecut, principalele surse de energie primară au totalizat 32,713 milioane de tone echivalent petrol (tep), în scădere cu 27.900 tep, comparativ cu perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 2023. De asemenea, producția internă a însumat 16,916 milioane tep, în scădere cu 4,6 la sută, de la un an la altul, iar importul a fost de 15,797 milioane tep, în creștere cu 5,2 la sută.

Datele oficiale relevă faptul că, în 2024, resursele de energie electrică au fost de 66,248 miliarde kWh, în scădere cu 35,2 milioane kWh, față de anul anterior, în timp ce producția din termocentrale s-a situat la 17,455 miliarde kWh (-3,1 la sută), iar producția din hidrocentrale a fost de 14,313 miliarde kWh (-23,1 la sută). În același timp, producția rezultată din centralele nucleare-electrice a ajuns la 10,912 miliarde kWh, în scădere cu 279,1 milioane kWh (-2,5 la sută), timp în care producția din centralele electrice eoliene s-a ridicat la valoarea de 6,358 miliarde kWh, în scădere cu 1,266 miliarde kWh, comparativ cu cele 12 luni din 2023. Totodată, energia solară produsă în instalații fotovoltaice, în perioada analizată, a fost de 3,408 miliarde kWh, în creștere cu 1,183 miliarde kWh. În ceea ce privește exportul de energie electrică, în 2024, acesta s-a situat la 10,843 miliarde kWh, în scădere cu 791,1 milioane kWh, comparativ cu anul precedent. Consumul propriu tehnologic în rețele și stații a fost de 4,897 miliarde kWh, în scădere cu 143,7 milioane kWh.

Conform *Notei privind prognoza echilibrului energetic 2024 – 2027*, elaborată de CNSP¹⁴, se estimează că resursele energetice vor crește, în medie, cu 0,1 la sută pe an în perioada 2024–2027. Creșterea va fi mai vizibilă în a doua parte a intervalului, cu un maxim de 1 la sută în anul 2026.

În ceea ce privește producția internă de energie primară, conform aceleiași surse, estimările arată o scădere pe întreaga perioadă analizată, cu excepția anului 2027, când este prognozată o ușoară revenire, sub 1 la sută. Per total, pentru intervalul 2024–2027, media anuală ar fi de -0,5 la sută, scăderea fiind cauzată în principal de reducerea producției de cărbune și țiței. Pentru producția de energie electrică primară, se estimează că sursele regenerabile vor crește, în medie, cu 2,7 la sută pe an, avansul cel mai mare fiind așteptat în 2027, datorită noilor investiții în hidrocentralele de la Cornetu-Avrig, Surduc-Siriu și Siret Cosmești-Movileni. Și gazele naturale sunt prognozate să crească, dar mai lent în 2024 (conform datelor statistice din primele patru luni), urmând ca ritmul să accelereze treptat până la 3,4 la sută în 2027. De asemenea, se anticipează o eficiență mai bună a transformării gazelor naturale în energie electrică, odată cu punerea în funcțiune a unor grupuri energetice

¹⁴ Comisia Națională de Strategie și Prognoză (2023), [Nota privind prognoza echilibrului energetic 2024-2027](#)

moderne cu turbine în ciclu combinat, precum cel de la Işalnița. Pentru țiței, prognoza menține trendul descendent, cu o scădere estimată de aproximativ 2,2 la sută pe an. În schimb, pentru energia nucleară, producția rămâne constantă pe toată perioada, urmând ca noi capacități să fie adăugate abia după 2027. Importurile de resurse energetice primare sunt așteptate să revină pe un trend ascendent, după reducerea estimată pentru 2023–2024, creștere determinată în special de importul de țiței, cocs și cărbune. Aceste resurse vor contribui la acoperirea consumului intern, pe fondul relansării unor sectoare industriale precum chimia și metalurgia, dar și pentru susținerea exporturilor.

Piețele internaționale de energie traversează o perioadă de transformări rapide și complexe, influențate simultan de factori de securitate, geopolitici, economici, tehnologici și climatici. Aceste provocări majore vin însă și cu oportunități semnificative. Războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei a avut un impact puternic asupra piețelor energetice, determinând creșterea prețurilor la combustibili în Uniunea Europeană și amplificând preocupările legate de securitatea aprovizionării. Ca răspuns, statele membre ale UE au decis reducerea dependenței de gazul rusesc, în cadrul politicii de sancțiuni menite să condamne agresiunea militară a Rusiei. În prezent, piețele de energie sunt caracterizate de o volatilitate ridicată, iar progresul tehnologic are potențialul de a schimba fundamental modul lor de funcționare. De la lansarea sa în 2005, schema europeană de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) a contribuit semnificativ la reducerea emisiilor din sectoarele energetic și industrial. În același timp, ultimii doi ani au adus o creștere remarcabilă a ponderii energiei regenerabile în consumul final brut la nivel european, aceasta atingând un nivel record de 24,5 la sută în 2023¹⁵.

❖ Context și preocupări la nivel european în domeniul apărării

Contextul geopolitic actual, marcat de războiul Rusiei împotriva Ucrainei, dar și de recalibrarea priorităților SUA, la nivelul Uniunii Europene sunt preocupări ample cu privire la noua arhitectură de securitate europeană, care să aibă în centrul său autonomia strategică și scăderea dependenței critice de cheltuielile militare din afara spațiului comunitar.

În luna martie 2024, Comisia Europeană a anunțat planul „*ReArm Europe/Readiness 2030*”¹⁶, care presupune investiții de peste 800 miliarde euro în domeniul apărării și securității. Acest demers vizează o utilizare mai eficientă și coordonată a resurselor, concentrându-se pe domenii de capacități pan-europene.

Planul are în vedere următorii piloni:

- I. Crearea unui instrument de finanțare dedicat (*Security Action for Europe – SAFE*), temporar, prin care UE poate acorda statelor membre asistență financiară sub formă de împrumuturi pentru a le permite să realizeze investițiile publice urgente și majore în baza industrială și tehnologică de apărare europeană, prin atragerea de către Comisia Europeană a 150 miliarde euro de pe piețele de capital. Pentru a obține finanțare prin acest program, statele membre vor trebui să depună un plan de investiții care să includă o descriere detaliată a proiectului vizat în industria de apărare, împreună cu specificarea produselor de apărare ce urmează a fi realizate. În cazul în care Ucraina este implicată în proiect, acest lucru trebuie menționat în mod explicit. În ceea ce privește achizițiile eligibile, costul componentelor care provin din UE, Spațiul Economic European sau Ucraina nu trebuie să fie mai mic de 65 la sută din costul

¹⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20241219-3>

¹⁶ [Commission unveils the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030](#)

estimat al produsului final. Finanțarea va fi acordată cu o rată a dobânzii competitivă, comparativ cu cea la care s-ar împrumuta statele membre cu costuri ridicate de finanțare. Statele beneficiare vor avea obligația de a transmite rapoarte semestriale privind evoluția proiectelor. Perioada de disponibilitate a împrumutului se încheie la 31 decembrie 2030, iar maturitatea maximă a creditelor acordate prin acest program este de 45 de ani, cu o perioadă de grație de 10 ani. Investițiile eligibile trebuie să se încadreze într-una dintre următoarele categorii:

- sisteme de apărare aeriană
- sisteme de artilerie
- muniții și rachete
- drone și sisteme anti-drone
- sisteme de protecție a infrastructurilor (inclusiv cele spațiale)
- mobilitate militară
- sisteme bazate pe inteligență artificială și tehnologii de război electronic.

La data de 9 septembrie, Comisia Europeană a comunicat sumele alocate provizoriu fiecărui stat membru, suma alocată României fiind de cca. 16,68 mld. EUR, a doua cea mai mare alocare (după Polonia) în cadrul instrumentului. Planul de investiții trebuie transmis către Comisia Europeană până la 30 noiembrie 2025 conform Regulamentului.

- II. Utilizarea fondurilor publice pentru apărare la nivel național, prin posibilitatea activării clauzei naționale de derogare (en. *national escape clause*) din Pactul de Stabilitate și Creștere, ceea ce le va oferi statelor membre un spațiu bugetar suplimentar pentru a-și crește cheltuielile pentru apărare, în conformitate cu regulile fiscale ale UE (maximum 1,5 la sută din PIB pentru fiecare an de activare a clauzei, pentru un interval de 4 ani). Lista cheltuielilor care vor fi incluse în această clauză se va baza pe clasificarea COFOG a Eurostat și pe definiția NATO. Cheltuielile efectuate în cadrul programului SAFE vor fi automat acceptate pentru această clauză, împreună cu ajutoarele militare acordate către Ucraina.
- III. Extinderea obiectivelor de creditare la nivelul Băncii Europene de Investiții și accelerarea implementării Uniunii Investițiilor și Economiei (Savings and Investments Union).

Statele din regiune (Cehia, Polonia, Grecia) au luat deja unele măsuri pentru sprijinirea industriei naționale de apărare¹⁷, urmărind investiții substanțiale pentru valorificarea capacităților industriale naționale.

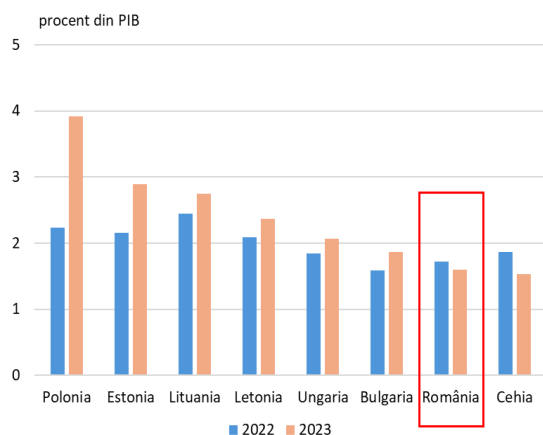
Industria de apărare a României a suferit un declin de la valorile înregistrate înainte de anul 1989, respectiv: (i) 200.000 de angajați în peste 100 de companii implicate în producția de echipamente militare; până în 2009, numărul angajaților a scăzut la aproximativ 20.000; (ii) exporturile anuale de armament în jurul valorii de 800 de milioane de dolari (conform datelor disponibile), în scădere până la 167,7 milioane de dolari în anul 1995 și la un minim istoric de 24,6 milioane de dolari în anul 2001. În acea perioadă, principalele destinații ale exporturilor românești erau Turcia, India și Pakistan.

Pe fondul tranziției la economia de piață și restructurării forțelor armate, industria a suferit un declin semnificativ. Această scădere a fost influențată de mai mulți factori, inclusiv lipsa investițiilor în cercetare și dezvoltare, tehnologii învechite și dificultăți în adaptarea la cerințele pieței internaționale.

¹⁷ Conform unui studiu realizat de compania de consultanță Kearney, prezentat în cadrul conferinței *Transformarea României într-un hub regional al industriei de apărare* din data de 20 martie 2025.

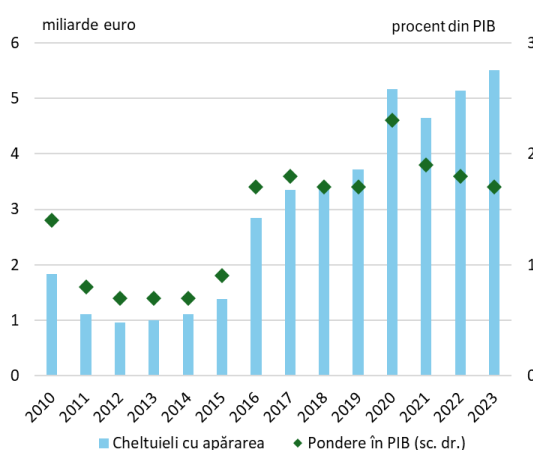
Spre exemplu, după aderarea la NATO în 2004, producere de arme și muniții de calibru Pactul de la Varșovia, incompatibile cu standardele occidentale, au condus la o scădere a exporturilor, închiderea sau privatizarea unor fabrici, sau integrarea acestora în compania de stat ROMARM. Lipsa adaptării la standardele NATO și pierderea piețelor tradiționale au contribuit la această scădere.

Grafic 2.1. Cheltuielile cu apărarea, comparații internaționale

Sursa: NATO, Eurostat

Grafic 2.2. Evoluția cheltuielilor cu apărarea în România

Sursa: Eurostat

Cheltuielile cu apărarea au crescut în valoare absolută în ultimii ani, dar ponderea acestora în PIB rămâne sub ținta de 2 la sută prevăzută de angajamentul către NATO¹⁸ (**Grafic 2.1**, **Grafic 2.2**). În anul 2023, România a înregistrat cheltuieli cu apărarea de 5,5 miliarde euro (+7,4 la sută față de anul 2022), reprezentând 1,7 la sută din PIB. Astfel, există un spațiu pentru îmbunătățire în acest sens, inclusiv prin investiții în industria națională de apărare. În plus, ca pondere în PIB, cheltuielile cu apărarea din România se situează sub media economiilor comparabile din regiune (Polonia, Ungaria, Cehia, Bulgaria), precum și sub cele ale țărilor baltice (Estonia, Letonia, Lituania), care se învecinează direct cu Rusia.

2.2. Sectoarele strategice

2.2.1. Securitate alimentară

Vulnerabilitatea asociată balanței externe a sectorului agroalimentar reprezintă o preocupare la nivel național, iar cauzele și posibilele soluții au fost analizate pe larg de Grupul de lucru CNSM privind diminuarea vulnerabilităților provenind din creșterea deficitului balanței comerciale cu produse agroalimentare¹⁹. Totodată, pandemia COVID 19 și accentuarea schimbărilor climatice care au condus deja o creștere a intensității și frecvenței evenimentelor fizice cu efecte în special asupra sectorului agricultură, au adus pe agenda publică europeană problema securității alimentare.

Programele viitoare de garantare ar trebui să țină seama de dezvoltarea și susținerea unui sector agroalimentar rezilient la schimbările climatice și evoluțiile din sectorul energetic, un sector generator de valoare adăugată și contribuitor activ la tranziția ecologică. Totodată, programele viitoare ar putea avea în vedere susținerea acelor firme din sectorul agro-alimentar care au dovedit sau pot dovedi

¹⁸ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm

¹⁹ [Analiza-CNSM-privind-deficitul-agroalimentar.pdf](#)

capacitatea de atragere de fonduri europene.

România se confruntă cu o serie de provocări structurale care limitează valorificarea potențialului agricol.

În primul rând, productivitate agricolă scăzută reflectă o combinație de factori, precum: randamente scăzute la hectar: producția de porumb boabe a scăzut cu 31,5 la sută în 2024 față de 2023, iar cea de rapiță cu 35 la sută, iar suprafața cultivată este în scădere (-2 la sută la cereale, -2,5 la sută la cartofi)²⁰.

În al doilea rând, fragmentarea terenurilor conduce la un procent ridicat al firmelor de mici dimensiuni (90 la sută dintre fermele românești au sub 5 hectare în 2024, iar suprafața acestora reprezintă 29 la sută din totalul suprafeței agricole utilizate), ceea ce le clasifică drept ferme de subzistență, cu acces limitat la tehnologii moderne și finanțare²¹. Astfel, aproximativ o treime din suprafața agricolă utilizată a țării nu este folosită în cadrul activității comerciale, pierzându-se astfel un potențial important de producție agricolă. În plus, așa cum reliefa și analiza Grupului de lucru CNSM menționat anterior, suprafața medie a exploatațiilor era de doar 3,7 ha, față de 16,6 ha la nivel european. Lipsa formelor asociative conduce la o capacitate redusă de furnizare pe piață a produselor agricole, ca urmare a lipsei de spații de depozitare sau procesare a micilor fermieri, precum și de lipsa unor cunoștințe mai aprofundate ce țin de sfera vânzărilor sau administrării afacerilor agricole, accesul la piață fiind astfel îngreunat. Acest aspect limitează accesul fermierilor pe piață, reduce standardizarea și adoptarea tehnologiilor moderne, menținând o parte semnificativă a producției în agricultură de subzistență. Lipsa formelor asociative și a sprijinului financiar pentru cooperare împiedică creșterea eficienței, dezvoltarea unor activități de prelucrare în aval, care să aducă valoare adăugată mai mare resurselor primare, și relația fermierilor cu piața. La polul opus, fermele foarte mari (peste 500 ha) sunt puține, dar controlează suprafețe comparabile cu cele ale fermierilor mici, iar sectorul mediu (50–300 ha) prezintă potențial de dezvoltare și rol strategic în securitatea alimentară. Comparativ cu alte state europene, România se situează la coada concentrării terenurilor, similar Poloniei și Ungariei, spre deosebire de țări precum Spania, unde exploatațiile mari predomină.

Nu în ultimul rând, sectorul agricultură este afectat de schimbările climatice:

- Conform datelor pentru anul 2024, peste 11 milioane hectare sunt expuse riscului de aridizare, iar 7,5 milioane hectare riscă deșertificarea, în special în Dobrogea, Câmpia Română și Moldova²². Schimbările climatice reduc resursele de apă pentru irigații și pentru animale. În anul 2024, patru râuri au secăt, iar 600 de localități au raționalizat apa.
- În anul 2024, între 70 la sută și 100 la sută din culturile de grâu, orzoaică, ovăz și rapiță înșămânțate în toamnă au fost compromise.
- Se estimează o scădere a producției de porumb cu 10–13 la sută până în 2050 și cu peste 15 la sută până în 2070, în scenariul climatic extrem RCP8.5²³.

Importanța pentru economie a firmelor din sectorul agroalimentar este ridicată (**Grafic 2.3**). Deși firmele din sectorul agricultură are o contribuție mai ridicată în activele totale, industria alimentară generează un volum mai ridicat al cifrei de afaceri și al VAB și angajează un număr mai mare de salariați

²⁰ INS, Comunicat de presă nr. 77/31 martie 2025 privind [Productia vegetală la principalele culturi în anul 2024](#)

²¹ Impact Hub Bucharest, Startarium, cu susținerea EIT Food, [Romanian AgriFood Startups Overview Report 2024](#)

²² WWF, Schimbările climatice și agricultura din România

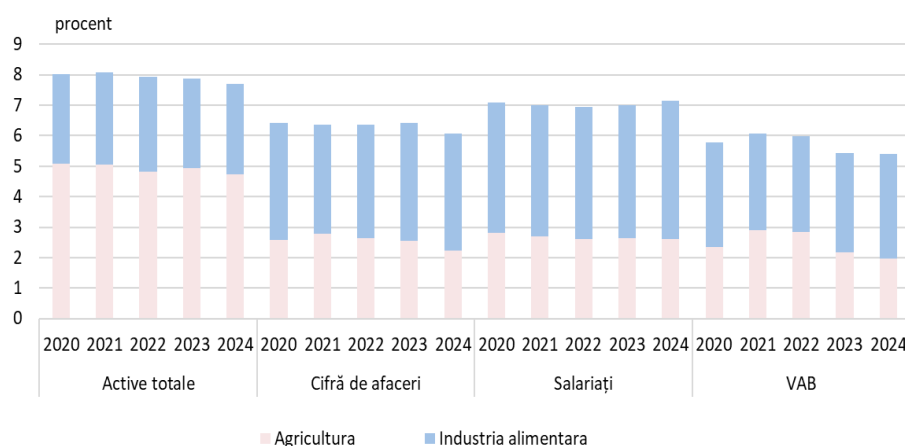
²³ Ioniță, M., Dima, M., Antonescu, B. A., Cheval, S., & colectivul de autori. (2024). [Starea Climei – România 2024](#).

pe toată perioada.

Analiza indicatorilor cheie în raport cu media europeană relevă discrepanțe importante, dar și oportunități strategice de transformare.

- ❖ România concentrează aproximativ 14 la sută din totalul forței de muncă agricolă din Uniunea Europeană²⁴, însă ponderea forței de muncă salarizate scade la 7 la sută (2024), ceea ce reflectă o dependență structurală ridicată de sectorul primar. Această proporție este disproporționată în raport cu contribuția economică a agriculturii la PIB-ul național, indicând o productivitate scăzută și o nevoie urgentă de modernizare tehnologică și profesionalizare a forței de muncă rurale. În contrast, statele membre cu agricultură intensivă și tehnologizată înregistrează ponderi semnificativ mai mici ale angajării în sector, dar contribuții economice mai mari.

Grafic 2.3. Importanța în economie a companiilor din sectorul agroalimentar

Sursa: MF, calcule BNR

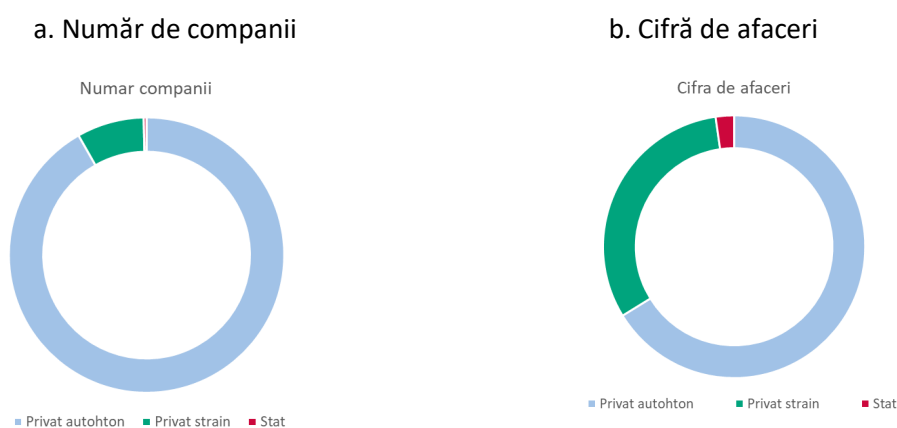
- ❖ În anul 2024, conform datelor publicate de Eurostat, România a generat o valoare adăugată brută (VAB) de aproximativ 8,94 miliarde euro în agricultură, comparativ cu 234,1 miliarde EUR la nivelul Uniunii Europene. Această cifră evidențiază o contribuție modestă la economia agricolă europeană, în ciuda suprafeței agricole extinse și a resurselor naturale favorabile. Diferența semnificativă între ponderea forței de muncă și VAB sugerează o eficiență economică redusă, cu implicații directe asupra competitivității și sustenabilității sectorului.
- ❖ Ponderea agriculturii ecologice, ca parte integrantă a tranziției verzi și a Pactului Ecologic European, este redusă în România. Doar 5,4 la sută din terenurile agricole sunt certificate ecologic, sau urmează să fie convertite (Eurostat, 2020). Diferența față de media europeană (5,5 puncte procentuale conform datelor disponibile pentru anul 2020) reflectă atât barierele de acces la certificare, cât și lipsa unor politici coerente de stimulare a conversiei ecologice. În contextul noilor reglementări PAC post-2027, creșterea ponderii agriculturii ecologice va fi esențială pentru alinierea la obiectivele de sustenabilitate și pentru accesarea fondurilor europene dedicate.
- ❖ Sectorul de procesare alimentară din România angajează aproximativ 450.000 de persoane, comparativ cu 4,7 milioane la nivelul Uniunii Europene (Eurostat, 2024). Deși această cifră indică o prezență semnificativă, raportul dintre angajare și valoarea adăugată este inferior

²⁴ Comisia Europeană. (2024). [Romania – CAP Strategic Plan](#).

mediei europene, sugerând o concentrare în unități de procesare de capacitate redusă, cu nivel scăzut de tehnologizare. Extinderea și modernizarea acestui sector reprezintă o oportunitate strategică pentru creșterea valorii adăugate și reducerea dependenței de exporturi brute.

- ❖ Investiții în industria alimentară: În ceea ce privește investițiile, România a atras aproximativ 1,2 miliarde euro în industria alimentară, în timp ce Uniunea Europeană a investit 45 miliarde EUR în acest sector. Această diferență majoră reflectă atât capacitatea limitată de absorbție a fondurilor, cât și lipsa unor mecanisme eficiente de atragere a capitalului privat. În contextul viitorului Cadru Financiar Multianual 2028-2034, este imperativă dezvoltarea unor strategii naționale de stimulare a investițiilor, cu accent pe digitalizare, eficiență energetică și economie circulară.

Grafic 2.4. Distribuția sectorului agroalimentar în funcție de acționariat

Sursa: MF, ONRC, calcule BNR

Scăderile marginale observate în perioada 2020-2024 se datorează în special datorită evoluțiilor din sectorul agricultură. Contribuția la VAB s-a redus la puțin peste 5 la sută, iar ponderea în activele totale a ajuns la 7,7 la sută (de la un maxim de 8,1 la sută). Numărul de salariați din industria alimentară a crescut ușor, sectorul agroalimentar angajând 7,1 la sută din forța de muncă.

Analiza distribuției sectorului agroalimentar în funcție de acționariat relevă ponderea majoritară a companiilor din sectorul privat (99,7 la sută din firme care generează 97,7 la sută din cifra de afaceri a sectorului, **Grafic 2.4**). Deși firmele cu capital privat străin reprezintă doar 8 la sută din numărul total de firme, ponderea lor în cifra de afaceri ajunge la 31,5 la sută. Reprezentativitatea companiilor deținute de stat este redusă atât ca număr (sub 1 la sută din total), cât și ca aport la cifra de afaceri (2,3 la sută).

Cota de piață cumulată a primelor celor mai mari 5 companii din sector se situa sub 10 la sută la finalul anului 2024, semnificativ mai redusă comparativ cu celelalte sectoare strategice, și în scădere. Aceste valori indică un nivel mai scăzut al concentrării atât pentru întregul sector, cât și la nivelul celor 2 subsectoare (**Tabel 2**). În perioada 2020-2023, întreg sectorul înregistrează o dinamică pozitivă a cifrei de afaceri, dar tendința se corectează în anul 2024.

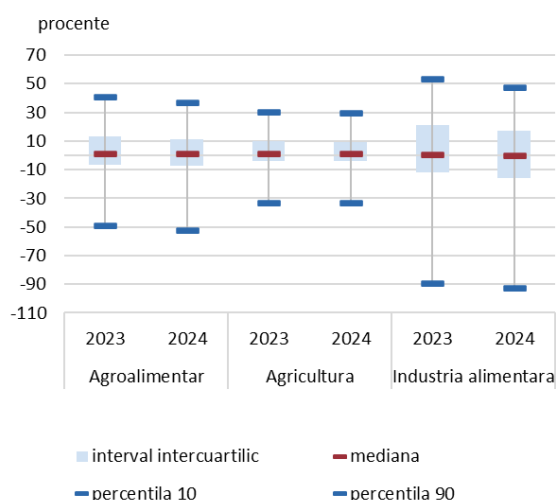
Tabel 2. Cifra de afaceri și gradul de concentrare a sectorului agroalimentar

	Cifra de afaceri totală (miliarde lei)					CR5 (procente)				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Agroalimentar	102.0	120.2	151.5	159.2	157.2	9.3	10.5	10.4	9.1	9.1
Agricultura	41.1	52.4	62.6	63.4	57.9	10.2	9.8	12.3	11.8	10.2
Industria alimentară	60.9	67.8	88.9	95.8	99.3	14.5	17.8	16.1	13.5	13.3

Sursa: MF, calcule BNR

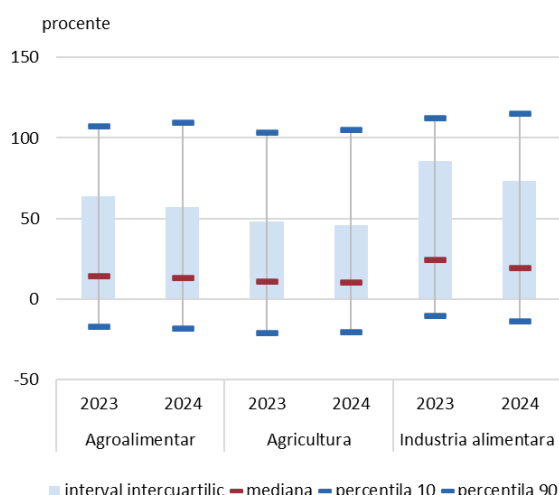
Analiza în structură relevă o serie de diferențe între cele două subsectoare în ceea ce privește rentabilitatea capitalului și nivelul de îndatorare. Industria alimentară se remarcă atât printr-un randament al capitalului ușor mai ridicat, cât și printr-o heterogeneitate mai ridicată, **Grafic 2.6**.

Grafic 2.5. Distribuția randamentului activelor (ROA) pentru companiile din sectorul agroalimentar

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

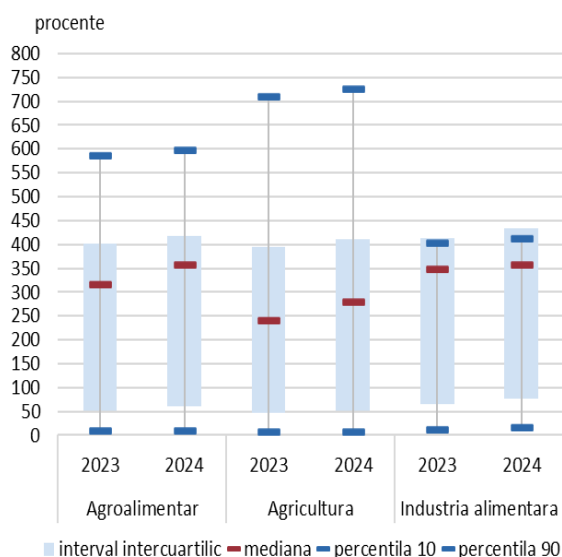
Grafic 2.6. Distribuția randamentului capitalului (ROE) pentru companiile din sectorul agroalimentar

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

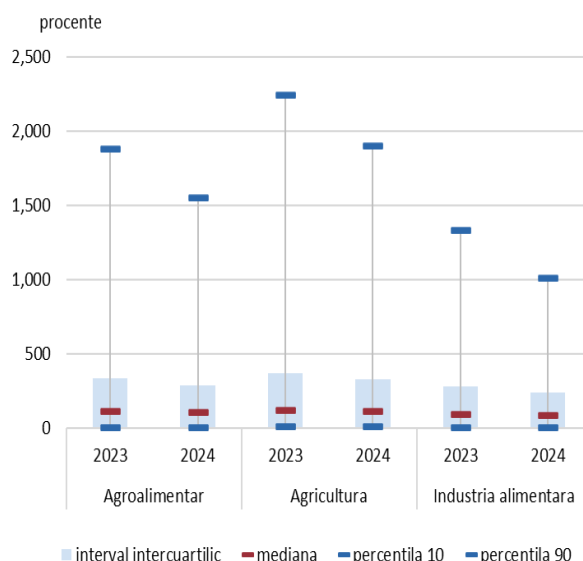
Firmele din sectorul agricultură au o valoare mediană mai scăzută a gradului de îndatorare (datorii raportate la capital) comparativ cu cele din industria alimentară (280 la sută la 358 la sută), însă ambele sectoare depășesc pragul de semnal de 200 la sută în ultima perioadă analizată, **Grafic 2.7**. Dependența de finanțarea externă pare să fie mai ridicată pentru firmele din agricultură, în cazul cărora se remarcă și un nivel mai ridicat al intervalului intercuartilic.

Grafic 2.7. Distribuția gradului de îndatorare (debt to equity) pentru companiile cu credite

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 2.8. Distribuția nivelului lichidității generale pentru companiile din sectorul agroalimentar

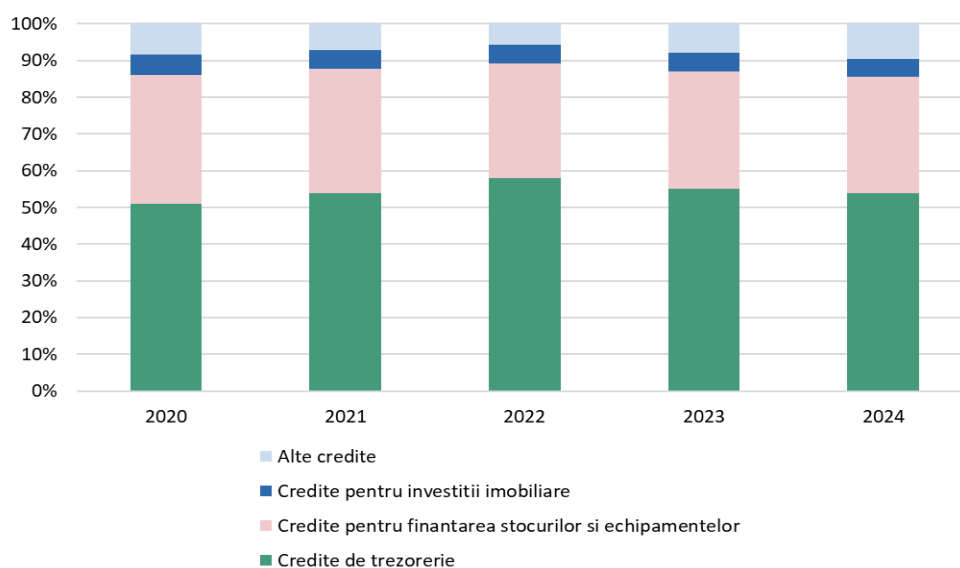

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Din perspectiva lichidității, sectorul industriei alimentare se situează sub pragul de referință (87 la sută în anul 2024) față de firmele din agricultură care s-au situat consecvent peste pragul de 100 la sută (cu o mediană de 116 la sută la finalul perioadei analizate, [Grafic 2.8](#)).

Deși se observă o creștere a creditării bancare pentru ambele subsectoare, creditarea sectorului agroalimentar rămâne orientată preponderent către firmele din agricultură (63 la sută la iunie 2025). În structură, creditele pentru investiții reprezintă doar 32 la sută, în scădere ușoară de la un maxim de 36 la sută de la începutul perioadei, [Grafic 2.9](#).

Grafic 2.9. Creditarea bancară a sectorului agroalimentar

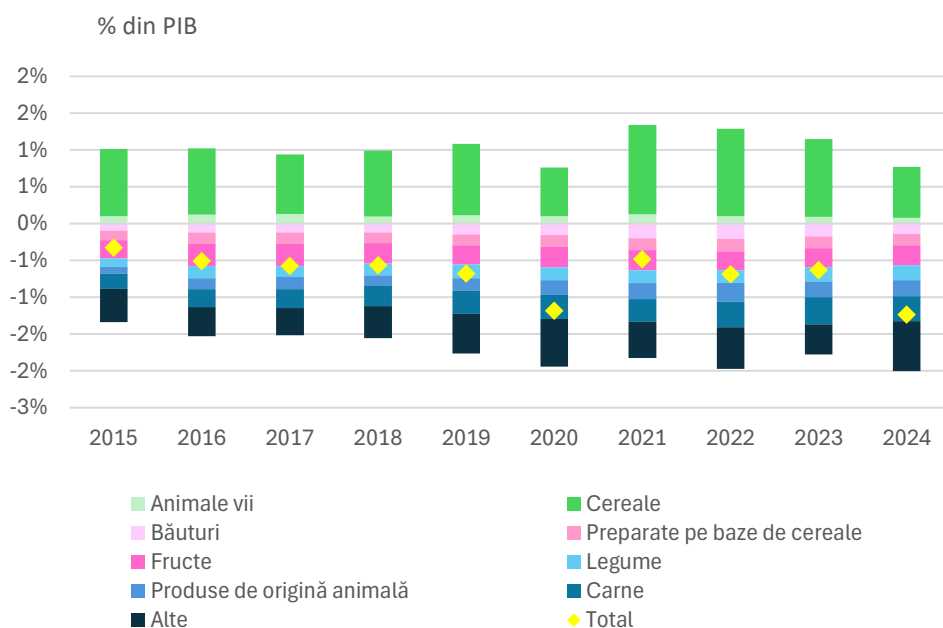

Sursa: BNR, calcule BNR

Deficitul comercial pe bunuri agroalimentare s-a adâncit, iar tiparul producerii de bunuri agroalimentare cu valoare adăugată scăzută pentru piața internă și externă și importului de produse cu valoare adăugată mai ridicată s-a menținut. În ultimul deceniu, soldul comercial a României pentru produsele agricole este negativ și se accentuează (de la 0,5 la sută și 1,25 la sută din PIB în anul 2024). În structură nu se observă modificări. Contribuția pozitivă a soldului comercial vine din produsele cu valoare adăugată scăzută, în principal din exporturile de cereale și de animale vii (77 la sută din surplus în anul 2024). Principalele produse agroalimentare care au generează cea mai mare parte a deficitului comercial în România în anul 2024 sunt carnea (0,34 la sută din PIB) și legumele și fructele (0,20 la sută din PIB), **Grafic 2.10**.

Concentrarea pe exportul produselor cu valoare adăugată scăzută și capacitate redusă de procesare alimentară nu este lipsită de provocări: expunerea la variația prețurilor pe piețele comerciale internaționale sau vulnerabilitatea ridicată față de evenimentele climatice extreme, precum seceta, inundațiile sau valurile de căldură. Aceste culturi depind mult de condițiile naturale și au o marjă de profit relativ mică, ceea ce înseamnă că pierderile sunt greu de amortizat. Potrivit raportului semestrial *State of Food Security in the EU*²⁵, costurile de intrare ridicate și volatile și evenimentele extreme sunt percepute ca cele mai relevante pentru lanțurile de producție în UE în a doua parte a anului 2024.

Grafic 2.10. Soldul comercial pentru industria agro-alimentară în perioada 2015-2024

Sursa: Eurostat, Comext, calcule BNR

²⁵ Comisia Europeană, [State of Food Security in the EU](#), Spring 2025

Companiile din sectorul agroalimentar și-au intensificat activitatea de comerț exterior cu bunuri în

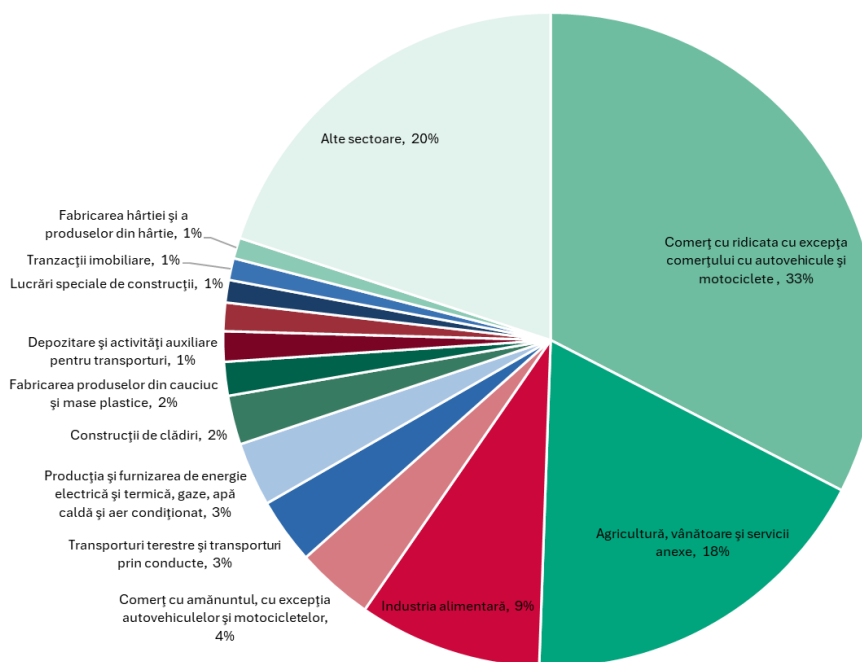
Grafic 2.11. Evoluția activității de comerț exterior cu bunuri a companiilor din sectorul agroalimentar

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

sută din achiziții), (ii) agricultură (18 la sută), (iii) industria alimentară (6 la sută) și comerțul cu amănuntul (4 la sută), **Grafic 2.13**, **Grafic 2.15**.

Grafic 2.14. Principalele sectoare furnizoare pentru sectorul agroalimentar (2023)

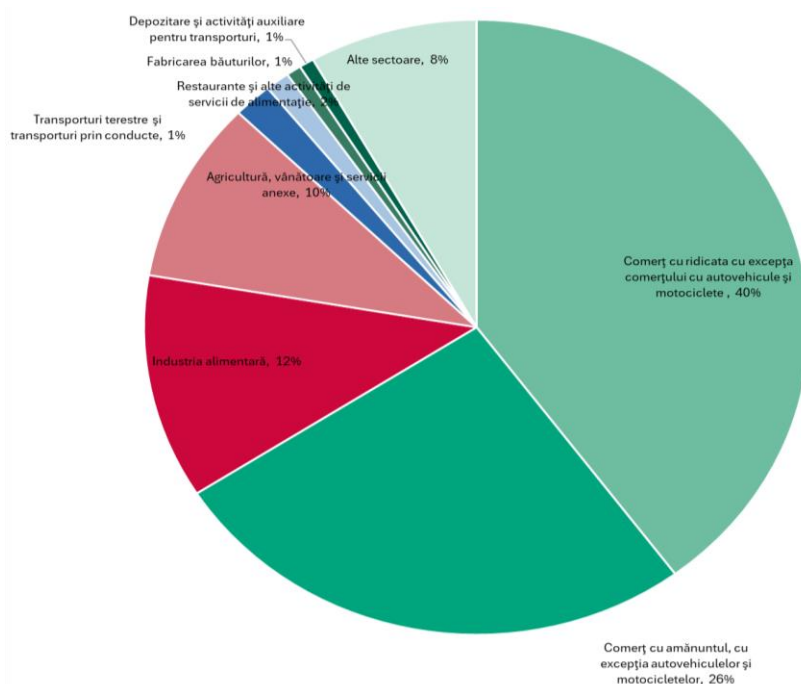
Sursa: ANAF, calcule BNR

În același timp, în aval, principalele arii în care activează clienții companiilor din industria agroalimentară sunt comerțul cu ridicata (40 la sută), comerțul cu amănuntul (26 la sută) și industria alimentară (12 la sută).

ultimii ani, însă continuă să genereze deficit comercial. Astfel, pentru anul 2024, companiile din sectorul agroalimentar au înregistrat un deficit comercial de 1,1 miliarde euro, cu 0,8 la sută mai puțin față de anul 2023. De altfel, acest indicator s-a situat în intervalul 500 milioane euro – 1,4 miliarde euro pentru întreaga perioadă analizată, respectiv 2013-2024, **Grafic 2.12**.

Companiile din sectorul agroalimentar sunt puternic interconectate, atât între ele, cât și cu celelalte sectoare ale economiei, în special cu zona de comerț. Astfel, în amonte, principalele arii de activitate în care sunt prezenți furnizorii companiilor din industria de apărare sunt reprezentate de: (i) comerț cu ridicata (33 la

Grafic 2.15. Principalele sectoare clienți pentru sectorul agroalimentar (2023)

Sursa: ANAF, calcule BNR

În contextul reformei Politicii Agricole Comune și al noilor priorități europene privind securitatea alimentară, dezvoltarea capacităților de procesare alimentară reprezintă un pilon esențial pentru transformarea structurală a agriculturii românești. Această direcție strategică vizează nu doar creșterea valorii adăugate în sectorul agroalimentar, ci și consolidarea rezilienței economice și sociale a regiunilor rurale.

Investițiile în unități moderne de procesare permit trecerea de la exportul de materii prime brute (precum cereale sau legume neprocesate) la produse finite cu valoare adăugată ridicată, competitive pe piața europeană și globală. Acest proces implică digitalizarea fluxurilor de producție, eficientizarea energetică, integrarea tehnologiilor de trasabilitate și certificare, precum și adaptarea la standardele de sustenabilitate impuse de Green Deal. În plus, dezvoltarea infrastructurii de procesare contribuie la crearea de lanțuri scurte de aprovizionare, reducerea risipei alimentare și stimularea cooperativelor locale. Prin aceste măsuri, România poate reduce dependența de importuri, poate stabiliza prețurile interne și poate genera locuri de muncă în zonele rurale.

Mai mult, un studiu al Guvernului Australiei arată că utilizarea dronelor în agricultură aduce beneficii economice și operaționale semnificative²⁶. Se estimează că economiile de costuri pentru industria agricolă, silvică și pescuitului vor varia între 3,5 și 10,4 miliarde de dolari australieni în perioada 2020–2040, în funcție de scenariile de adoptare a dronelor. Printre cele mai importante avantaje ale utilizării dronelor în agricultură, se numără reducerea utilizării pesticidelor și a apei pentru irigații, îmbunătățirea monitorizării culturilor și creșterea randamentului, toate contribuind la o agricultură mai sustenabilă și mai eficientă. Aceste date sugerează că integrarea dronelor în agricultură poate sprijini tranziția către o agricultură de precizie, cu impact pozitiv asupra sustenabilității și

²⁶ <https://www.infrastructure.gov.au/sites/default/files/documents/economic-benefit-analysis-of-drones-to-australia-final-report.pdf#page=44>

competitivității sectorului agricol. Conform ediției din luna iunie 2025 a *Sondajului BNR privind accesul la finanțare a companiilor nefinanciare*, 14 la sută din firmele care activează în sectorul agricol utilizează în prezent drone în activitatea proprie, mult peste media companiilor nefinanciare de 3 la sută. Se poate astfel observa că și în România acest proces de adoptare a dronelor în agricultură a început deja, iar continuarea și extinderea lui sunt esențiale pentru modernizarea sectorului, creșterea competitivității și adaptarea la noile provocări climatice și de piață.

O altă oportunitate de transformare a agriculturii din România este reprezentată de agricultura inteligentă climatic (*Climate-Smart Agriculture - CSA*), care reprezintă o abordare integrată a producției agricole, axată pe trei piloni fundamentali: adaptarea la schimbările climatice, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și creșterea productivității într-un mod sustenabil²⁷. Aceasta implică implementarea de practici precum agrosilvicultura, gestionarea integrată a solului și utilizarea eficientă a resurselor, toate contribuind la creșterea rezilienței fermelor și la asigurarea securității alimentare pe termen lung. Pentru România, adoptarea CSA ar aduce beneficii majore, având în vedere vulnerabilitatea ridicată a agriculturii la fenomene climatice extreme, precum secetele și inundațiile. Implementarea CSA poate sprijini tranziția către o agricultură mai durabilă, contribuind la reducerea poluării și la protejarea resurselor naturale, aspecte deja susținute prin proiecte precum cel finanțat de Banca Mondială pentru prevenirea poluării rurale. Mai mult, integrarea CSA poate stimula inovarea și competitivitatea în sectorul agricol românesc, aliniindu-l la standardele europene și promovând dezvoltarea rurală sustenabilă.

Modelul Poloniei – un exemplu de bune practici

Polonia este considerată un exemplu de succes în Europa Centrală în ceea ce privește modernizarea sectorului agroalimentar²⁸. În ultimul deceniu, statul polonez a investit masiv în infrastructura de procesare, beneficiind de o alocare de peste 13 miliarde EUR din fonduri europene, în CFM anterior. Această strategie a permis Poloniei să devină exportator net de produse agroalimentare procesate, în ciuda faptului că exportă mai puțin grâu brut decât România. Spre exemplu, în timp ce România exportă grâu în valoare de aproximativ 1,6 miliarde EUR, dar doar 300 milioane EUR în produse procesate (pâine, biscuiți etc.), Polonia exportă grâu în valoare de 1,1 miliarde EUR și generează 1,6 miliarde EUR din produse de panificație.

Succesul Poloniei se bazează pe câteva principii-cheie:

- **Integrarea verticală** a producției agricole cu unități de procesare și distribuție.
- **Sprijin activ pentru IMM-uri agroalimentare**, prin granturi, consultanță și acces la piețe.
- **Digitalizarea proceselor** și utilizarea tehnologiilor moderne de ambalare, conservare și logistică.
- **Crearea de hub-uri regionale** pentru colectare, procesare și export, cu infrastructură de depozitare și transport.
- **Parteneriate între sectorul public și cel privat** și implicarea cooperativelor în lanțul valoric.

Acest model poate fi adaptat în România prin investiții în centre regionale de procesare, stimularea asocierii fermierilor, digitalizarea unităților existente și crearea de platforme de distribuție integrate.

²⁷ [eip-agri_brochure_climate-smart_agriculture_2021_en_web_final.pdf](#)

²⁸

2.2.2. Securitate energetică

Sectorul energetic național

Principalele resurse energetice ale României, esențiale pentru securitatea energetică și dezvoltarea economică, sunt reprezentate de:

Gaze naturale și țiței - deși România importă 72,5 la sută din necesarul propriu de țiței, în prezent, zăcămintele dovedite de țiței ale României sunt cele mai mari din Uniunea Europeană, având în vedere și zăcămintele mari descoperite în iunie 2023. Declinul mediu al zăcămintelor locale de țiței este de circa 2 la sută. Pe termen scurt și mediu, rezervele sigure de țiței și gaze naturale se pot majora prin implementarea de noi tehnologii care să conducă la creșterea gradului de recuperare în zăcăminte și prin implementarea proiectelor pentru explorarea de adâncime și a zonelor din platforma continentală a Mării Negre.

Cărbune - România dispune de rezerve variate de cărbune (antracit, huilă, cărbune brun, lignit și turbă) localizate în 22 de bazine carbonifere în care au fost puse în evidență și cercetate 299 perimetre miniere.

Resursele hidroenergetice - România beneficiază de un potențial ridicat al resurselor hidroenergetice, dintr-un total al potențialului teoretic liniar de aproximativ 70,0 TWh/an, potențialul teoretic liniar al cursurilor de apă interioare este de aproximativ 51,5 TWh/an, iar cel al Dunării (doar partea românească) este evaluat la cca. 18,5 TWh/an. Estimările actuale privind potențialul tehnico-economic amenajabil, diminuat în urma reglementărilor în vigoare pentru protecția mediului, arată că față de cei 40,5 TWh/an energie estimată în 1990, în 2021 potențialul tehnico-economic amenajabil s-a redus la circa 10,30 TWh/an.

Resurse eoliene - circulația atmosferică în zona Mării Negre și a Câmpiei Europene de Est, în conjunctură cu cea nord-atlantică, oferă un potențial major de valorificare energetică în arealul Dobrogei, Bărăganului și al Moldovei. Datorită poziționării geografice și deschiderii către Marea Neagră, România prezintă un potențial tehnic ridicat în materie de energie eoliană. Conform unui studiu al Băncii Mondiale (BM), potențialul teoretic este estimat la 76 GW din care 22 GW pentru turbine cu fundație fixă și 54 GW pentru turbine cu fundație plutitoare.

Resurse solare - conform studiului privind evaluarea potențialului tehnico-economic al resurselor regenerabile în România, România se află în zona B europeană din punct de vedere al însoririi (1200-1600 kWh/m² pe an), beneficiază de aproximativ 210 zile însorite pe an și are cel mai mare potențial solar din zona de sud est a Europei. Studii realizate în cadrul regiunii de Sud-Est a Europei au evaluat potențialul tehnic solar al României la nivelul a 19,4 GW (25,8TWh), din care aproximativ 18,1 GW (24,2 TWh) pot constitui o opțiune economică de investit, în scenariul cu costuri minime. Valorificarea potențialului solar în scopul producerii de energie electrică prin utilizarea panourilor fotovoltaice permite, conform aceluiași studiu, instalarea unei capacități totale de 4.000 MW și producerea unei energii anuale de 4,8 TWh.

Biocombustibili - includ biomasă, biolichide, biogaz, deșeuri și gaze de fermentare a deșeurilor și nămolurilor. Potențialul energetic al biomasei este evaluat la un total de 318.000 TJ/an, având un echivalent de 7,6 milioane tep. Acest potențial rezultă din: deșeuri agricole (cereale, tulpini de porumb, resturi vegetale de vită de vie, etc.) - 63 la sută; reziduuri din exploatare forestiere și lemne de foc - 16 la sută; reziduuri din ferme zootehnice - 8 la sută; deșeuri de lemn-rumeguș și alte resturi

de lemn - 6 la sută; deșeuri și reziduuri menajere urbane - 7 la sută. Dependența de importuri de bioetanol a crescut semnificativ în perioada 2018-2022, ponderea importurilor atingând 81 la sută la nivelul anului 2022.

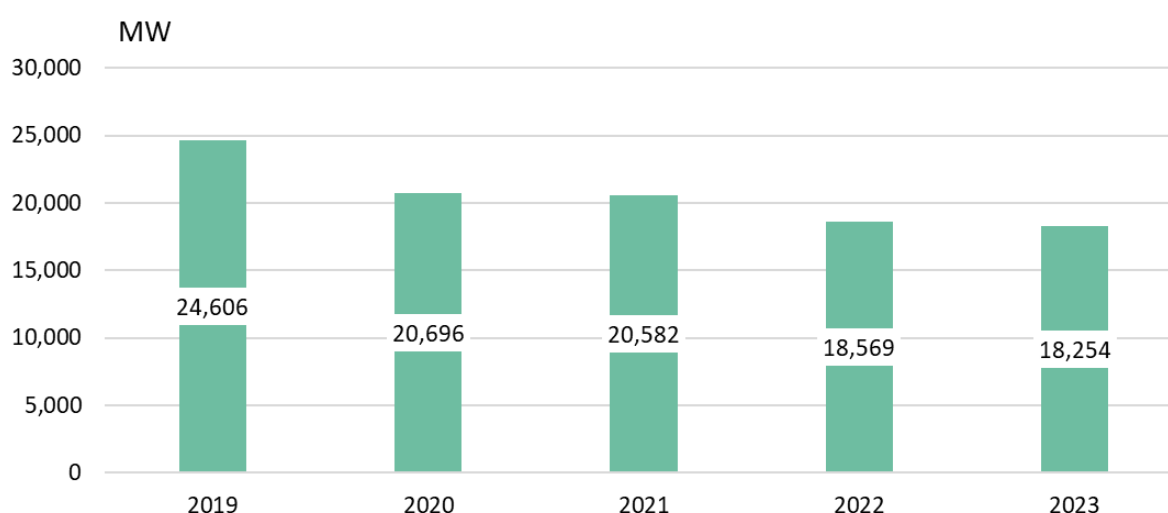
Resurse geotermale - pe teritoriul României au fost identificate mai multe areale în care potențialul geotermal se estimează că ar permite aplicații economice, pe o zonă extinsă în vestul Transilvaniei și pe suprafețe mai restrânse în nordul Bucureștiului. Studii realizate în cadrul regiunii de Sud-Est a Europei au evaluat potențialul economic geotermal al României pentru producere energie termică la nivelul a 357 MW (2.500 GWh).

România are un mix diversificat de energie, la nivelul anului 2022, cărbunele, în proporție de 80 la sută extras local, asigură 14 la sută din mixul energetic primar; țițeiul și produsele petroliere (cca. 65 la sută importat, 35 la sută produs intern) cca. 36 la sută; gazele naturale (cca. 84 la sută din producție internă, 16 la sută importat) aproximativ 30 la sută din mix; energia regenerabilă și biocombustibili cca 12 la sută, iar energia nucleară cca. 9 la sută.

Diversitatea mixului energetic a permis menținerea rezilienței SEN, cu depășirea situațiilor de stres. Situația temperaturilor extreme reprezintă o specificitate a regiunii, când SEN este supus vulnerabilităților în asigurarea integrală a acoperirii cererii de energie atât pentru consumul intern cât și pentru export, situație prezentă și în statele vecine.

În ultimii șase ani, structura de producție a energiei electrice din România a fost puternic influențată de retragerea din exploatare a unor centrale și grupuri generatoare pe bază de cărbune sau hidrocarburi. Între 22 septembrie 2017 și 1 iunie 2023, au fost scoase din funcțiune capacități însumând 5.508 MW, ceea ce a dus la atingerea, în 2023, a unui minim istoric al puterii instalate – 18.254 MW (**Grafic 2.16**). Această valoare este redusă în raport cu țările europene cu economii comparabile.

Grafic 2.16. Evoluția capacității instalate în sistemul electroenergetic (MW)

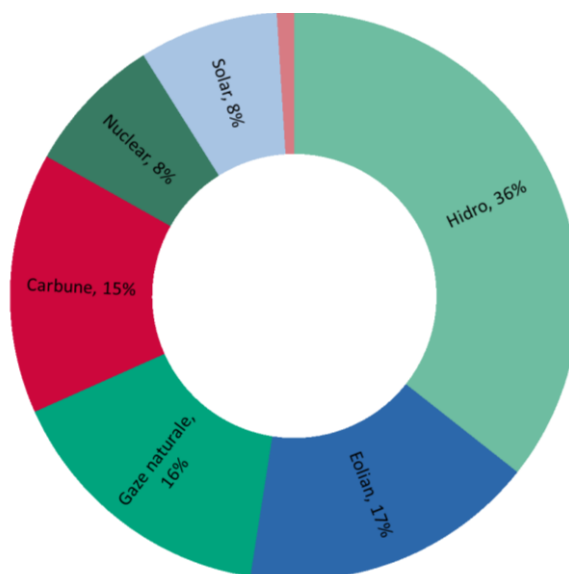

Sursa: Transelectrica

În anul 2023 au fost puse în funcțiune centrale cu o putere instalată totală de 624 MW, dintre care 496 MW provin din centrale fotovoltaice (**Grafic 2.17**). Totuși, aceste investiții nu au reușit să compenseze retragerea a două grupuri energetice pe cărbune de la Complexul Energetic Oltenia.

Pentru 2024 se estimează adăugarea a circa 1.500 MW, în principal din surse fotovoltaice, care urmează să fie conectate la rețeaua națională.

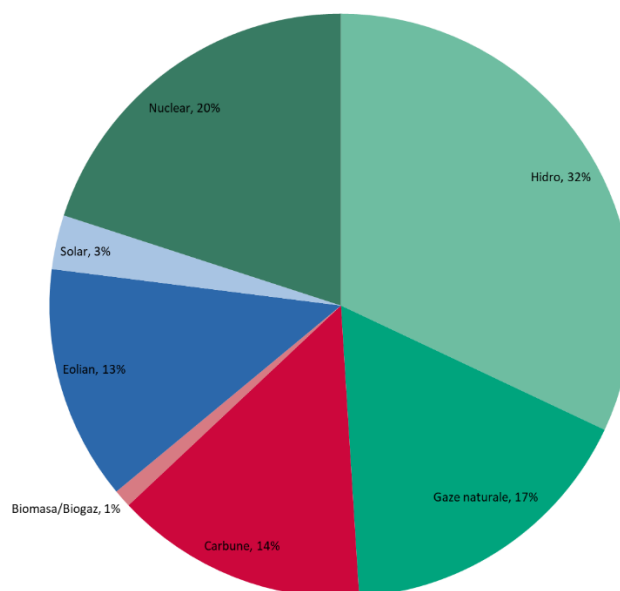
Grafic 2.17. Capacitatea instalată netă electrică în România, pe surse, 2023

Sursa: Transelectrica

Având în vedere variabilitatea surselor regenerabile și stabilitatea relativă a surselor clasice de energie în bandă, ponderea acestora în producția efectivă de electricitate rămâne diferită de cea reflectată în capacitățile instalate (**Grafic 2.18**).

Grafic 2.18. Producția de energie electrică în România, pe tipuri de producători, 2023

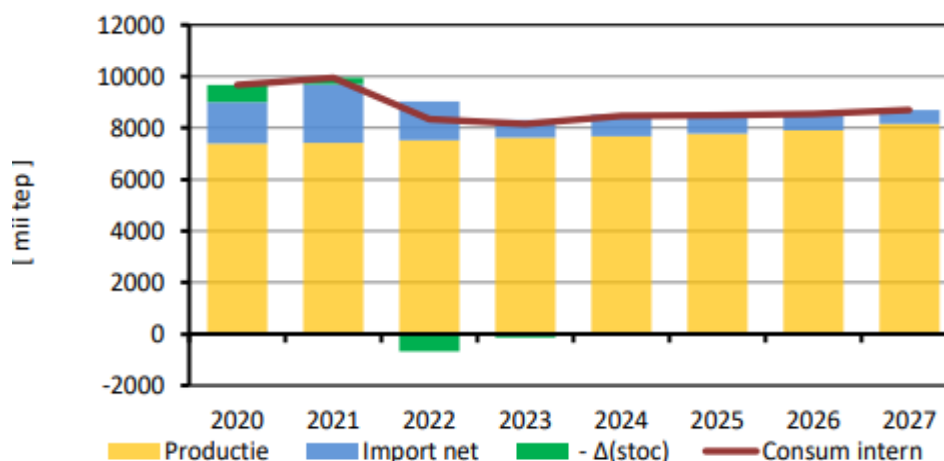
Sursa: Transelectrica

În ceea ce privește consumul de gaze naturale, datele prezentate de către Comisia Națională de Strategie și Prognoză în Prognoza echilibrului energetic pentru perioada 2024-2027²⁹, arată că, în

²⁹ [Notă privind prognoza echilibrului energetic](#)

perioada 2020-2023, consumul intern de gaze naturale s-a redus. În aceeași perioadă, producția internă de gaze naturale a înregistrat creșteri modeste și este estimată să mențină un ritm de creștere de sub 2 la sută și în perioada 2024-2027.

Grafic 2.19. Consumul intern de gaze naturale, 2020-2027

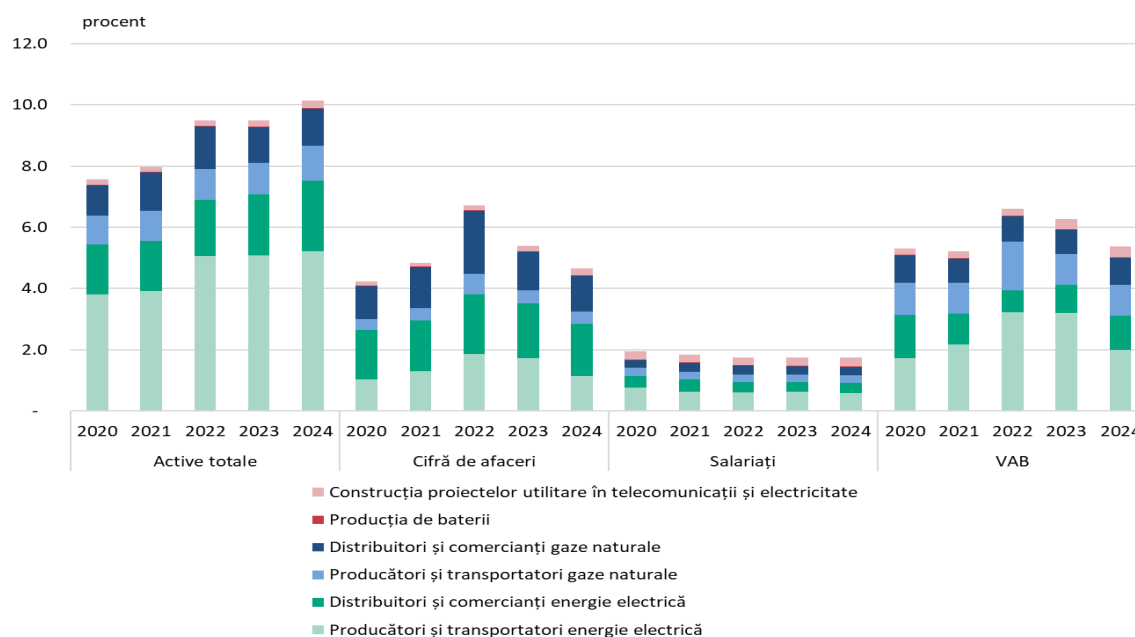

Sursa: Comisia Națională de Strategie și Prognoză

Analiza economico-financiară a companiilor care activează în sectorul energetic

Sectorul format din companiile care asigură securitatea energetică reprezintă o parte esențială a economiei naționale, nu doar prin prisma relevanței calculate ca pondere în diverși indicatori, ci mai ales prin rolul fundamental pe care îl deține pentru celelalte companii și pentru populație. La nivelul anului 2024, firmele din sectorul energetic au generat aproximativ 5 la sută din cifra de afaceri a companiilor nefinanciare la nivel agregat, au angajat 2 la sută din efectivul de salariați și au deținut 10 la sută din activele totale (**Grafic 2.20**).

Grafic 2.20. Importanța în economie a companiilor din sectorul energetic

Sursa: MF, calcule BNR

Acest ponderi s-au majorat ușor în perioada 2020-2024, vârful fiind înregistrat în anul 2022. Din perspectiva cifrei de afaceri, cel mai semnificativ subsector este cel al distribuitorilor și comercianților de energie electrică, care contribuie cu 36 la sută la totalul sectorului. Acesta este urmat de cel al distribuitorilor și comercianților de gaze naturale, cu 24,3 la sută din total și de cel al producătorilor și transportatorilor de energie electrică, cu o pondere de 24,1 la sută.

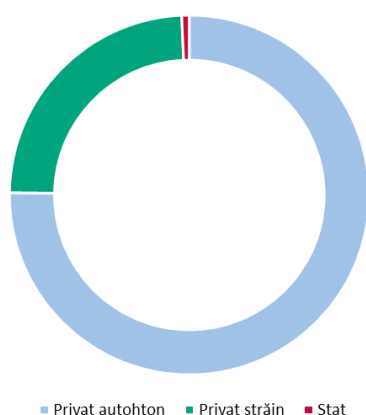
Analiza distribuției sectorului energetic în funcție de acționariat relevă o diferență importantă între structura numărului de companii și contribuția acestora la cifra de afaceri (**Grafic 2.21**). Companiile cu capital privat autohton reprezintă majoritatea covârșitoare ca număr, însă ponderea lor în cifra de afaceri, deși dominantă, nu este la fel de disproporționată. În schimb, companiile deținute de stat, deși sunt puține, generează o parte considerabilă din veniturile sectorului, ceea ce indică rolul lor strategic în industrie. Companiile cu capital privat străin au o prezență medie, atât ca număr, cât și ca aport la cifra de afaceri, consolidând astfel un echilibru între actorii interni și cei internaționali.

Cifra de afaceri a sectorului energetic a înregistrat un maxim al cifrei de afaceri în anul 2022, de 161,9 miliarde lei, după o creștere anuală de 76 la sută (anul 2022 vs. anul 2021). Ulterior, cifra de afaceri a sectorului s-a situat pe un trend descendent, ajungând la 122,5 miliarde lei în 2024 (-75 la sută față de anul 2022). În anul 2024, singurele subsectoare care au înregistrat o dinamică anuală pozitivă a cifrei de afaceri au fost cele ale distribuției și comerțului cu gaze naturale (însă una modestă, de aproximativ 1 la sută) și a lucrărilor de construcții a proiectelor utilitare pentru electricitate și telecomunicație.

Grafic 2.21. Distribuția sectorului energetic în funcție de acționariat:

a. Număr de companii

b. Cifra de afaceri

Sursa: MF, ONRC, calcule BNR

Cu excepția subsectorului reprezentat de construcția proiectelor utilitare pentru electricitate și telecomunicație, toate celelalte subsectoare prezintă un grad ridicat de concentrare a pieței (**Tabel 3**). Astfel, cota de piață cumulată a primelor cele mai mari 5 companii (CR5) pentru aceste subsectoare s-a situat constant peste nivelul de 50 la sută în perioada 2020-2024 și, în cazul producției și transportului de gaze naturale și a producției de baterii, chiar peste 90 la sută. Pentru ultimele 2 subsectoare menționate, gradul de concentrare ridicat este dat și de numărul redus de firme care activează în cadrul acestora (sub 100). Totuși, este de menționat că, în cazul producției și transportului de energie electrică, CR5 are valoare de 70 la sută, indicând un grad elevat de concentrare a pieței, deși în cadrul sectorului au activat în anul 2024 un număr de aproximativ 4 600 de companii.

Tabel 3. Cifra de afaceri și gradul de concentrare a sectorului energetic

	Cifra de afaceri totală (miliarde lei)					Cota de piață cumulată a primelor cele mai mari 5 companii (la sută CR5)				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total sector energetic	67.6	91.6	161.9	135.2	122.5	35.0	35.6	38.6	39.1	34.9
Producători și transportatori energie electrică	16.4	24.6	44.4	42.9	29.4	75.7	77.6	70.6	78.8	70.5
Distribuitori și comercianți energie electrică	25.7	31.0	46.3	44.3	44.7	58.6	56.1	63.2	60.1	59.2
Producători și transportatori gaze naturale	5.9	8.1	17.9	11.9	12.3	96.6	97.3	95.3	96.8	94.5
Distribuitori și comercianți gaze naturale	17.1	25.0	49.1	30.8	29.9	83.2	79.5	85.0	89.4	83.3
Producția de baterii	0.5	0.6	0.7	0.6	0.7	99.9	100.0	100.0	99.9	99.5
Lucrări de construcții a proiectelor utilitare pentru electricitate și telecomunicație	2.0	2.2	3.5	4.7	5.5	43.3	47.6	45.3	43.5	41.8

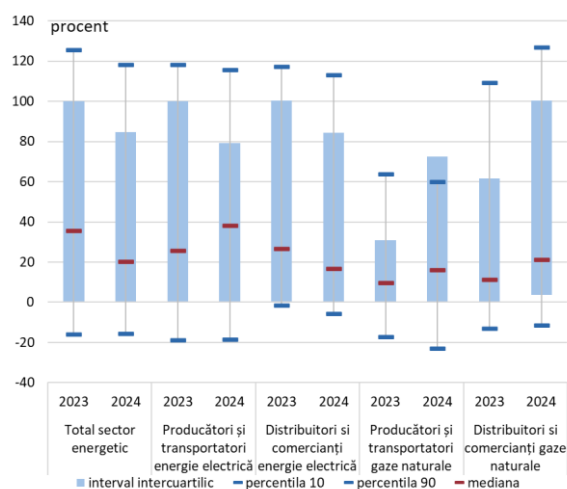
Sursa: MF, calcule BNR

Per ansamblu, randamentul capitalului propriu al companiilor din sectorul energetic se menține la niveluri moderate, având o mediană în scădere, însă, între 2023 și 2024, de la 35 la sută la 20 la sută (**Grafic 2.22**). Analiza pe subsectoare arată că producătorii și transportatorii de energie electrică au o mediană ușor peste media sectorului în 2024, ceea ce reflectă o profitabilitate mai ridicată și un trend contrar celui la nivel de sector (mediana ROE s-a deplasat în sus în 2024 față de 2023). În același timp, în cazul companiilor din segmentul gazelor naturale, medianele se situează sub nivelul general, iar intervalele intercuartile extinse indică o dispersie ridicată a performanței financiare, cu diferențe semnificative între companii.

În general, gradul de îndatorare (calculat ca raport între datorii și capitaluri) al companiilor care asigură securitatea energetică rămâne ridicat, prezentând mediane situate peste pragul de semnal de 200 la sută atât în 2023, cât și în 2024, ceea ce indică faptul că foarte multe companii din sector sunt dependente de finanțarea externă, prin datorii (**Grafic 2.23**). Subsectorul energiei electrice prezintă

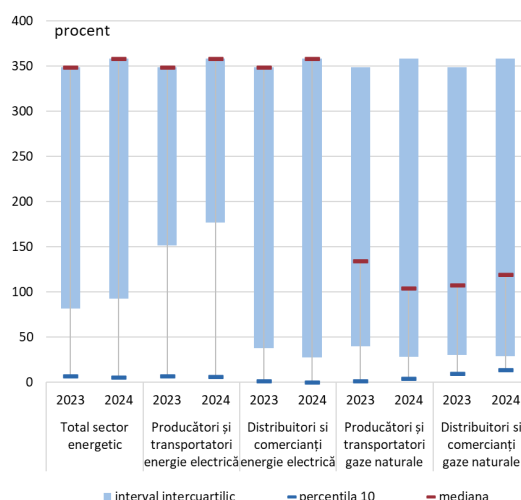
valori mediane similare cu media sectorului, în timp ce producătorii și transportatorii de gaze naturale înregistrează niveluri ușor mai reduse, sugerând o structură de finanțare marginal mai echilibrată. Totuși, diferențele sunt limitate, ceea ce confirmă faptul că nivelul înalt de îndatorare reprezintă o caracteristică comună întregului sector energetic.

Grafic 2.22. Distribuția randamentului capitalului (ROE) pentru companiile cu credite

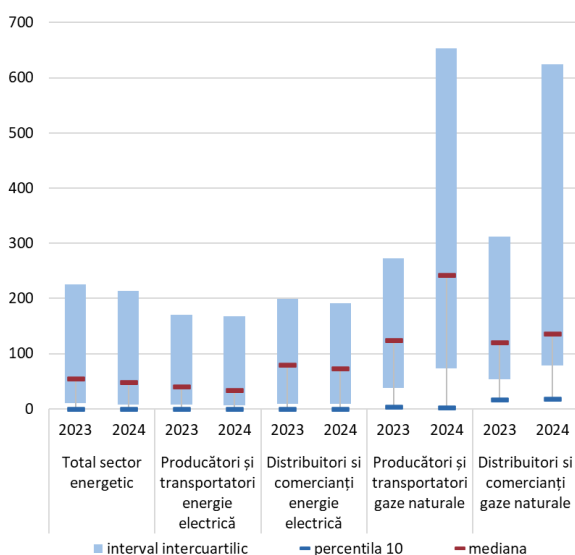
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 2.23. Distribuția gradului de îndatorare pentru companiile din sectorul energetic

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 2.24. Distribuția lichidității generale pentru companiile din sectorul energetic

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

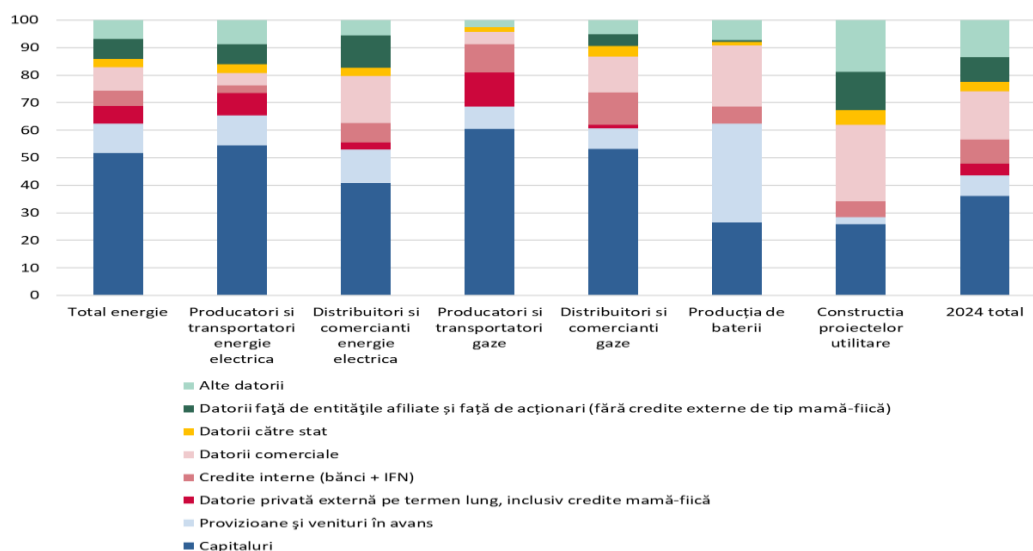
lichidității.

La nivel agregat, structura finanțării companiilor din sectorul energetic se diferențiază față de cea a ansamblului companiilor nefinanciare finanțării în special prin utilizarea mai accentuată a capitalurilor proprii (**Grafic 2.25**). Astfel, în anul 2024, capitalurile proprii au reprezentat 52 la sută din pasivul

Lichiditatea companiilor din sectorul energetic se menține la valori relativ reduse, cu mediane sub valoare de 100 la sută în 2023 și 2024, ceea ce poate reflecta dificultăți în acoperirea obligațiilor curente pentru unele companii din sector (**Grafic 2.24**). Analizând pe segmente, se remarcă o diferențiere clară: companiile care activează în zona de gaze naturale au mediane mai ridicate, ceea ce indică o poziție de lichiditate superioară, în timp ce companiile din zona energiei electrice, în special producătorii și transportatorii, prezintă valori mediane mai reduse, sub nivelul mediei sectorului. Această polarizare sugerează o reziliență financiară mai robustă în segmentul gazelor comparativ cu cel al electricității, însă intervalele intercuartilice mai extinse pentru acest segment poate indica faptul că unele companii au un management inefficient al

companiilor din sectorul energetic, față de doar 36 la sută în pasivul companiilor nefinanciare la nivel agregat. De asemenea, datoriile comerciale au fost mai puțin utilizate de către companiile din sectorul energetic (8,5 la sută din pasiv vs. 17,3 la sută la nivel agregat), în timp ce creditul bancar și de la IFN a fost utilizat în proporții relativ similare (5,7 la sută din pasiv vs. 8,7 la sută la nivel agregat).

Grafic 2.25. Structura pasivului companiilor din sectorul energetic

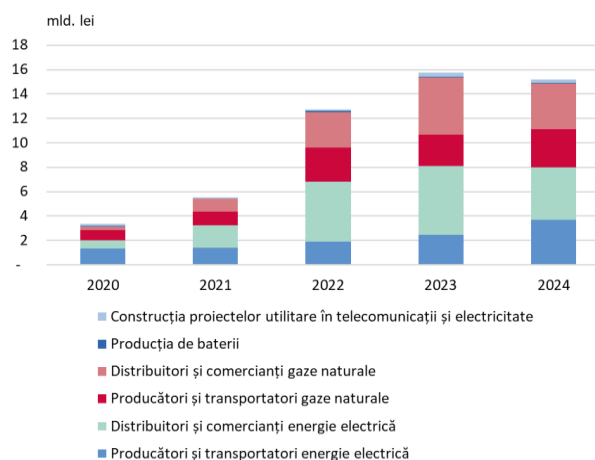

Sursa: MF, calcule BNR

Analiza structurii de finanțare a segmentelor din sectorul energetic, arată unele discrepanțe între acestea. În timp ce, adițional capitalurilor proprii, producătorii și transportatorii de gaze naturale se bazează foarte mult pe datorii externe (12,4 la sută din pasiv) și credite interne (10,2 la sută din pasiv), distribuitorii și comercianții de gaze naturale se finanțează din datorii comerciale (13 la sută din pasiv) și credite interne (11,7 la sută din pasiv). De asemenea, și în segmentul energiei electrice producătorii și transportatorii se bazează mai mult pe datorii externe și datorii față de entitățile afiliate pentru a suplimenta finanțarea, în timp ce distribuitorii și comercianții apelează preponderent la datorii comerciale (17 la sută din pasiv) și datorii față de entitățile afiliate/acționari. În plus, o dependență ridicată față de datoriile comerciale se remarcă și în cazul segmentului lucrărilor de construcții a proiectelor utilitare pentru electricitate și telecomunicații, acolo unde această categorie reprezintă 27,8 la sută din pasiv.

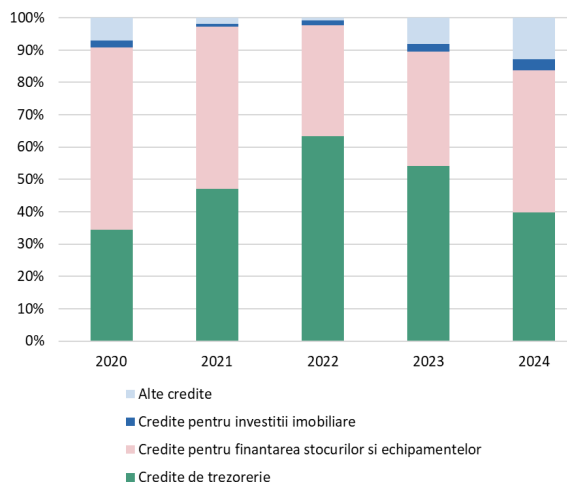
Soldul creditelor acordate companiilor din sectorul energetic s-a majorat substanțial în perioada 2020-2024 (**Grafic 2.26**). Astfel, la finalul anului, valoarea creditelor în stoc acordate companiilor din acest sector a ajuns la 15,2 miliarde lei la finalul anului 2024, cu 11,9 miliarde mai mult față de finalul anului 2020. Cele mai importante creșteri au provenit din segmentele de distribuitori și comercianți energie electrică (+3,6 miliarde lei), distribuitori și comercianți gaze naturale (+3,4 miliarde lei) și producători și transportatori energie electrică (+2,3 miliarde lei). În plus, companiile din sectorul energetic aveau în stoc la finalul anului 2024, credite verzi în valoare de 1,3 miliarde lei, care reprezentau 8,9 la sută din expunerea bancară asupra acestui sector. Majoritatea creditelor verzi (peste 90 la sută) erau deținute de companiile din segmentul de producție și transport de energie electrică. În funcție de tipul creditului, în anii 2022 și 2023, componenta dominantă a fost cea de credite de trezorerie, pentru acoperirea nevoilor curente, în contextul turbulențelor manifestate pe piața energetică în acești ani și al schemelor de plafonare a prețului la energie implementate de către Guvernul României, care au implicat, în unele cazuri, decontarea întârziată a diferențelor de preț către distribuitori (**Grafic 2.27**).

Grafic 2.26. Soldul creditelor acordate sectorului energetic

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

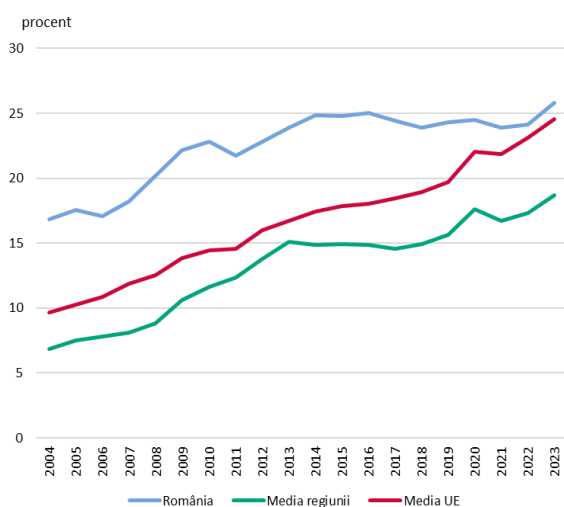
Grafic 2.27. Distribuția stocului de credite acordate sectorului energetic, în funcție de tipul de credit

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

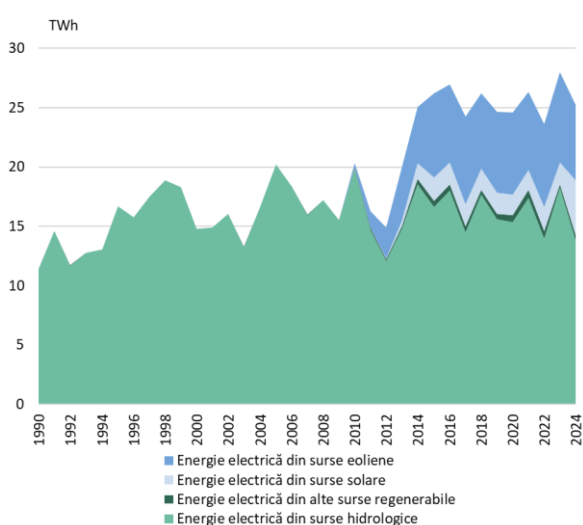
Rata NPL a creditelor acordate acestui sector s-a diminuat semnificativ în perioada analizată, pe fondul avansului notabil al stocului de credite. Astfel, rata NPL pentru sectorul energetic a ajuns la 0,3 la sută la finalul anului 2024, cu 10,9 puncte procentuale mai redusă față de finalul anului 2020. Pe segmente, atât producătorii și transportatorii de gaze naturale, cât și distribuitorii și comercianții de gaze naturale și energie electrică nu au înregistrat credite neperformante în stoc la finalul anului 2024. Producătorii și transportatorii de energie electrică au consemnat o rată de neperformanță redusă, 0,4 la sută la finalul aceluiași an.

Grafic 2.28. Consumul de energie din surse regenerabile (procent din consumul final total), comparații internaționale

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 2.29. Structura energiei electrice din surse regenerabile în România

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 2.30. Evoluția activității de comerț exterior cu bunuri a companiilor din sectorul energetic

Sursa: INS, MF, calcule BNR

salt puternic în intervalul 2010–2016, odată cu intrarea în mixul energetic a capacităților solare și eoliene, care au completat producția deja importantă din surse hidrologice (Grafic 2.29). După această etapă de expansiune rapidă, producția de energie regenerabilă s-a stabilizat, semnalând o plafonare a ritmului de creștere și necesitatea unor noi investiții pentru a dezvolta capacitățile de producție și pentru a menține avantajul competitiv pe termen lung.

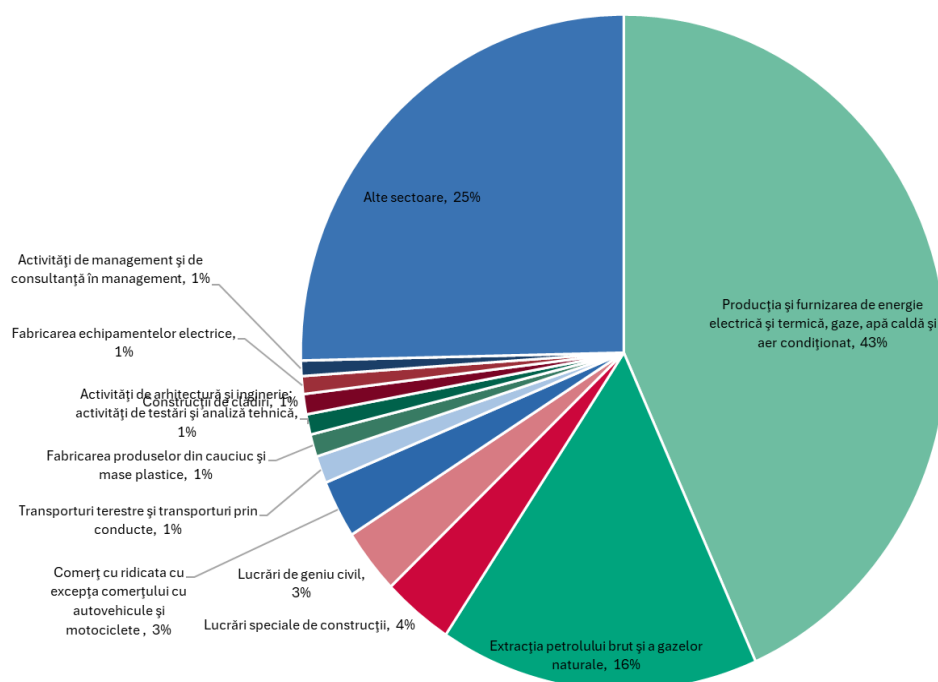
Companiile din sectorul energetic și-au intensificat vizibil activitatea de comerț exterior în perioada 2013-2024, atât prin creșterea exporturilor, cât și a importurilor (Grafic 2.30). Soldul comercial al sectorului s-a menținut relativ stabil, oscilând în jurul valorii de echilibru, ceea ce arată o corelare strânsă între dinamica exporturilor și a importurilor. Totuși, în 2021-2022 s-au înregistrat deviații negative mai accentuate, pe fondul volatilității ridicate de pe piețele internaționale și al creșterii importurilor de energie, dar ulterior balanța s-a ajustat, apropiindu-se din nou de zero.

Firmele din acest sector prezintă interconexiuni puternice cu alte ramuri economice, atât prin prisma furnizorilor, cât și a clienților. În amonte, principalele arii de activitate din care provin furnizorii sunt: (i) producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (43 la sută din achiziții), (ii) extracția petrolului brut și a gazelor naturale (16 la sută), (iii) lucrările speciale de construcții (4 la sută) și (iv) construcțiile de clădiri și lucrările de geniu civil (3 la sută fiecare, Grafic 2.31). Ponderea ridicată a acestor activități subliniază dependența sectorului energetic de resurse naturale și servicii conexe, dar și legăturile strânse cu industria construcțiilor.

Un alt aspect relevant pentru acest sector în contextul economic și geopolitic actual se referă la energia regenerabilă (Grafic 2.28). Datele privind acest subiect arată că România are încă o poziție favorabilă în raport cu media europeană și cea regională, în ceea ce privește ponderea consumului de energie verde în consumul final. Astfel, în anul 2023, această pondere s-a situat la 25,8 la sută (+1,6 puncte procentuale vs. 2022) pentru România, în timp ce media UE a fost de 24,6 la sută (+1,5 la sută vs. 2022), iar media statelor din regiune a fost de 18,7 (+1,4 puncte procentuale vs. 2022). Totuși, se remarcă o stagnare în ultimii ani, ceea ce face ca diferența față de UE și regiune să se reducă treptat.

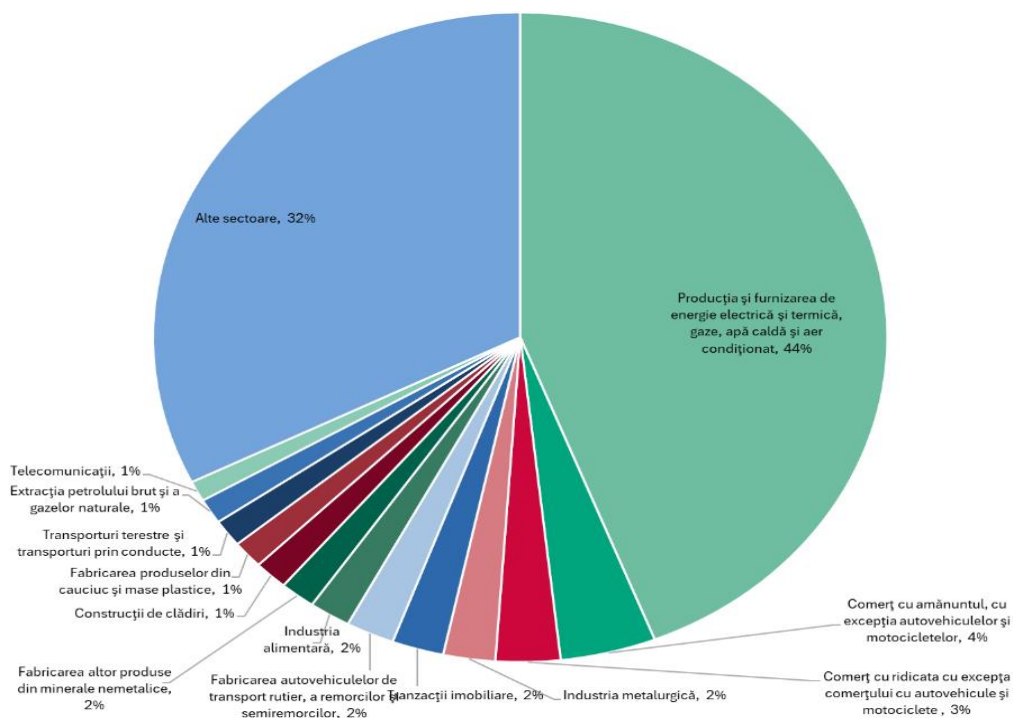
Din perspectiva producției de energie regenerabilă, evoluția a fost marcată de un

Grafic 2.31. Principalele sectoare furnizoare pentru sectorul energetic (2023)

Sursa: ANAF, calcule BNR

Grafic 2.32. Principalele sectoare cliente pentru sectorul energetic (2023)

Sursa: ANAF, calcule BNR

Din perspectiva clienților, structura este dominată de: (i) producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (44 la sută din vânzări), (ii) comerțul cu amănuntul (4 la sută), (iii) comerțul cu ridicata (3 la sută), respectiv (iv) industria metalurgică și construcțiile de clădiri

(2 la sută fiecare) (**Grafic 2.32**). Această distribuție evidențiază rolul central al sectorului energetic ca furnizor esențial pentru consumatorii finali și pentru ramurile industriale cu consumuri energetice ridicate, ceea ce îl plasează într-o poziție strategică în rețelele economice naționale.

Asigurarea securității energetice a României

Așa cum este descris în cadrul *Strategiei Energetice a României 2025 – 2035, cu perspectiva anului 2050*³⁰ (denumită în continuare Strategia Energetică), contextul actual, marcat de tensiuni geopolitice majore și de provocări în domeniul energiei, plasează România – ca stat de frontieră al UE și NATO – în fața unor riscuri directe generate de evoluțiile ostile din regiunea Mării Negre. În aceste condiții, consolidarea autonomiei și a securității energetice devine o necesitate juridică, economică și socială. Războiul din Ucraina a determinat adaptarea politicii energetice naționale printr-o serie de măsuri concrete: creșterea securității aprovizionării prin valorificarea zăcămintelor de gaze naturale offshore, cu un aport estimat la circa 10 miliarde m³ anual, adoptarea Legii Offshore și lansarea mai multor apeluri de proiecte pentru extinderea capacităților de producție din surse regenerabile; respectarea sancțiunilor impuse de UE privind importurile de gaz și petrol rusec; reducerea dependenței de resursele energetice provenite din Federația Rusă, în conformitate cu planul comun de acțiune la nivel european.

În acest context, marile companii energetice în care statul deține participații – precum Nuclearelectrica, OMV Petrom, Hidroelectrica, Romgaz, Transelectrica, Electrica, Oil Terminal, Transgaz, Conpet Ploiești și Rompetrol Rafinare – constituie pilonii centrali ai sectorului energetic național. Având în vedere poziționarea geografică și strategică a României, precum și direcțiile de dezvoltare asumate, aceste societăți dispun de resursele și condițiile necesare pentru a juca un rol esențial în asigurarea securității energetice și a serviciilor de sistem la nivel regional. Importanța lor a fost confirmată în ultimii ani, atunci când, în perioade marcate de condiții meteorologice extreme, contribuția acestor companii a susținut nu doar stabilitatea și funcționarea sectorului energetic național, ci și a sistemelor energetice din statele vecine. Astfel, statutul României de furnizor de securitate energetică pentru Republica Moldova și pentru regiune se bazează în mare măsură pe performanța și activitatea acestor operatori strategici.

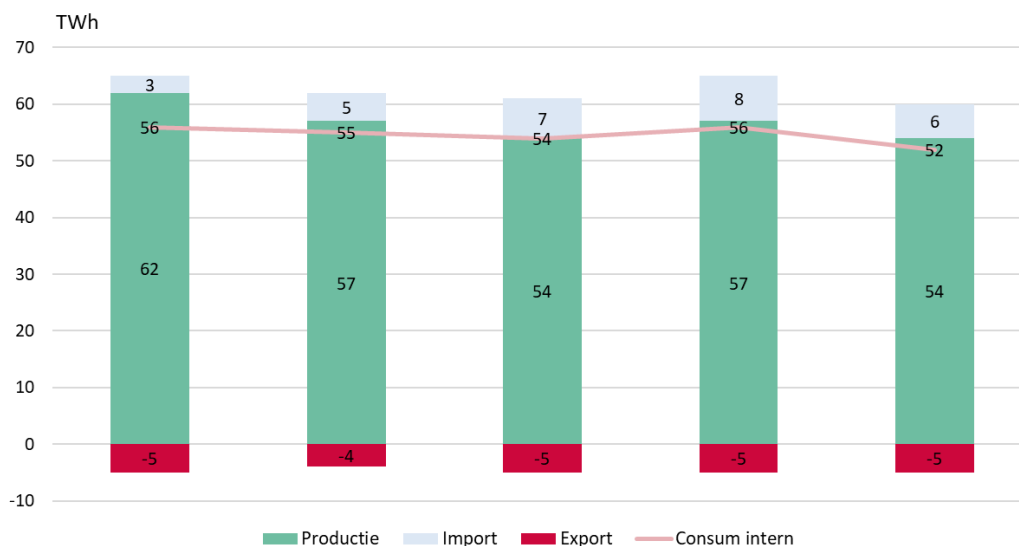
Principalele direcții de acțiune avute în vedere pentru asigurarea securității energetice a României, conform Strategiei Energetice, sunt următoarele:

1. Exploatarea zăcămintelor de resurse primare pentru menținerea unui nivel scăzut de dependență energetică și pentru siguranța în funcționare a sectorului energetic - garantarea unei surse constante de energie este esențială pentru funcționarea infrastructurilor critice - spitale, comunicații, transport, apărare. De asemenea, din perspectiva socială, asigurarea unui mix energetic robust și diversificat reprezintă o garanție a bunăstării cetățenilor. Aceasta înseamnă nu doar posibilitatea de a dispune de energie în mod continuu, ci și securitatea locurilor de muncă, stabilitatea prețurilor și predictibilitatea costurilor energetice pentru gospodării. Garantarea unei surse constante de energie este esențială pentru funcționarea infrastructurilor critice - spitale, comunicații, transport, apărare. De asemenea, din perspectiva socială, asigurarea unui mix energetic robust și diversificat reprezintă o garanție a bunăstării cetățenilor. Aceasta înseamnă nu doar posibilitatea de a dispune de energie în

³⁰ <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/11/ANEXA-34.pdf>

mod continuu, ci și securitatea locurilor de muncă, stabilitatea prețurilor și predictibilitatea costurilor energetice pentru gospodării.

Grafic 2.33. Evoluția consumului intern brut, producției, importurilor și exporturilor de energie electrică (TWh)

Sursa: ANRE

2. Importurile și exporturile de energie - odată cu scăderea producției interne de resurse de energie primară, în ultimii zece ani dependența României de importuri a atins un nivel critic, ajungând la un grad de dependență de importuri de 54 la sută, de la 36 la sută în 2019 și 23 la sută în 2011. Produsele petroliere, alături de gazele naturale, combustibilii fosili solizi și uraniul vizează cele mai mare dependențe ale României la nivelul importurilor de combustibili energetici. În același timp, România a reușit totuși să își reducă puternic dependența de produse energetice rusești, iar în 2023 a redevenit exportator net de energie electrică (**Grafic 2.33**).
3. Capacitatea de stocare a energiei și sistemele de rezervă - constituirea de rezerve energetice strategice se impune ca o măsură de securitate națională, având în vedere nevoia de diversificare a surselor de energie, pregătirea pentru potențialele șocuri energetice și asigurarea securității energetice pe termen lung. În viziunea privind evoluția sistemului energetic până în 2030 și după acest an, stocarea energiei prin baterii joacă un rol esențial pentru consolidarea flexibilității sistemului. Având capacitatea de a oferi servicii de reglaj primar, secundar și terțiar, stocarea în baterii poate avea un rol activ în echilibrul sistemului. Avantajul acestui tip de stocare constă în adaptabilitatea sa la curba de consum și de a nu fi supus factorilor naturali și poate fi implementată prin următoarele acțiuni:
 - Înlesnirea investițiilor în capacități de stocare energie electrică, incluzând posibilitatea de a încărca baterii cu o structură de tarife mult simplificată, sau chiar fără plata tarifelor de distribuție, transport, CV, Cogenerare etc.;
 - Crearea unor piețe de capacitate pentru capacități de stocare energie electrică, inclusiv contracte de tip capacity/availability payments;

- Măsuri pentru încurajarea producătorilor existenți de energie din surse regenerabile de a coloca capacități de stocare energie electrică în cadrul ATR-ului existent, inclusiv printr-o procedură simplificată de actualizare a ATR-ului (în măsura în care nu este cerută creșterea capacității de evacuare);
 - Actualizarea normativului de proiectare/realizare și exploatare a SEN prin introducerea stocării în normativ și în reglementările privind funcționarea pieței.
4. Capacitatea de interconectare transfrontalieră a rețelelor de transport de energie - Interconectările în construcție ale Europei Centrale și de Est contribuie la dezvoltarea piețelor de energie și a mecanismelor regionale de securitate energetică care funcționează după regulile comune ale UE. Cooperarea regională este o soluție eficientă la crizele aprovizionării cu energie.
 5. Proiectele investiționale în capacități de generare noi și moderne au termene de finalizare îndelungate, în tot acest timp fiind necesară securizarea funcționării sectorului energetic național printr-un nivel adecvat de disponibilitate pentru grupurile existente. Ca urmare, se conturează necesitatea extinderii conceptului de securitate energetică și către domeniile cu activități suport pentru activitățile principale din energie, respectiv asigurarea rezilienței lanțului de aprovizionare local - producătorii/furnizorii de echipamente și servicii specializate pentru domeniul energetic care contribuie la protejarea infrastructurii strategice.

În conformitate cu prevederile Strategiei Energetice, unul dintre obiectivele generale este cel privind Securitatea energetică și exprimă viziunea României de a elimina vulnerabilitățile sectorului său energetic, făcându-l rezilient la orice evoluție externă. Sistemul energetic al României trebuie să garanteze furnizarea continuă a energiei, inclusiv în situații de criză, la prețuri accesibile pentru populație și mediul de afaceri, atât pe teritoriul național, cât și în Republica Moldova. Prin valorificarea poziției geografice, a resurselor proprii și a stabilității oferite de un mix energetic diversificat, România are potențialul de a-și consolida rolul de furnizor de securitate energetică în regiune, considerând siguranța aprovizionării din surse interne un obiectiv prioritar pentru securitatea energetică națională. Această viziune presupune reducerea dependenței de importuri și creșterea capacității interne de exploatare a resurselor energetice primare, alături de întărirea flexibilității și adecvării sectorului energetic. În acest sens, companiile și autoritățile de reglementare trebuie să dețină mecanisme clare de responsabilitate și reacție, capabile să răspundă rapid la provocări precum tensiuni geopolitice, întreruperi ale aprovizionării, dezastre naturale sau atacuri cibernetice, prin planificare riguroasă, capacități de intervenție și o comunicare transparentă cu publicul. Totodată, securitatea energetică va fi consolidată prin modernizarea și digitalizarea rețelelor, diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare, extinderea și adaptarea capacităților de stocare pentru integrarea noilor tipuri de gaze (biometan, metan sintetic) și a hidrogenului, precum și prin creșterea interconectărilor cu statele vecine. Toate aceste măsuri nu doar că vor întări securitatea energetică a României, dar vor permite și proiectarea acesteia la nivel regional, oferind stabilitate suplimentară pentru țările din proximitate.

În cadrul Strategiei, obiectivul general privind securitatea energetică poate fi atins prin implementarea următoarelor obiective specifice:

- Diversificarea surselor de aprovizionare cu resurse energetice primare;
- Reducerea sau eliminarea dependențelor de resurse energetice;
- Menținerea unui mix energetic diversificat și a adecvării sectorului energetic;

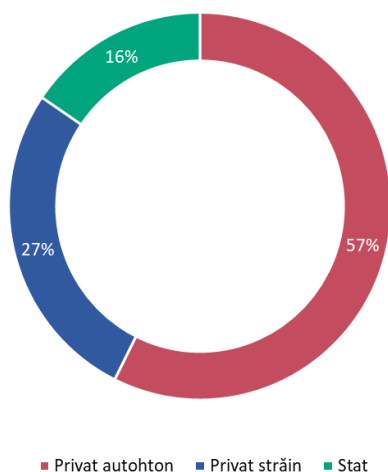
- Asigurarea stocurilor energetice și a sistemelor de rezervă;
- Creșterea capacităților de interconectare transfrontalieră a rețelelor de transport de energie;
- Protecția infrastructurii critice;
- Întărirea lanțului de aprovizionare pentru infrastructura critică din energie.

În plus față de Strategia Energetică, consolidarea lanțurilor valorice în domeniul tehnologiilor curate este esențială, având în vedere potențialul României de a deveni un jucător important în lanțurile valorice verzi ale UE și de a valorifica oportunitățile tranziției verzi. Aceasta implică investiții strategice în infrastructura modernă și perfecționarea forței de muncă pentru a remedia lacunele actuale în logistică și diversificarea furnizorilor, sprijinind astfel producția și exportul eficient de tehnologii curate³¹.

2.2.3. Industria de apărare din România

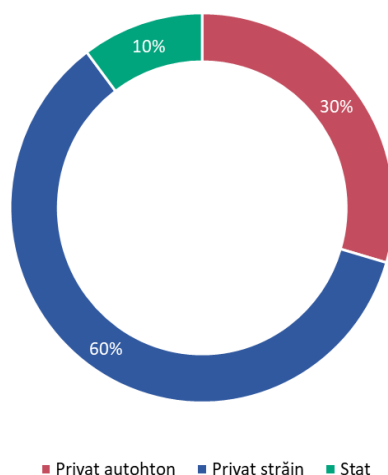
Analiza are în vedere toate firmele din România, indiferent de forma de proprietate și dimensiune, care activează în industria de apărare. În cadrul industriei de apărare din România activează 145 de companii, autorizate în baza Legii 232/2016 privind industria națională de apărare. Multe dintre aceste companii produc bunuri și servicii atât pentru uz militar, cât și civil. Dintre cele 129 de firme din industria de apărare pentru care sunt disponibile date financiare, 74 dintre acestea au capital privat autohton (57 la sută), 35 capital privat străin (27 la sută) și 20 de companii sunt deținute de stat (16 la sută), **Grafic 2.34**.

Grafic 2.34. Structura industriei de apărare în funcție de acționariat, după numărul de firme

Sursa: MF, ONRC, calcule BNR

Grafic 2.35. Structura industriei de apărare în funcție de acționariat, după cifra de afaceri

Sursa: MF, ONRC, calcule BNR

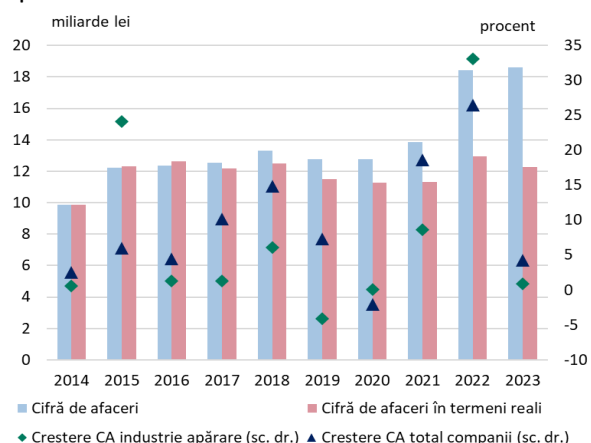
Deși companiile cu capital autohton sunt majoritare ca număr, totuși, în 2023, cele cu capital străin au generat 60 la sută din cifra de afaceri a industriei de apărare, în timp ce firmele cu capital autohton privat au generat 30 la sută din cifra de afaceri a acestei industrii, iar cele cu capital autohton de stat doar 10 la sută, **Grafic 2.35**. În aceste condiții, având în vedere schimbările de strategie care s-au produs în ultimele luni în rândul partenerilor de securitate ai României, este posibil ca situația descrisă

³¹ World Bank (2024). "Clean Tech Value Chains: Using Trade Data to Guide a Complex Policy Space - Part Two (English)," EU Regular Economic Report No. 10, <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/eurer>

să reprezinte o vulnerabilitate, inclusiv din perspectiva unor posibile relocări viitoare a lanțurilor actuale de producție.

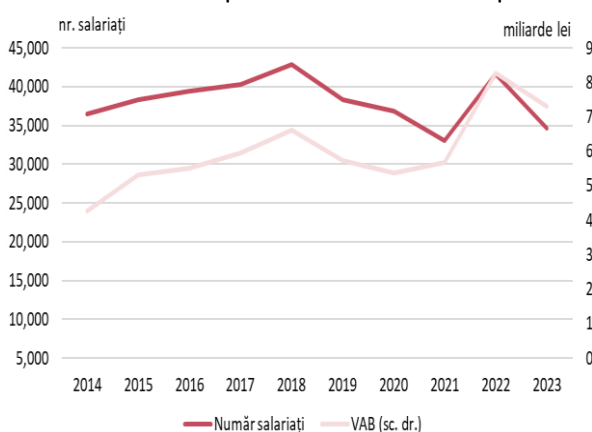
În același timp, valoarea adăugată brută produsă de aceste firme a înregistrat o creștere semnificativă în această perioadă, ajungând la 7,3 miliarde lei în anul 2023 (+70 la sută față de anul 2014). Numărul salariaților din cadrul firmelor care activează în industria de apărare a variat în intervalul 35-42 mii angajați. Maximul a fost înregistrat în anul 2018, respectiv 42 800 de angajați, **Grafic 2.36**.

Grafic 2.36. Evoluția cifrei de afaceri industriei de apărare

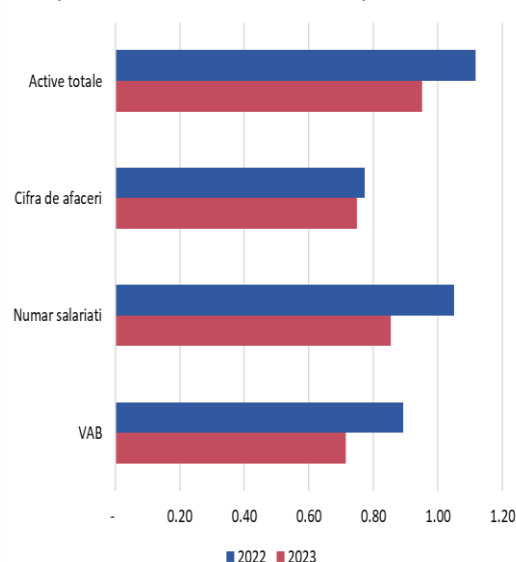
Sursa: MF, calcule BNR

Grafic 2.37. Evoluția numărului de salariați și a numărului de companii din industria de apărare

Sursa: MF, calcule BNR

Grafic 2.38. Ponderea în total a companiilor din industria de apărare

Sursa: MF, calcule BNR

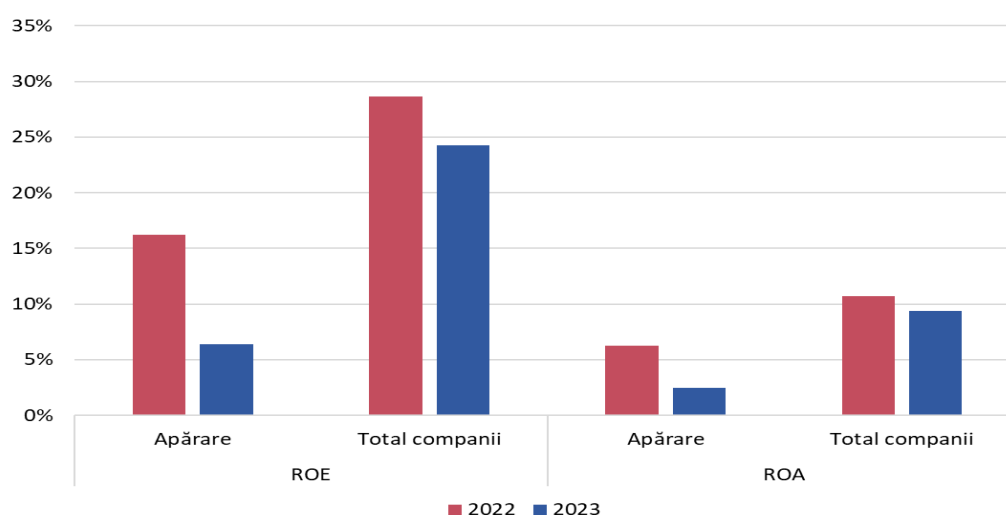
Cu toate acestea, contribuția acestor firme s-a menținut modestă (sub 1 la sută atât în termeni de cifră de afaceri cât și de valoare adăugată brută, **Grafic 2.38**), semnalând o capacitate redusă de dezvoltare. Ele au generat 0,7 la sută din cifra de afaceri la nivel agregat, cu o pondere de 0,9 la sută din totalul angajaților companiilor nefinanciare, în timp ce dețineau 0,9 la sută din activele totale. Companiile cu capital de stat produc 0,08 la sută din VAB total obținut pe culoarul sectorului firmelor). În aceste condiții, posibilitatea de absorbție a unor volume importante de investiții, finanțate inclusiv prin fonduri europene, ar putea fi scăzută. Această dimensiune ar putea sugera că există o capacitate limitată a industriei de apărare din România de a genera efectele de multiplicare atât de consistente încât să conducă la o creștere sensibilă a PIB. De aceea, eforturile de majorare a investițiilor pentru apărare vor deteriora

suplimentar atât balanța externă (pentru că acele bunuri vor fi achiziționate în cea mai mare parte din importuri), cât și volumul datoriei externe (pentru că planul „ReArm Europe/Readiness 2030” nu presupune grant-uri). În aceste condiții, pentru menținerea sustenabilității economice a efortului de apărare, sunt necesare schimbări semnificative în ceea ce privește maniera în care s-a dezvoltat până în prezent industria națională de apărare (cum ar fi creșterea rolului obligațiilor de *offset*).

În perioada 2020-2023, industria de apărare a înregistrat o volatilitate ridicată a profitului. Astfel, după ce în anul 2020 profitabilitatea sectorului nu a fost afectată de pandemie, rezultatul brut fiind mai bun decât în anul 2019, acesta a înregistrat o contracție importantă în anul 2021, de 80 la sută. În 2022, industria de apărare a înregistrat o majorare semnificativă a rezultatului brut, acesta fiind de 8 ori mai mare decât în anul precedent, urmând ca, în anul 2023, acesta să se reducă din nou, în special din cauza unei companii, care a obținut un profit de 330 milioane lei în anul 2022, iar ulterior a înregistrat o pierdere de 540 milioane lei în anul 2023.

Rentabilitatea firmelor din industria de apărare este net inferioară celei înregistrate la nivelul ansamblului companiilor nefinanciare. Astfel, în anul 2023, rentabilitatea activelor (ROA) a fost de 2,5 la sută în cazul industriei de apărare, față de 9,4 la sută la nivel agregat, iar rentabilitatea capitalului (ROE) a fost de 6,4 la sută pentru industria de apărare, cu 16 puncte procentuale mai puțin față de valoarea la nivel agregat, **Grafic 2.39**.

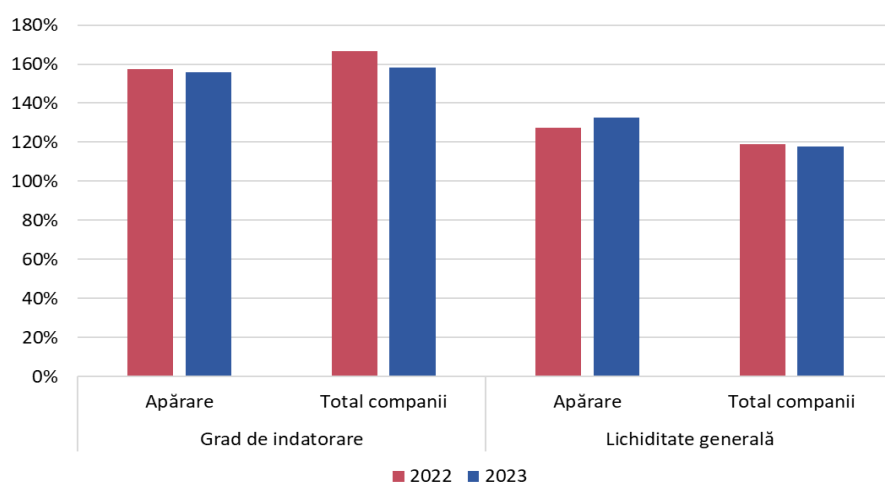
Grafic 2.39. Rentabilitatea companiilor din industria de apărare

Sursa: MF, calcule BNR

Din punct de vedere al rezilienței acestor firme la șocuri, deși acestea sunt caracterizate de un nivel mai redus al profitabilității, companiile din industria de apărare prezintă o poziție financiară mai prudentă, având un grad de îndatorare ușor mai redus, și o lichiditate puțin mai ridicată față de cele înregistrate la nivel agregat, **Grafic 2.40**. În anul 2023, gradul de îndatorare al industriei de apărare, calculat ca raportul datoriei pe capital, a fost de 156 la sută, cu 2 puncte procentuale sub cel la nivel agregat, în timp ce lichiditatea generală a fost de 133 la sută, față de 118 la sută pentru ansamblul companiilor nefinanciare. Analiza pe fiecare companie în parte arată că în industrie activează și numeroase firme care au o situație financiară precară și care sunt nebankabile (23 de entități înregistrează pierderi, din care 7 au capital de stat; firmele cu pierderi produc 19 la sută din cifra de afaceri a companiilor din industria de apărare).. Îmbunătățirea guvernantei corporative poate sprijini ameliorarea sănătății financiare în această industrie.

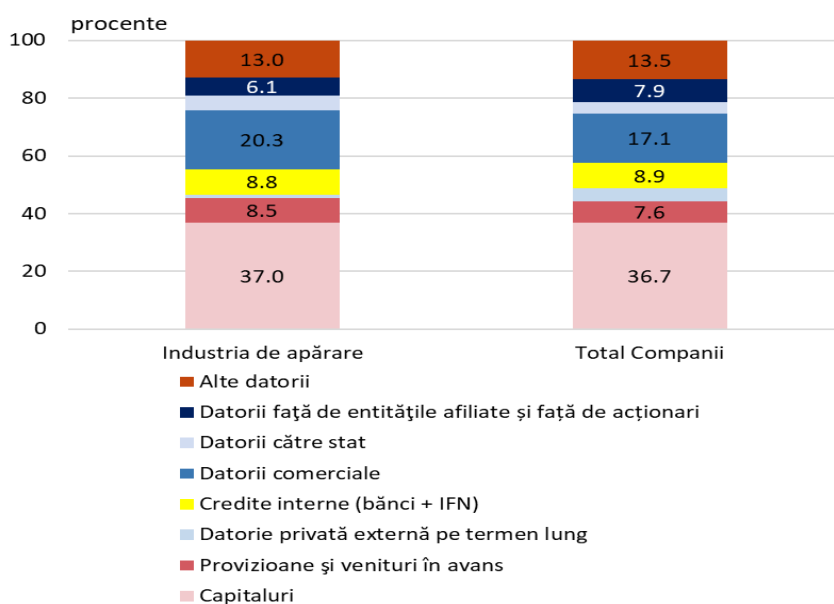
Grafic 2.40. Gradul de îndatorare și lichiditatea generală

Sursa: MF, calcule BNR

Structura surselor de finanțare a companiilor această industrie este similară cu cea la nivel agregat, inclusiv din perspectiva utilizării reduse a creditelor de la bănci și IFN (8,8 la sută din pasiv în cazul industriei de apărare). Singura diferență notabilă este aceea că firmele din industria de apărare nu utilizează aproape deloc datoria externă pe termen lung, care reprezintă 1 la sută din pasiv, față de 4,5 la sută la nivel agregat, dar și o prevalență mai mare a datoriilor comerciale (20 la sută, [Grafic 2.41](#)).

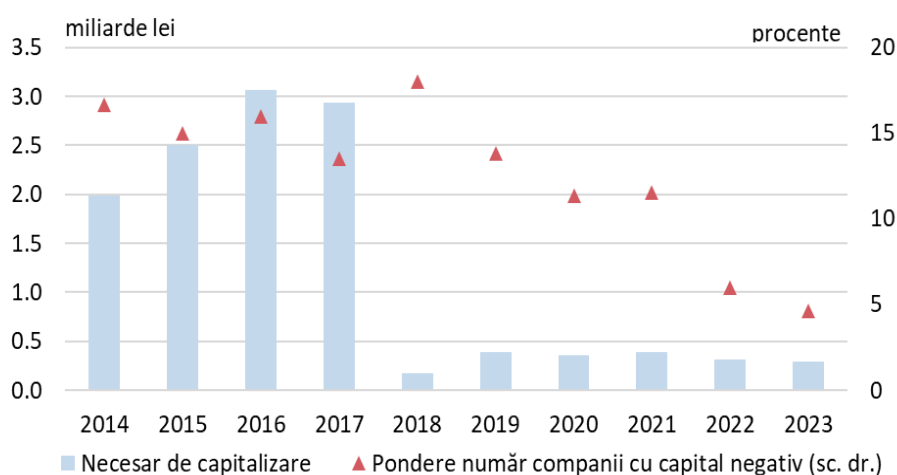
Grafic 2.41. Structura pasivului, 2023

Sursa: MF, BNR, calcule BNR

Industria de apărare înregistrează anumite deficiențe de capitalizare. În anul 2023, 6 companii din industria de apărare înregistrau capitaluri negative (4,7 la sută din total, [Grafic 2.42](#)) cu o valoare totală de 289 milioane lei.

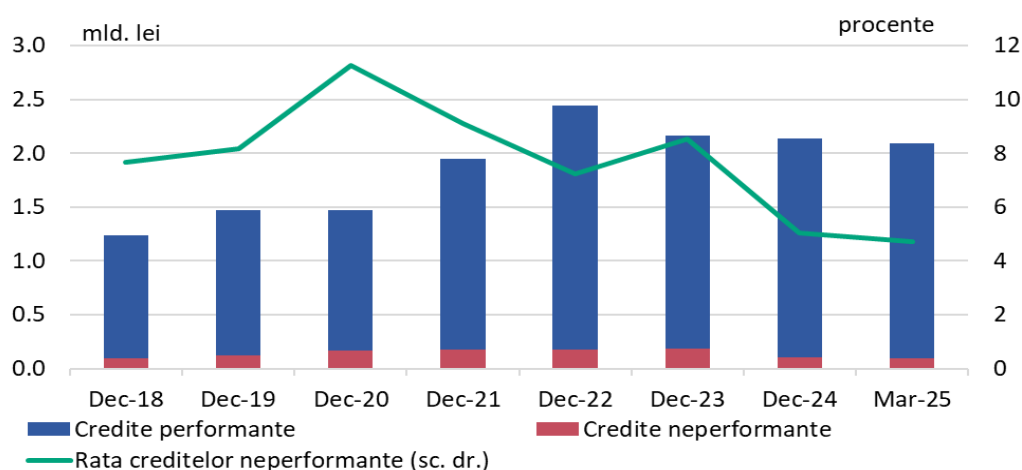
Grafic 2.42. Evoluția ponderii numărului de firme cu capital negativ și a necesarului de capitalizare

Sursa: MF, calcule BNR

Volumul de creditare bancară accesat de companiile din industria de apărare a crescut semnificativ în ultimii ani. Dacă în anul 2018, stocul de împrumuturi se situa la 1,2 miliarde de lei, la finalul primului trimestru din 2025, 61 dintre companiile din industria de apărare înregistrau credite în sold cu o valoare totală de 2,1 miliarde lei.

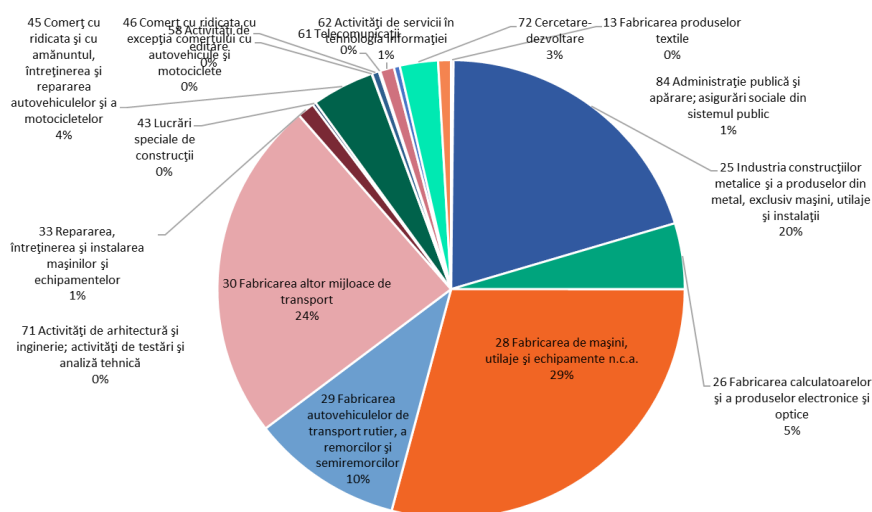
Grafic 2.43. Evoluția creditării și a ratei de neperformanță în industria de apărare

Sursa: MF, calcule BNR

Deși au înregistrat o creștere importantă, creditele acordate firmelor din industria de apărare reprezintă o proporție scăzută din portofoliul corporativ al băncilor (aproximativ 1 la sută din totalul expunerii față de companiile nefinanciare, [Grafic 2.43](#)). Aici ar fi de menționat faptul că politicile de finanțare ale unor bănci interzic finanțarea activităților care produc bunuri doar pentru uz militar, care pot ridica unele îngrijorări cu privire la finanțarea terorismului. Totuși, acestea permit finanțarea activităților pentru producerea de bunuri și tehnologii cu dublă utilizare. Astfel, una dintre cele mai importante aspecte care ar trebui vizate de măsurile autorităților publice se referă la sprijinirea utilizării tehnologiilor și produselor cu dublă utilizare (en. *dual use*, civilă și militară). Sprijinirea unor astfel de produse și tehnologii poate conduce la îmbunătățirea accesului la finanțare a companiilor din industria de apărare.

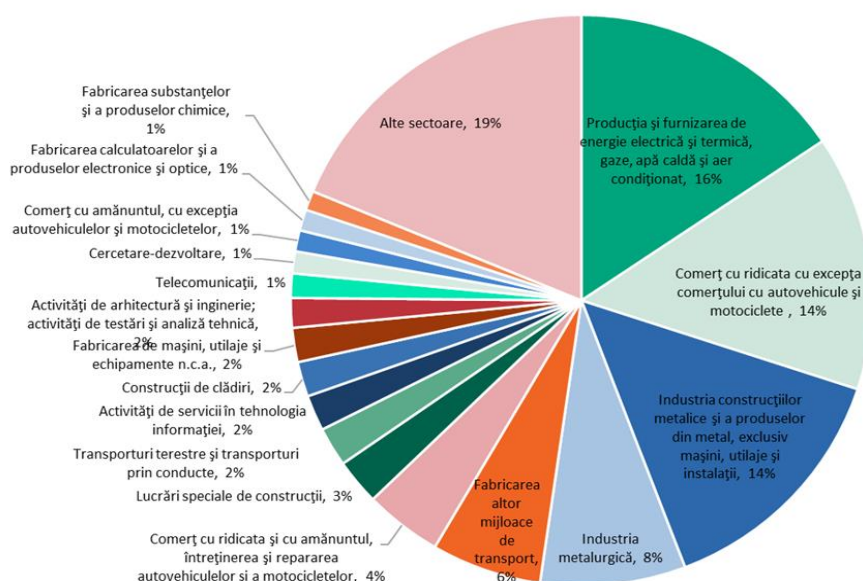
Grafic 2.44. Distribuția sectorială a potențialului de îndatorare

Sursa: MF, calcule BNR

Rata creditelor neperformante s-a îmbunătățit semnificativ în ultima perioadă, de la un maxim de 11,2 la sută (decembrie 2020), ajungând la o valoare de 4,7 la sută în martie 2025, ușor peste cea a portofoliului corporativ de 4,4 la sută.

Grafic 2.45. Principalele sectoare furnizoare pentru industria de apărare (2023)

Sursa: ANAF, calcule BNR

La nivelul companiilor care operează în industria de apărare au fost identificate 65 de firme performante din punct de vedere economic³² (reprezentând 45 la sută din numărul total al companiilor din sector), dintre care 41 au un grad de îndatorare mai mic ca 1 și care, în timp, ar putea avea un potențial de îndatorare de 3,1 miliarde lei. Din perspectivă sectorială potențialul este

³² Companiile performante au fost definite conform metodologiei dezvoltate de Neagu *et al.* (2017), „Pregătiți pentru viitor? O nouă perspectivă asupra economiei României”. Caiet de studii BNR nr. 46/2017

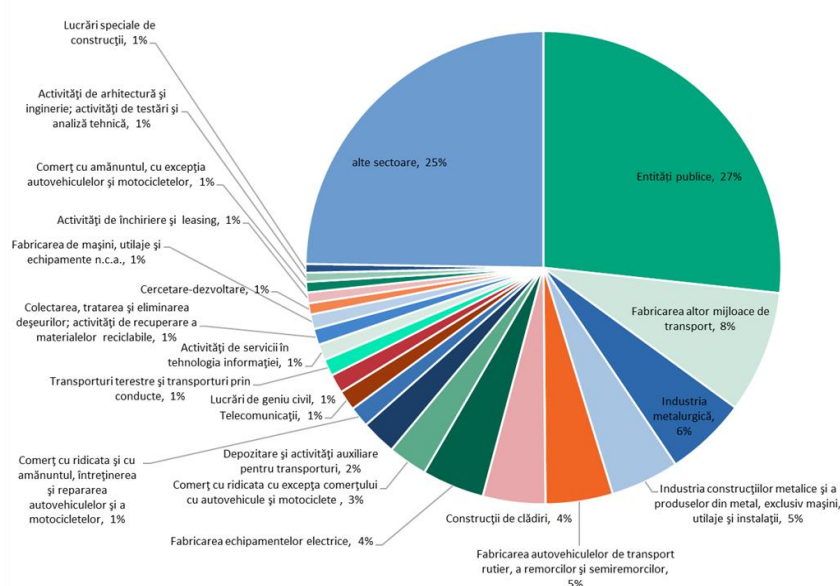
distribuit în principal în următoarele domenii: (i) fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a.³³ (29 la sută), (ii) fabricarea altor mijloace de transport (24 la sută) sau (iii) industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, exclusiv mașini, utilaje și instalații (20 la sută), **Grafic 2.44**.

Dezvoltarea industriei de apărare în perioada următoare poate genera efecte pozitive asupra economiei din mai multe perspective. În primul rând, potențialul impact direct asupra domeniului, prin creșterea activității companiilor din această arie și, eventual, prin intrarea pe piață a unor noi actori. În al doilea rând, dezvoltarea întregului ecosistem de domenii furnizoare pentru industria de apărare, dar și efecte favorabile asupra altor sectoare economice care beneficiază de produsele și serviciile realizate de aceste firme din industria de apărare, în condițiile în care volumele achiziționate de către anumite sectoare-client de la industria de apărare sunt importante.

Urmărind mai în detaliu primul canal, principalele domenii de activitate care acționează ca furnizori pentru industria de apărare sunt: (i) producția și furnizarea de energie electrică (16 la sută), comerț cu ridicata (14 la sută), (iii) industria construcțiilor metalice și a produselor din metal (14 la sută) sau (iv) industria metalurgică (8 la sută), **Grafic 2.45**.

Analiza relațiilor comerciale dintre companiile din industria de apărare și furnizorii acestora pe plan intern, arată o utilizare relativ redusă, în prezent, a unor produse sau servicii care implică un grad mai ridicat de valoare adăugată, domenii precum telecomunicațiile sau tehnologia informației deținând ponderi de doar 1-2 la sută în total flux comercial. Posibil ca producția fabricată în România să fi rămas la un nivel tehnologic mai redus, pentru că domenii precum telecomunicațiile sau tehnologia informației contribuie cu sub 2 la sută la valoarea bunurilor și serviciilor produse în domeniul apărării. De asemenea, cheltuielile de cercetare-dezvoltare ale firmelor din domeniu reprezintă sub 1 la sută în total cheltuieli. Totuși, există potențial de dezvoltare către arii de valoare adăugată mai ridicată, în condițiile în care cea mai importantă pondere în totalul cifrei de afaceri a industriei de apărare este reprezentată de companiile care încorporează un grad mediu și ridicat de tehnologizare (53 la sută).

Grafic 2.46. Principalele sectoare clienți pentru industria de apărare (2023)

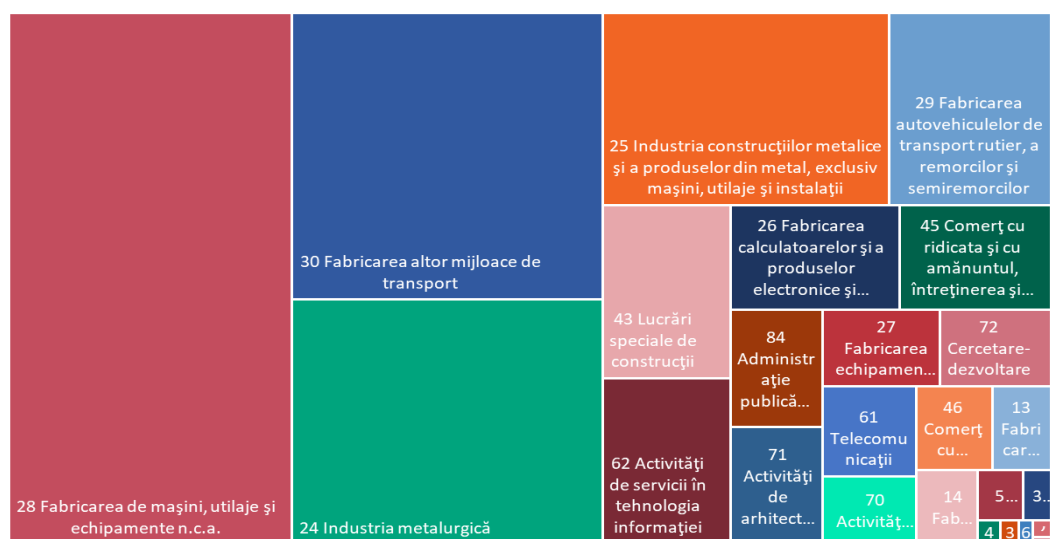
Sursa: ANAF, calcule BNR

O apelare mai amplă de asemenea produse sau servicii, în special pe plan intern, este de natură să

³³ n.c.a. – neclasificate altundeva

contribuie și la dezvoltarea companiilor furnizor, pentru care, în anumite cazuri, firmele din industria de apărare reprezintă o pondere însemnată din cifra lor de afaceri.

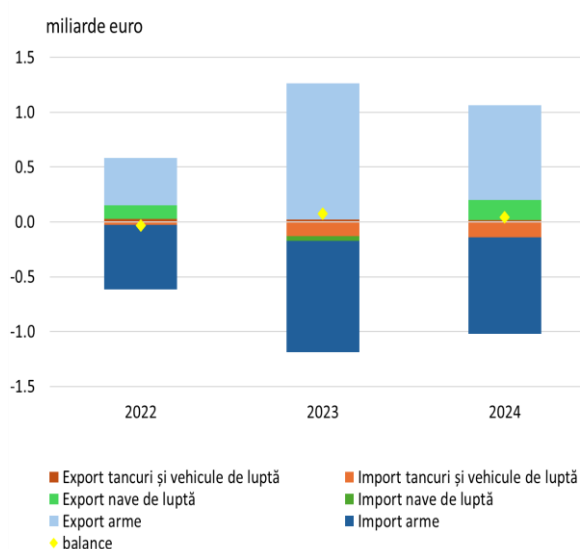
Grafic 2.47. Structura cifrei de afaceri a industriei de apărare, în funcție de diviziunea CAEN, 2023

Sursa: MF, calcule BNR

Un exemplu de asemenea sector este *construcția de nave și structuri plutitoare*, din categoria *medium high-tech*, pentru care circa 29 la sută din cifra de afaceri este determinată de firmele din industria de apărare. Însă, la momentul actual, exemple de asemenea sectoare furnizoare sunt mai degrabă din aria mai puțin intensivă din punct de vedere tehnologic, cum ar fi (i) tratarea și acoperirea metalelor (16 la sută din cifra de afaceri) sau (ii) operațiuni de mecanică generală (11 la sută din cifra de afaceri).

Grafic 2.48. Evoluția soldului comercial al comerțului cu bunuri de apărare în România

Sursa: Eurostat, calcule BNR

Notă: Nu sunt incluse date privind exporturile și importurile de avioane și elicoptere de luptă.

activitate sunt semnificative: (i) activități de telecomunicații prin satelit - 29 la sută, (ii) activități de

În aval, principalele arii de activitate în care sunt prezenți clienții companiilor din industria de apărare sunt reprezentate de: (i) entități publice (27 la sută din vânzări), (ii) fabricarea altor mijloace de transport (8 la sută), (iii) industria metalurgică (6 la sută), (iv) industria construcțiilor metalice și a produselor din metal (5 la sută) sau (v) fabricarea autovehiculelor de transport (5 la sută), **Grafic 2.46.**

Similar, în cazul relațiilor comerciale dintre firmele din industria de apărare și clienții acestora, o mai bună integrare a lanțurilor comerciale cu industria de apărare autohtonă, coroborată cu o orientare mai ridicată în zona intensiv tehnologică, ar putea genera un impact favorabil asupra economiei, în condițiile în care importanța cheltuielilor cu achizițiile dinspre sectorul apărării pentru anumite domenii de

servicii anexe transporturilor aeriene – 18 la sută sau (iii) metalurgia aluminiului – 10 la sută.

Gradul redus de integrare a firmelor din industria de apărare în economie, dat fiind ponderea scăzută a fluxurilor comerciale dintre aceste firme și alte domenii economice indică, în prezent, o capacitate redusă de a genera sinergii semnificative la nivel național, însă, potențial există, în special din prisma faptului că firmele cu care domeniul apărării relaționează dețin proporții semnificative în sectoarele lor de activitate.

În funcție de diviziunea CAEN, cea mai importantă parte a cifrei de afaceri a industriei de apărare a fost generată în anul 2023 de companiile din diviziunea 28 - Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente (27 la sută din total), fiind urmată de 30 - Fabricarea altor mijloace de transport (13 la sută) și 24 - Industria metalurgică (13 la sută), **Grafic 2.47**. Totuși, cele mai multe firme (22 la sută din total) activează în diviziunea CAEN 25 - Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, exclusiv mașini, utilaje și instalații și 30 - Fabricarea altor mijloace de transport (9,5 la sută).

Analizând volumul de export și import al firmelor din industria de apărare, valoarea adăugată produsă, gradul de sofisticare al produselor finale comparativ cu intrările etc., rezultă că este o posibilitate mare ca, în bună parte, activitatea industriei să fie de tip *lohn*. În cazul României, soldul balanței comerciale cu bunuri specifice industriei de apărare s-a situat în jurul valorii de echilibru în ultimii trei ani, valoarea adăugată a exporturilor fiind la un nivel redus, ceea ce ar putea indica o activitate concentrată în special pe utilizarea forței de muncă. Armele și munițiile au cea mai mare contribuție, atât pentru import, cât și pentru export. Excedentul comercial al navelor de luptă este cel mai ridicat, dar, în schimb, acesta variază foarte mult în fiecare an. În cursul anului 2024, atât exporturile, cât și importurile au înregistrat diminuări comparativ cu anul 2023 (-16 la sută, respectiv -14 la sută), **Grafic 2.48**.

Luând în considerare întreaga activitate comercială externă a industriei de apărare, în anul 2024, companiile din domeniu au exportat bunuri în valoare de 2,3 miliarde euro și au importat bunuri în valoare de 1,7 miliarde euro. Germania este cel mai important partener comercial de bunuri pentru industria de apărare din România. Schimburile comerciale cu Germania din anul 2024 au reprezentat 28,1 la sută din exporturi și 24,3 la sută din importurile industriei de apărare a României. Al doilea și al treilea cei mai mari cumpărători ai produselor companiilor din industria de apărare din România sunt Norvegia și Ucraina care au reprezentat 12 și, respectiv 8 la sută din exporturi. De asemenea, importurile din Italia și Bulgaria au avut o pondere de 12,7 la sută și, respectiv, 8,9 la sută din importurile totale ale acestei industrii. Faptul că Germania are o importanță foarte mare pentru exporturile din România este un aspect relevant, luând în considerare creșterea masivă a cheltuielilor de apărare votată de către Parlamentul Germaniei în luna martie 2025.

În anul 2024, companiile din industria de apărare au exportat servicii în valoare de 655 milioane euro și au importat servicii în valoare de 164 milioane euro. Olanda este principalul partener comercial în cazul comerțului internațional cu servicii al companiilor din industria de apărare a României, fiind cel mai important partener atât pentru exporturi (32,7 la sută din total), cât și pentru importuri (36,5 la sută din total). Franța este al doilea cel mai important partener pentru comerțul internațional cu servicii.

Conform Institutului UE pentru Studii de Securitate³⁴, vehiculele aeriene fără pilot la bord (en. *unmanned aerial vehicles* - UAV), în special dronele, au devenit deosebit de importante în conflicte

³⁴ <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/minding-drone-gap-drone-warfare-and-eu>

din întreaga lume, de la războaiele din Ucraina și Gaza/Israel/Liban până la războaiele civile din Sudan, Siria și Myanmar. Deși utilizarea dronelor în război nu este o noutate, fiind folosite de către SUA încă de la începutul anilor 2000, conflictul din Ucraina se remarcă prin amploarea și diversitatea implicațiilor: de la supravegherea permanentă a frontului, la atacuri de la distanță asupra bazelor militare, șantierelor navale și infrastructurii civile. Conform Strategiei pentru industria de apărare a UE din 2024³⁵, este estimat că Ucraina utilizează aproximativ 10 000 de drone pe lună pe câmpul de luptă și produce în jur de 40 000 noi unități lunar.

Impactul lor la nivel tactic este evidentă, dar la nivel strategic rezultatele rămân limitate, așa cum arată și experiența SUA în Orientul Mijlociu. Dronele sunt vulnerabile la apărare antiaeriană, bruiaj sau măsuri de protecție fizică, însă combinația dintre costuri reduse și capacitatea de recunoaștere și lovire le face indispensabile. Importanța lor este recunoscută oficial în Ucraina prin crearea unei structuri militare dedicate, însă provocările rămân legate de formarea operatorilor, accesul la sisteme mai avansate și adaptarea rapidă la contramăsuri – lecții de interes și pentru statele europene și pentru UE.

De asemenea, aceeași instituție notează faptul că UE este poziționată într-o poziție bună pentru a avea un rol important în dezvoltarea industriei de drone pentru industria de apărare, întrucât peste 40 la sută dintre companiile producătoare de drone la nivel mondial aveau sediul central în Europa. Cu toate acestea, o mare parte a pieței comerciale globale (peste 70 la sută) este controlată de o singură companie chineză, DJI. De altfel, Cartea albă privind viitorul apărării europene – *Readiness 2030* (în care este propus programul *Re/Arm Europe*)³⁶ identifică dronele și sistemele anti-drone printre cele șapte domenii prioritare, esențiale pentru construirea unei apărări europene solide.

În România, în 2021, Israel Aerospace Industries (IAI) a semnat un acord de cooperare cu IAR SA pentru de UAV, precum Tactical Heron³⁷. De asemenea, în 2024, a fost semnat un acord strategic de cooperare industrială între producătorul american de drone militare și civile – Periscope Aviation și Carfil SA³⁸, iar din a doua jumătate a anului 2025, a început producția de drone militare în cadrul acestei companii. Având în vedere aceste aspecte, precum și preocuparea strategică a UE pentru domeniul UAV, dezvoltarea acestei nișe devine cu atât mai importantă. Aplicând metodologia de identificare a campionilor naționali în rândul firmelor din industria apărării³⁹, se observă că domeniul de activitate cel mai des întâlnit în rândul acestor posibili campioni naționali este "Fabricarea de aeronave și nave spațiale" (CAEN 3030). Prin urmare, sunt create premisele pentru ca investițiile și susținerea acestui sector să poată aduce beneficii semnificative pentru industria României și chiar să transforme țara noastră într-un actor important pe piața globală a sistemelor UAV.

³⁵ https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/643c4a00-0da9-4768-83cd-a5628f5c3063_en?filename=EDIS%20Joint%20Communication.pdf

³⁶ https://commission.europa.eu/document/download/e6d5db69-e0ab-4bec-9dc0-3867b4373019_en?filename=White%20paper%20for%20European%20defence%20%E2%80%93%20Readiness%202030.pdf

³⁷ <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ro/pdf/2025/romanian-defense-market.pdf>

³⁸ <https://economie.gov.ro/ministerul-economiei-antreprenoriatului-si-turismului-alaturi-de-carfil-sa-la-semnarea-unui-acord-strategic-cu-periscope-aviation-producator-american-de-drone-militare-si-civile/>

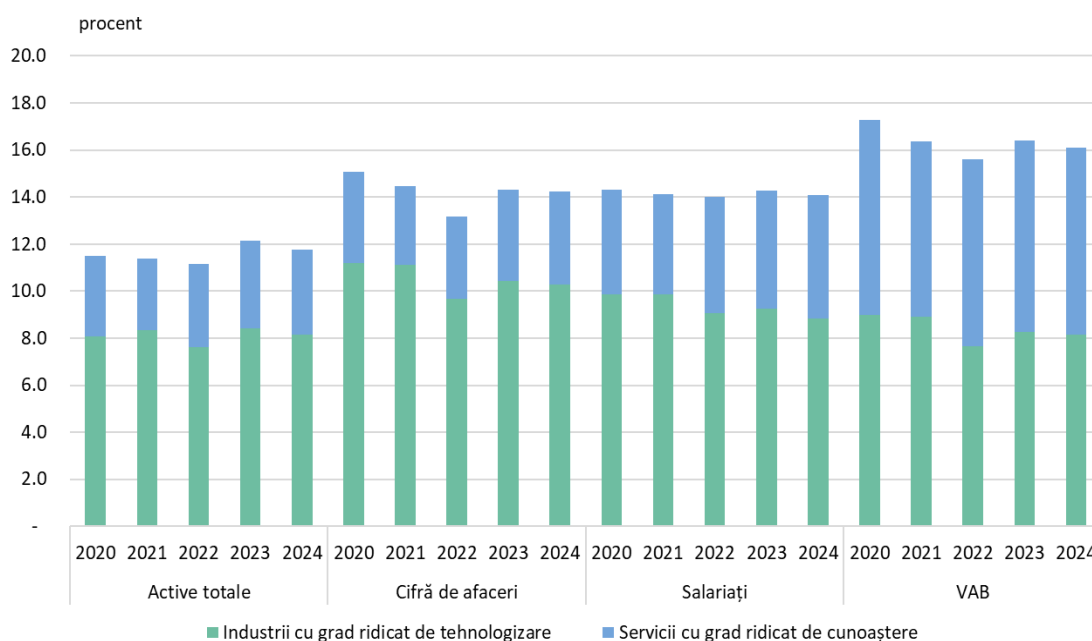
³⁹ https://www.cnsmro.ro/res/ups/Material-de-informare-privind-companiile-competitive-cu-capital-autohton-din-sectoare-strategice_v2-1.pdf

2.2.4. Domenii cu valoare adăugată ridicată

Companiile care activează în domenii cu valoare adăugată ridicată dețin o pondere semnificativă în economia României și au potențialul de a deveni motoare ale creșterii economice sustenabile. Prin natura activităților în care acestea sunt angrenate, ele contribuie nu doar la generarea de venituri și crearea de locuri de muncă bine remunerate, ci și la stimularea inovației și a competitivității pe piețele internaționale. Pe termen mediu și lung, rolul acestor companii este esențial pentru transformarea structurală a economiei naționale, prin orientarea către industrii moderne, bazate pe tehnologie și cunoaștere, eficiență energetică și valoare adăugată crescută. O importanță aparte o au companiile care furnizează servicii cu grad ridicat de cunoaștere, în special cele din domeniul IT, deoarece, pe măsură ce tot mai multe firme integrează inteligența artificială sau diferite soluții de digitalizare, contribuția lor devine decisivă.

În anul 2024, aceste companii au generat 14,1 la sută din cifra de afaceri totală a companiilor nefinanciare, au angajat 14,1 la sută din efectivul de salariați și au deținut 11,8 la sută din activele totale (**Grafic 2.49**). Industriile cu grad ridicat de tehnologizare (en. *high-tech*) au cea mai importantă pondere în aceste domenii, companiile din acest sector generând 72 la sută din cifra de afaceri a acestor domenii.

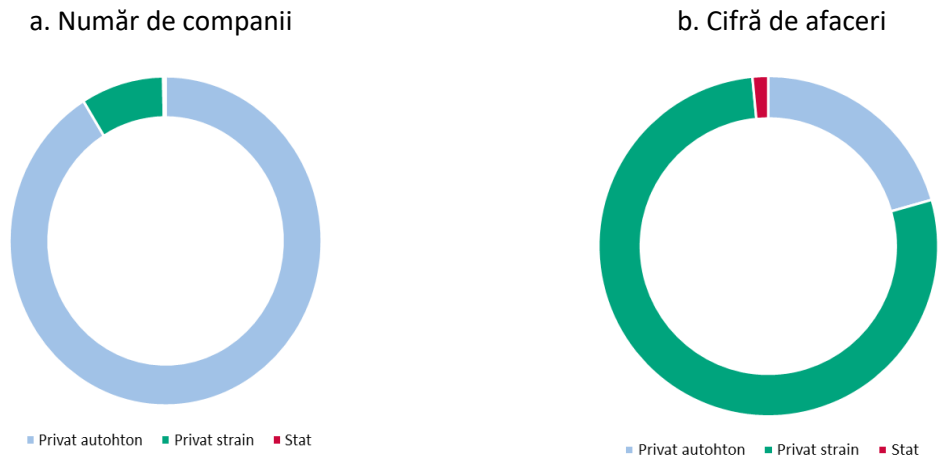
Grafic 2.49. Importanța în economie a companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată

Sursa: MF, calcule BNR

Cea mai mare parte a companiilor din domeniile cu valoarea adăugată ridicată au capital privat autohton (aproximativ 90 la sută). Totuși, acestea generează doar 20 la sută din cifra de afaceri a întregului sector. În schimb, companiile cu capital privat străin reprezintă doar 8,5 la sută din numărul de companii și generează peste 75 la sută din cifra de afaceri totală a companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată.

Grafic 2.50. Distribuția sectorului energetic în funcție de acționariat

Sursa: MF, ONRC, calcule BNR

Cifra de afaceri agregată a companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată a crescut constant în perioada 2020-2024, **Tabel 4**. Astfel, aceasta a ajuns de la 239 miliarde lei în 2020 la 369 miliarde lei în 2024 (+55 la sută). Au fost înregistrare creșteri constante ale cifrei de afaceri pentru ambele segmente componente, industrii cu grad ridicat de tehnologizare și, respectiv, servicii cu grad ridicat de cunoaștere. Gradul de concentrare al pieței pentru cele două segmente ale domeniilor cu valoare adăugată ridicată este scăzut, întrucât cota de piață cumulată a primelor cele mai mari 5 companii (CR5) din cadrul acestor segmente s-a situat constant sub nivelul de 30 la sută în perioada 2020-2024.

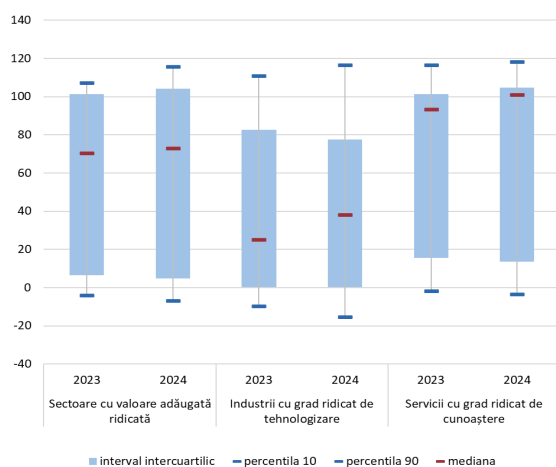
Tabel 4. Cifra de afaceri și gradul de concentrare a sectoarelor cu valoare adăugată ridicată

	Cifra de afaceri totală (miliarde lei)					la sută CR5				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Sectoare cu valoare adăugată ridicată	239.6	273.1	314.6	355.5	369.1	20.1	18.6	16.8	18.0	19.4
Industrii cu grad ridicat de tehnologizare	178.1	209.6	230.5	259.3	266.8	25.5	23.2	22.2	24.6	26.7
Servicii cu grad ridicat de cunoaștere	61.5	63.5	84.1	96.2	102.3	31.0	25.1	23.2	21.3	21.0

Sursa: MF, calcule BNR

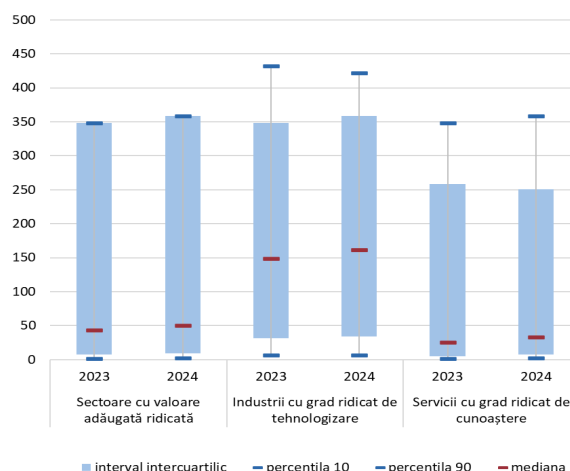
Per ansamblu, medianele randamentului capitalului propriu pentru companiile din domeniile cu valoare adăugată ridicată se mențin la niveluri înalte și stabile între 2023 și 2024, **Grafic 2.51**. Serviciile cu grad ridicat de cunoaștere înregistrează mediane superioare, indicând o profitabilitate mai bună și mai constantă față de restul sectorului. În schimb, industriile cu grad ridicat de tehnologizare au mediane ceva mai scăzute, dar cu o dispersie mai mare a rezultatelor, ceea ce sugerează existența unor diferențe semnificative între companiile din acest domeniu.

Grafic 2.51. Distribuția randamentului capitalului (ROE) pentru companiile din domeniile cu valoare adăugată ridicată

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

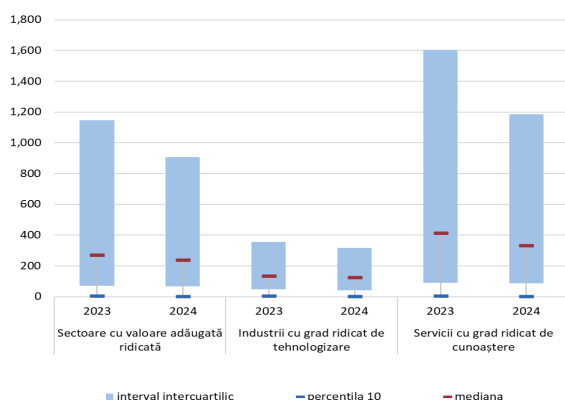
Grafic 2.52. Distribuția gradului de îndatorare pentru companiile din domeniile cu valoare adăugată ridicată

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Gradul de îndatorare al companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată se situează la niveluri reduse, cu mediane mult sub 100 la sută, atât în 2023, cât și în 2024, ceea ce reflectă faptul că multe firme din acest sector prezintă o dependență scăzută de finanțarea prin datorie, **Grafic 2.52**. Serviciile cu grad ridicat de cunoaștere au mediane și mai scăzute, confirmând o structură de capital prudentă și un profil de risc redus. În schimb, industriile cu grad ridicat de tehnologizare au mediane ceva mai mari, dar încă la niveluri moderate, sub media întregului sector și sub pragul de semnal de 200 la sută.

Grafic 2.53. Distribuția lichidității generale pentru companiile din domeniile cu valoare adăugată ridicată

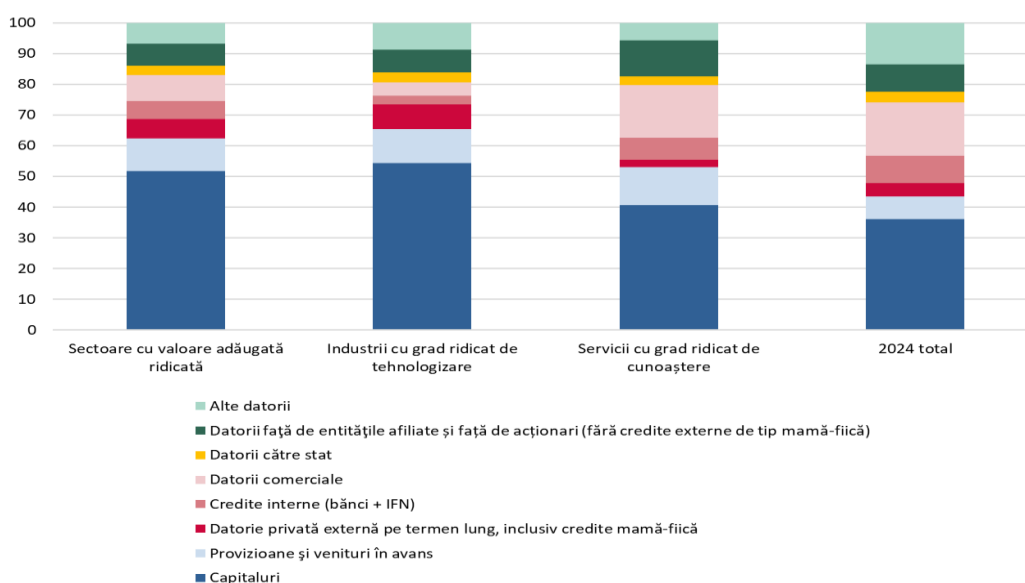
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Această evoluție poate indica faptul că multe dintre firmele din zonele cu valoare adăugată ridicată se bazează mai mult pe capitaluri proprii decât pe îndatorare, ceea ce le conferă o poziție financiară mai robustă, însă acest tipar de finanțare poate duce la un ritm de dezvoltare mai limitat.

Lichiditatea companiilor din aceste domenii se situează la niveluri confortabile, cu mediane peste pragul semnal de 100 la sută, atât în 2023, cât și în 2024, ceea ce indică o capacitate bună de acoperire a datoriilor curente, **Grafic 2.53**. Serviciile cu grad ridicat de cunoaștere prezintă mediane superioare față de industriile tehnologizate, confirmând o poziție financiară mai solidă. Totuși, intervalele intercuartilice

sunt foarte largi, mai ales în cazul serviciilor, ceea ce sugerează diferențe semnificative între companii: unele dispun de lichidități extrem de ridicate, în timp ce altele se află în poziții mai tensionate. În contrast, industriile cu grad ridicat de tehnologizare prezintă intervale intercuartilice mai compacte, ceea ce reflectă un comportament mai uniform al firmelor din acest segment.

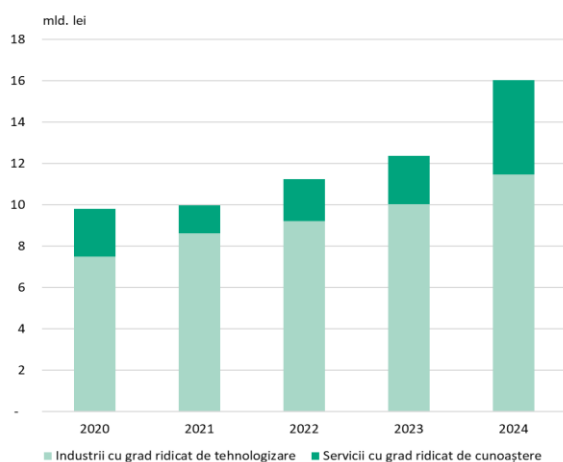
Grafic 2.54. Structura pasivului companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată

Sursa: MF, calcule BNR

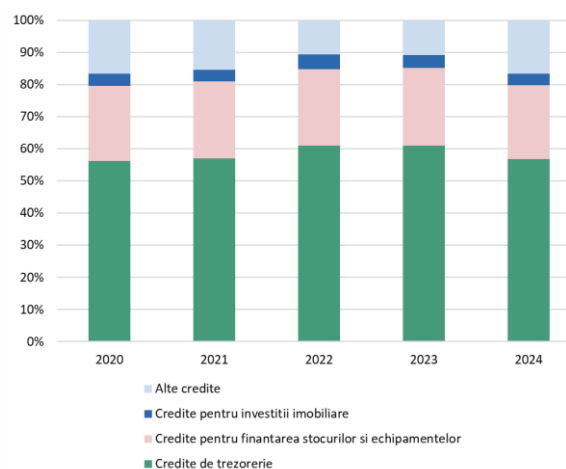
Structura pasivului arată o pondere dominantă a capitalurilor proprii în finanțarea companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată, ceea ce confirmă gradul redus de îndatorare observat anterior, **Grafic 2.54**. Industriile cu grad ridicat de tehnologizare prezintă o dependență ceva mai mare de creditele bancare și de datoriile comerciale, în timp ce serviciile cu grad ridicat de cunoaștere se bazează într-o măsură mai mare pe capitaluri proprii și pe finanțarea prin entități afiliate, având o structură mai prudentă. Comparativ, agregatul pentru anul 2024 evidențiază o creștere a diversificării surselor de finanțare, inclusiv prin datorii private externe, dar capitalurile proprii rămân fundamentul stabil al finanțării pentru întregul sector.

Grafic 2.55. Soldul creditelor acordate companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată

Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Grafic 2.56. Distribuția stocului de credite acordate companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată, în funcție de tipul de credit

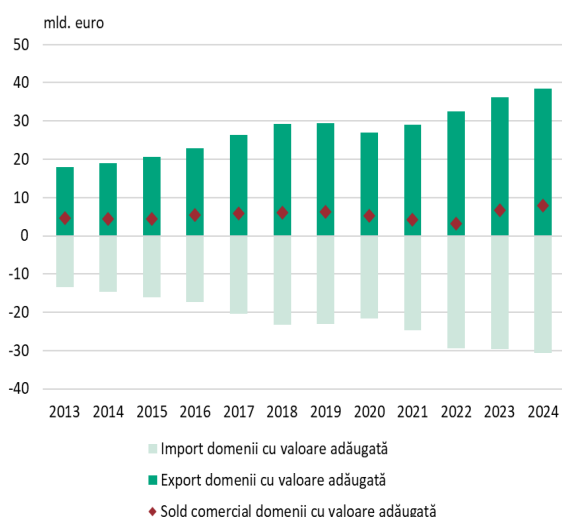
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Soldul creditelor bancare acordate companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată a înregistrat o creștere constantă în perioada 2020–2024, ajungând de la 9,8 miliarde lei la finalul lunii decembrie

2020, la 16 miliarde lei la finalul anului 2024 (+63 la sută). Majorarea a fost determinată în principal de companiile din industriile cu grad ridicat de tehnologizare, care au atras cea mai mare parte a finanțărilor, **Grafic 2.55**. Totuși, serviciile cu grad ridicat de cunoaștere au consemnat o dinamică mai accelerată în ultimii ani, contribuind semnificativ la creșterea stocului total de credite în 2024, înregistrând o creștere de 93 la sută în acest an vs. 2023. Această evoluție indică o consolidare a accesului la finanțare bancară pentru ambele categorii, dar cu o pondere predominantă a industriilor în structura totală a soldului. Rata NPL a creditelor acordate companiilor din aceste domenii s-a redus considerabil în perioada analizată, ajungând de la 10,3 la sută în decembrie 2020 la 3,3 în decembrie 2024. În structură, serviciile cu grad ridicat de cunoaștere au înregistrat o rată NPL de 1,5 la sută în decembrie 2024 (-0,7 puncte procentuale față de decembrie 2020), iar industriile cu grad ridicat de tehnologizare o rată NPL de 4 la sută (-8,8 puncte procentuale față de decembrie 2020).

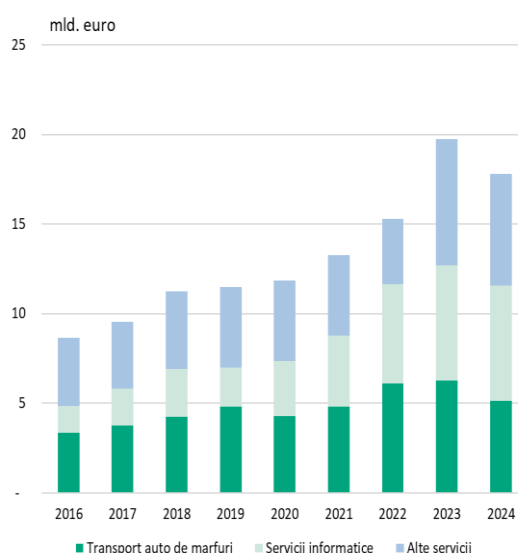
Structura stocului de credite bancare relevă o preponderență clară a creditelor de trezorerie, utilizate pentru finanțarea nevoilor curente de lichiditate, ponderea acestora menținându-se în jurul a două treimi din total pe întreaga perioadă analizată, **Grafic 2.56**. Creditele pentru investiții (finanțarea stocurilor și echipamentelor) au reprezentat a doua componentă ca importanță, cu o pondere stabilă, în timp ce împrumuturile pentru investiții imobiliare și alte tipuri de credite au avut un rol marginal. Această structură arată că firmele din domeniile cu valoare adăugată ridicată au utilizat în principal creditarea bancară pentru susținerea activității curente, în timp ce finanțarea proiectelor investiționale a avut o relevanță mai scăzută pentru acestea.

Grafic 2.57. Evoluția activității de comerț exterior cu bunuri a companiilor din domeniile cu valoare adăugată

Sursa: INS, MF, calcule BNR

Grafic 2.58. Soldul balanței comerțului internațional cu servicii

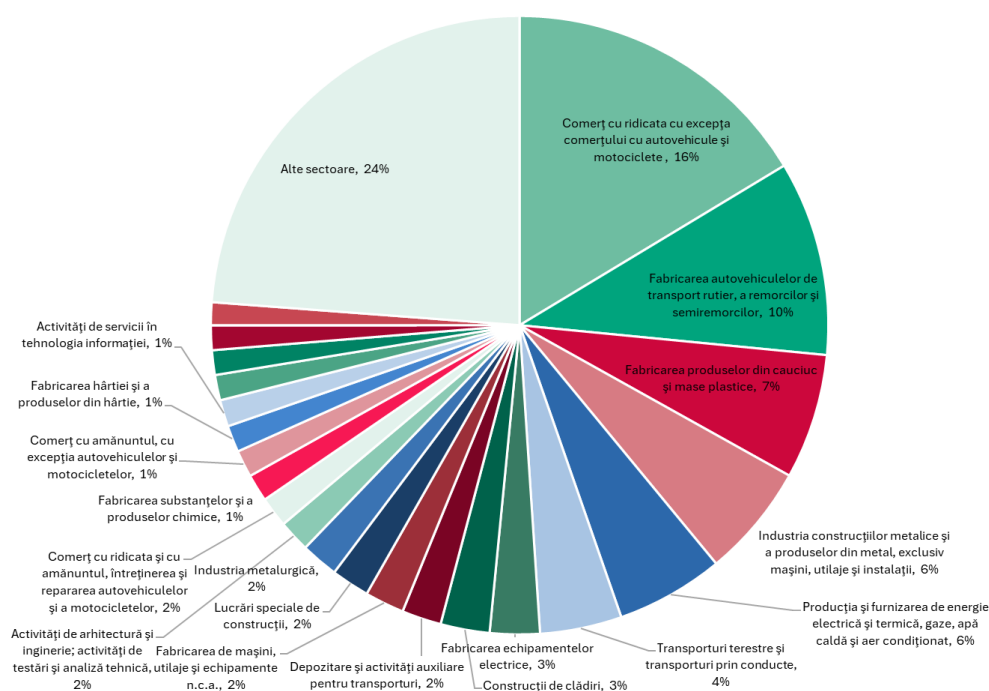
Sursa: BNR, MF, calcule BNR

Comerțul exterior cu bunuri al companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată s-a intensificat vizibil în perioada 2013-2024, atât la nivelul importurilor, cât și al exporturilor, **Grafic 2.57**. Cu toate acestea, soldul comercial a rămas relativ stabil, menținându-se pe un teritoriu pozitiv de-a lungul întregului interval și ajungând la un maxim de 7,8 miliarde euro în 2024 (+18 la sută față de 2023). Aceasta indică faptul că dinamica exporturilor a fost în general comparabilă cu cea a importurilor, fără

a modifica semnificativ excedentul comercial existent. În anul 2024, exporturile acestor companii au reprezentat 50 la sută din exporturile totale ale companiilor nefinanciare din România, iar principalii parteneri comerciali pentru aceste companii au fost Germania și Italia, piețe strategice pentru sectoarele cu valoare adăugată ridicată, **Grafic 2.58**.

În ceea ce privește comerțul cu servicii, soldul comercial a înregistrat o creștere consistentă, alimentată în principal de sectorul IT, parte a serviciilor cu grad ridicat de cunoaștere. Contribuția acestuia, alături de transportul rutier de mărfuri și alte servicii conexe, a fost esențială în generarea de excedent tot mai mare, care a ajuns la 17,8 miliarde euro în 2024, cu peste 7 miliarde euro mai mult decât în anul 2020. Așadar, se poate observa cum atât industriile cu un grad ridicat de tehnologizare, cât și serviciile cu grad ridicat de cunoaștere au un rol esențial în activitatea de comerț exterior la nivel național, prin volumul semnificativ de exporturi, generând excedente comerciale care au un aport important la corectarea deficitului comercial generat de alte sectoare.

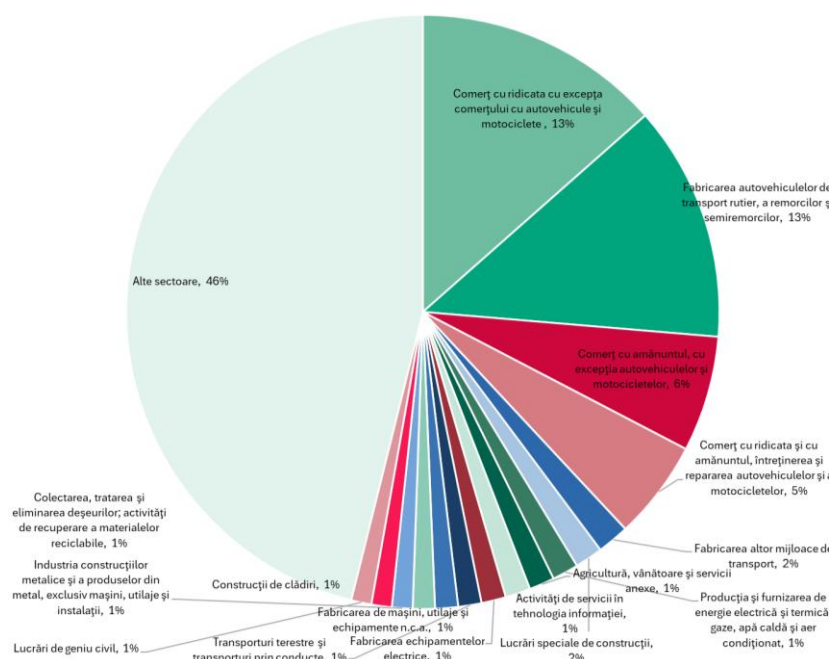
Grafic 2.59. Principalele sectoare furnizoare pentru companiile din domeniile cu valoare adăugată (2023)

Sursa: ANAF, calcule BNR

Interconexiunile companiilor din domeniile cu valoarea adăugată sunt solide atât între ele cât și cu alte ramuri ale economiei. Principalele sectoare în care își desfășoară activitatea furnizorii acestor companii sunt comerțul cu ridicata (13 la sută din achiziții), fabricarea autovehiculelor (10 la sută), fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice (7 la sută), industria construcțiilor metalice (6 la sută), precum și sectorul energetic (6 la sută), **Grafic 2.59**.

Grafic 2.60. Principalele sectoare cliente pentru companiile din domeniile cu valoare adăugată (2023)

Sursa: ANAF, calcule BNR

Din punct de vedere al lanțurilor de desfacere, sectoarele clienților companiilor din domeniile cu valoare adăugată ridicată sunt comerțul cu ridicata (13 la sută din vânzări), fabricarea autovehiculelor rutiere (13 la sută), comerțul cu amănuntul (6 la sută), comerțul și întreținerea autovehiculelor (5 la sută) și fabricarea altor mijloace de transport (5 la sută), **Grafic 2.60**.

2.2.5. Criterii de identificare și prioritizare a sectoarelor strategice

- *Valoare adăugată mare*

Sectoarele strategice sunt identificate în primul rând prin capacitatea lor de a genera valoare adăugată ridicată, contribuind astfel direct la creșterea economică și la dezvoltarea industriilor conexe. Aceste sectoare nu doar că produc bunuri și servicii cu valoare semnificativă, dar stimulează inovația, crearea de locuri de muncă calificate și competitivitatea pe piața internațională.

- *Balanța comercială*

Un alt criteriu esențial este contribuția sectorului la echilibrul balanței comerciale. Se prioritizează industriile care pot reduce deficitul comercial prin creșterea exporturilor sau care pot diminua dependența de importuri. Sectoarele cu potențial de export ridicat nu doar că aduc venituri suplimentare, ci și consolidează poziția României în lanțurile valorice globale.

- *Implicații pentru obiective strategice (Securitatea energetică, Securitatea alimentară, apărare)*

Prioritizarea sectoarelor strategice se face și în funcție de contribuția lor la obiectivele naționale esențiale, precum securitatea energetică, securitatea alimentară și securitatea națională. Sectoarele care asigură producția sau aprovizionarea cu energie, alimentație sau echipamente de apărare sunt considerate critice, deoarece influențează direct stabilitatea și

reziliența țării. Astfel, aceste industrii au o relevanță strategică majoră, indiferent de dimensiunea lor economică imediată.

- *Asigurare materii prime pentru alte industrii prioritare*

Un criteriu complementar îl reprezintă rolul sectorului în furnizarea materiilor prime esențiale pentru alte industrii strategice. Industriile care oferă inputuri critice, cum ar fi mineritul, industria chimică sau producția de componente tehnologice, sunt vitale pentru funcționarea lanțurilor industriale și pentru competitivitatea pe termen lung. Prioritizarea acestor sectoare ajută la reducerea vulnerabilităților economice și asigură continuitatea producției în industriile dependente de aceste resurse.

- *Potențial de dezvoltare în viitor*

În final, se evaluează potențialul de creștere și dezvoltare a sectorului pe termen mediu și lung. Sectoarele cu perspective ridicate de inovare, digitalizare și tranziție verde sunt esențiale pentru competitivitatea viitoare a economiei. Industrii precum inteligența artificială, energia regenerabilă, biotehnologia sau mobilitatea electrică nu doar că răspund nevoilor actuale, ci contribuie și la adaptarea la schimbările tehnologice și de mediu, consolidând astfel strategia națională de dezvoltare durabilă.

2.3. Arii transversale

Într-un context marcat de tranziții multiple – digitală, verde, demografică și geopolitică – capacitatea unei economii de a se adapta și transforma nu mai depinde exclusiv de performanța unor sectoare individuale, ci de **mecanismele transversale** care pot genera **efecte de levier** în întregul sistem economic.

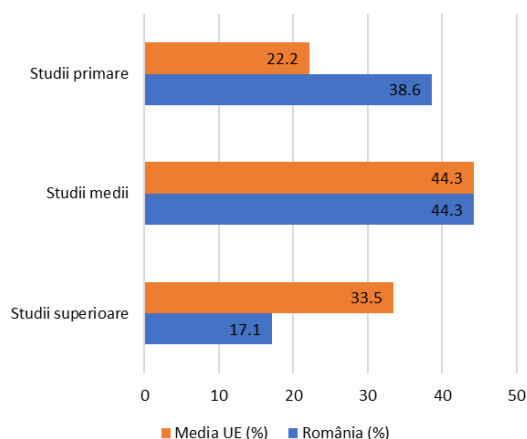
2.3.1 Upskilling, reskilling și upscaling

Dimensiunile de tip upskilling și reskilling – dezvoltarea și recalificarea forței de muncă – și upscaling – creșterea capacității companiilor de a produce valoare adăugată superioară - trebuie tratate ca priorități macroeconomice, nu doar ca instrumente sectoriale.

Upskilling și Reskilling: Investiție în capitalul uman

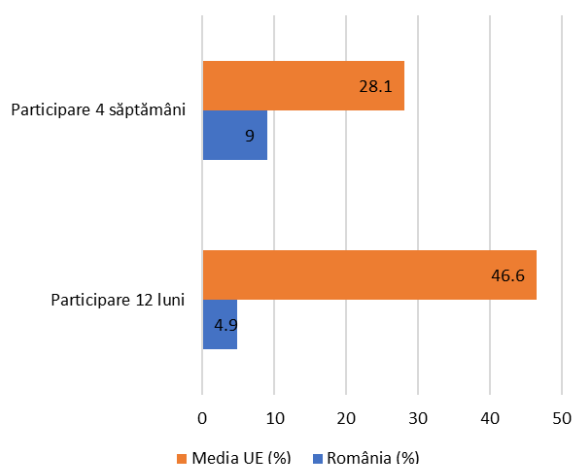
România se confruntă cu una dintre cele mai mari provocări din UE privind capitalul uman: decalaje digitale și educaționale, participare scăzută la formarea continuă, integrare slabă a tinerilor și a persoanelor cu educație redusă.

Grafic 2.61. Nivelul de educație în România vs. UE

Sursa: Eurostat

Grafic 2.62. Participarea la învățare continuă

Sursa: Eurostat

România are cel mai scăzut nivel din UE al absolvenților de studii superioare (17,1 la sută în 2024), semnal al deficitului de competențe avansate, **Grafic 2.61**. Această cifră este semnificativ sub media europeană de 44 la sută, ceea ce subliniază un deficit considerabil de competențe avansate în rândul populației active tinere din țară. Această situație are implicații directe asupra competitivității economice a României și asupra capacității sale de a inova și de a se adapta la cerințele pieței muncii moderne. Lipsa unei forțe de muncă înalt calificate poate limita dezvoltarea sectoarelor economice cu valoare adăugată mare și poate afecta negativ integrarea României în lanțurile de aprovizionare globale. Pentru a aborda această problemă, sunt necesare reforme structurale în sistemul educațional, care să includă investiții în infrastructura educațională, formarea continuă a cadrelor didactice și stimularea parteneriatelor între universități și sectorul privat. De asemenea, atragerea și retenția tinerelor talente în domenii precum tehnologia informației, ingineria și științele naturale ar putea contribui semnificativ la reducerea acestui decalaj educațional.

Totodată, dacă analizăm rata ocupării pentru persoanele cu educație scăzută (20–64 ani), putem identifica arătând dificultăți majore de integrare a acestora pe piața muncii: 46 la sută în RO vs. 56 la sută în UE.

Analizând comparativ situația privind învățarea pe tot parcursul vieții (lifelong learning), identificăm același tip de decalaje între România și Uniunea Europeană, **Grafic 2.62**. Privind participarea la programe de învățare continuă în funcție de nivelul de educație, se observa ca persoanele cu studii superioare participă cel mai mult la formare continuă, iar cei cu un nivel scăzut de educație sunt cel mai puțin implicați.

Totodată, nivelul educației financiare al firmelor din România este modest⁴⁰, evidențiind oportunități semnificative de îmbunătățire, în special în ceea ce privește cunoașterea și utilizarea produselor și serviciilor financiare, precum și digitalizarea proceselor financiare și a activităților operaționale ale afacerii. Scorul agregat de alfabetizare financiară al firmelor românești se situează la 68 din 100, nivel comparabil cu cel raportat de OCDE pentru propriul eșantion (69 din 100).

⁴⁰ [Sondajul privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România](#), iunie 2023

În ultimii ani, piața muncii din România a cunoscut o serie de transformări semnificative, influențate atât de factori interni (structura economică, migrația forței de muncă, digitalizarea lentă), cât și de dinamica externă (crize economice, schimbări în lanțurile globale de producție, tranziția verde și digitală). Datele Eurostat pentru anul 2024 evidențiază o deteriorare accentuată a ratei de ocupare în România, în contrast cu tendințele generale din Uniunea Europeană.

În trimestrul III din 2024, România a înregistrat cea mai mare scădere a ratei de ocupare din UE, cu un declin de -3,1 la sută față de trimestrul anterior. Această contracție este semnificativă nu doar prin magnitudine, ci și prin caracterul său izolat: în aceeași perioadă, zona euro a înregistrat o creștere modestă de +0,2 la sută, iar media UE a rămas relativ stabilă. Alte state membre care au raportat scăderi – precum Estonia (-1,2 la sută) și Letonia (-0,6 la sută) – au avut variații mult mai reduse, ceea ce accentuează caracterul excepțional al situației din România.

Această tendință negativă nu este un fenomen izolat. În trimestrul II din 2024, România se afla deja pe un trend descendent, cu o scădere de -0,5 la sută, fiind pe ultimul loc în UE la acest indicator. Persistența acestui declin pe parcursul a două trimestre consecutive sugerează existența unor probleme structurale pe piața muncii, precum:

- dezechilibrul între cererea și oferta de competențe,
- scăderea atractivității anumitor sectoare economice,
- migrația continuă a forței de muncă tinere și calificate.

Un alt indicator relevant este numărul de ore lucrate, care reflectă intensitatea activității economice. În aceeași perioadă, UE a înregistrat o scădere de -0,1 la sută, în timp ce zona euro a raportat o creștere de +0,9 la sută. Această divergență între România și nucleul economic al Uniunii sugerează o posibilă stagnare sau chiar regres în anumite sectoare economice autohtone, în contrast cu relansarea activității în economiile dezvoltate.

În contextul transformărilor accelerate ale pieței muncii – determinate de digitalizare, automatizare și tranziția verde – dezvoltarea competențelor și recalificarea profesională devin imperative strategice pentru menținerea competitivității economice și a coeziunii sociale. România, însă, se confruntă cu provocări majore în acest domeniu.

Unul dintre cele mai îngrijorătoare aspecte este nivelul scăzut al competențelor digitale în rândul populației adulte. Conform datelor Eurostat, în anul 2023 doar 28 la sută dintre românii cu vârstă cuprinsă între 16 și 74 ani dețineau competențe digitale de bază, comparativ cu o medie de 56 la sută la nivelul UE⁴¹. În ceea ce privește competențele digitale avansate, România se situează pe ultimul loc în Uniune, cu o pondere estimată sub 10 la sută.

Această situație limitează semnificativ capacitatea angajaților de a se adapta la noile cerințe tehnologice ale pieței muncii și reduce atractivitatea României pentru investiții în sectoare cu valoare adăugată ridicată.

O analiza realizată de World Economic Forum⁴² în cadrul inițiativei Reskilling Revolution arată că aproximativ 60 la sută dintre angajați vor avea nevoie de upskilling sau reskilling până în 2030, ca urmare a schimbărilor tehnologice și organizaționale. Cu toate acestea, doar jumătate dintre aceștia au acces efectiv la programe de formare, ceea ce indică un decalaj semnificativ între nevoile reale ale pieței și oferta educațională existentă. Raportul subliniază că lipsa de competențe este percepută de

⁴¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20231215-3>

⁴² World Economic Forum. (2025). [Future of Jobs Report 2025](#).

companii ca principalul obstacol în calea transformării organizaționale și digitale.

Rolul sistemic al educației, formării continue și recalificării în economia contemporană

În contextul transformărilor profunde ale pieței muncii, formarea continuă și recalificarea profesională nu mai pot fi privite ca simple instrumente de dezvoltare individuală, ci trebuie înțelese ca mecanisme sistemice esențiale pentru reziliența economică, coeziunea socială și mobilitatea profesională. Cele trei dimensiuni fundamentale ale acestui rol sistemic sunt: adaptabilitatea, mobilitatea economică și reducerea inegalităților.

1. Adaptabilitate în fața automatizării și inteligenței artificiale

Accelerarea proceselor de automatizare și integrarea inteligenței artificiale în activitățile economice determină o perisabilitate crescută a competențelor. Abilități care erau relevante acum cinci ani pot deveni irelevante într-un interval scurt, în special în industrii precum producția, transportul, servicii financiare sau chiar educația. În acest context, adaptabilitatea forței de muncă devine un indicator-cheie al capacității unei economii de a absorbi șocuri tehnologice și de a se reinventa.

Investițiile în formare continuă nu doar că sporesc capacitatea individuală de adaptare, ci contribuie la reziliența sistemică. Economii care dispun de infrastructuri solide de învățare pe tot parcursul vieții sunt mai bine pregătite să gestioneze tranziții tehnologice, să reducă perioadele de inactivitate profesională și să mențină productivitatea în fața schimbărilor rapide.

2. Mobilitate economică și reconversie profesională

Un alt rol esențial al formării continue este facilitarea mobilității economice. Într-o economie dinamică, sectoare tradiționale – cum ar fi cele bazate pe activități manuale repetitive – sunt în declin, în timp ce domenii emergente precum tehnologia informației, energia regenerabilă, serviciile avansate sau industria creativă înregistrează creșteri semnificative.

Pentru ca această tranziție să fie sustenabilă, este necesar ca forța de muncă să poată migra profesional între sectoare, ceea ce presupune acces la programe de recalificare relevante, flexibile și accesibile. În lipsa acestor mecanisme, riscul de excludere economică crește, iar decalajele între regiunile dezvoltate și cele periferice se accentuează.

Mobilitatea economică nu este doar o chestiune de eficiență, ci și de echitate: oferirea de șanse reale de reconversie profesională contribuie la reducerea vulnerabilității sociale și la consolidarea încrederii în instituțiile publice.

3. Reducerea inegalităților sociale și regionale

Accesul echitabil la formare continuă are un potențial transformator în ceea ce privește reducerea inegalităților. În multe state membre ale UE, inclusiv România, există diferențe semnificative între regiunile urbane și cele rurale în ceea ce privește accesul la educație, infrastructură digitală și oportunități de dezvoltare profesională.

Prin extinderea rețelelor de formare, digitalizarea conținutului educațional și susținerea parteneriatelor public-private, se poate crea un cadru în care educația devine un instrument de incluziune, nu doar de performanță. Astfel, formarea continuă contribuie la coeziunea socială, la reducerea decalajelor intergeneraționale și la combaterea excluziunii economice.

Impactul economic al formării continue și recalificării forței de muncă

Într-un context economic marcat de volatilitate, inovație tehnologică și schimbări structurale profunde, investițiile în formarea continuă a forței de muncă nu mai reprezintă doar o opțiune strategică, ci o necesitate sistemică. Dincolo de beneficiile individuale, aceste investiții generează efecte economice agregate care influențează productivitatea, ocuparea formală și sustenabilitatea fiscală. Trei dintre cele mai relevante dimensiuni ale acestui impact sunt: creșterea productivității muncii, reducerea șomajului structural și creșterea veniturilor fiscale.

1. Creșterea productivității muncii

Formarea continuă contribuie direct la îmbunătățirea eficienței și calității muncii, prin actualizarea competențelor angajaților în raport cu cerințele tehnologice și organizaționale ale economiei moderne. Angajații care participă la programe de recalificare sau perfecționare sunt mai capabili să adopte noi tehnologii, să optimizeze procesele de lucru și să contribuie la inovare.

La nivel macroeconomic, această dinamică se traduce prin creșterea productivității totale a factorilor (TFP), un indicator esențial pentru competitivitatea unei economii. În plus, formarea continuă reduce costurile asociate cu erorile, ineficiențele și neadaptarea la schimbări, generând randamente economice pozitive pe termen mediu și lung.

2. Reducerea ratei șomajului structural

Șomajul structural apare atunci când există un decalaj între competențele disponibile în rândul forței de muncă și cele cerute de piață. Acest tip de șomaj nu poate fi rezolvat prin măsuri conjuncturale, ci necesită intervenții sistemice în domeniul educației și formării profesionale.

Prin facilitarea reconversiei profesionale și prin oferirea de oportunități de învățare adaptate la nevoile economiei, formarea continuă contribuie la reducerea șomajului structural. Angajații din sectoare în declin pot fi integrați în domenii emergente, iar tinerii pot fi pregătiți pentru profesii viitoare, evitând astfel acumularea de capital uman neutilizat.

Această dinamică are implicații directe asupra stabilității sociale și asupra sustenabilității sistemelor de protecție socială, prin reducerea presiunii asupra bugetelor publice și creșterea gradului de ocupare formală.

3. Creșterea veniturilor fiscale prin ocupare formală

Un efect indirect, dar esențial, al formării continue este creșterea gradului de ocupare formală, cu implicații directe asupra veniturilor fiscale. Angajații care dobândesc competențe relevante sunt mai susceptibili să acceseze locuri de muncă stabile, bine remunerate și reglementate, ceea ce contribuie la extinderea bazei de impozitare.

În plus, reducerea șomajului și creșterea productivității generează creșteri salariale, care se reflectă în venituri mai mari din impozitul pe venit, contribuții sociale și TVA. Astfel, formarea continuă nu este doar o investiție în capitalul uman, ci și un instrument de consolidare fiscală, cu efecte pozitive asupra capacității statului de a finanța servicii publice și politici redistributive.

Upscaling: Investiție în capitalul productiv

Rolul sistemic al upscaling-ului în dezvoltarea economică durabilă

În contextul globalizării, al tranziției către o economie bazată pe cunoaștere și al presiunilor competitive tot mai intense, procesul de upscaling economic – înțeles ca extinderea capacității productive, tehnologice și organizaționale a actorilor economici – capătă o importanță strategică pentru economiile emergente. Dincolo de beneficiile directe asupra firmelor individuale, upscaling-ul generează efecte sistemice care influențează structura economică, competitivitatea internațională și capacitatea de integrare în ecosisteme globale de inovare și producție.

Transformare structurală a economiei

Una dintre cele mai importante funcții ale upscaling-ului este facilitarea tranziției de la activități economice cu valoare adăugată redusă – precum agricultura primară, industria lohn sau servicii de suport – către sectoare cu intensitate tehnologică și inovativă ridicată, cum ar fi procesarea avansată, cercetarea aplicată, dezvoltarea de produse proprii și exportul de soluții integrate.

Această transformare structurală este esențială pentru depășirea modelului economic bazat pe costuri reduse și forță de muncă ieftină, care, deși a oferit avantaje competitive temporare, nu mai este sustenabil într-un mediu global dominat de automatizare, digitalizare și cerințe de sustenabilitate. Prin upscaling, firmele locale pot accesa segmente superioare ale lanțului valoric, generând un impact pozitiv asupra PIB-ului, productivității și calității ocupării.

Crearea de campioni economici naționali

Upscaling-ul contribuie la consolidarea capacității firmelor locale de a concura pe piețele internaționale, prin extinderea infrastructurii de producție, diversificarea portofoliului de produse, creșterea capacității de inovare și profesionalizarea managementului. Acest proces favorizează apariția unor campioni economici naționali, capabili să devină lideri regionali sau globali în domenii strategice. La finalul anului 2023, un număr de 673 de companii nefinanciare au accesat piețe externe prin efectuarea de investiții directe în străinătate.

Crearea unor entități economice robuste are implicații sistemice: ele devin motoare de creștere, centre de formare profesională, nuclee de inovare și poli de atracție pentru investiții. În plus, ele contribuie la stabilizarea ecosistemului antreprenorial, prin generarea de cerere pentru furnizori locali, atragerea de talente și promovarea unei culturi organizaționale orientate spre performanță.

Integrarea în lanțuri globale de valoare

Un alt efect sistemic al upscaling-ului este creșterea capacității de integrare în lanțurile globale de valoare. Firmele care își extind capacitățile tehnologice și organizaționale devin parteneri viabili pentru companii multinaționale, pentru consorții europene de cercetare și pentru proiecte transnaționale de inovare.

Această integrare nu se limitează la exportul de produse, ci implică participarea activă la procese de co-dezvoltare, standardizare, certificare și transfer de cunoștințe. În plus, capacitatea de absorbție a investițiilor străine directe crește semnificativ, iar accesul la finanțări europene – inclusiv prin programe precum Horizon Europe, InvestEU sau Fondul pentru Tranziție Justă – devine mai facil.

Astfel, upscaling-ul nu este doar un proces de extindere economică, ci un mecanism de integrare strategică în economia globală, cu efecte pozitive asupra stabilității macroeconomice, sustenabilității fiscale și coeziunii teritoriale.

Interdependență între cele două dimensiuni

Upskilling fără upscaling riscă să creeze competențe fără oportunități. Upscaling fără upskilling riscă să genereze investiții fără forță de muncă pregătită. Cele două trebuie abordate integrat, în cadrul politicilor publice, programelor de garantare, fondurilor europene și strategiilor de dezvoltare regională.

Se recomandă includerea unei dimensiuni transversale în politicile economice, axată pe *upskilling/reskilling* (dezvoltarea competențelor forței de muncă) și *upscaling* (dezvoltarea capacității companiilor). Această abordare sistemică este esențială pentru transformarea structurală a economiei, creșterea competitivității, reducerea vulnerabilităților și valorificarea oportunităților de finanțare europeană. Dimensiunea transversală trebuie să fie integrată în toate programele de sprijin public, inclusiv cele de garantare a creditelor, pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă, echitabilă și rezilientă.

2.3.2. Inovare și R&D

Inovarea și cercetarea-dezvoltarea nu sunt doar componente ale unor sectoare de vârf, ci reprezintă mecanisme fundamentale de transformare economică, în particular pentru economii ca cea a României. Ele trebuie abordate ca dimensiuni transversale, cu aplicabilitate în toate ramurile economice, pentru a susține competitivitatea, reziliența și creșterea sustenabilă.

Banca Mondială subliniază că pentru a evita stagnarea economică, țările cu venit mediu au nevoie de investiții în inovație⁴³. Pe măsură ce investițiile tradiționale în infrastructură și capital fizic devin mai puțin eficiente, creșterea economică nu mai poate fi susținută fără adoptarea și crearea de tehnologii noi. Inovarea permite sporirea productivității, adaptarea la schimbările tehnologice rapide și tranziția energetică, precum și menținerea competitivității pe piețele internaționale. Raportul arată că țările care reușesc să iasă din „capcana veniturilor medii” (engl. *middle income trap*) adoptă politici integrate care promovează stimularea cercetării și dezvoltării, educația de calitate, instituții eficiente și un mediu economic competitiv. Acțiunile concrete, în această direcție, includ aprofundarea piețelor de capital, consolidarea reglementărilor în domeniul concurenței, protejarea proprietății intelectuale și întărirea legăturilor dintre industrie și mediul academic pentru a stimula inovarea și a sprijini dezvoltarea unor întreprinderi dinamice. În lipsa inovării, economiile riscă să rămână furnizori de produse cu valoare adăugată scăzută, pierzând oportunități de creștere durabilă și dezvoltare pe termen lung.

Rolul sistemic al inovării și cercetării-dezvoltării (R&D)

În economia globală contemporană, caracterizată prin accelerarea progresului tehnologic, volatilitate geopolitică și presiuni ecologice, inovarea și cercetarea-dezvoltarea (R&D) reprezintă nu doar instrumente de creștere economică, ci mecanisme structurale de transformare și reziliență. Investițiile în R&D influențează direct capacitatea unei economii de a genera valoare adăugată, de a se adapta la

⁴³ World Bank, 2024. [World Development Report 2024: The Middle-Income Trap](#).

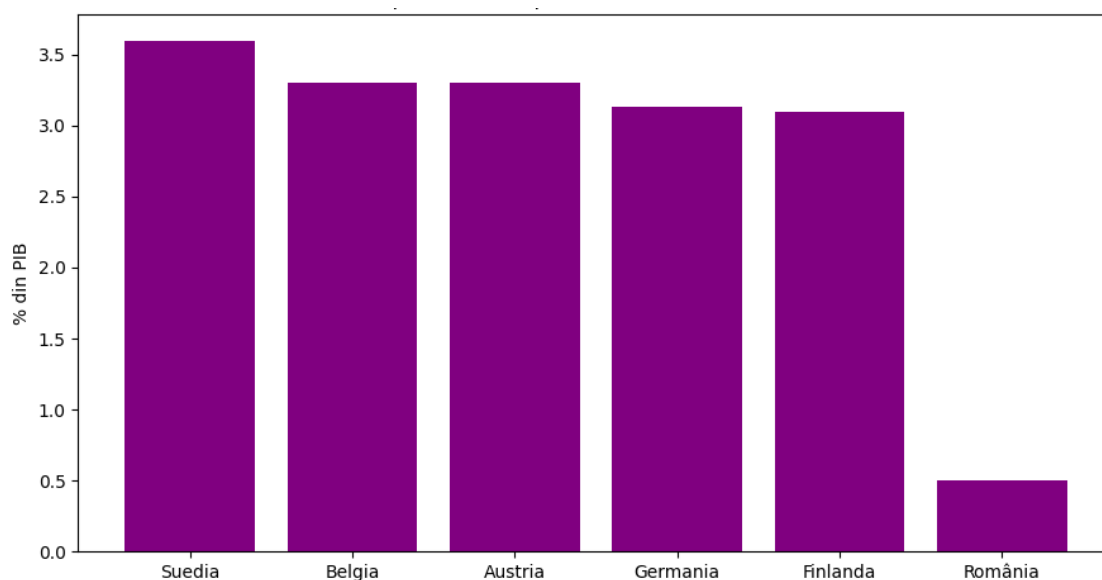
schimbări disruptive și de a-și consolida poziția în lanțurile globale de valoare.

a) Motor al productivității

Economiile care investesc consistent în R&D înregistrează rate superioare de creștere a PIB-ului și o capacitate crescută de adaptare la schimbările tehnologice⁴⁴. Conform datelor Eurostat, în anul 2023, UE a alocat 2,22 la sută din PIB pentru cercetare și dezvoltare, echivalentul a 381 miliarde euro, în creștere față de 2,08 la sută în 2013.

În contrast, România a înregistrat o intensitate R&D de doar 0,5 la sută din PIB, situându-se pe ultimul loc în UE, alături de Malta, Cipru și Bulgaria, **Grafic 2.63**. Această diferență structurală reflectă o capacitate limitată de inovare și un potențial redus de creștere a productivității prin tehnologii avansate. Inovarea permite optimizarea proceselor de producție, reducerea costurilor și crearea de produse cu valoare adăugată ridicată, contribuind astfel la consolidarea competitivității internaționale și la creșterea eficienței economice.

Grafic 2.63. Top state UE după intensitatea R&D (2023)

Sursa: Eurostat

b) Catalizator al transformării structurale

Investițiile în R&D facilitează tranziția de la modele economice bazate pe resurse și forță de muncă ieftină către modele bazate pe cunoaștere, tehnologie și inovare. În economii emergente precum România, această tranziție este esențială pentru depășirea dependenței de sectoare cu valoare adăugată scăzută.

În UE, sectorul privat a fost responsabil pentru 66 la sută din cheltuielile R&D în 2023, urmat de învățământul superior (21 la sută) și sectorul guvernamental (11 la sută). În România, însă, investițiile private în cercetare rămân limitate, ceea ce afectează capacitatea de a genera ecosisteme antreprenoriale, start-up-uri inovative și spin-off-uri universitare.

⁴⁴ [OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2001/01](#)

Această lipsă de integrare între mediul academic și sectorul productiv reduce potențialul de transformare structurală și perpetuează un model economic dependent de importuri tehnologice.

c) Instrument de reziliență economică

Capacitatea internă de inovare este un determinant esențial al rezilienței economice. Economii care dispun de infrastructuri solide de cercetare și de capital uman calificat sunt mai puțin vulnerabile la șocuri externe și mai capabile să dezvolte soluții locale la provocări globale.

În timp ce UE își consolidează poziția prin creșteri constante ale intensității R&D, România rămâne sub pragul de 1 la sută din PIB, ceea ce limitează capacitatea de diversificare a bazei productive și de reducere a vulnerabilităților structurale

Impactul economic și social al R&D

- *Creșterea competitivității internaționale*

Produsele și serviciile inovative permit firmelor să se diferențieze pe piețele globale, să acceseze segmente premium și să își consolideze poziția în lanțurile internaționale de valoare. Statele cu intensitate ridicată a investițiilor în cercetare-dezvoltare, precum Suedia (3,6 la sută), Belgia (3,3 la sută) și Austria (3,3 la sută), se evidențiază ca lideri în exporturile de produse tehnologice și de înaltă tehnologie și în atragerea de investiții străine în sectoarele high-tech. De exemplu, în 2023, Suedia a exportat aproximativ 33,5 miliarde USD în produse tehnologice avansate, Belgia 65,8 miliarde USD, iar Austria 27,3 miliarde USD, reprezentând proporții semnificative din totalul exporturilor manufacturate ale acestor țări⁴⁵. Această performanță reflectă capacitatea lor de a transforma investițiile în R&D în avantaje competitive pe piața globală, prin inovare, dezvoltarea ecosistemelor tehnologice și atragerea de capital internațional.

- *Crearea de locuri de muncă calificate*

R&D stimulează cererea de specialiști în domenii avansate – inginerie, IT, biotehnologii, energie verde – contribuind la creșterea calității ocupării și la mobilitatea profesională ascendentă.

- *Atragerea de investiții străine directe*

România se află într-o poziție defavorabilă în ceea ce privește investițiile în cercetare-dezvoltare (R&D), alocând doar 19,1 euro per capita în 2024, ceea ce reprezintă aproximativ 2,25 la sută din media Uniunii Europene de 850 euro per capita⁴⁶. Această alocare scăzută reflectă o intensitate a R&D de doar 0,52 la sută din PIB, cea mai mică din UE⁴⁷.

- *Creșterea eficienței utilizării resurselor*

Prin tehnologii verzi, procese circulare și digitalizare, R&D contribuie la optimizarea consumului de resurse, la reducerea amprente ecologice și la crearea de modele economice sustenabile, în linie cu obiectivele de dezvoltare durabilă ale UE.

⁴⁵ Tech Sverige. (2024). Branschrapport 2024. The Global Economy. (n.d.). High-tech exports – Belgium & Austria. OEC World. (n.d.). Country profiles: Sweden, Belgium, Austria.

⁴⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R_la_sută26D_expenditure

⁴⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R_la_sută26D_expenditure

Se recomandă includerea dimensiunii transversale *inovare și cercetare-dezvoltare (R&D)* în politicile economice și în cadrul programelor de sprijin public. Această dimensiune este esențială pentru creșterea competitivității, transformarea structurală a economiei și consolidarea rezilienței. Inovarea trebuie să fie susținută în toate sectoarele economice, prin stimulente fiscale, facilități de garantare, parteneriate public-private și integrarea în lanțuri de valoare globale.

2.3.3. Tehnologizare și digitalizare

Tehnologizarea și digitalizarea nu mai sunt opțiuni, ci condiții esențiale pentru competitivitate, reziliență și sustenabilitate. Ele trebuie abordate ca dimensiuni transversale, cu aplicabilitate în toate sectoarele economice, indiferent de gradul de maturitate sau de specificul activității.

Digitalizare și tehnologizare insuficiente

IMM-urile din România au redus decalajul față de media UE în ceea ce privește nivelul de bază al intensității digitale. Această evoluție ar putea avea un impact pozitiv asupra competitivității țării pe termen mediu și lung. Totuși, companiile românești rămân reticente în integrarea noilor tehnologii, precum inteligența artificială, soluțiile cloud și analiza datelor, în activitatea lor. Ecosistemul de startup-uri este afectat de probleme care influențează, în general, antreprenoriatul din România, accesul la finanțare și la capital de risc rămânând provocări majore, în special pentru etapele de scalare.

Transformarea digitală a devenit o prioritate strategică pentru Uniunea Europeană. Prin inițiativa „Deceniul digital”⁴⁸, Uniunea și-a stabilit o serie de obiective clare pentru orizontul anului 2030, menite să orienteze tranziția către o economie și o societate digitalizată. Printre aceste obiective se numără creșterea nivelului de alfabetizare digitală a populației, astfel încât cel puțin 80 la sută dintre cetățeni să dețină competențe digitale de bază. În paralel, se urmărește formarea unei forțe de muncă specializate în domeniul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor (ICT), cu un număr de 20 de milioane de profesioniști și cu asigurarea unui echilibru de gen.

Un accent puternic este pus și pe digitalizarea mediului de afaceri. Țintele stabilite de UE includ utilizarea tehnologiilor avansate – precum cloud computing, inteligența artificială și analiza big data – de către 75 la sută dintre companii și atingerea unui nivel minim de intensitate digitală de către peste 90 la sută dintre IMM-uri. De asemenea, un obiectiv important este dublarea numărului de startup-uri de tip „unicorn”, adică acele companii inovative evaluate la peste un miliard de dolari.

Tendențele recente confirmă avansul digitalizării. În anul 2024, 13 la sută dintre companiile din Uniunea Europeană au utilizat soluții bazate pe inteligență artificială (IA), în creștere de la 8 la sută în 2023. Totuși, nivelul de adopție diferă semnificativ între statele membre: Danemarca înregistrează cea mai ridicată utilizare (28 la sută), urmată de Suedia și Belgia (25 la sută fiecare), în timp ce România se situează la coada clasamentului, cu doar 3 la sută.

Un studiu FMI⁴⁹ arată că aproape 40 la sută din locurile de muncă la nivel global sunt expuse la impactul IA. Spre deosebire de valurile anterioare de automatizare, IA afectează și joburi cu grad înalt de calificare, ceea ce expune economiile avansate într-o măsură mai mare: aproximativ 60 la sută

⁴⁸ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

⁴⁹ [Gen-AI: Artificial Intelligence and the Future of Work](#)

dintre locurile de muncă din cadrul acestora ar putea fi influențate. În aceste cazuri, jumătate dintre posturi ar putea beneficia de integrarea IA prin creșterea productivității, însă cealaltă jumătate riscă diminuarea cererii de muncă, scăderea salariilor sau chiar dispariția unor locuri de muncă. În economiile emergente și în țările cu venituri reduse, expunerea este mai mică (40 la sută și, respectiv 26 la sută), dar lipsa infrastructurii și a forței de muncă specializate limitează șansele de valorificare a beneficiilor, ceea ce pe termen lung poate accentua inegalitățile între state.

De asemenea, un studiu al DG ECFIN (Direcția Generală Afaceri Economice și Financiare a Comisiei Europene)⁵⁰ evidențiază că IA reprezintă o oportunitate economică semnificativă pentru UE, având potențialul de a crește productivitatea și PIB-ul dacă este adoptată pe scară largă și dacă sunt depășite obstacolele curente. Rata utilizării IA este încă scăzută pentru majoritatea firmelor (așa cum a fost reflectat anterior), fiind concentrate în principal în sectoare specifice și firme mari, iar utilizarea tehnologiilor IA de tip generativ este relativ recentă. Printre principalele bariere la adoptare se numără lipsa de competențe digitale, costurile ridicate, accesul la date și hardware, precum și aspectele de reglementare (proprietate intelectuală, confidențialitate, drepturile omului). În ceea ce privește piața muncii, IA pare să fie favorabilă lucrătorilor cu înaltă calificare și a firmelor cu o activitate sofisticată, dar riscă să înlocuiască treptat locurile de muncă cu sarcini repetitive și, pe termen mai lung, chiar sarcinile nerepetitive, afectând salariile și structura ocupării forței de muncă. Astfel, având în vedere aceste aspecte, precum și gradul de redus de adoptare a IA de către companiile din România, devine cu atât mai importantă sprijinirea entităților care sunt dispuse și au capacitatea de a îngloba IA în activitatea proprie.

La nivel național, mai mult de jumătate dintre firmele din România au declarat că au desfășurat acțiuni sau investiții pentru a crește gradul de digitalizare în ultimii cinci ani (57 la sută)⁵¹. Dintre acestea, 24 la sută au făcut progrese modeste, 22 la sută au acționat într-o oarecare măsură, iar 11 la sută au implementat schimbări semnificative. Gradul de implicare diferă însă în funcție de dimensiunea firmei și de domeniul de activitate. Corporațiile manifestă preocupări crescute pentru acest subiect, 89 la sută dintre acestea raportând investiții în digitalizare, comparativ cu 57 la sută în cazul IMM-urilor.

Analiza pe sectoare relevă că firmele din agricultură, industrie și servicii și utilități au implementat măsuri digitale într-o proporție de aproximativ 60 la sută. Dintre acestea, companiile din servicii și utilități se remarcă prin cea mai ridicată pondere a demersurilor majore de digitalizare (16 la sută față de media națională de 11 la sută). De asemenea, companiile care activează în domenii cu un nivel ridicat de tehnologizare (high-tech) sunt mult mai proactive – 87 la sută dintre acestea raportează investiții în digitalizare, comparativ cu 78 la sută în cazul firmelor low-tech. Un trend similar se observă și în rândul serviciilor cu intensitate ridicată a cunoașterii (*knowledge-intensive services*), unde 80 la sută dintre firme au inițiat acțiuni pentru accelerarea procesului de digitalizare.

În rândul companiilor nefinanciare, cele mai utilizate tehnologii digitale sunt platformele digitale care facilitează interacțiunea între clienți și firme sau între firme, implementate de 21 la sută dintre companii. Acestea sunt urmate de internetul lucrurilor (dispozitive electronice capabile să comunice autonom între ele), adoptat de 16 la sută dintre firme. La polul opus, cele mai puțin utilizate tehnologii sunt realitatea virtuală și dronele, fiecare cu o rată de adopție de doar 3 la sută.

Adoptarea tehnologiilor digitale avansate diferă între sectoarele economice, aceste variații fiind în

⁵⁰ [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#)

⁵¹ BNR, [Sondajul privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România](#), iunie 2025.

principal determinate de specificul activității. Astfel, firmele din agricultură utilizează mai frecvent drone (14 la sută față de 3 la sută la nivel agregat), robotică (10 la sută față de 4 la sută) și imprimare 3D (7 la sută față de 4 la sută). În industrie, se observă o pondere mai ridicată a adopției de platforme online (28 la sută față de 21 la sută), internetul lucrurilor (20 la sută față de 16 la sută), imprimare 3D (11 la sută față de 4 la sută). Firmele din sectoarele cu grad ridicat de tehnologizare (*high-tech*) înregistrează cele mai accelerate ritmuri de integrare a tehnologiilor digitale avansate, în special în utilizarea roboticii (38 la sută față de 4 la sută la nivel agregat), a internetului lucrurilor (34 la sută față de 16 la sută), a imprimării 3D (26 la sută față de 4 la sută) și a analizei datelor de tip big data (20 la sută față de 5 la sută).

Prin urmare, digitalizarea nu mai este doar un proces opțional sau un avantaj competitiv, ci un element indispensabil pentru dezvoltarea economică și socială. Ritmul adopției tehnologiilor variază, însă direcția generală este clară: economia și societatea europeană se îndreaptă rapid către un viitor digital, în care succesul va depinde de capacitatea de a integra și valorifica noile tehnologii.

Rolul sistemic al tehnologizării și digitalizării în creșterea competitivității economice

În contextul transformării digitale globale, competitivitatea economică nu mai este determinată doar de costuri și resurse, ci tot mai mult de capacitatea de adoptare, integrare și valorificare a tehnologiilor avansate. România, deși înregistrează progrese în infrastructura digitală, se află în continuare sub media UE în ceea ce privește digitalizarea companiilor, competențele digitale și inovarea.

a. Modernizarea proceselor economice

Digitalizarea proceselor economice este un catalizator al competitivității prin:

- Automatizare și robotizare: România are un avantaj competitiv prin companii precum UiPath, lider global în automatizarea proceselor robotizate. Cu toate acestea, adoptarea tehnologiilor de automatizare este redusă, ceea ce limitează impactul asupra productivității.
- Digitalizarea IMM-urilor: În România, 69,1 la sută dintre IMM-uri au atins cel puțin un nivel de bază al intensității digitale (ținta națională pentru 2030 fiind de 75 la sută), cu o creștere anuală de +14,7 la sută, de la 52,49 la sută în 2022. Această evoluție a apropiat România de media UE, situată la 72,91 la sută. Cu toate acestea, în ceea ce privește IMM-urile cu intensitate digitală ridicată sau foarte ridicată, doar 21,69 la sută au atins acest nivel, sub media UE de 32,66 la sută. În ansamblu, România a înregistrat progrese, dar există în continuare spațiu de îmbunătățire privind intensitatea digitală a IMM-urilor, în special la nivelul avansat al acesteia. Această diferență afectează capacitatea de scalare și integrare în lanțuri globale.
- Infrastructură digitală: România se menține printre statele UE cu cel mai ridicat nivel de infrastructură de conectivitate, atât pentru rețelele de foarte mare capacitate (VHCN), cât și pentru fibră optică până la locuință (FTTP), conducând UE la nivelul internetului de mare viteză. În schimb, adoptarea tehnologiei 5G evoluează lent, ceea ce ar putea limita competitivitatea viitoare a sectorului manufacturier.

În paralel, România implementează măsuri pentru consolidarea capacităților în domeniul semiconductoarelor și pentru dezvoltarea comunicațiilor cuantice. Acoperirea rețelelor VHCN a ajuns la 95,9 la sută în 2024 (ținta națională pentru 2030: 99 la sută), depășind semnificativ

media UE de 82,5 la sută. Acoperirea FTTP este de 95,7 la sută în 2024 (ținta națională: 99 la sută), situându-se mult peste media UE de 69,24 la sută⁵². Pentru ambele indicatori, țara nu a stabilit un punct de referință național pentru 2024.

b. Acces la piețe și finanțare

Tehnologizarea facilitează accesul la piețe internaționale și surse alternative de finanțare:

- Cloud și Inteligența Artificială: În anul 2024, doar 3,1 la sută dintre întreprinderile din România utilizau tehnologia bazată pe inteligență artificială (IA), după o creștere de 103,3 la sută, nivel semnificativ sub media UE de 13,48 la sută⁵³. Țara nu a furnizat un punct de referință național pentru anul 2024. Totuși, întreprinderile mari au înregistrat o rată relativ mai ridicată de utilizare a IA (11,26 la sută) comparativ cu IMM-urile (2,78 la sută). Aceasta corespunde unui decalaj de 8,48 puncte procentuale între IMM-uri și întreprinderile mari, mult mai mic decât decalajul mediu la nivelul UE, de 28,53 puncte procentuale. Deși obiectivul național stabilit în foaia de parcurs este de doar 10 la sută – un nivel foarte redus comparativ cu ținta de 75 la sută la nivelul UE – atingerea acestuia ar putea fi dificilă în ritmul actual.

În 2023, doar 15,5 la sută dintre firmele din România au adoptat tehnologii cloud, mult sub media UE de 38,97 la sută. Mai precis, IMM-urile au înregistrat o rată de adoptare mai scăzută (14,8 la sută), în timp ce 36,03 la sută dintre întreprinderile mari au utilizat servicii cloud. Aceasta a generat un decalaj de 21,23 puncte procentuale între IMM-uri și întreprinderile mari în România, mai mic decât decalajul mediu de la nivelul UE, de 31,68 puncte. Cu toate acestea, rata de adoptare a tehnologiilor cloud de către întreprinderile mari din România s-a situat pe ultimul loc în UE în 2023.

- Lipsa unicornilor: România se află printre cele șase state membre ale Uniunii Europene care nu dețin o companie de tip „unicorn”⁵⁴ în sectorul digital. Cu toate acestea, în ultimii ani, în România au apărut mai multe start-up-uri de succes în domenii precum robotica și automatizarea proceselor, securitatea cibernetică, fintech și comerțul electronic.
- Investiții în digitalizare: România alocă 21,8 la sută din Planul Național de Redresare și Reziliență pentru digitalizare (5,8 miliarde euro), dar implementarea este fragmentată și concentrată pe servicii publice, nu pe competitivitatea companiilor. Inițiative recente, precum Cloudul guvernamental, ROeID sau Portalul Digital Unic, au potențialul de a transforma semnificativ actualele niveluri reduse de performanță în domeniul digitalizării. Cu toate acestea, există încă un spațiu amplu pentru simplificarea proceselor, creșterea interoperabilității și orientarea mai puternică spre nevoile utilizatorilor.

Potrivit Eurobarometru 2025⁵⁵, două treimi dintre români (67 la sută) consideră că, până în 2030, accesul la servicii publice online va fi esențial pentru viața de zi cu zi. În același timp, tot 67 la sută dintre respondenți apreciază că sprijinul uman ar facilita utilizarea tehnologiilor digitale în activitățile cotidiene. Mai mult, 79 la sută cred că autoritățile publice ar trebui să

⁵² [Digital decade 2025 country report Romania](#)

⁵³ [Digital decade 2025 country report Romania](#)

⁵⁴ Companie „unicorn” – termen utilizat pentru a desemna un start-up inovator, de obicei din sectorul tehnologic, care atinge o evaluare de piață de cel puțin 1 miliard de dolari americani, fără a fi listat pe bursă.

⁵⁵ <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=99300>

acorde o importanță deosebită asigurării unui suport uman adecvat, care să ajute cetățenii să se adapteze schimbărilor aduse de noile tehnologii și servicii digitale.

c. Reziliență și continuitate

Digitalizarea este esențială pentru adaptabilitate și reziliență:

- Tehnologii transversale: McKinsey⁵⁶ identifică 10 tehnologii cheie (AI aplicat, automatizare avansată, conectivitate inteligentă etc.) care pot reduce decalajul competitiv al României. Aceste tehnologii includ: inteligența artificială aplicată, automatizarea avansată, conectivitatea inteligentă, internetul obiectelor (IoT), analiza datelor, securitatea cibernetică, tehnologiile de cloud computing, realitatea augmentată și virtuală, blockchain și comunicarea cuantică. Raportul subliniază că, deși România inovează la un nivel superior mediei UE, adoptarea acestor tehnologii rămâne limitată, ceea ce poate afecta competitivitatea pe termen lung a țării. În prezent, România inovează mai mult decât media UE, dar adoptă mai puțin aceste tehnologii.
- Capacitate de reacție: România a demonstrat capacitate de reacție în crize (pandemie, conflict Ucraina), dar lipsa unei strategii integrate de digitalizare limitează continuitatea operațională pe termen lung.

Impact economic și social cu relevanță pentru competitivitate

1. Productivitate și valoare adăugată

- În raportul European Innovation Scoreboard 2025⁵⁷, România este clasificată drept „Emerging Innovator”, având o performanță de 37,7 la sută din media UE, ceea ce o plasează pe locul 27 dintre statele membre ale Uniunii Europene și pe locul 36 la nivelul UE și al țărilor vecine. Această clasificare reflectă faptul că România se află sub pragul de 70 la sută din media UE în ceea ce privește performanța în inovare. Printre punctele forte ale României se numără accesul la internet de mare viteză, productivitatea CO₂ bazată pe producție și exporturile de produse medii și de înaltă tehnologie. În schimb, domeniile în care România înregistrează performanțe mai scăzute includ populația cu educație terțiară, introducerea de inovații în procesele de afaceri de către IMM-uri și colaborarea între IMM-uri inovatoare.

2. Reducerea decalajelor regionale

- România are acoperire digitală de 92.5 la sută în zonele rurale, dar adoptarea tehnologiilor este inegală, ceea ce perpetuează decalajele regionale. Locuitorii din mediul rural din România dețin cel mai scăzut nivel de competențe digitale de bază, doar 20,99 la sută, mult sub media UE pentru zonele rurale, care este de 47,50 la sută. Această diferență semnificativă subliniază decalajul digital existent între mediul urban și cel rural și evidențiază necesitatea unor politici și investiții dedicate pentru a crește alfabetizarea digitală în comunitățile rurale.

3. Locuri de muncă și competențe emergente

- România continuă să înregistreze performanțe scăzute în ceea ce privește competențele

⁵⁶ [Bridging the gap: Transversal technologies to boost Romania's resilience](#)

⁵⁷ [European Innovation Scoreboard 2025 Country profile Romania](#)

digitale de bază. Conform datelor din 2023, doar 27,7 la sută din populația României deține astfel de competențe (ținta națională pentru 2030 fiind de 50 la sută), valoare semnificativ sub media Uniunii Europene, care era de 55,56 la sută.

Această situație evidențiază necesitatea unor măsuri susținute pentru creșterea alfabetizării digitale în rândul populației, pentru a sprijini integrarea României în economia digitală europeană.

În ceea ce privește specialiștii în Tehnologia Informației și Comunicațiilor (ICT), România se remarcă printr-un număr ridicat de absolvenți, însă întâmpină dificultăți în menținerea acestui talent la nivel național. Numărul specialiștilor ICT pare să fi stagnat, ceea ce ar putea pune în pericol atingerea țintei naționale. Specialiștii în Tehnologia Informației și Comunicațiilor (ICT) reprezintă 2,8 la sută din totalul angajaților din România (ținta națională pentru 2030: 4 la sută), cu o rată anuală de creștere de 7,7 la sută, peste media UE de 4,2 la sută⁵⁸. Țara nu a furnizat un punct de referință național pentru 2024.

Deși această rată de creștere indică faptul că sectorul ICT se dezvoltă mai rapid decât media europeană, procentul total a rămas practic stagnant în ultimii ani: 2,8 la sută în 2022 și 2,6 la sută în 2023. Aceasta sugerează că, deși există un avans al sectorului, atingerea țintei naționale de 4 la sută până în 2030 ar putea necesita eforturi suplimentare.

4. Antreprenoriat și inovare

- România are inițiative în domenii critice (semiconductori, *quantum computing*), dar ecosistemul de start-up-uri este slab dezvoltat. Lipsa capitalului de risc și a centrelor de inovare limitează scalabilitatea.

România are infrastructura digitală necesară pentru a deveni competitivă la nivel european, dar adoptarea tehnologiilor, dezvoltarea competențelor și susținerea inovării sunt încă sub nivelul UE. Accelerarea transformării digitale este esențială pentru:

- Creșterea productivității și valorii adăugate.
- Integrarea în lanțuri globale.
- Crearea de locuri de muncă în domenii emergente.
- Consolidarea rezilienței economice.

Se recomandă includerea dimensiunii transversale *tehnologizare și digitalizare* în politicile economice și în cadrul programelor de sprijin public. Această dimensiune este esențială pentru modernizarea proceselor economice, creșterea competitivității, rezilienței și incluziunii. Tehnologizarea trebuie să fie susținută în toate sectoarele economice, prin investiții în infrastructură digitală, stimulente pentru adoptarea de tehnologii avansate și integrarea în lanțuri de valoare digitale.

2.3.4. Eficiență energetică și adaptare la schimbările climatice

Schimbările climatice și presiunile asupra resurselor naturale impun o recalibrare structurală a economiei. În acest context, eficiența energetică și adaptarea la schimbările climatice nu mai sunt doar obiective de mediu, ci devin **condiții esențiale pentru competitivitate, securitate economică și**

⁵⁸ [Digital decade 2025 country report Romania](#)

sustenabilitate. România, deși are un potențial semnificativ, se află sub media UE în majoritatea indicatorilor de performanță climatică și energetică.

Rolul sistemic al eficienței energetice și adaptării climatice

a. Reducerea vulnerabilităților structurale

- Dependența energetică⁵⁹ a României este de 28,2 la sută, sub media UE de 57.5 la sută, dar cu o structură energetică dominată de combustibili fosili (date pentru anul 2020)⁶⁰.
- Riscurile climatice afectează direct economia. Corporațiile nefinanciare din România care activează în sectoare vulnerabile la aceste riscuri au o relevanță importantă pentru economie. Acestea au generat, în 2023, 12,7 la sută din valoarea adăugată totală (companiile expuse la riscul de inundații), 2,3 la sută (cele expuse la secetă) și 10,4 la sută (cele vulnerabile la temperaturi extreme)⁶¹. Companiile relevante din punct de vedere climatic (*brown*) joacă un rol semnificativ în economia reală. Profitabilitatea și soliditatea lor financiară s-au deteriorat ușor în 2023, în linie cu tendințele generale ale economiei. Expunerea băncilor față de aceste companii a rămas relativ neschimbată față de anul anterior, reprezentând aproximativ jumătate din stocul de credit acordat corporațiilor nefinanciare

b. Creșterea competitivității

- Reducerea costurilor: companiile care investesc în eficiență energetică pot reduce consumul cu 20–40 la sută, ceea ce se traduce în creșterea marjei de profit.
- Atractivitate investițională: firmele sustenabile atrag mai ușor finanțare ESG. România a emis obligațiuni verzi de 4 miliarde euro, cu o suprasubscriere de 14,8 miliarde euro⁶². Printre proiectele verzi prioritare pentru finanțare se numără extinderea și dezvoltarea rețelelor de metrou în București și Cluj-Napoca, electrificarea căilor ferate pentru a oferi servicii feroviare integral electrice în principalele zone urbane din România (reședințe de județ și orașe cu peste 50.000 de locuitori), reabilitarea infrastructurii de apărare împotriva inundațiilor conform Directivei UE privind inundațiile și Strategiei naționale de management al riscului de inundații, creșterea eficienței energetice a clădirilor existente, precum și amenajarea de noi zone verzi și păduri urbane.
- Acces la piețe internaționale: companiile eficiente energetic sunt preferate în lanțurile globale de aprovizionare, în special în industrii reglementate climatic (automotive, agroalimentar, construcții).

Impact economic și social

1. Reducerea dependenței energetice și a deficitului comercial

- România are o rată de interconectivitate electrică de 16,3 la sută, peste ținta UE de 15 la sută,

⁵⁹ Rata de dependență energetică este definită ca ponderea importurilor nete de energie în consumul brut de energie la nivel național.

⁶⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-dependent-are-eu-member-states-on-energy-imports>

⁶¹ BNR, [Tablou de monitorizare a riscurilor climatice asupra sectorului bancar din România](#), 2024.

⁶² [Ministerul Finanțelor Publice – Comunicat oficial](#)

ceea ce contribuie la securitatea energetică⁶³. Potrivit Planului Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice (PNIESC), România își propune să atingă o rată de interconectare de **21,4 la sută** până în 2030, depășind ținta europeană⁶⁴. Această creștere este susținută de proiecte de infrastructură transfrontaliere, inclusiv linii electrice de 400 kV și stații de transformare, care vor contribui la integrarea pieței interne de energie și la integrarea surselor regenerabile⁶⁵.

- Tranziția energetică contribuie semnificativ la reducerea dependenței României de importurile de combustibili fosili, precum petrolul și gazele naturale. Prin înlocuirea surselor tradiționale de energie cu resurse regenerabile, cum ar fi energia solară, eoliană și hidro, și prin creșterea eficienței energetice a industriei și clădirilor, România poate diminua cheltuielile cu achiziția de energie din străinătate, având astfel un efect direct asupra deficitului comercial. Pe termen lung, această tranziție consolidează reziliența economică prin diversificarea surselor de energie, reducând vulnerabilitatea la fluctuațiile prețurilor la combustibili fosili, stimularea investițiilor și crearea de locuri de muncă în sectoarele verzi, precum și prin reducerea emisiilor de carbon, aliniind țara la obiectivele Uniunii Europene privind neutralitatea climatică și atrăgând astfel fonduri europene și investiții străine. Astfel, tranziția energetică se conturează nu doar ca o măsură ecologică, ci și ca o strategie economică esențială pentru stabilitatea și competitivitatea pe termen lung a economiei românești.

2. Crearea de locuri de muncă verzi

- Potențialul de ocupare în economia verde este estimat la 25 la sută din totalul locurilor de muncă în România, în domenii precum energie regenerabilă, construcții eficiente energetic și consultanță de mediu.
- În UE, sectorul verde angajează peste 4,2 milioane de persoane, iar România are o rată de creștere de 7,8 la sută anual în acest domeniu.

3. Creșterea rezilienței infrastructurii și comunităților

- Strategia națională de adaptare (2024–2030) include măsuri pentru modernizarea infrastructurii de apă, agricultură, transport și sănătate publică, cu accent pe reducerea vulnerabilității la dezastre naturale.

4. Reducerea costurilor publice asociate cu instabilitatea climatică

- În 2022, 15 la sută dintre gospodăriile românești nu își puteau permite să își încălzească locuința adecvat, reflectând niveluri ridicate de sărăcie energetică.
- Investițiile în prevenție și adaptare reduc cheltuielile publice pentru gestionarea dezastrelor, protecția socială și reconstrucție post-criză.

⁶³ https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/electricity-interconnection-targets_en

⁶⁴ https://www.epg-thinktank.org/wp-content/uploads/2024/06/EPG_Bolstering-the-electricity-grid_A-priority-to-achieve-ROs-2030-decarbonisation-objectives.pdf

⁶⁵ https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/NECP_Romania_5th-draft-version-Eng_03.06.2025_Clean.pdf

Eficiența energetică și adaptarea climatică sunt factori transversali care influențează direct competitivitatea firmelor și sustenabilitatea economiei. România are oportunitatea de a transforma aceste provocări în avantaje strategice prin:

- Accelerarea investițiilor în tehnologii verzi.
- Integrarea criteriilor de eficiență în politicile industriale.
- Crearea unui ecosistem favorabil pentru inovare și finanțare sustenabilă.

Se recomandă includerea dimensiunii transversale *eficiență energetică și adaptare la schimbările climatice* în politicile economice și în cadrul programelor de sprijin public. Această dimensiune este esențială pentru reducerea vulnerabilităților structurale, creșterea competitivității și valorificarea oportunităților de finanțare europeană. Eficiența energetică și adaptarea la schimbările climatice trebuie susținute în toate sectoarele economice, prin investiții, reglementări favorabile și stimulente fiscale.

2.3.5. Economia circulară

Economia circulară nu este doar o strategie de mediu, ci un **model economic alternativ** care vizează eficiența resurselor, reducerea risipei și crearea de valoare durabilă. Această abordare trebuie tratată ca o **dimensiune transversală**, cu aplicabilitate în toate sectoarele economice, pentru a susține tranziția către o economie sustenabilă, rezilientă și competitivă.

Rolul sistemic al economiei circulare

a. Optimizarea utilizării resurselor

- Economia circulară reduce dependența de resurse primare prin reciclare, reutilizare, recondiționare și regenerare.
- În România, rata de utilizare a materialelor circulare este de doar 1.3 la sută, comparativ cu media UE de 11.7 la sută, ceea ce indică o ineficiență majoră în valorificarea deșeurilor ca resurse.
- Durata de viață a produselor este extinsă prin reparații și refabricare, dar România are un număr redus de centre de recondiționare, în special în mediul rural.

b. Crearea de modele economice inovative

- Economia circulară stimulează designul ecologic, serviciile de tip „product-as-a-service” și platformele de economie colaborativă.
- România are peste 120 de start-up-uri verzi active, dar doar 15 la sută dintre acestea sunt implicate direct în soluții circulare (reciclare, reparații, refabricare)
- În UE, economia circulară generează peste 4.2 milioane de locuri de muncă, iar România contribuie cu sub 2.1 la sută din totalul angajaților în acest sector.

c. Reducerea impactului asupra mediului

- Economia circulară contribuie la scăderea emisiilor de GES, reducerea poluării și conservarea biodiversității.

- România reciclează doar 11.1 la sută din deșeurile municipale, față de media UE de 47.7 la sută. Germania, Slovenia și Olanda depășesc 60 la sută, în timp ce România se află la coada clasamentului
- Reciclarea ambalajelor în România este de 57.9 la sută, sub media UE de 66.3 la sută, cu performanțe slabe la plastic și lemn.

Impact economic și social

1. Reducerea costurilor de producție prin eficiență materială

- Economia circulară permite reducerea costurilor de producție prin reutilizarea materialelor și optimizarea proceselor.
- În România, companiile care implementează practici circulare au raportat o scădere medie de 18 la sută a costurilor operaționale în primii 2 ani.

2. Crearea de locuri de muncă locale în domenii circulare

- Domenii precum colectarea selectivă, reparațiile, reciclarea avansată și refabricarea pot genera mii de locuri de muncă locale, în special în zonele afectate de tranziția industrială.
- În UE, ocuparea în economia circulară a crescut de la 1.7 la sută în 2005 la 2.1 la sută în 2021 din totalul angajaților

3. Creșterea rezilienței economice

- Economia circulară reduce dependența de lanțuri globale de aprovizionare, prin utilizarea resurselor locale și regenerabile.
- În contextul crizelor globale (pandemie, conflicte), firmele circulare au demonstrat capacitate superioară de adaptare și continuitate operațională.

4. Stimularea inovării în produse, procese și modele de business

- Economia circulară stimulează inovarea în design, logistică, modele de afaceri și tehnologii de reciclare.
- România are un ecosistem emergent de start-up-uri verzi, dar accesul la finanțare și capital de risc este limitat, ceea ce afectează scalabilitatea.

Economia circulară este un motor al competitivității economice, nu doar o strategie ecologică. România are nevoie de:

- Accelerarea investițiilor în infrastructura circulară.
- Integrarea principiilor circulare în politicile industriale și fiscale.
- Sprijinirea inovării și antreprenoriatului verde.
- Crearea de parteneriate public-private pentru scalarea modelelor circulare.

Se recomandă includerea dimensiunii transversale *economia circulară* în politicile economice și în cadrul programelor de sprijin public. Această dimensiune este esențială pentru optimizarea utilizării resurselor, reducerea impactului asupra mediului și crearea de modele economice sustenabile.

Economia circulară trebuie susținută în toate sectoarele economice, prin reglementări favorabile, stimulente fiscale, investiții în infrastructură și integrarea în lanțuri de valoare circulare.

2.3.6. Stimulare atragere fonduri europene

În CFM 2028–2034, conform propunerii Comisiei Europene, România ar beneficia de o alocare totală de 60,2 miliarde euro, în creștere față de cele 46,8 miliarde euro din CFM 2021–2027. Această sumă ar fi distribuită astfel:

- 54,6 miliarde euro pentru planuri de parteneriat naționale și regionale;
- 1 miliard euro pentru migrație, securitate și afaceri interne;
- 4,6 miliarde euro prin Fondul Social pentru Climă.

Bugetul UE pentru 2028–2034 este estimat la 2.000 miliarde euro, urmărind consolidarea suveranității europene, creșterea competitivității și rezilienței economice, precum și adaptarea la provocările globale.

În plus, România beneficiază de alocări semnificative prin Mecanismul de Redresare și Reziliență (MRR), însumând 28,5 miliarde euro, sub formă de granturi și împrumuturi în condiții favorabile. Aceste resurse sunt mobilizate pentru a susține reforme și investiții prioritare, menite să accelereze tranziția către o economie modernă, verde și digitalizată, să consolideze infrastructura strategică și să îmbunătățească calitatea serviciilor publice.

Cu toate acestea, implementarea PNRR în România s-a confruntat cu dificultăți semnificative, valoarea acestuia urmând a fi redusă prin ajustarea componentei de împrumut. Ritmul lent de derulare a proiectelor și neîndeplinirea la termen a jaloanelor și țăntelor asumate au generat întârzieri în depunerea cererilor de plată către Comisia Europeană, ceea ce a condus la blocaje în accesarea fondurilor și la întârzierea investițiilor planificate în sectoarele prioritare, cum ar fi infrastructura de transport și energie, sănătatea, educația, digitalizarea administrației publice și tranziția către o economie verde.

În perioada 2021 – iunie 2025, România a încasat 10,72 miliarde euro din PNRR, din care 6,4 miliarde euro reprezintă granturi și 4,32 miliarde euro împrumuturi. Aceste sume reprezintă puțin peste o treime din alocarea totală disponibilă, evidențiind necesitatea accelerării ritmului de implementare.

Pentru a spori eficiența absorbției fondurilor și a maximiza impactul PNRR asupra dezvoltării economice și sociale, este esențială:

- Consolidarea capacității administrative și instituționale la nivel central și local;
- Monitorizarea și raportarea riguroasă a jaloanelor și țăntelor, pentru a evita întârzierile în transmiterea cererilor de plată;
- Prioritizarea proiectelor cu efect multiplicator asupra economiei și crearea de sinergii între investiții și reforme;
- Implicarea activă a sectorului privat și a comunităților locale în derularea proiectelor, pentru a asigura sustenabilitatea rezultatelor.

În ansamblu, PNRR reprezintă un instrument strategic de modernizare a României, care, dacă este implementat eficient, poate contribui la creșterea competitivității economice, la consolidarea rezilienței sociale și la tranziția către un model de dezvoltare sustenabil pe termen lung.

Rolul sistemic al fondurilor europene

Fondurile europene nu reprezintă doar o sursă de finanțare, ci un mecanism de guvernanță economică și socială, cu rol transversal în consolidarea capacității statului de a răspunde provocărilor structurale, de a accelera convergența europeană și de a susține tranzițiile strategice impuse de noua agendă a Uniunii Europene.

1. Instrument de stabilitate macroeconomică și reducere a presiunii bugetare

Fondurile europene permit statelor membre, inclusiv României, să finanțeze investiții publice majore fără a genera presiuni ridicate asupra bugetului național. Prin utilizarea granturilor nerambursabile și a instrumentelor financiare mixte, se creează spațiu fiscal pentru:

- investiții în infrastructură critică;
- reforme structurale în educație, sănătate și administrație;
- sprijin pentru sectoarele economice vulnerabile.

Această funcție este esențială în contextul constrângerilor bugetare și al nevoii de consolidare fiscală.

2. Vector de aliniere strategică la prioritățile Uniunii Europene

Fondurile europene sunt structurate în jurul priorităților strategice ale UE, ceea ce le conferă un rol de coerență și convergență în politicile publice naționale. România este astfel încurajată să-și calibreze politicile economice și sociale în direcția:

- tranziției verzi: decarbonizare, eficiență energetică, economie circulară;
- transformării digitale: infrastructură digitală, competențe, securitate cibernetică;
- inovării și competitivității: cercetare aplicată, tehnologii avansate, antreprenariat;
- coeziunii sociale și teritoriale: reducerea disparităților regionale, incluziune socială;
- securității și autonomiei strategice: energie, apărare, lanțuri valorice europene.

3. Mecanism de reformă instituțională și creștere a capacității administrative

Fondurile europene condiționează accesul la finanțare de implementarea unor reforme structurale, ceea ce le conferă un rol de accelerator instituțional. Prin intermediul acestora:

- se modernizează administrația publică;
- se digitalizează procesele de guvernanță;
- se profesionalizează resursa umană din sectorul public;
- se întărește capacitatea de planificare, evaluare și monitorizare a politicilor publice.

Astfel, fondurile europene contribuie la creșterea eficienței statului și la consolidarea încrederii în instituțiile publice.

4. Catalizator al investițiilor private și al parteneriatelor public-private

Prin structuri de cofinanțare și instrumente financiare, fondurile europene stimulează mobilizarea capitalului privat în proiecte de interes public. Acest rol catalitic se manifestă prin:

- crearea de ecosisteme de inovare și antreprenoriat;
- sprijin pentru IMM-uri și scale-up-uri;
- dezvoltarea de parteneriate în domenii strategice (energie, digital, sănătate, apărare).

Astfel, se generează efecte multiplicatoare în economie și se accelerează procesul de modernizare industrială.

5. Instrument de solidaritate și coeziune europeană

Fondurile europene sunt expresia concretă a principiului solidarității europene, contribuind la reducerea decalajelor de dezvoltare între regiuni și la promovarea unei creșteri incluzive. În cazul României, acest rol se traduce prin:

- sprijin pentru zonele rurale și regiunile mai puțin dezvoltate;
- finanțarea incluziunii sociale, educației și sănătății;
- combaterea sărăciei și a excluziunii.

Prin această funcție, fondurile europene contribuie la coerența teritorială și la consolidarea identității europene.

6. Platformă de integrare în lanțurile valorice europene și globale

Fondurile europene facilitează integrarea României în lanțurile valorice strategice ale UE, în domenii precum:

- energie și materii prime critice;
- tehnologii digitale și avansate;
- securitate și apărare.

Această integrare este esențială pentru autonomia strategică a Uniunii și pentru poziționarea României ca actor relevant în economia europeană.

Impact economic și social

Fondurile europene reprezintă un pilon esențial în arhitectura de dezvoltare a României, într-un context în care Uniunea Europeană își redefineste prioritățile strategice pentru a răspunde provocărilor globale și a consolida autonomia sa economică, tehnologică și geopolitică. În CFM 2028–2034, finanțarea este aliniată cu obiectivele majore ale Uniunii: tranziția verde, digitalizarea, inovarea, coeziunea socială și securitatea.

În acest context, dimensiunile transversale identificate anterior capătă o relevanță strategică. Procesul de *upskilling* și *reskilling*, de exemplu, nu este doar o reacție la schimbările pieței muncii, ci o componentă fundamentală a investiției în capitalul uman, în linie cu angajamentul european pentru incluziune și echitate. Prin dezvoltarea competențelor digitale, verzi și antreprenoriale, România contribuie la consolidarea unei economii reziliente și competitive, capabile să se adapteze rapid la transformările tehnologice și ecologice.

Extinderea capacităților de producție și internaționalizarea IMM-urilor, subsumate dimensiunii de upscaling, se înscriu în obiectivul UE de a stimula prosperitatea prin competitivitate. Aceste procese

nu doar că generează valoare economică, ci și contribuie la autonomia strategică a Europei, prin reducerea dependenței de lanțuri valorice externe și consolidarea capacității industriale interne. În acest sens, fondurile europene devin catalizatori ai unei economii românești capabile să performeze în ecosistemele globale.

Inovarea și cercetarea-dezvoltarea, ca dimensiune transversală, sunt profund interconectate cu ambiția Uniunii de a deveni lider global în tehnologii emergente. Investițiile în R&D nu mai sunt doar o opțiune, ci o necesitate pentru a susține tranziția verde și digitală, pentru a genera soluții sustenabile și pentru a crea sinergii între mediul academic, sectorul privat și administrația publică. România are oportunitatea de a se poziționa ca hub regional de inovare, cu capacitatea de a atrage talente, capital și parteneriate internaționale.

Digitalizarea, în toate formele sale – de la automatizarea proceselor industriale la transformarea administrației publice – este o prioritate transversală care reflectă angajamentul UE pentru o societate conectată, eficientă și sigură. Fondurile europene permit României să accelereze această transformare, să reducă decalajele digitale și să asigure interoperabilitatea cu infrastructurile europene, contribuind astfel la consolidarea pieței unice digitale.

În ceea ce privește eficiența energetică și adaptarea climatică, fondurile europene susțin România în atingerea obiectivelor Pactului Verde European. Investițiile în infrastructură rezilientă, mobilitate sustenabilă și clădiri eficiente energetic nu doar că reduc amprenta de carbon, ci și sporesc calitatea vieții și capacitatea de răspuns la crize climatice. Această dimensiune este strâns legată de obiectivul UE de a deveni primul continent neutru din punct de vedere climatic.

Economia circulară, ca ultimă dimensiune transversală, reflectă o schimbare de paradigmă în modelul de dezvoltare. Fondurile europene permit României să treacă de la o economie liniară la una regenerativă, în care resursele sunt valorificate eficient, iar deșeurile devin materie primă. Această abordare este esențială pentru atingerea obiectivelor de sustenabilitate și pentru reducerea vulnerabilității economice în fața crizelor de resurse.

În paralel, cele patru sectoare strategice identificate – securitatea alimentară, securitatea energetică, domeniile cu valoare adăugată ridicată și industria de apărare – se aliniază în mod direct cu prioritățile Uniunii Europene. Securitatea alimentară nu mai este doar o chestiune agricolă, ci o componentă a rezilienței sociale și economice. Prin investiții în tehnologii agricole de precizie, procesare locală și lanțuri scurte de aprovizionare, România contribuie la obiectivul european de asigurare a accesului echitabil la hrană sănătoasă și sustenabilă.

Securitatea energetică, în contextul geopolitic actual, este o prioritate absolută. Fondurile europene permit României să investească în surse regenerabile, stocare inteligentă și rețele smart, reducând astfel dependența de importuri și consolidând autonomia energetică a regiunii. Aceste investiții sunt esențiale pentru atingerea neutralității climatice și pentru protejarea cetățenilor în fața volatilității piețelor energetice.

Domeniile cu valoare adăugată ridicată – precum tehnologiile avansate, digitalizarea, biotehnologia – sunt motorul competitivității europene. Fondurile europene oferă României șansa de a dezvolta ecosisteme antreprenoriale performante, de a atrage investiții strategice și de a se integra în lanțuri valorice globale. Aceste domenii sunt esențiale pentru creșterea economică sustenabilă și pentru poziționarea României ca actor relevant în economia cunoașterii.

Industria de apărare, în fine, capătă o importanță strategică în contextul noii Busole Strategice a UE.

Fondurile europene pot susține dezvoltarea de tehnologii *dual-use*, modernizarea capacităților de producție și integrarea României în proiectele europene de securitate și apărare. Această direcție nu doar că sporește capacitatea de apărare națională, ci și contribuie la consolidarea suveranității europene.

Se recomandă includerea dimensiunii transversale *stimularea atragerii de fonduri europene* în politicile economice și în cadrul programelor de sprijin public. Această dimensiune este esențială pentru accelerarea investițiilor, reducerea decalajelor regionale și alinierea la prioritățile strategice ale Uniunii Europene. Fondurile europene trebuie să fie utilizate ca instrument principal pentru susținerea dimensiunilor de *upscaling, upskilling/reskilling, inovare/R&D, tehnologizare, eficiență energetică, economie circulară*, precum și pentru dezvoltarea sectoarelor prioritare: *securitate alimentară, securitate energetică, domenii cu valoare adăugată ridicată și industria de apărare*.

În același timp însă, nevoile de dezvoltare ale României depășesc valoarea fondurilor europene nerambursabile disponibile, ceea ce implică necesitatea explorării unor soluții complementare de finanțare, printr-o abordare aplicată a alternativelor la mecanismele actuale de sprijin din partea statului. Acestea pot facilita mobilizarea capitalului privat, prin, de exemplu, combinarea granturilor cu împrumuturi, dar și prin promovarea conceptului de parteneriat public-privat, drept posibilitatea de finanțare a investițiilor publice cu implicarea sectorului privat, în condițiile identificării unor proiecte prioritare relevante, de impact, inclusiv din perspectiva posibilității de generare de venituri pentru sectorul privat și cu o structură de împărțire a riscului între sectorul public și cel privat în conformitate cu bunele practici internaționale și europene.

3. Identificarea de soluții alternative pentru garantarea creditelor și finanțare

3.1. Complementaritatea dintre intervențiile publice la nivel UE și la nivel național

Acest subcapitol își propune să fundamenteze inițierea unor politici publice coerente și eficiente, prin prezentarea unor instrumente financiare moderne – garanții, creditare directă, instrumente hibrid și de capital de risc – unele cu utilizare mai restrânsă/ limitată până acum în România, cu potențial de a crește accesul la capital, în particular pentru companiile din sectoarele detaliate anterior.

Subcapitolul prezintă soluțiile de finanțare-garantare identificate pe baza lecțiilor învățate din perioada anterioară, având ca punct de plecare concluziile capitolului 1, precum și informațiile disponibile privind instrumentele financiare existente și cele planificate, la nivel național și UE, și domeniile strategice descrise în capitolul 2, analizate în dinamica accentuată la nivelul Uniunii Europene. Noile soluții alternative propuse pentru garantarea creditelor au în vedere atât dezvoltarea și susținerea companiilor mici și mijlocii, dar și a celor cu capitalizare medie de piață cât și a companiilor mari.

În același timp, companiile active în sectoare precum energie verde, *agro-tech*, *deeptech*, securitate (inclusiv cibernetică) sau producție de tehnologie avansată se confruntă cu un ecosistem de finanțare fragmentat, caracterizat prin:

- Aversiunea la risc a instituțiilor financiare tradiționale
- Lipsa garanțiilor acceptabile pentru proiecte inovatoare
- Costuri ridicate de finanțare pentru investiții pe termen lung
- Utilizarea limitată de instrumente de partajare a riscului sau de finanțare a participării la capital.

În plus, firmele cu un model de business nou (startup-uri tehnologice, companii din lanțuri strategice de aprovizionare, inovație de produs și procese) nu se califică de regulă pentru credite bancare tradiționale. De aceea, pe lângă mobilizarea resurselor publice într-un mod care să stimuleze creditarea, fără a distorsiona piața, sprijinirea ecosistemului pentru capital de risc poate contribui la oferirea unor alternative de finanțare acestui tip de companii.

Intervențiile publice anterioare la nivel național au însemnat acordarea de garanții individuale, spre deosebire de abordarea la nivelul Uniunii Europene care a vizat o paletă extinsă de produse financiare care pot fi sprijinite prin garanția bugetară acordată de bugetul UE, de exemplu în actuala perioadă de programare financiară prin programul InvestEU⁶⁶.

În acest sens, amintim beneficiile aferente garanțiilor de portofoliu, drept instrument eficient de

⁶⁶ Regulamentul (UE) 2021/523

partajare a riscului și de multiplicare a impactului fondurilor publice:

- Pentru stat, garanțiile de portofoliu permit o utilizare eficientă a resurselor publice prin efectul de multiplicare: un euro din buget poate genera 5-10 euro în finanțări pentru IMM-uri (în funcție de gradul de risc anticipat al portofoliului). În plus, garanțiile oferă un cadru flexibil și adaptabil, care poate fi ajustat rapid în funcție de nevoile pieței și prioritățile strategice (ex. digitalizare, tranziție verde, incluziune socială).
- Pentru IMM-uri, garanțiile de portofoliu contribuie la obținerea unor condiții de creditare mai avantajoase precum reducerea costurilor, diminuarea cerințelor de colateral și/sau extinderea termenelor de rambursare. De asemenea, prin acoperirea parțială a riscului aferent portofoliului, poate fi facilitat accesul la finanțare pentru întreprinderi care, în mod obișnuit, ar fi excluse de către sistemul financiar. Garanțiile de portofoliu pot juca un rol decisiv în facilitarea accesului la finanțare, investiții sau capital de lucru, mai ales în perioade de criză sau în etape de creștere accelerată.
- Pentru instituțiile financiare (bănci), garanțiile reduc expunerea la riscul de credit și pot genera *capital relief* (eliberare de capital reglementat), permițând o extindere a creditării fără un consum suplimentar de capital propriu. În plus, compensarea parțială a pierderilor facilitează accesul la segmente de clienți care altfel ar fi considerați prea riscanți.

Structurarea garanției în tranșe, funcție de riscul asumat, este deja cunoscută pieței bancare din România. Tranșa junior, cea mai riscantă, preia prima pierderile aferente portofoliului, în timp ce tranșa senior este caracterizată de cel mai ridicat procent de recuperare a pierderii în caz de neplată.

Printre principalele problemele amintite⁶⁷ de către companiile care doresc să își crească investițiile sau să își dezvolte afacerile se numără: gradul mare de incertitudine privind evoluțiile viitoare (fiscale și de reglementare specifică sectorului, geopolitice, macroeconomice), disponibilitatea și costurile finanțărilor, disponibilitatea forței de muncă calificate adecvate și costul energiei.

În plus, este necesară adresarea costurilor mari de garantare în condiții de piață pentru companiile aflate în faza de dezvoltare sau extindere ori în cazul companiilor de proiect care necesită finanțare.

3.2. Rolul BID în susținerea accesului la finanțare

Banca de Investiții și Dezvoltare S.A. (BID) este banca de dezvoltare a României, având misiunea de a sprijini dezvoltarea economică și socială, competitivitatea și inovația, creșterea economică a țării, într-un cadru de promovare a sustenabilității și neutralității climatice. Reprezintă un instrument strategic de politică publică, menit să corecteze deficitele structurale ale pieței financiare și să faciliteze accesul la finanțare pentru segmente economice insuficient deservite de sectorul bancar comercial. În timp ce băncile comerciale sunt orientate predominant spre profit și lichiditate, BID are un mandat public, axat pe maximizarea impactului socio-economic, sprijinirea proiectelor de investiții pe termen lung și promovarea obiectivelor strategice naționale și europene.

Complementaritatea dintre BID și sectorul financiar-bancar este esențială, BID intervenind acolo unde acesta nu poate sau nu dorește să își asume riscuri, contribuind la reducerea dezechilibrelor

⁶⁷ [EIB Investment Survey 2024: Romania overview](#)

structurale și la consolidarea rezilienței financiare. Exemple internaționale confirmă faptul că o bancă de dezvoltare bine structurată poate genera efect de levier, mobilizând capital privat și resurse europene sau internaționale pentru proiecte strategice. BID poate reduce costul și riscul pentru băncile comerciale prin garanții și co-finanțări, prin intervenții directe sau indirecte, în nume și cont propriu sau în nume și cont stat.

Principalul deficit de finanțare identificat în piață este cel care vizează IMM-urile și start-up-urile (mai ales inovative, fără garanții convenționale). Dificultăți se manifestă și în ceea ce privește accesul la finanțarea investițiilor pe termen lung, greu susținută de băncile comerciale orientate spre lichiditate, sprijinul pentru tranziția verde și digitală, unde riscurile sunt mari și recuperarea capitalului este lentă. Finanțarea infrastructurii publice și parteneriatelor public-privat (PPP) reprezintă de asemenea un aspect în care se manifestă deficite cronice de finanțare.

Instrumentele și produsele dezvoltate de BID pentru susținerea accesului la finanțare vizează în principal acordarea de garanții de portofoliu, care să contribuie la îmbunătățirea accesului la finanțare al IMM-urilor indirect, prin intermediul instituțiilor financiare. Garanția este structurată în 2 variante: plafonată (adresată microîntreprinderilor, așa cum sunt definite la nivel european) și neplafonată (pentru IMM-urile mici și medii), fiind completată de produse sectoriale (agricultură, inovare, susținere pentru IMM care planifică să-și „înverzească” activitatea).

În același timp, garanțiile individuale au drept beneficiari finali entitățile publice, în anumite domenii prioritare (cum ar fi servicii de alimentare cu apă și de canalizare, infrastructura municipală, ulterior eficiența energetică și transport).

Un alt tip de instrument de finanțare care ar putea să aibă un impact pozitiv multiplu, inclusiv din perspectiva dezvoltării pieței de capital din România, dar și a creșterii transparenței în sectorul companiilor nefinanciare este reprezentat de emisiunile de obligațiuni. În acest caz, o potențială implicare a BID ar presupune fie garantarea unei proporții din datoria emisă, fie achiziția unui procent din valoarea instrumentelor emise de firme.

3.3. Experiența colaborării cu instituțiile financiare internaționale și promovarea bunelor practici în România

Experiența instituțiilor financiare internaționale (IFI), precum Banca Europeană de Investiții (BEI), Banca Mondială sau BERD, arată că succesul instrumentelor de garantare depinde de câteva principii fundamentale:

- Mandat clar și orientat spre dezvoltare: IFI definesc sectoare prioritare (infrastructură, digitalizare, tranziție verde) și își calibrează instrumentele pentru a răspunde exact acestor nevoi.
- Efect de multiplicare: resursele publice sunt folosite pentru a atrage capital privat prin mecanisme de co-finanțare și garantare, reducând costul și riscul perceput.
- Diversitatea instrumentelor: se utilizează atât garanții financiare, cât și instrumente de capital (equity, quasi-equity), adaptate maturității și riscului fiecărui proiect.
- Transparență și raportare: performanța este monitorizată prin KPIs clari (valoare mobilizată, număr de beneficiari, impact socio-economic), ceea ce asigură legitimitate și încredere.

- Flexibilitate operațională: IFI își ajustează portofoliile și criteriile de eligibilitate în funcție de ciclurile economice și de evoluția riscurilor sistemice.

Pentru România, implementarea acestor bune practici ar putea presupune: consolidarea cadrului instituțional al BID, dezvoltarea de parteneriate cu IFI pentru co-investiții și co-garantare, precum și participarea BID în mecanismele europene de finanțare atât în gestiune directă (InvestEU, Fondul Social pentru Climă etc.), cât și în gestiune partajată.

Fondul European de Investiții (FEI), ca parte a Grupului BEI, are o experiență solidă în proiectarea și implementarea instrumentelor financiare menite să îmbunătățească accesul la finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri). În România, FEI a acționat ca partener strategic în implementarea mai multor instrumente de garanție de portofoliu din fonduri europene alocate, având ca obiectiv facilitarea accesului IMM-urilor la finanțare prin oferirea unor condiții mai avantajoase de creditare, precum reducerea costurilor, diminuarea cerințelor de colateral sau extinderea termenelor de rambursare.

Instrumentele financiare implementate de FEI în România au inclus, de-a lungul celor trei perioade de programare financiară, de la momentul aderării, o combinație de garanții de portofoliu, atât plafonate, cât și neplafonate, printre care se numără:

- Garanțiile de portofoliu plafonate din cadrul inițiativei JEREMIE (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises), implementate în perioada de programare 2007–2013;

Acest program a permis utilizarea fondurilor structurale europene într-un mod inovator, sub formă de instrumente financiare, și nu exclusiv prin granturi nerambursabile. Drept rezultat, a crescut semnificativ volumul de finanțare disponibil pentru IMM-uri, în special pentru cele care altfel nu ar fi avut acces la credite. Efectele programului au fost vizibile în stimularea investițiilor, dezvoltarea afacerilor locale și menținerea locurilor de muncă.

- Garanțiile de portofoliu neplafonate din cadrul Inițiativei pentru IMM-uri (SMEI);

Implementată în perioada de programare 2014–2020, SMEI a demonstrat eficiența utilizării fondurilor structurale în sprijinul economiei reale, fiind lansată de Guvernul României în parteneriat cu Grupul Băncii Europene de Investiții și Comisia Europeană. Prin combinarea acestor fonduri, în valoare de 250 milioane EUR, cu garanțiile oferite de Grupul BEI, a fost creat un model de intervenție rapid, eficient și adaptat nevoilor mediului de afaceri. Lansată într-un context economic dificil, inițiativa a îmbunătățit accesul IMM la finanțare, contribuind la menținerea și crearea de locuri de muncă, la stimularea investițiilor și la promovarea antreprenoriatului. Mobilizând aprox. 1,4 miliarde EUR, SMEI a consolidat colaborarea dintre sectorul public și cel bancar, devenind un exemplu de bună practică în utilizarea fondurilor europene pentru dezvoltarea economică.

- Garanțiile în cadrul InvestEU - Compartimentul pentru România, finanțate din Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) și resurse naționale, aferente perioadei de programare curente.

În 2023 a fost lansat un nou model de implementare a instrumentelor financiare în cadrul programului InvestEU, România fiind prima țară la nivel european care a valorificat compartimentul InvestEU dedicat statelor membre. Prin intermediul a două instrumente de garantare neplafonate, în valoare de 671 milioane EUR, se urmărește susținerea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-

uri), sprijinind dezvoltarea și extinderea afacerilor, precum și sustenabilitatea economiei românești, energia regenerabilă, eficiența energetică și tranziția verde.

Conform exemplelor anterioare, garanțiile plafonate și cele neplafonate oferă soluții diferite, cu implicații specifice pentru toate părțile implicate.

- Pentru stat, garanțiile plafonate permit un efect de pârgie mai mare, întrucât acoperirea este limitată la nivelul portofoliului și implică o expunere predictibilă. În plus, riscul este mai bine partajat cu banca, ceea ce sprijină sustenabilitatea pe termen lung. Garanțiile neplafonate, deși mai atractive pentru bănci, presupun o expunere bugetară mai mare și un control mai strict asupra portofoliilor.
- Pentru IMM-uri, garanțiile neplafonate pot reduce barierele de acces la finanțare, mai ales pentru firmele aflate în fază incipientă sau cu profil de risc crescut. Cu toate acestea, în cazul în care sunt aplicate criterii rigide sau procese administrative greoaie, aceste avantaje pot fi anulate. Garanțiile plafonate, în general, sunt însoțite de condiții mai simple și pot fi mai bine adaptate pieței în perioade de stabilitate economică.
- Pentru instituțiile financiare (bănci), garanțiile neplafonate oferă un grad mai mare de protecție reducând semnificativ riscul asumat și favorizând creditarea în perioade de incertitudine. În schimb, garanțiile plafonate mențin o parte relevantă a riscului la nivelul băncii, încurajând comportamente prudențiale și o gestionare responsabilă a riscului de credit. În general băncile preferă garanțiile neplafonate deoarece acestea vin cu o componentă *capital relief* (eliberare de capital reglementat), în timp ce garanțiile plafonate în general nu oferă *capital relief*. Mai mult, pentru instituțiile financiare, garanțiile neplafonate se pliază pe un portofoliu mai riscant, cu o granularitate mai scăzută, în timp ce portofoliile granulare și mai puțin riscante se pliază mai bine pe un portofoliu plafonat, care vine de obicei și cu un cost mai mic al garanției.

Acestor inițiative dezvoltate în cooperare cu Guvernul României li se adaugă și programele finanțate direct de către Comisia Europeană, precum COSME și EaSI, care utilizează mecanisme de garantare plafonate pentru sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii.

Un factor determinant pentru succesul oricărui instrument de garantare este simplitatea și claritatea criteriilor de eligibilitate, atât pentru instituțiile financiare, cât și pentru beneficiarii finali. Experiența FEI arată că:

- Criteriile excesiv de restrictive sau tehnice pot descuraja utilizarea produselor de garantare.
- Definirea clară și operațională a conceptelor care vizează obiectivele de politici publice sau de eșec de piață urmărite, precum „investiții verzi” sau „transformare digitală” este esențială.
- Flexibilitatea și condițiile clare contribuie la accelerarea procesului de incluziune a IMM-urilor în portofoliu.

În plus, dezvoltarea lentă a capitalului de risc este unul dintre factorii cu impact negativ asupra competitivității UE, subliniat din ce în ce mai accentuat în documentele care ghidează politicile UE. În ceea ce privește actorii instituționali, dezvoltarea ecosistemului fondurilor de capital privat și de risc

(private equity și venture capital – PE/VC) în România a fost sprijinită cu precădere de acțiunea FEI, prin mandatele care i-au fost încredințate de SM⁶⁸ și de COM, având rol catalizator al ecosistemului de capital de risc în special în Europa centrală și de sud-est.

Pentru ilustrare, din Fondul de fonduri de capital de risc pentru redresare (subcomponenta 2.3 din componenta 9 a PNRR, cu o alocare de 400 milioane EUR, implementat de FEI)⁶⁹, au fost alocate, până la 31 decembrie 2024, cca 212,5 milioane EUR către 11 fonduri de investiții. La multe dintre fondurile din portofoliu, FEI și BERD au efectuat investiții suplimentare din InvestEU (150 milioane EUR) și resurse proprii (130 milioane EUR)⁷⁰. Volumul investițiilor în România, estimate de către aceste fonduri, este de cca. 423 milioane EUR, reprezentând un levier de aproximativ 2x alocarea din resurse publice⁷¹, din care, până la data de 31.12.2024, au efectuat investiții de 83 milioane EUR în 10 companii. În prezent, încă două fonduri au mai primit alocări din Fondul de fonduri de capital de risc pentru redresare, totalizând alocări de 242,5 milioane EUR către fondurile de investiții. În plus, observăm deja fonduri PE/VC la a doua generație și o abordare regională a oportunităților de investiții.

În concluzie, alegerea tipului de intervenție trebuie calibrată în funcție de obiectivele de politică publică, ciclul economic și maturitatea pieței financiare vizate.

3.4. Rolul garantării creditelor în accesarea de fonduri europene / combinării fondurilor (blending)

Într-o perioadă în care resursele publice sunt din ce în ce mai limitate, instrumentele financiare (inclusiv garanții) oferă o alternativă mai eficientă și mai eficace în raport cu intervențiile publice tradiționale (tip grant), permițând o utilizare mai inteligentă a fondurilor alocate, în urmărirea obiectivelor de politici publice asumate, pentru investiții cu impact și sustenabile.

Spre deosebire de fondurile europene nerambursabile de tip grant, cu posibilitate de utilizare doar o dată, instrumentele financiare reprezintă fonduri rambursabile și sunt resurse reciclabile, permițând reutilizarea fondurilor publice limitate în timp și în cadrul proiectelor.

Mai mult, atunci când sunt structurate și implementate corespunzător, prin diverse instituții (ex. IFI, bănci naționale de dezvoltare), instrumentele financiare pot reduce semnificativ riscul capitalului privat și pot atrage coinvestiții de la creditori comerciali sau investitori instituționali.

Garanțiile joacă un rol crucial în mobilizarea fondurilor europene, facilitând co-finanțarea națională și creșterea absorbției. Ele contribuie la:

- Reducerea cerințelor de capital propriu pentru beneficiari – prin acoperirea parțială a

⁶⁸ În România, 663 mil euro au fost alocate pentru susținerea PE/VC. MF a asigurat reprezentare în majoritatea comitetelor de investiții aferente acestor instrumente financiare. Din aceste sume, din anul 2008 până în prezent, 368,8 mil EUR au fost investite efectiv în fonduri PE/VC de către statul român, mobilizând un capital total de 1,665 mld EUR. Aceste fonduri au sprijinit până în prezent 123 IMM cu o sumă de cca 280 mil EUR.

⁶⁹ În baza Contractului de finanțare dintre Guvernul României, reprezentat de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, și Fondul European de Investiții, semnat în luna decembrie 2021 și aprobat prin HG nr. 324/2022. Din suma totală alocată, 380 mil EUR sunt disponibile pentru investiții, diferența fiind comisionul.

⁷⁰ Cele 11 fonduri de investiții au mobilizat, la prima rundă de investiții, fonduri de cca 1,2 mld EUR, cu investiții realizate la 31.12.2025 de 355 mil EUR în 23 de companii.

⁷¹ În baza Acordului de finanțare dintre MIPE și FEI, termenii de referință pentru selecția fondurilor de investiții prevăd obligativitatea ca fondurile de investiții să contribuie cu o sumă minimă egală cu suma alocată din Fondul de fonduri de capital de risc pentru redresare.

riscului de nerambursare, garanțiile permit IMM-urilor și autorităților locale să acceseze credite complementare fondurilor europene nerambursabile.

- Creșterea atractivității proiectelor – băncile comerciale sunt mai dispuse să finanțeze proiecte complexe (energie regenerabilă, digitalizare, infrastructură educațională) atunci când riscul este împărțit cu BID sau fonduri de garantare.
- Asigurarea complementarității dintre fonduri nerambursabile și instrumente financiare – granturile pot acoperi costuri inițiale sau prime de performanță, iar creditele garantate pot finanța partea de investiție care necesită sustenabilitate financiară pe termen lung.
- Flexibilitate în implementarea programelor europene – garanțiile permit adaptarea rapidă la nevoile pieței, evitând rigiditatea unor scheme bazate exclusiv pe subvenții.

Astfel, garantarea creditelor devine un mecanism-cheie de multiplicare a impactului fondurilor europene, contribuind atât la accelerarea absorbției, cât și la creșterea rezilienței financiare a beneficiarilor. În acest sens, susținem corelarea intervențiilor publice naționale cu ciclurile financiare multianuale aferente bugetului UE.

De asemenea, în acest context poate fi oportună construirea unor instrumente financiare prin utilizarea Fondului Social și de Climă, dedicate de eficientizării energetice a clădirilor publice sau private și IMM sau altor obiective specifice ale programului care se suprapun cu sectoarele strategice identificate în Capitolul 2.

În plus, pentru sectorul agroalimentar, o soluție cu un multiplicator mai mare decât în prezent ar putea fi reprezentat de conturarea unor instrumente financiare care să implice alocarea unei sume din plafonul de minimis pentru garanții de portofoliu combinate cu subvenția parțială de dobândă sau alocarea unor sume din Fondurile de Dezvoltare rurală (FEADR) pentru un instrument care combină grantul (fonduri nerambursabile) cu creditul cu dobândă subvenționată și eventual *capital rebate* în condițiile îndeplinirii unor obiective prioritare (lanțuri scurte, prelucrare, echipamente mai eficiente energetic, trecerea la agricultură sustenabilă, culturi bio etc.).

3.5. Definirea instrumentelor și produselor financiare

Băncile publice de dezvoltare din Europa, au decenii de experiență în proiectarea și gestionarea unor astfel de instrumente. Acestea includ garanții, împrumuturi subordonate, datorii convertibile, scheme de coinvestiții public-private și finanțare cu dobândă zero sau mică. Fiecare instrument este adaptat profilului de risc și maturității proiectului sau întreprinderii și utilizat cu un mandat public puternic pentru a asigura alinierea cu prioritățile economice, sociale și de mediu mai largi. Instrumente precum garanțiile nu numai că reduc riscul investițiilor, dar și îmbunătățesc accesul la finanțare, ceea ce le face esențiale pentru promovarea unei creșteri reziliente, în special în cooperare cu alți actori implicați, care oferă mecanisme puternice de sprijin.

Pentru a explica mai bine modul în care sunt utilizate aceste instrumente, este necesară organizarea acestora în funcție de diferitele etape în care este nevoie de sprijin, de la idei de afaceri aflate în stadiu incipient, până la investiții mai mature. Acest lucru ajută la demonstrarea modului în care diferite instrumente sunt potrivite pentru diferite obiective, deoarece fiecare etapă reflectă o nevoie diferită de finanțare. Prin cartografierea acestor instrumente, Asociația Europeană a Băncilor Publice (EAPB)

și-a propus să demonstreze valoarea adăugată unică pe care membrii săi o aduc în mobilizarea fondurilor publice pentru dezvoltarea economică durabilă.

În multe cazuri, eficiența instrumentelor financiare este considerabil sporită atunci când acestea sunt combinate cu alte surse de finanțare și forme de sprijin nerambursabil. Sinergiile dintre fondurile europene, InvestEU și resursele naționale pot permite abordări mixte, în care instrumentele rambursabile (împrumuturi, garanții, capital propriu) sunt asociate cu componente de grant. Aceste granturi pot finanța activități precum mentorat, asistență tehnică sau studii de fezabilitate, adesea esențiale, dar neacoperite de produsele financiare standard. Ratele reduse sau zero de dobândă pot rezulta din diverse soluții, inclusiv utilizarea unor surse de finanțare favorabile precum fondurile europene nerambursabile sau sprijinul unor garanții solide care permit actorilor publici și privați să își asume mai mult risc.

Tabel 5. Lista instrumentelor financiare utilizate de membrii Asociației Europene a Băncilor Publice (EAPB)

Etapa	Descriere	Finanțare
Faza de seed / început	În această etapă incipientă, companiile se află în faza de idee sau de cercetare. Ele duc lipsă, de regulă, de validare comercială, venituri sau garanții, în afara proprietății intelectuale (IP) care poate fi dificil de evaluat sau valorificat. Obiectivul principal este explorarea fezabilității tehnice și economice a unei idei de afaceri. Din cauza riscului ridicat și a incertitudinii, finanțarea privată este limitată sau indisponibilă.	Capitalul seed se referă la finanțarea inițială oferită pentru explorarea sau validarea unei noi idei de afaceri. Această finanțare este utilizată, de regulă, pentru a transforma un concept (adesea la nivel universitar sau de cercetare) într-un model de afaceri viabil. Are un grad ridicat de risc și este adesea nerecuperabil, motiv pentru care este furnizat, în general, de instituții publice de dezvoltare sau programe publice de sprijin pentru inovare. Pentru reducerea suplimentară a riscului ridicat asociat întreprinderilor timpurii, capitalul seed ar trebui completat cu sprijin non-financiar precum mentorat (ex. din partea business angels), coaching și servicii de incubare.
		Împrumuturi cu dobândă zero sau redusă Acestea sunt împrumuturi acordate cu dobândă zero sau semnificativ sub nivelul pieței, menite să reducă povara financiară asupra start-up-urilor. Adesea sunt oferite de instituții publice și pot fi combinate cu granturi sau garanții.
		Microcredite (≤ 10.000 €) Împrumuturi de mică valoare, de obicei sub 10.000 €, destinate antreprenorilor și firmelor aflate la început. Acestea sprijină validarea ideilor de afaceri, acoperirea costurilor inițiale sau achiziția de echipamente esențiale. Adesea sunt oferite pe termen favorabil, uneori cu mentorat sau consultanță asociată.
Faza de start-up / risc	Această fază implică înființarea companiei și începutul operațiunilor comerciale. Modelul de afaceri este încă în testare, riscurile rămân ridicate, iar investitorii	Capital de risc / equity timpuriu – finanțare în schimbul alocării de acțiuni, destinată companiilor inovatoare cu potențial ridicat. Co-investiții public-private în capital de risc – instituțiile publice co-investesc alături de fonduri private, împărțind riscul. Garanții pentru capital de risc – garanții publice care

	privați sunt reticenți.	reduc riscul fondurilor private de capital de risc. Împrumuturi cu dobândă redusă + granturi – pentru a combina lichiditate cu reducerea percepției de risc. Scheme de sprijin combinat (blended) – integrarea împrumuturilor, garanțiilor sau equity cu granturi pentru a debloca finanțarea timpurie.
Faza de creștere / expansiune	Companiile generează venituri și urmăresc extinderea producției sau intrarea pe noi piețe.	Garanții pentru credite bancare – acoperă până la 80 la sută din risc. Împrumuturi subordonate / finanțare mezanin – hibride între datorie și equity. Participații silențioase (capital fără drept de vot) – permit întărirea capitalului fără pierderea controlului. Sprijin pentru IMM-uri viabile aflate în dificultate – mecanisme de restructurare și refinanțare pentru a evita falimentul.
Faza de maturitate / pregătire pentru piață	Companiile se pregătesc să acceseze piețele de capital, să emită obligațiuni sau să se internaționalizeze.	Sprijin pentru acces la piețele de capital – garanții, consiliere, îmbunătățirea ratingului. Instrumente de finanțare a exporturilor – garanții, asigurări, împrumuturi dedicate. Private placements – plasamente private cu investitori instituționali. Sprijin pentru firme mature strategice aflate în dificultate – garanții, datorii subordonate, injecții de capital pentru a menține capacități critice.

Sursa: Asociația Europeană a Băncilor Publice (EAPB)

Tipurile de finanțare, plafoanele aferente (funcție de resurse disponibile) și condițiile de eligibilitate, precum și perioada de implementare pot fi stabilite de manieră diferențiată în funcție de risc și de sector. Se poate aborda introducerea etapizată a instrumentelor, cu faze-pilot pentru testarea apetitului pieței și evaluare intermediară la 12–18 luni pentru recalibrarea parametrilor.

Având în vedere sectoarele strategice identificate și riscul perceput de instituțiile de credit, în cazul României, pot fi explorate:

- în faza de start-up / risc: Înființarea și operaționalizarea unui fond public de investiții (Fond), pentru investiții strategice. În primă fază, Fondul poate viza companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate domeniul industriei de apărare, inclusiv al industriei productive, și.

Cadrul instituțional:

După modelul bunelor practici la nivel european și în scopul asigurării coordonării și coerenței diferitelor tipuri de finanțare în funcție de diferitele etape în care este nevoie de sprijin, Fondul poate fi înființat sub administrarea Băncii de Investiții și Dezvoltare SA.

Fondul în administrarea BID va funcționa ca entitate juridică distinctă, cu rol de platformă de finanțare și co-investiție pentru proiecte strategice din domeniul apărării, inclusiv al industriei productive în alte sectoare și pentru companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate.

Obiectivul investiției:

Operaționalizarea unui Fond în administrarea BID pentru finanțarea/investițiile în proiecte din

domeniul industriei de apărare, precum și în infrastructură și tehnologii cu utilizare duală, în vederea consolidării industriei de apărare a României și a capacității de a asigura managementul situațiilor de urgență, de protecție civilă și de protecție a infrastructurii critice naționale, astfel asigurându-se reziliența și autonomia strategică la nivel național și în acord cu obiectivele PNRR, inclusiv al industriei productive în alte sectoare și pentru companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate.

De asemenea, prin direcționarea resurselor către companiile de tehnologii avansate, Fondul își propune să stimuleze progresul tehnologic, să accelereze adoptarea soluțiilor de ultimă generație și să consolideze capacitatea economiei naționale de a concura în lanțurile valorice regionale și globale.

Descriere investiție:

Ca parte a investiției este necesară crearea cadrului legislativ pentru înființarea și operaționalizarea unui Fond sub administrarea BID, ca instrument strategic pentru finanțarea proiectelor din domeniul apărării, și a tehnologiilor cu utilizare duală, inclusiv al industriei productive în alte sectoare și pentru companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate.

În prezent, România nu dispune de un instrument financiar dedicat investițiilor strategice în domeniul apărării, inclusiv al industriei productive și pentru companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate, capabil să mobilizeze capital public și privat pentru susținerea proiectelor cu relevanță națională și europeană. Deși BID a fost înființată pentru a sprijini dezvoltarea economică, în prezent aceasta nu dispune de un mecanism operațional pentru finanțarea coordonată a proiectelor din sectorul industriei de apărare — în special a celor care implică tehnologii cu dublă utilizare. Aceasta afectează nu doar inițiativele legate de apărare, ci și industriile productive din alte sectoare, inclusiv posibilul sprijin pentru companii de tehnologii avansate, cu un angajament solid față de inovare și competitivitate. Aceste companii contribuie adesea la infrastructura critică și la capacitățile industriale care joacă un rol esențial în consolidarea autonomiei strategice.

- în faza de creștere și/sau maturitate: înființarea unui instrument financiar în cadrul Fondului de Modernizare, care să permită acordarea fondurilor nerambursabile într-un procent plafonat din valoarea proiectului/ investiției, condiționat însă de obținerea unui credit garantat de către BID, de exemplu, în nume și cont stat, pentru cofinanțarea acestuia/ acesteia.

Înființarea unui instrument financiar finanțat din Fondul de Modernizare, a cărui accesare să fie condiționată de obținerea unui credit garantat de BID, aduce multiple avantaje. Combinarea grantului nerambursabil cu un împrumut garantat creează un efect de levier financiar, mobilizând capital privat suplimentar și sporind amploarea investițiilor. Introducerea unei garanții în structura creditului reduce riscul perceput de instituțiile de credit, stimulând accesul la finanțare și creșterea încrederii pieței. Beneficiarii sunt încurajați să dezvolte proiecte solide, trecând printr-un proces riguros de *due diligence*, ceea ce consolidează disciplina financiară și sustenabilitatea pe termen lung. Modelul se aliniază bunelor practici europene de tip *blending* (grant + instrument financiar), asigurând utilizarea mai eficientă a Fondului de Modernizare.

În cazul proiectelor de dimensiuni mari, în particular în domeniul securității energetice, amplificarea efectelor creditării directe se poate realiza prin sindicalizare, i.e. mecanism prin care mai multe instituții financiare (bănci, fonduri de investiții, instituții publice) participă împreună la finanțarea unui proiect mare, distribuind riscul și capitalul necesar.

Sindicalizarea creditelor pentru proiecte mari, cu participarea BID, prezintă avantaje semnificative întrucât permite mobilizarea unor resurse financiare substanțiale prin implicarea simultană a mai multor instituții de credit, fonduri de investiții, instituții publice, ceea ce face posibilă finanțarea unor proiecte complexe, care depășesc capacitatea individuală a unei singure bănci. Participarea BID adaugă un plus de credibilitate și reduce percepția de risc, stimulând implicarea instituțiilor financiare comerciale. În același timp, riscurile sunt distribuite între toți participanții la sindicat, ceea ce face finanțarea mai sustenabilă și mai atractivă. De asemenea, BID poate asigura expertiză tehnică și de guvernare, contribuind la structuri de finanțare mai solide și transparente.

De asemenea, pentru facilitarea accesului la finanțare în domeniul capitalului de risc și stimularea pieței de capital și a utilizării resurselor existente în economie, inclusiv în linie cu direcțiile de acțiune ale Uniunii economiilor și investițiilor⁷², propunem explorarea posibilității flexibilizării categoriilor de investiții pentru activele fondurilor de pensii, care trebuie analizate împreună cu mecanismul de stabilitate financiară și reglementare prudentială.

3.6. Criterii de performanță pentru instrumentele financiare și/sau programele de garantare

Monitorizarea performanței este crucială pentru legitimitatea și eficiența utilizării fondurilor alocate pentru susținerea accesului la finanțare în domeniile identificate ca prioritare. Principalii indicatori de performanță ar trebui să includă:

- Indicatori financiari:
 - volum total de credite garantate,
 - rata de multiplicare (capital public mobilizat vs. resurse private atrase),
 - costul mediu al finanțării pentru beneficiari.
- Indicatori sectoriali, spre exemplu:
 - număr de IMM-uri finanțate în domenii inovative,
 - capacitate instalată de energie regenerabilă finanțată,
 - proiecte de infrastructură digitală sprijinite.
- Indicatori de impact socio-economic:
 - număr de locuri de muncă create sau menținute,
 - contribuția la PIB sectorial,
 - reducerea disparităților regionale în accesul la finanțare.

⁷² https://finance.ec.europa.eu/regulation-and-supervision/savings-and-investments-union_en

- Indicatori calitativi (lecții învățate din subgrupul 1):
 - gradul de satisfacție al beneficiarilor,
 - simplificarea procedurilor administrative,
 - adaptabilitatea instrumentelor la șocuri economice (ex.: pandemie, crize energetice).

3.7. Concluzii și recomandări

Analiza prezentată evidențiază necesitatea unei abordări integrate pentru a evita suprapuneri de instrumente (indiferent de sursele de finanțare / intervenție publică), în contextul formalizării unui dialog strategic, structurat între toți actorii implicați și cu obiectivul general de îmbunătățire a produselor de garantare prin colaborare și standardizare. Este necesară colaborarea strânsă între instituțiile publice și private pentru optimizarea mecanismelor de garantare și contragarantare, în vederea maximizării impactului economic.

Implementarea rapidă a soluțiilor propuse reprezintă o condiție sine qua non pentru maximizarea impactului economic și poate contribui la consolidarea ecosistemului de finanțare a IMM-urilor și la stimularea dezvoltării economice.

Concluziile raportului evidențiază necesitatea unei abordări integrate în ceea ce privește dezvoltarea instrumentelor financiare, pentru a evita suprapunerile și fragmentarea intervențiilor, indiferent de sursa de finanțare utilizată. Colaborarea strânsă dintre autoritățile publice, sectorul bancar și mediul de afaceri este esențială pentru ca soluțiile propuse să răspundă real nevoilor economiei, să fie implementate într-un mod eficace, rapid și maximizând impactul economic și social al intervențiilor publice. În acest cadru, sunt relevante sectoarele strategice în care se intervine, tipurile de activități și de finanțări precum și țintirea volumului finanțării mobilizate și al numărului de beneficiari.

Instrumentele financiare au, în general, încorporate obiective de mandat public, iar design-ul de produs este subsumat obiectivelor asumate, cu asumarea unor obiective de standardizare a proceselor și indicatorilor de performanță. În același timp, experiența internațională arată că succesul unor astfel de intervenții depinde de un mandat clar, de transparență și de utilizarea unor indicatori de performanță măsurabili.

Intervenția statului în economie se poate realiza prin intermediul BID (Banca de Investiții și Dezvoltare). BID poate deveni un actor esențial în arhitectura financiară a României, prin rolul său în corectarea deficitelor de piață, mobilizarea capitalului privat și valorificarea resurselor europene. Prin implementarea unor instrumente de garantare bine calibrate, acordate în mod direct, dar în special sub formă de portofoliu, pentru a asigura granularitatea intervenției, BID poate facilita accesul la finanțare pentru beneficiarii care își desfășoară activitatea în domeniile identificate ca fiind prioritare, poate susține investițiile strategice și poate reduce vulnerabilitățile macroeconomice. Aceste instrumente pot fi atât în nume și conținut propriu, cât și prin mandate în nume și conținut stat, inclusiv mandate europene.

Instrumentele de garantare și cofinanțare planificate de BID vor facilita accesul la finanțare pentru IMM-uri și start-up-uri inovative, vor sprijini proiecte de tranziție verde și digitală și vor putea contribui la finanțarea infrastructurii publice strategice.

În același timp, pentru stimularea capitalului de risc și a pieței de capital, este necesară flexibilizarea cadrului investițional, inclusiv printr-o utilizare mai activă a resurselor interne, precum fondurile de pensii, în corelare cu reglementările prudențiale.

În concluzie, prin integrarea BID într-o strategie mai amplă de dezvoltare economică și stabilitate financiară, România are oportunitatea de a implementa bune practici europene și internaționale, adaptate specificului local, consolidând rolul BID ca partener strategic al statului și al sectorului privat. Implementarea rapidă și coerentă a soluțiilor propuse va contribui la dezvoltarea unui ecosistem financiar mai competitiv, la stimularea investițiilor private și la creșterea rezilienței economice, facilitând totodată atingerea obiectivelor naționale și europene de tranziție verde și digitală.

BIBLIOGRAFIE

Agenția Internațională pentru Energie (2025). [*Global Energy Review 2025*](#).

Altavilla, C., Ellul, A., Pagano, M., Polo, A. & Vlassopoulos, T., 2021. *Loan guarantees, bank lending and credit risk reallocation*. CSEF Working Paper 629. Centre for Studies in Economics and Finance (CSEF), University of Naples, Italy.

Banca Națională a României (2023). [*Sondajul privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România*](#), ediția iunie 2023.

Banca Națională a României (2025). [*Sondajul privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România*](#), ediția iunie 2025.

Banca Națională a României (2024). [*Tablou de monitorizare a riscurilor climatice asupra sectorului bancar din România*](#).

Banca Națională a României (2024). [*Raportul asupra stabilității financiare*](#), ediția decembrie 2024.

Cascarino, G., Gallo, R., Palazzo, F. & Sette, E., 2022. *Public guarantees and credit additionality during the Covid-19 pandemic*. Temi di Discussione 1369. Bank of Italy.

Comisia Europeană (2025). [*State of Food Security in the EU*](#).

Comisia Europeană (2024). [*Romania – CAP Strategic Plan*](#).

Comisia Europeană (2025). [*Digital Decade 2025 country report - Romania*](#).

Comisia Europeană (2025). [*Digital Decade 2025 Special Eurobarometer 566 \(Romania\)*](#).

Comisia Europeană (2025). [*European Innovation Scoreboard 2025 Country profile Romania*](#).

Comisia Europeană (2024). [*A new European Defence Industrial Strategy: Achieving EU readiness through a responsive and resilient European Defence Industry*](#)

Comisia Europeană (2025). [*White Paper for European Defence – Readiness 2030*](#)

Comisia Națională de Strategie și Prognoză (2023). [*Nota privind prognoza echilibrului energetic 2024-2027*](#).

Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială (2020). [*Analiza Grupului de lucru CNSM privind diminuarea vulnerabilităților provenind din creșterea deficitului balanței comerciale cu produse agroalimentare*](#).

Energy Policy Group (EPG). (2024). [*Bolstering the electricity grid: A priority to achieve Romania's 2030 decarbonisation objectives*](#).

European Food Security Crisis preparedness and response Mechanism (2024). [*2nd report on the State of Food Security in the EU \(Spring 2024\)*](#): A qualitative assessment of food supply and food security in the EU within the framework of the EFSCM.

European Institute for Security Studies (2024). [*Minding the drone gap: Drone warfare and the EU*](#)

Gai, L., Arcuri, M.C. & Ielasi, F., 2023. *How does government-backed finance affect SMEs' crisis predictors?* Small Business Economics, 61(3), pp.1205–1229.

Hegadorn, C., Lausberg, P., Wala, M., Magnuszewski, P. et al. (2024). *Food Alert Report: Stress-testing the EU food system*. Report of the Food Alert Project.

Impact Hub Bucharest, Startarium, EIT Food (2025). [Romanian AgriFood Startups Overview Report 2024](#)

INS (2025). *Comunicat de presă nr. 77/31 martie 2025 privind [Producția vegetală la principalele culturi în anul 2024](#)*.

Ioniță, M., Dima, M., Antonescu, B. A., Cheval, S., et al. (2024). [Starea Climei – România 2024](#).

KPMG (2025). [The Romanian Defense Market – Opportunities and Challenges](#)

Mateus, M. & Neugebauer, K., 2025. *Stayin' alive? Government support measures in Portugal during the Covid-19 pandemic*. Portuguese Economic Journal, pp.1–38.

McKinsey & Company (2022). [Bridging the gap: Transversal technologies to boost Romania's resilience](#).

Ministerul Energiei (2024). [Strategia energetică a României 2025-2023, cu perspectiva anului 2050](#).

Neagu et al. (2017). „Pregătiți pentru viitor? O nouă perspectivă asupra economiei României”, Caiet de studii BNR nr. 46/2017.

Neagu, Stamate, Vid (2023), „Analiză privind companiile competitive cu capital autohton din sectoare strategice”, https://www.cnsmro.ro/res/ups/Material-de-informare-privind-companiile-competitive-cu-capital-autohton-din-sectoare-strategice_v2-1.pdf

Verspagen, B. (2001). [Technology and Industry Working Papers 2001/01](#), OECD Science.

World Bank (2024). [World Development Report 2024: The Middle-Income Trap](#).

World Economic Forum (2025). [Future of Jobs Report 2025](#).

World Wide Fund for Nature (WWF) (2024). [Schimbările climatice și agricultura din România](#).

Anexa 1 – Denumirea codurilor CAEN incluse în cadrul domeniilor cu valoare adăugată

Cod CAEN rev. 2 (2,3 sau 4 cifre)	Denumire CAEN
20	Fabricarea substanțelor și a produselor chimice
21	Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice
26	Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice
27	Fabricarea echipamentelor electrice
28	Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a.
29	Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor și semiremorcilor
30	Fabricarea altor mijloace de transport
5821	Activități de editare a jocurilor de calculator
5829	Activități de editare a altor produse software
61	Telecomunicații
62	Activități de servicii în tehnologia informației
631	Activități ale portalurilor web, prelucrarea datelor, administrarea paginilor web și activități conexe
71	Activități de arhitectură și inginerie; activități de testări și analiză tehnică
721	Cercetare-dezvoltare în științe naturale și inginerie
85	Învățământ